

Kalisz

Diagnoza strategiczna Miasta Kalisza

metaphor

Zespół wykonujący zadanie:

Prof. dr hab. Jan Fazlagić (synteza treści i redakcja dokumentu, konsultacje eksperckie, analiza benchmarkingowa, badanie metodą CAWI, analiza trendów)

Dr hab. Robert Romanowski, prof. UEP (konsultacje eksperckie, redakcja dokumentu)

Hubert Sarrazin (indywidualne wywiady pogłębione, zogniskowane wywiady grupowe, analiza SWOT, warsztaty co-creation)

Sonia Przybył (analiza trendów, badanie wskaźnikowe)

Marcelina Krajnik (zarządzanie projektem, koordynacja prac)

Copyright © 2021 Metaphor Sp. z o. o. Sp.k. oraz Urząd Miasta Kalisza

Wstęp	6
--------------------	---

Część 1 – Sytuacja miasta Kalisza na tle innych miast	10
--	-----------

1.1. Ogólna pozycja miasta Kalisza na tle innych miast średnich w Polsce.....	10
1.2. Zdiagnozowane problemy i potencjały w obszarze funkcjonalnym województwa wielkopolskiego	13
1.3. Analiza porównawcza Kalisza na tle sześciu wybranych miast w zakresie sfery społecznej	17
1.4. Analiza porównawcza Kalisza na tle sześciu wybranych miast w zakresie sfery gospodarczej.....	24
1.5. Analiza porównawcza Kalisza na tle sześciu wybranych miast w zakresie sfery przestrzennej.....	29
1.6. Podsumowanie analizy porównawczej Kalisza na tle innych miast o podobnym profilu.....	31
1.7. Aglomeracja Kalisko-Ostrowska (AKO).....	37
1.8. Zdiagnozowane problemy i potencjały w obszarze funkcjonalnym miasta (AKO).....	46

Część 2 – Diagnoza sfery społecznej	52
--	-----------

2.1. Ludność i procesy demograficzne.....	52
2.2. Polityka społeczna	57
2.3. Kapitał społeczny	64
2.4. Relacje Urzędu Miasta z mieszkańcami	68
2.5. Sytuacja materialna i mieszkaniowa mieszkańców	70
2.6. Edukacja i wychowanie	75
2.7. Kultura i Dziedzictwo Kulturowe	78
2.8. Sport, Rekreacja i Turystyka	82
2.9. Ochrona zdrowia	83
2.10. Bezpieczeństwo publiczne	84
2.11. Podsumowanie diagnozy sfery społecznej	85
2.12. Potencjały i problemy w sferze społecznej.....	90
2.13. Analiza SWOT dla sfery społecznej.....	92
2.14. Trendy odnoszące się do zjawisk społecznych.....	102

Część 3 – Diagnoza sfery gospodarczej **110**

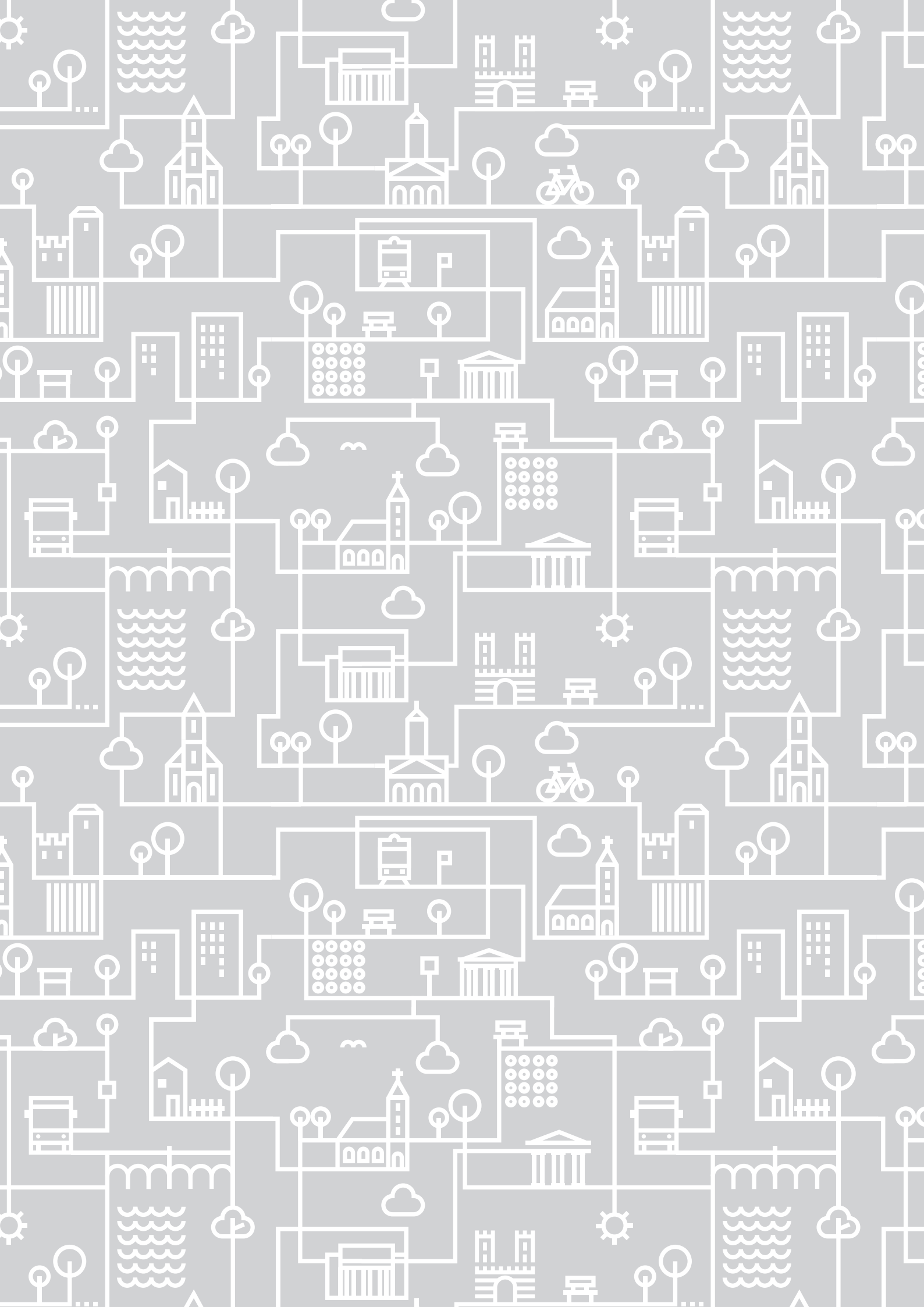
3.1. Przedsiębiorczość i podmioty gospodarcze w Kaliszu.....	110
3.2. Rynek pracy.....	116
3.3. Wsparcie inwestorów i tereny inwestycyjne.....	119
3.4. Finanse samorządowe – budżet miasta Kalisza.....	126
3.5. Zarządzanie miastem.....	132
3.6. Technologia i innowacje.....	136
3.7. Podsumowanie badań dotyczących sfery gospodarczej.....	140
3.8. Potencjały i problemy w sferze gospodarczej.....	142
3.9. Analiza SWOT dla sfery gospodarczej.....	144
3.10. Trendy odnoszące się do zjawisk gospodarczych.....	151

Część 4 – Diagnoza sfery przestrzennej **156**

4.1. Uwarunkowania wynikające z położenia geograficznego.....	156
4.2. Dostępność komunikacyjna, komunikacja miejska i sytuacja transportowa.....	161
4.3. Środowisko naturalne i infrastruktura.....	171
4.4. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne oraz rewitalizacja.....	177
4.5. Dostępność do obiektów.....	183
4.6. Potencjały i problemy w sferze przestrzennej.....	186
4.7. Analiza SWOT dla sfery przestrzennej.....	188
4.8. Trendy odnoszące się do zjawisk przestrzennych.....	195

Zakończenie	200
--------------------------	-----

Źródła, spis tabel, wykresów, map	206
--	-----

Wstęp

Cel dokumentu

¹ Niniejsza zintegrowana diagnoza dla miasta Kalisza służy identyfikacji najważniejszych dla kształtowania polityki rozwoju, potencjałów i problemów w trzech sferach, tj. społecznej, gospodarczej i przestrzennej, zidentyfikowanych dla miasta i jego obszaru funkcjonalnego. W dokumencie zestawione zostały kluczowe informacje, na podstawie których na etapie prac nad strategią będą formułowane wyzwania rozwojowe.

Kontekst powstania diagnozy

² Niniejszy dokument jest efektem prac badawczych i analitycznych przeprowadzonych przez zespół METAPHOR od lutego do sierpnia 2021 roku. Opracowana diagnoza odpowiada zakresowi określonymu w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz. U. z 2021 r. poz. 1057), w którym wskazano, że podmiot opracowujący projekt strategii rozwoju przygotowuje diagnozę sytuacji społecznej, gospodarczej i przestrzennej, z uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych, w tym miejskich obszarów funkcjonalnych. Główna treść niniejszego dokumentu odnosi się do identyfikacji i prezentacji zgromadzonych danych dotyczących sytuacji miasta Kalisza, wraz z odpowiednimi konkluzjami.

³ Wnioski z diagnozy mają w zamierzeniu autorów stanowić opis sytuacji oraz zachodzących trendów i tendencji społecznych, gospodarczych oraz przestrzennych w Mieście oraz jego funkcjonalnym otoczeniu w latach 2014–2020 w kontekście planowania jej strategicznego rozwoju.

⁴ Niniejszy dokument jest dokumentem analitycznym, czyli koncentruje się na opisie rzeczywistości. Składa się z czterech głównych części tematycznych, tj. sytuacji Kalisza na tle wybranych miast o podobnym potencjale, sytuacji społecznej, sytuacji gospodarczej oraz sytuacji przestrzennej.

⁵ W części pierwszej przedstawiono ogólną pozycję miasta Kalisza na tle innych miast średnich w Polsce. Należy zauważyć, że znaczna część problemów i wyzwań, przed jakimi stoi miasto, jest typowa dla wielu innych miast w Polsce. Zrozumienie, do jakiego stopnia aktualna sytuacja miasta Kalisza wynika z ogólnych uwarunkowań makroekonomicznych, a w jakim stopniu jest zasługą działań i aktywności władz samorządowych, pozwala uchwycić szerszy kontekst analizowanych zjawisk. W części tej dokonano analizy porównawczej (benchmarkingu) kilku wybranych miast średniej wielkości z terenu Polski.

⁶ W części pierwszej przedstawiono także wybrane informacje związane z funkcjonowaniem Kalisza w ramach bipolarnej Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej (AKO), w której miasto Kalisz jest jednym z biegunów wzrostu. Kalisz jest drugim największym miastem województwa wielkopolskiego, a jego rozwój jest determinowany przez sytuację społeczno-ekonomiczną w całym regionie. W związku z tym, na zakończenie części pierwszej omówiono zdiagnozowane problemy i potencjały w obszarze funkcjonalnym województwa wielkopolskiego. Struktura pozostałych trzech części niniejszej analizy została skonstruowana wg tego samego schematu, to znaczy w każdej z nich, adekwatnie do danego zakresu tematycznego, omówiono wyniki badań ilościowych i jakościowych. Każda z trzech części zawiera wykaz zdiagnozowanych potencjałów i problemów oraz wyzwań rozwojowych, a także analizę trendów. Na końcu każdej z części omawiających zdiagnozowane sfery, znajduje się analiza SWOT dla danej sfery. Przy omawianiu ustaleń zawartych w analizie SWOT dla każdego obszaru wykorzystano wyniki analizy wskaźnikowej.

⁷ Zakres terytorialny diagnozy obejmuje przede wszystkim dane i informacje dotyczące Kalisza. W wybranych aspektach analiza została rozszerzona o dane pochodzące z okolicznych obszarów, w tym Ostrowa Wielkopolskiego, dane wojewódzkie oraz dane miast o podobnym potencjale. Na potrzeby analizy porównawczej wybrano następujące miasta: Leszno, Płock, Wałbrzych, Tarnów, Włocławek, Ostrów Wielkopolski. Miasta te zostały wybrane z puli pięciu miast na prawach powiatu (Tarnów, Włocławek, Wałbrzych, Leszno, Płock), dwóch miast z terenu województwa wielkopolskiego (Leszno, Ostrów Wielkopolski), w tym jedno z najbliższego sąsiedztwa (Ostrów Wielkopolski), sześciu miast stanowiących rdzenie obszarów funkcjonalnych miast subregionalnych (Tarnów, Wałbrzych, Leszno, Płock, Włocławek, Ostrów Wielkopolski).

⁸ Zakres czasowy badań pierwotnych objął okres luty-czerwiec 2021 roku oraz, w przypadku analizy danych wtórnych i zastanych, okres od 2014 do 2020 roku, ze wskazaniem występujących trendów. W przypadku niektórych danych – wskazaniem prognozy w perspektywie 10–30 lat, tj. do 2050 roku.

⁹ Fakt przynależności Kalisza do Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej (AKO) oznacza współdzielenie niektórych funkcji miejskich pomiędzy dwoma wiodącymi miastami. Dotyczy to szczególnie tworzenia zintegrowanej infrastruktury technicznej, infrastruktury społecznej czy warunków do rozwoju przedsiębiorstw. Warto także zwrócić uwagę na fakt, że pomimo podobnych warunków przestrzennych, środowiskowych i innych, niektóre parametry charakteryzujące rozwój społeczno-gospodarczy obu miast różnią się od siebie.

Podejście badawcze i metodyka badań

¹⁰ Podstawowym założeniem przyjętego podejścia badawczego jest skonfrontowanie ze sobą danych statystycznych, trendów sygnalizowanych w opracowaniach specjalistycznych oraz wniosków wynikających z różnych typów polityki i dokumentów strategicznych obowiązujących w mieście, z informacjami pozyskanymi w ramach badań własnych zrealizowanych na potrzeby niniejszego dokumentu przez Wykonawcę. Na potrzeby diagnozy zastosowano metody jakościowe i ilościowe (tabele 1.1.–1.2.). Wykorzystano metodę triangulacji, to znaczy łączenia podejść jakościowych i ilościowych w celu uzyskania jak najbardziej rzetelnych wyników badań.

Tabela 1.1. Metody jakościowe wykorzystanie w pracach nad Diagnozą sytuacji społeczno-gospodarczej Kalisza

Metoda	Opis
Analiza dokumentów (Desktop Research)	Analizie poddano kilkadziesiąt różnego rodzaju strategii i analiz dotyczących miasta Kalisza, AKO, sytuacji miast w Polsce, artykułów naukowych z zakresu gospodarki przestrzennej. Podstawą do sporządzenia Diagnozy były dokumenty strategiczne oraz programy na różnych poziomach zarządzania – od wspólnotowego do lokalnego.
Analiza trendów	W ramach procesu badawczego została wykonana analiza trendów, rozumianych jako jedno z narzędzi stosowanych w naukach społecznych, ale także jako subdyscyplina (socjologia trendów), i w tym kontekście trendy rozumiane są jako kierunek zmiany procesu. Ich kluczowymi czynnikami wyróżniającym są: (a) trwanie w czasie – długi okres dojrzewania, a także okres żywotności trendu; (b) obszar geograficzny – ich zakres przestrzenny; (c) siła wpływu trendu.
Indywidualne Wywiady Pogłębione (IDI)	Przeprowadzono 20 Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych, które ze względu na pandemię, zostały przeprowadzone telefonicznie.
Zogniskowane Wywiady Grupowe (FGI)	Badania przeprowadzono za pomocą ustrukturalizowanego scenariusza Zogniskowanych Wywiadów Grupowych (FGI) oraz za pomocą ustrukturalizowanych scenariuszy Indywidualnych Wywiadów Pogłębionych (IDI), osobnych dla każdej z badanych charakterystyk. Przeprowadzono pięć Zogniskowanych Wywiadów Grupowych (FGI).
Warsztaty co-creation	Warsztaty współtworzenia rozwiązań z mieszkańcami.
Analiza SWOT	Głównym celem analizy było określenie aktualnej sytuacji Kalisza i perspektyw rozwoju miasta. Nazwa SWOT pochodzi od pierwszych liter słów czterech kategorii: Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse), Threats (zagrożenia). Analiza SWOT została przygotowana na podstawie benchmarkingu, badań społecznych: CAWI, IDI, FGI oraz warsztatów co-creation z mieszkańcami.
Odpowiedzi na pytania otwarte	W badaniu CAWI (patrz: niżej) uczestnicy badania mogli podzielić się swoimi propozycjami czynników ważnych ich zdaniem dla rozwoju miasta w trzech sferach. Tekst wypowiedzi został poddany analizie jakościowej i zawarty wraz z raportem z badań ilościowych.

Tabela 1.2. Metody ilościowe wykorzystanie w pracach nad Diagnozą sytuacji społeczno-gospodarczej Kalisza

Metoda	Opis
Badanie ankietowe metodą CAWI	Metoda CAWI jest rozwinięciem tradycyjnej metody kwestionariuszowej. Wykorzystuje się tutaj kwestionariusz online. Wykorzystanie metody CAWI w okresie pandemii okazało się najbezpieczniejszą formą pozyskania informacji od mieszkańców. Ankietę można było wypełnić także w wersji papierowej w Ratuszu przy Głównym Rynku 20 i Biurze Obsługi Interesanta Urzędu Miasta Kalisza przy ul. Kościuszki 1a. Dzięki zaangażowaniu organizacji i instytucji oraz osób fizycznych w rekrutację respondentów udało się zebrać 1324 kwestionariusze ankietowe (1322 w wersji elektronicznej i 2 w wersji papierowej), co stanowi niemal 1,5% całej populacji mieszkańców Kalisza.
Analiza benchmarkingowa	Dokonano porównań wybranych wskaźników rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego charakteryzujących miasto Kalisz z pięcioma innymi miastami średniej wielkości. Dane źródłowe pozyskano przede wszystkim z portalu Monitor Rozwoju Lokalnego (https://www.systemana

	liz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego). Uzyskane wyniki zostały zaopatrzone w odpowiednie komentarze.
Badanie wskaźników	W badaniu wykorzystano zestawienie wybranych wskaźników dla lepszego zobrazowania poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Kalisza.

¹¹ W badaniach IDI oraz FGI wzięły udział osoby dobrane według kryterium:

- wieku (młodzież w wieku 16–20 lat, młodzież w wieku 21–25 lat, osoby w wieku 26–40 lat, osoby w wieku 41–60 lat, osoby w wieku 61 lat i więcej),
- wielkości gospodarstwa domowego (osoby w wieku 61 lat i więcej mieszkające samotnie oraz funkcjonujące w wieloosobowych gospodarstwach domowych),
- typu gospodarstwa domowego (osoby bezdzietne w wieku 26–60 lat oraz osoby z tej samej grupy wiekowej posiadające dzieci w różnym wieku),
- długości mieszkania i zameldowania w Kaliszu: minimum pięć lat.

¹² Ponadto, przebadano również osoby, które mieszkają w Kaliszu od minimum pięciu lat oraz działają w organizacjach pozarządowych na terenie Kalisza i prowadzą w Kaliszu własną działalność gospodarczą.

Część 1

Sytuacja miasta Kalisza na tle innych miast

1.1. Ogólna pozycja miasta Kalisza na tle innych miast średnich w Polsce

¹³ Kalisz jest drugim miastem Wielkopolski pod względem liczby ludności, położonym w południowo-wschodniej części województwa wielkopolskiego, nad rzeką Prosną (mapa 1.1.). Kalisz należy do kategorii miast średnich, choć pod względem liczby mieszkańców oscyluje według stanu na 2021 rok nieco poniżej granicy, która dzieli miasta średnie i duże, a która została ustalona na poziomie 100 tys. osób.

Mapa 1.1. Położenie Kalisza na tle Polski

Źródło: UMK

¹⁴ Analizy prowadzone w tej części diagnozy opierają się na dokumentach ogólnopolskich, poświęconych miastom średnim, regionalnych, dotyczących Wielkopolski oraz wybranych opracowaniach służących dokonaniu porównań sytuacji Kalisza z sytuacją 6 innych miast o podobnych cechach morfologicznych i funkcjonalnych.

¹⁵ Z analiz ekspertów Polskiej Akademii Nauk wynika, że niemal w połowie z 255 średnich miast w Polsce grożą marginalizacja i zjawiska kryzysowe. Na liście 135 najbardziej zagrożonych miast nie znajdziemy Kalisza. To nie znaczy, że nie dotyczą tego miasta strukturalne problemy, o których będzie mowa w dalszej części niniejszego opracowania. Dla porównania, na liście tej znajduje się Konin (m. 25), Koło (m. 32), Piła (m. 107), Gniezno (m. 108), Pleszew (m. 121). Problem słabnącej pozycji ekonomicznej i społecznej miast średniej wielkości jest rozpoznawany zarówno w środowiskach eksperckich, naukowych, jak i na poziomie rządu centralnego. Wybrane miasta średniej wielkości o najsłabszych perspektywach rozwoju otrzymały w latach 2014–2020 w ramach funduszy europejskich wsparcie w wysokości 2,5 miliarda złotych. Jako czynniki klasyfikujące dane miasto do kategorii szczególnie zagrożonych Ministerstwo Rozwoju wymieniło regres demograficzny, drenaż kapitału ludzkiego i utratę funkcji gospodarczych (Górecki i in., 2019). W tabeli 1.3. przedstawiono rangę miasta Kalisza na tle wybranych średnich miast w Polsce.

¹⁶ W Polsce istnieje stosunkowo duża liczba ośrodków średnich i dużych. W przedziale 100–200 tys.¹ mieszkańców mieszczą się 23 miasta, a w przedziale 200–500 tys. – kolejnych 11. Sytuacja taka sprawia, że Kalisz jest zaliczany do miast aspirujących do poprawy swojego miejsca w hierarchii oraz zabiegających o ograniczone zasoby, szczególnie ludzkie. Problem ten może być w przyszłości o tyle utrudniony, że liczba ludności w Polsce ma spaść w latach 2013–2050 z 38,5 do 34,0 mln mieszkańców, a więc o 4,5 mln, co stanowi blisko 12% populacji. Z aktualnych 12,6 mln mieszkańców miast na prawach powiatu ubędzie około 3 mln mieszkańców, a więc prawie 1/4 populacji. Wśród miast, które były stolicami województw do 1999 roku, pogorszyła się pozycja aż w 23 spośród nich (Górecki i in., 2019).

Tabela 1.3. Ranga miasta Kalisza na tle wybranych średnich miast w Polsce

Miasto	Liczba mieszkańców (2017)	Ranga w sieci osadniczej (wg KPZK 2030)	Dostępność do najbliższego ośrodka metropolitalnego ¹	
			drogowa (w km)	czasowa (min)
Biała Podlaska	57545	Subregionalny	160	160
Chełm	63333	Subregionalny	250	215
Ciechanów	44303	Subregionalny	100	107
Elbląg	120895	Regionalny	80	75
Głogów	68179	Subregionalny	120	107
Gniezno	68943	Subregionalny	60	55
Gorzów Wielkopolski	124295	Wojewódzki	140	120
Jarostaw	37892	Subregionalny	220	145
Jelenia Góra	80072	Subregionalny	120	115
Kalisz	101625	Regionalny	120	115
Konin	74834	Subregionalny	100	85
Koszalin	107670	Regionalny	190	180
Krosno	46600	Subregionalny	170	150
Legnica	100324	Regionalny	80	77
Leszno	64197	Subregionalny	100	80
Łomża	63092	Subregionalny	150	145
Mława	31243	Lokalny	130	130
Nowy Sącz	84041	Subregionalny	100	115
Nowy Targ	33361	Subregionalny	90	97
Nysa – miasto	44397	Subregionalny	90	87
Opole	128140	Wojewódzki	100	92

¹ Ze względu na kurczącą się populację miast średnich dolny próg 100 tys. mieszkańców prawdopodobnie powinien zostać obniżony na potrzeby statystyk porównawczych. Doskonale widać to na przykładzie miasta Kalisza, który w momencie powstawania niniejszego opracowania miał populację około 95 tys. mieszkańców.

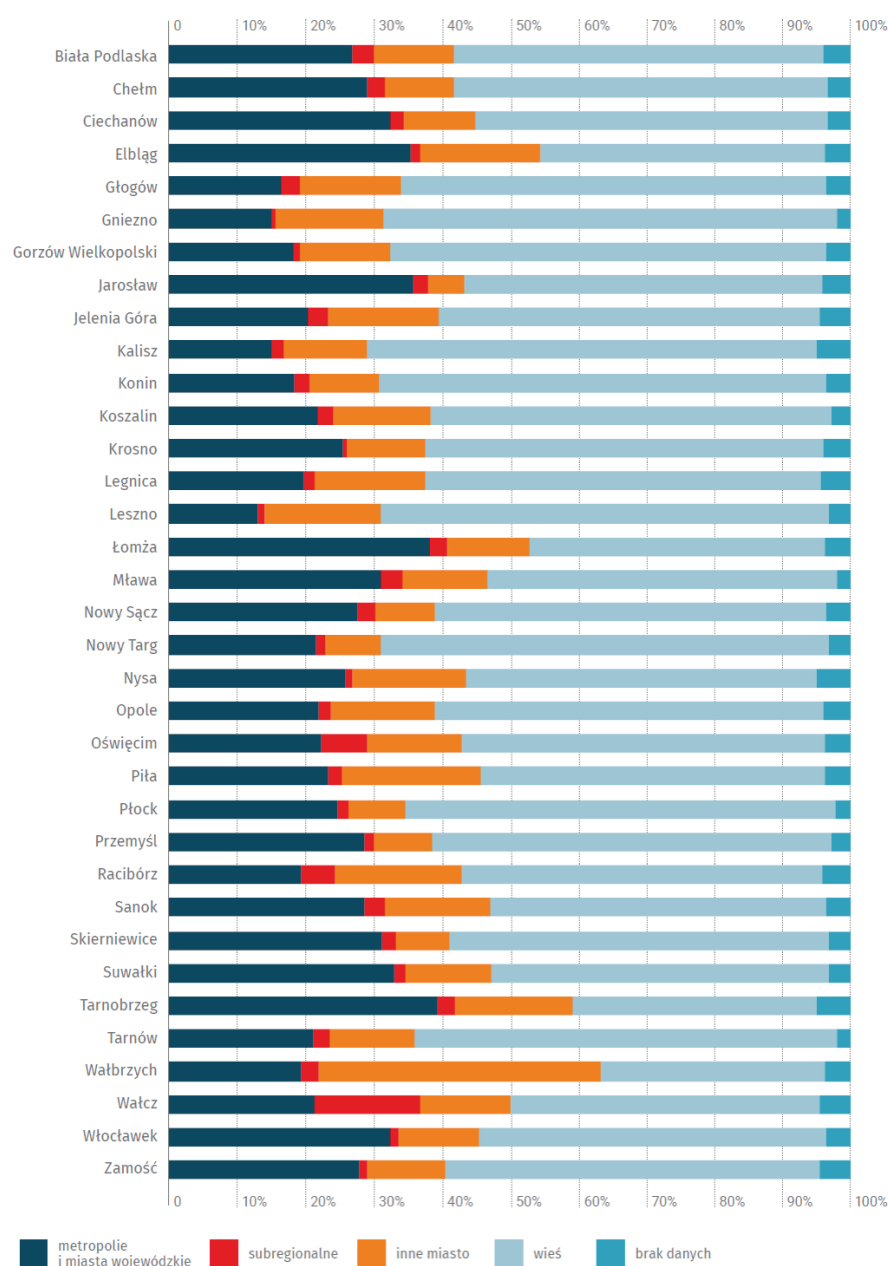
Oświęcim	38678	Lokalny	70	80
Piła	73791	Subregionalny	100	115
Płock	120787	Regionalny	110	120
Przemyśl	61808	Subregionalny	250	165
Racibórz	55189	Subregionalny	80	75
Sanok	37980	Subregionalny	220	180
Skierniewice	48308	Subregionalny	90	80
Suwałki	69554	Subregionalny	300	245
Tarnobrzeg	47387	Subregionalny	160	150
Tarnów	109650	Regionalny	80	85
Wałbrzych	113621	Regionalny	80	90
Wałcz	25533	Lokalny	120	135
Włocławek	111752	Regionalny	170	145
Zamość	64354	Subregionalny	270	230

*1 wyróżnione ośrodki metropolitalne: Warszawa, Konurbacja Katowicka, Kraków, Łódź, Trójmiasto, Poznań, Wrocław.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS i Google Maps.

Źródło: Górecki i in. (2019).

Wykres 1.1. Odpływ mieszkańców z badanych miast wg typu jednostek osadniczych (w %)

Źródło: Górecki i in. (2019), s. 24.

¹⁷ W 2016 roku, w kategoriach bezwzględnych, 35 badanych miast „zasiliło” ośrodki metropolitalne i regionalne co najmniej 6 tysiącami stałych mieszkańców, z czego niemal co dziesiąta osoba osiedliła się w Warszawie (Górecki i in., 2019). W Strategii Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014–2024 za jedną z przyczyn wyludniania się miasta uznano postępujący proces suburbanizacji oraz wyprowadzki młodych ludzi do innych miast lub za granicę. W całym analizowanym okresie liczba wymeldowań utrzymywała się na wyższym poziomie niż liczba zameldowań. Od 2015 roku dostrzegalna jest tendencja wzrostu wartości zarówno współczynnika zameldowań, jak i wymeldowań. W 2019 roku 7,43 osób na 1000 mieszkańców zameldowało się w Kaliszu. Niestety, towarzyszyła temu znacznie wyższa liczba wymeldowań – 10,41 osób na 1000 mieszkańców. Na wykresie 1.1. przedstawiono zjawisko odpływu mieszkańców z badanych miast.

¹⁸ O ile ośrodki metropolitalne i wojewódzkie przyciągnęły 1/4 mieszkańców z badanych miast, którzy na stałe zmienili miejsce zamieszkania w 2016 roku, to miasta małe i średnie wybrała 1/7 migrujących. Najczęściej były to miasta tego samego województwa, aczkolwiek zauważalny jest też kierunek napływu – co już podkreślono – do mniejszych miast zaplecza ośrodków metropolitalnych. Migracje „poziome” – z badanych 35 miast subregionalnych do innych ośrodków o tej randze nie odgrywają natomiast większej roli (Górecki i in., 2019). Do miast subregionalnych przeprowadziło się jedynie 2% osób. Niespełna 1/10 migrantów przeniosła się z metropolii lub miasta wojewódzkiego. Warto zauważyć, że zdolność pozyskania (czy też odzyskania) mieszkańców przez badaną grupę 35 miast z terenu metropolii, jest wyraźnie niższa niż z ośrodków wojewódzkich. O ile bowiem do metropolii w 2016 roku wyjechało cztery razy więcej mieszkańców z grupy badanych ośrodków niż w kierunku przeciwnym, ta sama relacja w przypadku ośrodków wojewódzkich ma się jak 1:2,7.

1.2. Zdiagnozowane problemy i potencjały w obszarze funkcjonalnym województwa wielkopolskiego

¹⁹ W ramach tej części diagnozy opisano problemy i potencjały, które, we współpracy z samorządami z obszaru funkcjonalnego, można rozwiązać. Znajdują się tutaj odniesienia do założeń Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego w zakresie obszarów strategicznej interwencji (AKO): „Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku” (data publikacji: 27 stycznia 2020 roku). Strategia ta jest odpowiedzią na stojące przed Wielkopolską wyzwania. Dzięki nowoczesnym technologiom wzrasta wydajność i produktywność gospodarek, ale pojawiają się też nowe formy wykluczenia lub marginalizacji, jak wykluczenie cyfrowe czy „bezrobocie technologiczne”. Wyzwaniem dla miasta Kalisza jest podnoszenie jakości i efektywne wykorzystanie kapitału ludzkiego.

²⁰ Kluczowe staje się także przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych i dezintegracji społecznej, konieczność wzmacniania tożsamości regionalnej i dążenie do większej spójności społecznej. Starzenie się społeczeństwa wpływa na stabilność systemów zabezpieczenia społecznego, poziom popytu i wydatków na świadczenia zdrowotne, których niezaspokojenie nasila napięcia i osłabia spójność społeczną. Niedobór ludności aktywnej zawodowo skłania do podjęcia przemysłanej polityki migracyjnej.

²¹ Wyzwaniem jest także poprawa warunków życia i warunków dla rozwoju gospodarki, w szczególności zagwarantowanie bezpieczeństwa energetycznego. Działania te muszą przebiegać z poszanowaniem środowiska przyrodniczego. Przeciwdziałanie i adaptacja do zmian klimatu ma uchronić przed niedoborami wody i żywności.

Sytuacja miasta Kalisza w kontekście Strategii Województwa Wielkopolskiego 2030. Problemy charakterystyczne dla całego województwa

²² Poniżej zidentyfikowano zawarte w Strategii dla Województwa Wielkopolskiego 2030 (SWW 2030) problemy wraz z odniesieniami do sytuacji Kalisza oraz AKO, wskazanej w SWW 2030 jako OSI. Odniesienia te mają na celu przedstawienie możliwych obszarów i zakresów interwencji na wyższych poziomach zarządzania samorządowego:

- Pogarszająca się sytuacja demograficzna wymaga skoordynowanych działań. W szczególności, należy zwrócić uwagę na negatywne skutki rywalizacji samorządów ościennych o przyciągnięcie nowych mieszkańców. Lokalne korzyści, na przykład związane ze wzrostem bazy podatkowej, mogą często okazać się przeszkodzą w osiągnięciu efektywności gospodarczej regionu (koszty dojazdów, niedoinwestowanie funkcji publicznych wyższego rzędu itp.).
- Niski poziom bezrobocia w Wielkopolsce jest zarówno zaletą, jak i wadą. Może na przykład stanowić barierę dla lokowania inwestycji nastawionych na nisko płatną siłę roboczą.
- Bierność zawodowa spowodowana jest głównie trudnościami w zapewnieniu opieki nad dziećmi i osobami niesamodzielnymi, brakiem posiadania pożądaných umiejętności, deficytem przystępnych cenowo mieszkań do wynajęcia, niewystarczającym rozwojem elastycznych form zatrudnienia. W Kaliszu występuje wiele problemów społecznych o wyższym nasileniu niż w innych częściach województwa.
- Wielkopolska, na tle krajów UE, zajmuje niską pozycję pod względem udziału w kształceniu osób w wieku od 25 do 64 lat. Odsetek osób dorosłych uczestniczących w kształceniu lub szkoleniu maleje z roku na rok. W ostatnich latach jest on niższy niż prawie dwie dekady temu, pomimo rozwoju i poprawy jakości kształcenia w tym okresie. Potencjał akademicki Kalisza można lepiej wykorzystać, dostosowując ofertę kaliskich uczelni do potrzeb rynku pracy.
- Starzenie się populacji jest zjawiskiem powszechnym i w najbliższej perspektywie – zapewne nieodwracalnym. Stopień zaawansowania procesu starzenia się ludności w Wielkopolsce jest i będzie jednak jednym z niższych w Polsce. W 2018 roku współczynnik starości demograficznej (udział w populacji osób w wieku 65+) wyniósł 16,3%. Od wielu lat Wielkopolska zajmuje pod tym względem korzystną, drugą lokatę w kraju. Kalisz ze swoimi problemami demograficznymi wyróżnia się in minus na tle sytuacji demograficznej charakterystycznej dla całego województwa. Negatywne procesy demograficzne nie ominą jednak Wielkopolski. Prognozuje się, że województwo wielkopolskie jako jedno z nielicznych, wśród 3 innych województw, odnotuje wzrost liczby mieszkańców, ale liczba ta w Wielkopolsce będzie zwiększać się tylko do 2025 roku. Spadek populacji Wielkopolski w 2030 roku w stosunku do 2025 roku ma wynieść 8,3 tys. osób (tj. 0,2%). Największy ubytek ludności w Wielkopolsce nastąpi na obszarach będących otoczeniem aglomeracji i miejskich obszarów funkcjonalnych.
- Wskaźnik urbanizacji (odsetek ludności miejskiej wg kryterium administracyjnego) w 2018 roku w Wielkopolsce wynosił 54% (w Polsce 60%) i systematycznie się zmniejsza. Największym ubytkiem liczby ludności charakteryzują się przede wszystkim miasta na prawach powiatu (Poznań, Kalisz, Konin, Leszno). Od lat obserwuje się przyrost liczby mieszkańców gmin podmiejskich, szczególnie wokół większych miast. W województwie prognozowany jest przyrost liczby ludności na obszarach wiejskich, podczas gdy miasta odnotują dalszy, w niektórych przypadkach znaczący, ubytek mieszkańców.
- Dostęp do lekarzy specjalistów jest jednym z gorszych w kraju. Współczynnik pracujących lekarzy przypadających na 10 tys. ludności w Wielkopolsce wyniósł w 2017 roku 38 (16. „miejsce” w kraju). Między 2007 a 2017 rokiem przyrost liczby lekarzy posiadających prawo wykonywania zawodu w Wielkopolsce wyniósł 1,7%, a w grupie pielęgniarek – 11,3% (w kraju odpowiednio 15,6% oraz 7,0%).
- W 2018 roku przeciętna liczba porad ambulatoryjnych w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosła w województwie 7,4 (średnia w kraju 7,5). Problem dostępu do lekarzy specjalistów, ujawniony w badaniach przeprowadzonych na potrzeby niniejszej analizy, został także potwierdzony przez uczestników badań społecznych.
- Wyzwaniem jest utrzymanie spójności społecznej. Zmiany demograficzne w ujęciu wewnątrzregionalnym, szczególnie wywołane migracjami, wpływają na lokalne rynki pracy (np. zjawisko „wymywania” zasobów kapitału ludzkiego), strukturę społeczną mieszkańców i związaną z nią struk-

ture lokalnej gospodarki. Rosnący ruch wędrowniczy rodzi presję na rozwój usług transportowych w wymiarze indywidualnym i zbiorowym.

- Wyzwaniem jest przeciwdziałanie dezurbanizacji i chaotycznej suburbanizacji, których efektem jest spadek liczby ludności miast na rzecz otaczających je obszarów funkcjonalnych. Konieczne jest w tym względzie efektywne zintegrowanie planowania rozwoju. Należy rozwijać politykę mieszkaniową regionu. Kalisz cierpi na wszystkie wymienione w tym punkcie problemy, tj. „wymywanie kapitału ludzkiego” i suburbanizację. Ta ostatnia powoduje wzrost kosztów budowy i utrzymania infrastruktury technicznej, transportowej i społecznej, przekształcenia cennych terenów rolniczych i leśnych na tereny zurbanizowane z rozproszoną i chaotyczną zabudową, czy też wzmożony ruch samochodowy związany z codziennymi dojazdami do pracy lub szkoły.
- Wysoki poziom rozwoju gospodarczego Wielkopolski nie przekłada się na wysokość wynagrodzeń, co wpływa na skalę notowanego w regionie zjawiska „ubogich pracujących”. W województwie obserwuje się statystycznie wyższy odsetek ludności doświadczającej ubóstwa niż przeciętnie w kraju. Zjawisko to można także zaobserwować w Kaliszu, które nie jest miastem zamożnym, ale jednocześnie miastem o bardzo niskim poziomie bezrobocia.
- W 2018 roku w województwie wielkopolskim odnotowano najwyższe wartości wskaźnika dobrych warunków życia w Polsce (35%; lider w kraju), czyli braku występowania takich symptomów złych warunków życia, jak np. nieodpowiednie warunki sanitarne, brak instalacji grzewczej, elektrycznej, zbyt mała powierzchnia mieszkania, narażenie na hałas, zanieczyszczenia i nieprzyjemne zapachy w miejscu zamieszkania, brak wyposażenia gospodarstwa w podstawowe sprzęty AGD i RTV, brak zasobów finansowych i konieczność rezygnacji z zakupu pewnych dóbr i usług itp. Na tym tle Kalisz wyróżnia się in minus biorąc pod uwagę dostęp do wielu z wyżej wymienionych udogodnień dla mieszkańców, szczególnie w obszarze Śródmieścia.
- W województwie notuje się wysokie wartości emisji zanieczyszczeń gazowych i pyłowych. Z ponad 3,4 mln mieszkańców województwa, aż 1,4 mln narażonych jest na podwyższone stężenia drobnocząsteczkowego pyłu, natomiast 2,4 mln narażonych jest na podwyższone stężenia rakotwórczego benzo(a)pirenu. Głównymi antropogenicznymi źródłami emisji zanieczyszczeń są sektor bytowo-gospodarczy, w którym spalane są paliwa nieodpowiedniej jakości, transport samochodowy oraz źródła przemysłowe (energetyczne spalanie paliw i źródła technologiczne). Kalisz także boryka się z wyżej opisanymi problemami.
- Czynnikiem ograniczającym korzyści wynikające z położenia Wielkopolski jest słabo rozwinięty układ komunikacyjny w relacji północ-południe. Niezwykle istotnym problemem jest ciągły brak realizacji drogi ekspresowej S11 w całym jej przebiegu oraz inwestycji dotyczących dróg nr 10, 12, 15 i 25. Problem niskiej dostępności komunikacyjnej jest dostrzegany i kontestowany przez mieszkańców Kalisza, co wynika z badań przeprowadzonych na potrzeby niniejszej analizy.
- Niewystarczające są powiązania funkcjonalne z obszarami przygranicznymi województwa, szczególnie położonymi w północnej i południowo-wschodniej części Wielkopolski, które prowadzą do wzrostu ryzyka marginalizacji i wzmacniania procesu utraty funkcji społeczno-gospodarczych.

Potencjały charakterystyczne dla całego województwa

²³

Poniżej przedstawiono zawarte w Strategii dla Województwa Wielkopolskiego 2030 potencjały wraz z odniesieniami do sytuacji Kalisza/AKO. Odniesienia te mają na celu przedstawienie możliwych obszarów synergii i współpracy na wyższych poziomach zarządzania samorządowego:

- Niskie bezrobocie zachęca do inwestowania w dobra i usługi o wysokiej wartości dodanej i innowacje. Pod względem liczby pracujących w gospodarce narodowej Wielkopolska znajduje się w ścisłej czołówce województw, koncentrując 10% ogółu pracujących w kraju. W momencie pogarszającej się ogólnej sytuacji demograficznej w Polsce, Wielkopolska może stać się najbardziej

ludnym regionem Polski na tle wielu innych województw, a przez to atrakcyjnym miejscem do inwestowania.

- Wielkopolska zalicza się do tej grupy regionów, w których zatrudnienie od niemal dekady stale rośnie. Ponad połowa pracujących w województwie w 2018 roku zatrudniona była w sektorze usług (54,7%), natomiast z sektorem przemysłu i budownictwa związanych było 31,7% pracujących. Rolnictwem trudniło się 13,6% ogółu pracujących Wielkopolan, najwięcej w południowej, południowo-zachodniej i wschodniej części regionu. Duży odsetek osób zatrudnionych w rolnictwie, na tle wysoko rozwiniętych gospodarek w Europie, stwarza możliwości przesunięcia zatrudnienia z sektora rolniczego do przemysłu i do usług.
- W Wielkopolsce, w obszarze szkolnictwa zawodowego, zasadniczym problemem jest niedostateczna współpraca między szkołami i środowiskiem pracodawców. Z przeprowadzonych na potrzeby niniejszej analizy badań wynika, że sytuacja szkolnictwa branżowego jest w Kaliszu lepsza, niż średnia dla województwa.
- Zmiany demograficzne wpływają na podaż i popyt określonych usług społecznych, potencjał kapitału ludzkiego i społecznego (np. wykorzystanie „drzemiących” zasobów pracy do poprawy sytuacji na lokalnych rynkach pracy, promocja dialogu międzypokoleniowego i wielokulturowego dla lepszej integracji w systemie gospodarczym), rozwój innowacyjności gospodarki oraz związanym z tymi zmianami rozwojem nowych gałęzi srebrnej i białej gospodarki (opieki zdrowotnej). Kalisz może włączyć się do ogólnowojewódzkich inicjatyw związanych z poprawą jakości życia osób starszych i prowadzeniem ogólnowojewódzkiej polityki senioralnej.
- Wielkopolanie darzą zaufaniem najbliższe otoczenie i czują się stosunkowo bezpiecznie w okolicy, w której mieszkają. Poziom przestępczości w regionie jest niższy od średniej ogólnopolskiej, a jej wykrywalność wyższa. Spośród wszystkich mieszkańców Polski, Wielkopolanie są najbardziej zadowolonymi z własnego życia. W 2018 roku zadowolonych ze swojego życia było 83% mieszkańców Polski, a Wielkopolski – 88%. Kalisz charakteryzuje niższy niż w wielu innych częściach województwa kapitał społeczny.
- Poczucie utożsamiania się z Wielkopolską jest generalnie wśród mieszkańców województwa wysokie. Najsilniej występuje wśród mieszkańców subregionu poznańskiego i słabnie wraz z oddaleniem się od Poznania. Jest z reguły niższe w powiatach położonych przy granicy województwa wielkopolskiego oraz wśród osób o gorszym statusie materialnym, którzy w mniejszym stopniu partycypują w zamożności regionu oraz mają niższy poziom świadomości historycznej i tradycji lokalnej. Jednocześnie, rośnie (szczególnie wśród osób młodych) otwartość na migrację i chęć uczestnictwa w społeczności ogólnopolskiej, ogólnoeuropejskiej i globalnej. Zwiększanie poczucia tożsamości wielkopolskiej w Kaliszu może zaowocować także podwyższeniem poziomu kapitału społecznego w mieście oraz poczucia dumy. W kontekście historycznego dziedzictwa Kalisza warto przypomnieć, że historyczna prowincja Wielkopolska składała się z dwóch województw w czasach I Rzeczypospolitej, o równorzędnym statusie: województwa poznańskiego oraz województwa kaliskiego.
- W województwie działa 14% spółdzielni socjalnych ogółem funkcjonujących w Polsce (Wielkopolska jest liderem w kraju). Wielkopolska pozytywnie wyróżnia się na tle innych województw liczbą warsztatów terapii zajęciowej oraz centrów integracji społecznej (w każdym z tych przypadków Wielkopolska w 2017 roku była liderem w kraju). Kalisz także może poszczycić się wieloma wartościowymi inicjatywami i programami społecznymi.
- Wielkopolska jest liderem w kraju (obok województwa mazowieckiego) pod względem długości odpowiednio oznakowanych dróg dla rowerów, bowiem w 2017 roku osiągnięto poziom 1.464,2 km, co stanowiło 12,1% ogółu długości w Polsce. Jak wynika z przeprowadzonych badań na potrzeby niniejszej analizy, mieszkańcy Kalisza są zadowoleni z inwestycji w sieć ścieżek rowerowych, ale jednocześnie oczekują kontynuacji tego trendu.

- Województwo zaliczane jest do najbardziej deficytowych w wodę obszarów Polski. Stopień narażenia na skutki suszy gmin województwa wielkopolskiego położonych w regionie wodnym rz. Warty dotyczy w największym stopniu 33 gmin zlokalizowanych w środkowej, wschodniej i południowo-zachodniej części Wielkopolski. Postulowane przez mieszkańców inwestycje w tereny rekreacyjne nad wodą mogą być powiązane z inwestycjami w ochronę przed suszą.

1.3. Analiza porównawcza Kalisza na tle sześciu wybranych miast w zakresie sfery społecznej

²⁴ Analiza porównawcza przygotowana została celem diagnozy zjawisk zaistniałych w Kaliszu w obszarach: gospodarczym, społecznym i przestrzennym na podstawie porównań analogicznych zjawisk w sześciu innych, porównywalnych miastach Polski.

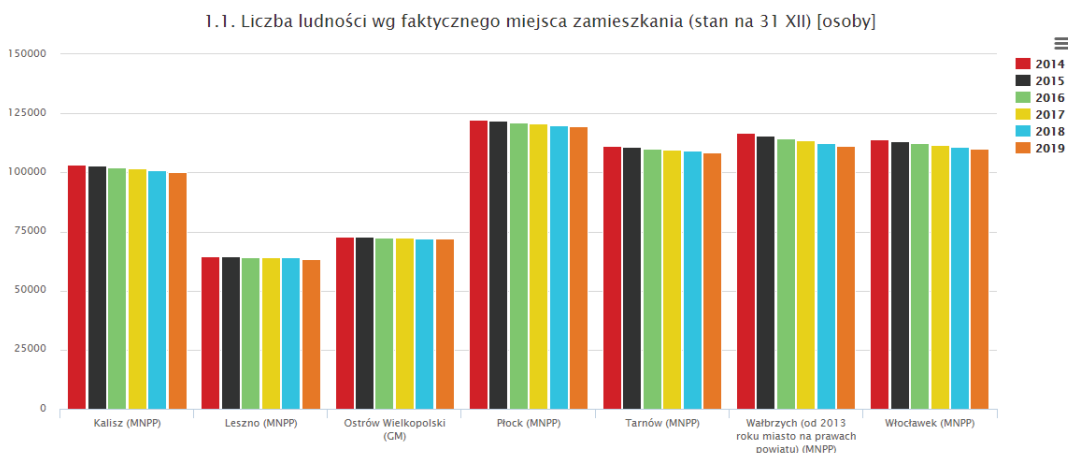
²⁵ Do miast porównywanych do Kalisza zaliczono: Leszno, Ostrów Wielkopolski, Płock, Tarnów, Wałbrzych, Włocławek. Przeprowadzona analiza benchmarkingowa pozwala umiejscowić gminę Kalisz w szerszym kontekście, a jednocześnie może służyć jako podstawa samodoskonalenia. Dobór tła porównawczego do miasta Kalisza powstał z uwagi na:

- podobieństwo pod względem charakterystyki i uwarunkowań rozwojowych, tj. wybrane gminy z danego regionu bądź kraju o podobnym charakterze to Leszno, Tarnów i Włocławek,
- wzorzec dotyczący mierzenia dystansu rozwojowego oraz uczenia się od najlepszych, np. od liderów powiatowych, subregionalnych czy regionalnych; do tej grupy zaliczono Płock i Wałbrzych,
- sąsiedztwo i przynależność do Aglomeracji, kiedy tło porównawcze stanowią jednostki z bliższego lub dalszego otoczenia; w tym przypadku do grona miast porównawczych zaliczono Ostrów Wielkopolski.

Ludność oraz procesy demograficzne

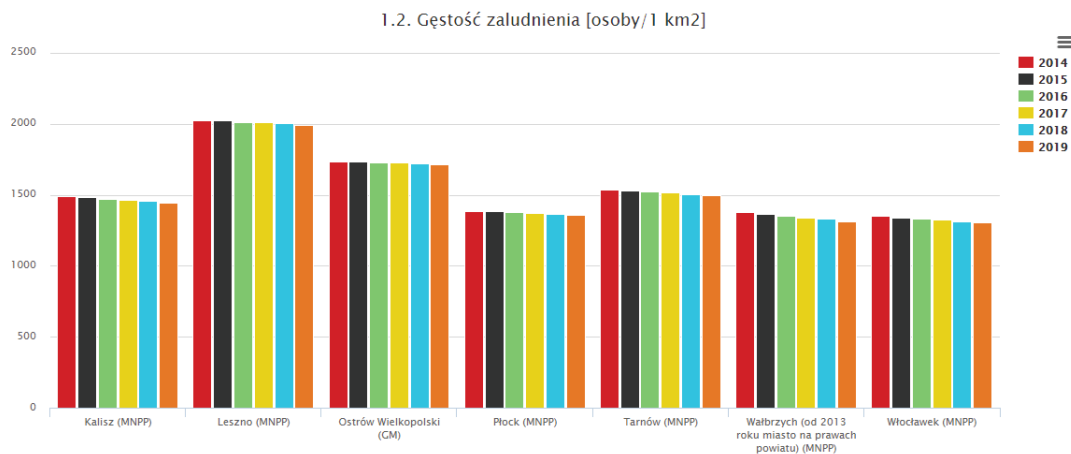
²⁶ Sytuacja demograficzna Kalisza w ujęciu dynamicznym jest niekorzystna, podobnie jak ma to miejsce w przypadku wszystkich miast porównawczych (wykres 1.2.). Natomiast, Kalisz z liczbą mieszkańców 100.246.00 (na dzień 31.12.2019 r.) plasuje się na piątym miejscu z wyróżnionych siedmiu miast pod względem liczby zamieszkałej ludności. W kolejnych latach prognozowany jest spadek liczby ludności we wszystkich miastach. Można spodziewać się, że z powodu zwiększonej liczby zgonów w czasie pandemii, tendencje demograficzne ulegną dalszemu pogorszeniu.

Wykres 1.2. Liczba ludności wg faktycznego miejsca zamieszkania

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

Wykres 1.3. Gęstość zaludnienia

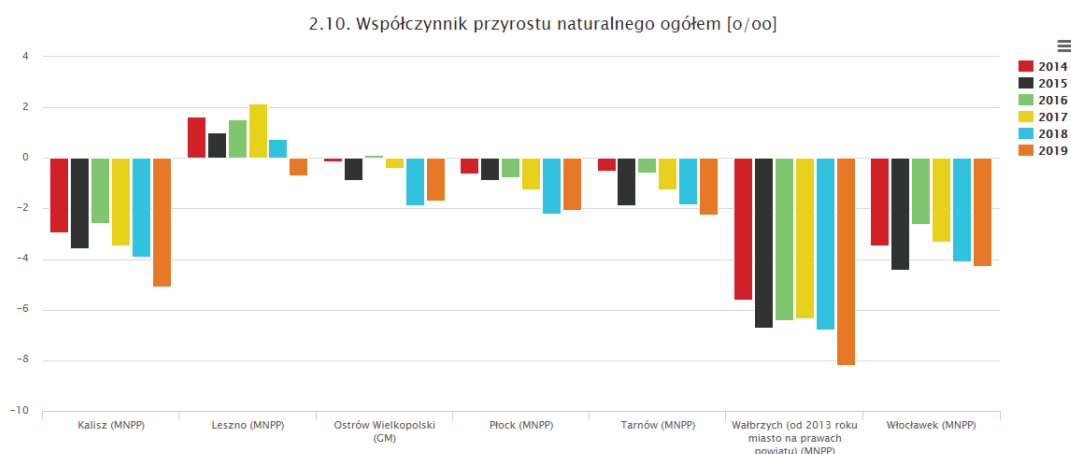

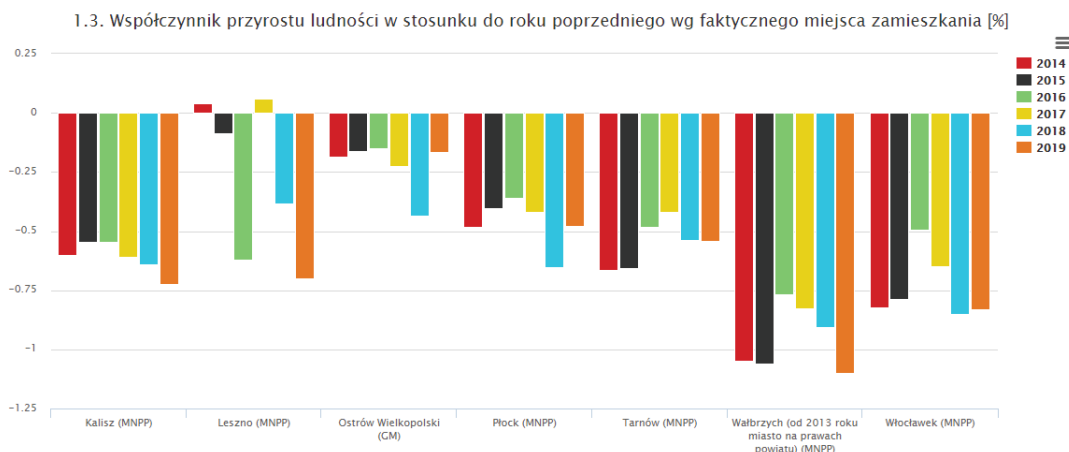
Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

²⁷ Nieco inaczej kształtuje się gęstość zaludnienia na 1 km² (wykres 1.3.). Gęstość zaludnienia Kalisza plasuje to miasto na czwartym miejscu za Leszmem, Ostrowem Wlkp. oraz Tarnowem. Podobnie, jak w przypadku liczby ludności, wiele wskazuje na to, że tendencja spadkowa zostanie utrzymana w kolejnych latach. Wiąże się to ze spadkiem liczby mieszkańców przy w miarę stabilnej w czasie powierzchni miast.

²⁸ W latach 2014–2019 we wszystkich miastach odnotowano spadek wartości współczynnika przyrostu naturalnego w odniesieniu do roku poprzedniego (wykres 1.4.) Największy spadek odnotowano w Wałbrzychu: -8,19 %, a także w Kaliszu: -5,11 %. Najmniejszy spadek przyrostu wystąpił w 2019 r. w Lesznie -0,67 %. W przypadku współczynnika przyrostu naturalnego ogółem, we wszystkich miastach miał on wartości ujemne, ze szczególnym odchyleniem kolejno dla Wałbrzycha, Włocławka oraz Kalisza. Jedynie w Lesznie odnotowało dodatnią wartość współczynnika. Informacje te są także potwierdzone obserwacją wskaźnika zmiany liczby ludności w ostatnich 5 latach, gdzie we wszystkich badanych podmiotach zanotowano spadki, przy czym największy zanotowano w Wałbrzychu oraz w Kaliszu. Trend spadkowy dotyczący przyrostu naturalnego może w kolejnych latach ustabilizować się w Lesznie i Ostrowie Wielkopolskim.

Wykres 1.4. Współczynnik przyrostu naturalnego

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

²⁹ W przypadku wskaźnika salda migracji, we wszystkich badanych podmiotach kształtował się on malejąco, z wyjątkiem 2015 roku, co do którego brak danych. Migracja w 2019 roku w Kaliszu (-3,20%) była nieznacznie mniejsza od migracji w Płocku (-3,36), Włocławku (4,81%), Tarnowie (5,95%), Lesznie (5,14%). Co ciekawe, wskaźnik salda migracji w Ostrowie Wlkp. w 2019 roku wyniósł 0,93%. We wszystkich badanych miastach przeważała migracja krajowa. Prognozuje się, że z powodu pandemii w latach 2020 i 2021 nastąpiło zmniejszenie migracji zarówno zagranicznej, jak i krajowej. Nasilenie zjawiska może wystąpić w związku z odmrożeniem gospodarki po okresie pandemii.

³⁰ W odniesieniu do wieku mieszkańców badanych miast oraz ich zmiany w badanych okresach, należy zaznaczyć, że we wszystkich miastach, w tym także w Kaliszu najliczniejszą grupą społeczną są mieszkańcy powyżej 35. roku życia. Udział mieszkańców w wieku 0-2, 3-6, 7-12, 13-15, 16-18 we wszystkich miastach kształtowała się na podobnym poziomie, w przedziale 2-6%. Zaobserwowano nieznaczne, naprzemienne wzrosty i spadki. Liczebność mieszkańców w wieku 24-35 kształtowała się w latach 2014-2018 na podobnym poziomie, tj. w przedziale 12-16%.

³¹ W tym miejscu warto również zaznaczyć, że współczynnik feminizacji (liczba kobiet przypadająca na 100 mężczyzn) kształtował się we wszystkich latach na podobnym poziomie: od 100% do 114%. Najwyższą wartość tego współczynnika w każdym z badanych okresów odnotowano w Kaliszu.

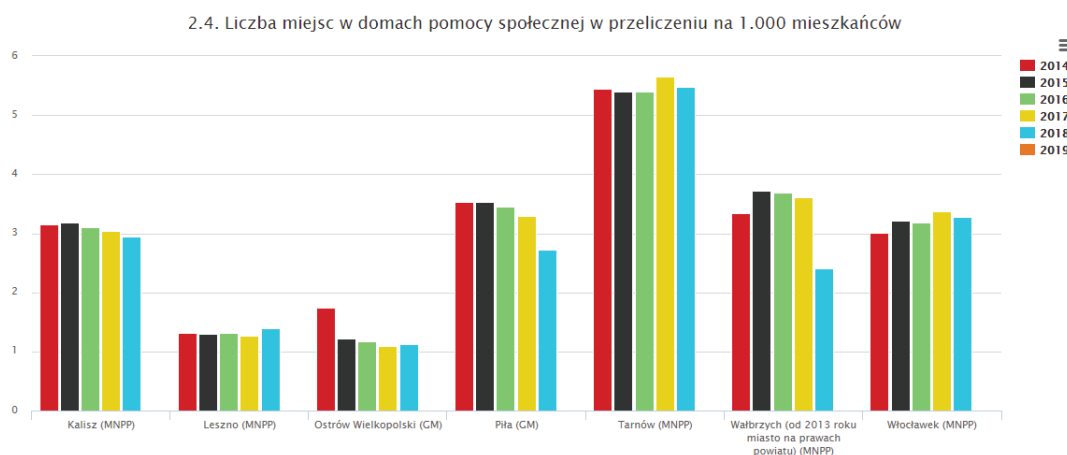
³² W odniesieniu do odsetka ludności w wieku przedprodukcyjnym, dane wskazują, iż w Kaliszu we wszystkich latach wskaźnik kształtował się na zbliżonym poziomie, średnio 16,7% i był nieznacznie niższy, o około 1-2%, od wartości wskaźników dla Leszna, Ostrowa Wlkp., Płocka. Odsetek ludności w wieku produkcyjnym we wszystkich podmiotach w okresie 2014-2019 miał tendencję spadkową i na zbliżonym poziomie: z 60% w 2014 r. do 57% w 2019 w Kaliszu, 62% w 2014 r. do 58% w 2019 w pozostałych miastach. Odwrotna tendencja wystąpiła w przypadku liczebności osób w wieku poprodukcyjnym. Od 2014 roku następował stopniowy wzrost liczby osób tej grupy. Największy wzrost nastąpił w Wałbrzychu z 23% w 2014 roku do 27% w 2019 roku, w Kaliszu oraz w Tarnowie z 23% w 2014 roku do 26% w 2019 roku. Prognozuje się dalszą tendencję wzrostową tego wskaźnika.

³³ W badanych latach, we wszystkich miastach nastąpił wzrost liczby ludności w wieku starszym. Dowodzi tego wzrost wartości wskaźnika liczby osób starszych² w przeliczeniu na 1000 mieszkańców oraz liczby seniorów, czyli osób powyżej 80. roku życia w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. Największe tempo przyrostu osób starszych w latach 2014-2019 występowało odpowiednio w miastach: Tarnów, Wałbrzych, Włocławek, Płock oraz Leszno. Kalisz oraz Ostrów Wielkopolski wyróżniają się najmniejszą wartością przyrostu seniorów.

² W tym wskaźniku do osób starszych zalicza się kobiety powyżej 60. roku życia i mężczyzn powyżej 65. roku życia.

³⁴ W odniesieniu do polityki społecznej dysponujemy wyselekcjonowaną liczbą danych diagnostycznych. Ponadto, dane dotyczyły najczęściej lat 2014–2018. Wskaźnik o największej istotności w tym obszarze dotyczy liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców. W kolejnych latach, we wszystkich podmiotach objętych benchmarkingiem, wskaźnik wykazał tendencję malejącą. Liczba beneficjentów w Kaliszu była we wszystkich latach bardzo zbliżona do ich liczby w Lesznie. Wskaźnik w Kaliszu był blisko o połowę mniejszy od jego wartości we Włocławku (wykres 1.5.). W DPS w Kaliszu w latach 2014–2018 dostępna była mniejsza liczba miejsc, aniżeli w Tarnowie, Pile, Wałbrzychu, Włocławku. Z kolei Kalisz posiada o połowę większą liczbę miejsc w porównaniu z Lesznom oraz Ostrowem Wlkp. Niestety, tendencja malejąca nie rokuje dobrze, bowiem liczba osób w wieku poprodukcyjnym, dodatkowo starczym, w latach kolejnych będzie wzrastać. Poza tym, spodziewać można się wzrostu popytu na tego rodzaju usługi społeczne w przyszłości. W odniesieniu do wskaźnika stosunku liczby miejsc w żłobkach do liczby dzieci w wieku 0–2, we wszystkich podmiotach ma on tendencję wzrostową. W Kaliszu wartość wskaźnika w 2018 roku wyniosła 14 i plasuje Kalisz łącznie z Ostrowem Wlkp. na trzeciej pozycji, za Wałbrzychem (23) oraz Tarnowem (17). Przy wzroście liczby osób w wieku poprodukcyjnym w Kaliszu, warto rozważyć zwiększenie liczby świadczeń realizowanych przez ośrodki pomocy społecznej.

Wykres 1.5. Liczba miejsc w domach pomocy społecznej

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

Sytuacja materialna mieszkańców

³⁵ Sytuację materialną mieszkańców można ocenić na podstawie średniego wynagrodzenia w mieście oraz jego porównania do średniej krajowej. W latach 2014–2017 średnie wynagrodzenie w Kaliszu kształtowało się na poziomie niższym od średniego wynagrodzenia krajowego o ponad 380 zł. W 2020 roku średnie wynagrodzenie w mieście Kalisz wyniosło 4718 zł, podczas gdy średnia dla całego kraju wyniosła 5523 zł, co oznaczało różnicę na niekorzyść miasta Kalisza w wysokości 805 zł.

³⁶ W porównaniu z innymi miastami, wynagrodzenie w Kaliszu kształtuje się średnio o około 50 – 100 zł powyżej od wartości wynagrodzenia w Lesznie, Ostrowie Wlkp. Z drugiej strony, nieznacznie wyższe od kaliskiego jest wynagrodzenie w Tarnowie oraz Włocławku. Znaczna różnica natomiast kształtuje się w przypadku wynagrodzeń w Płocku czy Wałbrzychu, gdzie wynagrodzenia są wyższe średnio o 1500 zł (Płock) i 500 zł (Wałbrzych). W przypadku Płocka wysokie wynagrodzenia są konsekwencją funkcjonowania rafinerii na terenie miasta, co jest typowe dla miast, w których zlokalizowane są zakłady z branży energetycznej. Z kolei wysoka wartość wynagrodzeń w Wałbrzychu jest konsekwencją rozwiniętej infrastruktury Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej wraz z działającymi na jej terenie przedsiębiorstwami. Ponadto, na wartość wskaźnika w Kaliszu z całą pewnością wpływ ma zaszłość historyczna z okresu, kiedy Kalisz był miastem wojewódzkim. Po reformie administracyjnej znaczna liczba pracowników urzędów wojewódzkich straciła pracę. Reasumując, wynagrodzenia

w mieście Kaliszu są niższe nie tylko od średniej krajowej, lecz także od wynagrodzeń kilku miastach porównawczych, natomiast są wyższe niż w Lesznie i pobliskim Ostrowie Wielkopolskim.

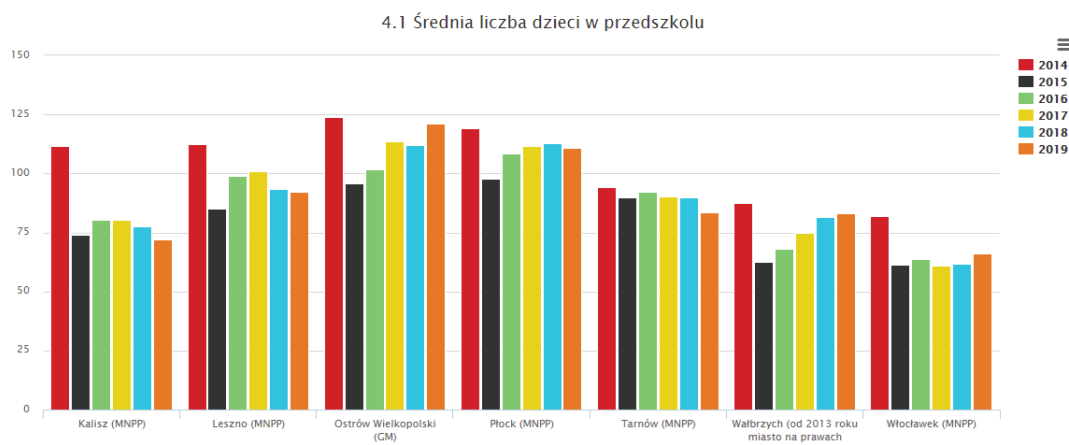
Mieszkania

³⁷ Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców w latach 2014–2019, we wszystkich miastach wykazała tendencję wzrostową. Wskaźnik ten w Kaliszu osiągnął w 2019 roku wartość 444, drugą najwyższą, po Wałbrzychu (456). Odwrotną sytuację zaobserwowano w przypadku wartości wskaźnika Przeciętna liczba osób na 1 mieszkanie, gdzie w badanym okresie zaobserwowano nieznaczny spadek. Prognozuje się, że wskazana tendencja wzrostowa Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców, zostanie utrzymana przez kolejne lata.

Edukacja i wychowanie

³⁸ Jednym z parametrów odnoszących się do edukacji i wychowania jest liczba dzieci w przedszkolu (wykres 1.6.), choć należy stwierdzić, że napotkano na znaczne ograniczenia liczby dostępnych danych możliwych do pozyskania.

Wykres 1.6. Średnia liczba dzieci w przedszkolu

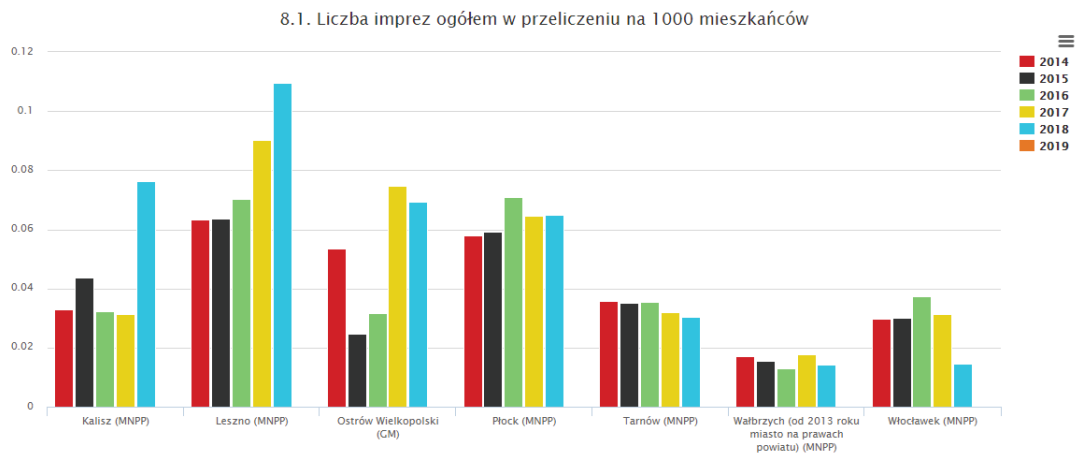
Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

³⁹ Wskaźnik średniej liczby dzieci w przedszkolach w latach 2014–2019 wykazuje duże zróżnicowanie. W każdym mieście rok 2014 stanowił punkt przełomowy w liczbie dzieci w przedszkolach i od tego momentu nastąpiły spadki. Kalisz w 2014 roku mieścił się w pierwszej trójce miast z największą liczbą dzieci przedszkolnych, z kolei w 2019 roku spadł na pozycję przedostatnią, wyprzedzając jedynie Włocławek. Ciekawą kwestią jest fakt, że na czołowym miejscu w liczbie dzieci przedszkolnych znajduje się Ostrów Wlkp., Płock, Leszno. Potwierdza to prognozę wzrostu ludności w wieku zarówno przedprodukcyjnym, jak i produkcyjnym.

Kultura i dziedzictwo kulturowe

⁴⁰ Na wykresie 1.7. przedstawiono wyniki porównań analizowanych miast pod względem liczby imprez ogółem w przeliczeniu na 1000 mieszkańców.

Wykres 1.7. Liczba imprez ogółem w przeliczeniu na 1000 mieszkańców

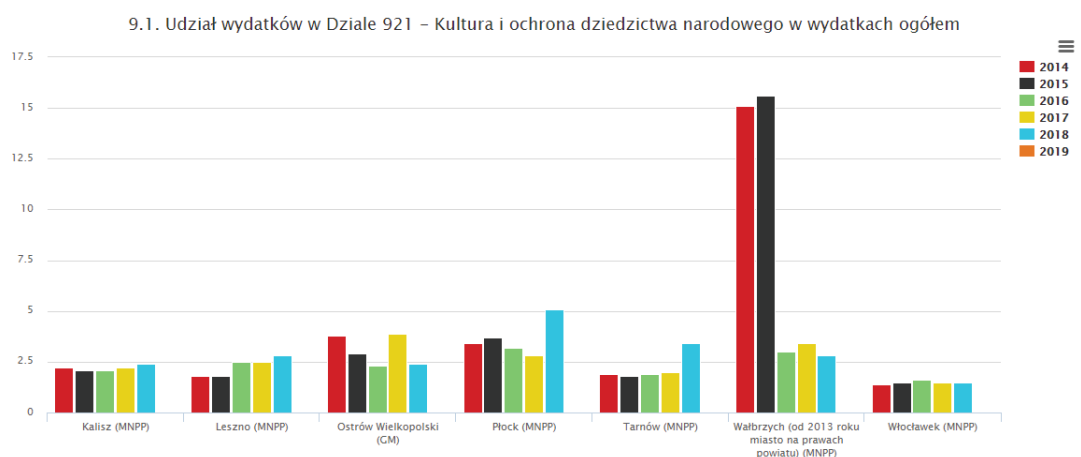

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

⁴¹ W latach 2014–2018 liczba organizowanych imprez kształtowała się w wyróżnionych miastach bardzo różnie. W Kaliszu oraz Lesznie w 2018 roku wystąpił znaczny wzrost tej liczby i z tego powodu Kalisz znajduje się na drugim miejscu pod względem liczby imprez ogółem organizowanych dla lokalnej społeczności. Czołowe miejsce zajęło Leszno. Nieznacznie od Kalisza odbiega sąsiadujący Ostrów Wlkp. Liczba imprez w latach 2020–2021, z przyczyn pandemii, zmalała o 1/3. Trend spadkowy utrzyma się co najmniej do 2. połowy 2022 roku.

⁴² W zakresie wskaźnika liczby odwiedzających filharmonie, muzea, wystawy na 1000 mieszkańców, odnotowano duże zróżnicowanie. W obserwowanych miastach występowała na przemian tendencja spadkowa i wzrostowa. Wskaźnik dla Kalisza plasuje miasto na trzecim miejscu wśród siedmiu badanych jednostek. Liderem okazało się ponownie Leszno oraz Tarnów. Z kolei, nieco poniżej wartości wskaźnika dla Kalisza, plasują się Płock oraz Wałbrzych. Trend wskazuje na występujące w Kaliszu zainteresowanie spędzaniem czasu wolnego w miejscach związanych ze sztuką. Można założyć, że wraz z luzowaniem obostrzeń pandemicznych będziemy obserwować dynamiczny wzrost liczby osób odwiedzających filharmonie, muzea i wystawy w mieście Kaliszu, ale także w całej Polsce.

Wykres 1.8. Udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w latach 2014–2018

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

⁴³ Udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem w latach 2014–2018, kształtował się w sposób zróżnicowany (wykres 1.8.). W 2018 roku większymi, aniżeli w Kaliszu wydatkami z tej kategorii, charakteryzowały się Płock, Tarnów, Wałbrzych. Najmniejszy udział wydatków na kulturę i ochronę środowiska notowano w analizowanym okresie we Włocławku. W Kaliszu, Lesznie i Tarnowie wydatki w omawianym obszarze charakteryzują się stabilnym wzrostem, co może świadczyć o przemyślanej polityce wspierania kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Prognozuje się w latach kolejnych trend wzrostowy we wszystkich miastach.

Sport, rekreacja, turystyka

⁴⁴ W odniesieniu do kategorii Sport, rekreacja, turystyka istnieje deficyt danych statystycznych. W zakresie niniejszego obszaru tematycznego dostępne są takie dane, jak: liczba miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców, a także liczba udzielonych noclegów na 1000 mieszkańców. W przypadku pierwszego wymienionego wskaźnika, dotyczącego podaży miejsc noclegowych, można zauważyć, że liczba miejsc noclegowych w Kaliszu na 1000 mieszkańców w latach 2014–2018 wykazywała tendencję spadkową. W porównaniu z pozostałymi miastami, miała wartość przeciętną, tj. wyższą od Leszna (w 2018 roku blisko dwukrotnie wyższą) oraz nieznacznie wyższą od Ostrowa Wlkp. Z kolei, od pozostałych miast znacznie niższą. Tendencja spadkowa utrzyma się w kolejnych latach.

⁴⁵ W odniesieniu do liczby udzielonych noclegów, będącego jedną z miar ruchu, czyli popytu turystycznego, średnia liczba noclegów w Kaliszu na przestrzeni lat 2014–2018 wyniosła 458/1000. Od średniej liczby noclegów z wszystkich okresów, niższy wynik zanotowano jedynie w Płocku. Pozostałe miasta porównawcze charakteryzowały się wyższą średnią wartością wskaźnika. Należy zauważyć, że liczba noclegów w Kaliszu (458/1000) jest mniejsza od średniej liczby noclegów w Ostrowie Wlkp. (507/1000). Największą średnią liczbę noclegów zaobserwowano w miastach: Tarnów, Włocławek, Wałbrzych, Ostrow Wlkp. Brak trendu wyróżniającego.

Zdrowie

⁴⁶ Wskaźnik liczby lekarzy i lekarzy dentystów pracujących wg podstawowego miejsca pracy na 1000 mieszkańców w Kaliszu w badanych okresach, nie ulegał znacznym odchyleniom od średniej wynoszącej 3,2, jednak w 2018 roku wskaźnik ten spadł do poziomu 2,78, co może być niepokojące przy jednoczesnym wzroście liczby osób starszych. Wskaźnik dla Kalisza w 2018 roku ukształtował się na poziomie wyższym od wskaźnika w Ostrowie Wlkp. (drugiego miasta AKO) czy w Wałbrzychu. Wskaźnik liczby łóżek w szpitalach ogólnych na 1000 mieszkańców w Kaliszu w latach 2014–2018 wykazywał tendencję nieznacznie wzrostową – średnia liczba łóżek na 1000 mieszkańców w badanym okresie wyniosła 8 łóżek. W pobliskim Ostrowie Wlkp. wskaźnik również wzrasta, ale liczba łóżek na koniec 2018 r. wynosiła 3 łóżka na 1000 mieszkańców. Drugim miastem, które dysponuje 8 łózkami na 1000 mieszkańców, jest Leszno. Należy jednak niestety stwierdzić, że wartość wskaźnika w latach 2017–2018 osiągała tendencję spadkową.

⁴⁷ Wskaźnik liczby zgonów spowodowanych chorobami układu krążenia i chorobami nowotworowymi na 1000 mieszkańców w latach 2014–2018 w badanych podmiotach, kształtował się sposób zróżnicowany, jednak w ostatnim roku analizy, tj. w 2018, w większości miast zarejestrowano tendencję spadkową. Średnia ze wszystkich miast w kolejnych latach kształtowała się na poziomie 7,15, z wyjątkiem 2015 roku, gdzie wskaźnik był wyższy i wynosił 7,70. Zachorowalność w Kaliszu w tych latach wyniosła średniorocznie 6,79 i plasowała się na czwartym miejscu po: Wałbrzychu (9,92), Włocławku (8,34), Płocku (7,35). Bardzo zbliżona zachorowalność wystąpiła w sąsiedzkim Ostrowie Wlkp. (6,32) oraz Tarnowie (6,64).

Bezpieczeństwo publiczne

⁴⁸ W odniesieniu do kategorii bezpieczeństwo publiczne napotkano na ograniczenia w dostępie do danych. W nawiązaniu do liczby odnotowanych przestępstw wyróżniono informacje dotyczące następujących wskaźników:

- Przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych przeciwko życiu i zdrowiu na 10 tys. mieszkańców – wskaźnik przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych przeciwko życiu i zdrowiu na 10 tys. mieszkańców w okresie 2014–2018 wykazuje duże zróżnicowanie. Największą średnioroczną wartość wskaźnika zaobserwowano w Wałbrzychu (18,2), Tarnowie (7,67) oraz Włocławku (6,67). W Kaliszu oraz Ostrowie Wlkp. wskaźnik osiągnął wartość 3,0. W 2018 roku w Kaliszu, Lesznie, Tarnowie, Wałbrzychu odnotowano spadek wartości tego wskaźnika.

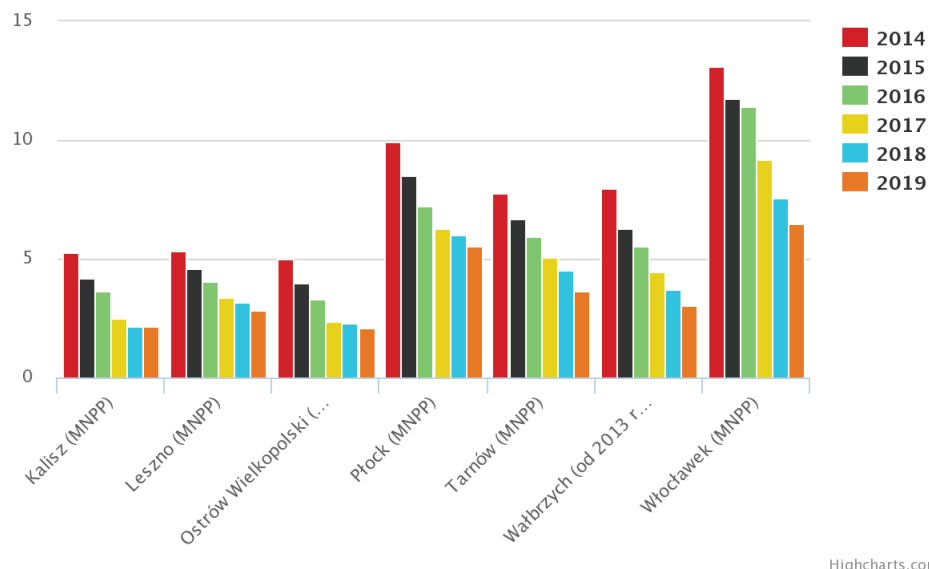
- Przestępstwa stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych przeciwko mieniu na 10 tys. mieszkańców – wskaźnik przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych przeciwko mieniu na 10 tys. mieszkańców w latach 2014–2018 wykazuje duże zróżnicowanie. Największą średnioroczną wartość wskaźnika zaobserwowano we Włocławku (184), Wałbrzychu (182,5), Kaliszu (171,5) oraz Ostrowie Wlkp. (164,75). W 2018 roku, w porównaniu do roku poprzedniego, w Kaliszu, Ostrowie Wlkp. Tarnowie, Wałbrzychu i Włocławku odnotowano wzrost wartości wskaźnika. Wskaźnik przestępstw drogowych stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tys. mieszkańców, w okresie 2014–2018 wykazuje duże zróżnicowanie.
- Przestępstwa drogowe stwierdzone przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10 tys. mieszkańców – w przypadku wskaźnika wypadków drogowych na 100 tys. ludności (dane powiatowe, średnia 3-letnia), w latach 2014–2018 widać duże zróżnicowanie. Największą średnią ilość wypadków ze wskazanego okresu odnotowana została w Lesznie (155) oraz w Płocku (117). Średnia liczba wypadków drogowych/100 tys. ludności w Kaliszu wyniosła 56. Wartość ta zbliżona jest do wartości wskaźnika dla Ostrowa Wlkp. (66) oraz Tarnowa (64). Wskaźnik liczby ofiar śmiertelnych wypadków drogowych na 100 tys. ludności w okresie 2014–2018 wykazuje duże zróżnicowanie. Największa średnia liczba ofiar śmiertelnych ze wskazanego okresu odnotowana została w Ostrowie Wlkp. (8). W pozostałych miastach średnia kształtowała się na poziomie 2–4, w tym w Kaliszu na poziomie 3 ofiary/100 tys. ludności.

1.4. Analiza porównawcza Kalisza na tle sześciu wybranych miast w zakresie sfery gospodarczej

Rynek pracy

⁴⁹ W odniesieniu do rynku pracy, analizie poddano bezrobocie rejestrowane oraz udział pracujących w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym w badanych miastach. Wskaźnikiem informującym o zakresie bezrobocia w badanych miastach, jest wskaźnik Bezrobotni na 100 osób w wieku produkcyjnym (wykres 1.9). Przedstawione na wykresie dane potwierdzają następującą tezę, która jednoznacznie wynika także z innych źródeł, (w tym także z badań jakościowych omawianych w dalszej części mniejszego dokumentu): poziom bezrobocia w mieście jest niski zarówno na tle średniej krajowej, jak i na tle miast takich, jak Leszno, Wałbrzych czy Płock. Miasta te cieszą się względnie dobrą sytuacją gospodarczą – jednak poziom bezrobocia w nich jest zauważalnie wyższy. Bardzo podobne wartości wskaźników bezrobocia dla miasta Kalisza oraz Ostrowa Wielkopolskiego wskazują na synchronizowanie rynków pracy, to znaczy, że przepływ siły roboczej pomiędzy oboma miastami odbywa się w sposób niezakłócony. Jest to korzystna informacja z punktu widzenia perspektyw rozwoju AKO. Należy jednak nadmienić, że niski poziom bezrobocia z perspektywy pracodawców niekoniecznie jest korzystny, ponieważ oznacza silniejszą pozycję przetargową na rynku pracy po stronie pracobiorców, a co za tym idzie konieczność podnoszenia płac. To z kolei rzutuje na podwyższenie kosztów funkcjonowania przedsiębiorstw. Jednak suma korzyści dla lokalnej gospodarki wynikających z niskiego poziomu bezrobocia jest wyższa niż niewątpliwy problem z znalezieniem pracowników po stronie pracodawców. Wskaźnik niskiego poziomu bezrobocia jest informacją zagregowaną, która nie mówi wiele o strukturze rynku pracy. Z innych źródeł wiadomo, że na kaliskim rynku pracy brakuje ofert dla pracowników o wysokich kompetencjach, tak zwanych „białych kołnierzyków”. Takie miejsca pracy są oferowane przez przedsiębiorstwa z branży informatycznej, centra badawczo rozwojowe, centra usług wspólnych i in. – a przedsiębiorstw o takim profilu brakuje na kaliskim rynku pracy.

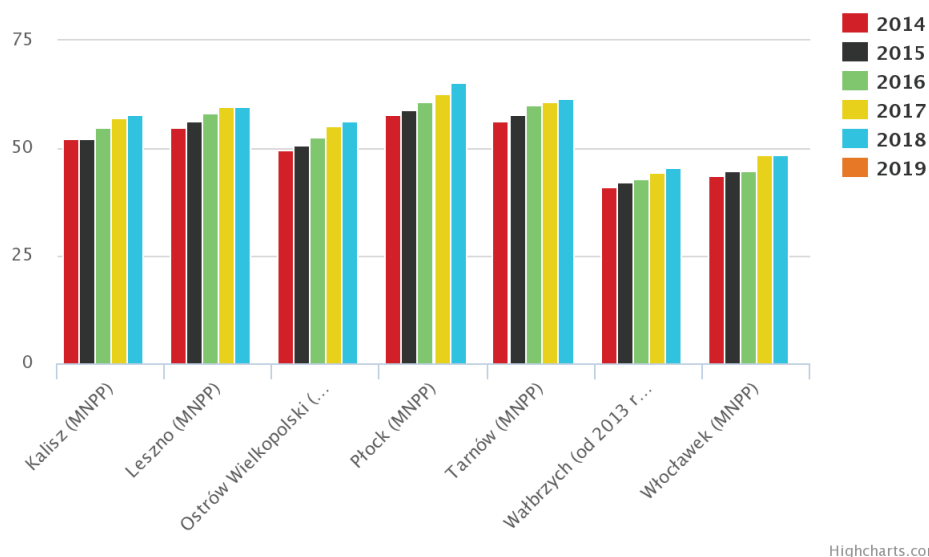
Wykres 1.9. Bezrobotni na 100 osób w wieku produkcyjnym

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

W przypadku stopy bezrobocia w kolejnych okresach odnotowano spadek, co jednocześnie oznacza wzrost udziału pracujących w licznie mieszkańców (wykres 1.10.). Poziom udziału pracujących w Kaliszu jest porównywalny z poziomem rejestrowanym w Ostrowie Wielkopolskim oraz Lesznie.

Wykres 1.10. Udział pracujących w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym (%)

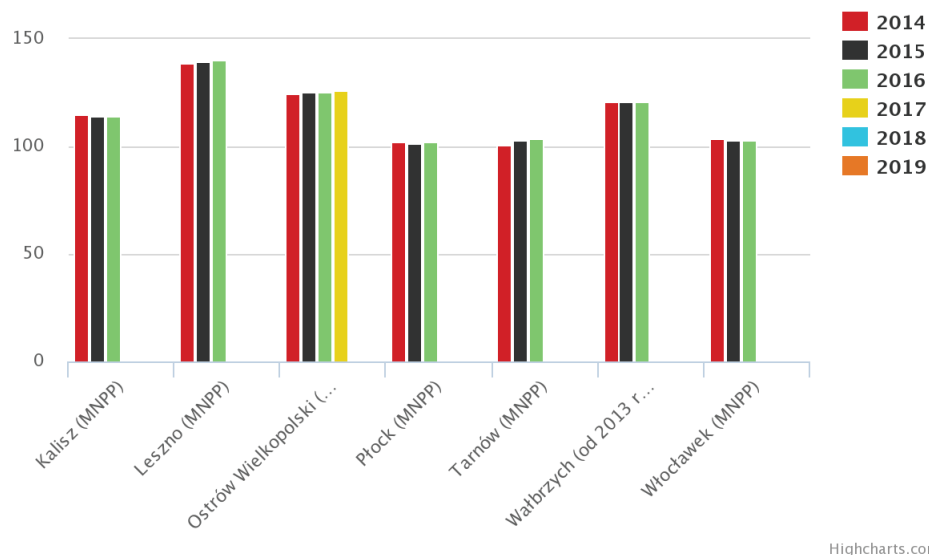
Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

Przedsiębiorczość i podmioty gospodarcze

⁵⁰

W diagnozie poziomu przedsiębiorczości i podmiotów gospodarczych można wykorzystać przede wszystkim wskaźnik liczby podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w REGON na 1000 mieszkańców (wykres 1.11.). Przyjmując, że podmiot gospodarczy prowadzony jest przez min. 1 osobę, uznano, że dany wskaźnik jest również minimalnym wskaźnikiem odnoszącym się do liczby osób prowadzących działalność na 1000 mieszkańców. Średnia wszystkich miast w poszczególnych latach kształtowała się na poziomie 115–116 podmiotów gospodarczych. W Kaliszu, w latach 2014–2018 wskaźnik oscylował w granicach 114–115, co dało trzecie miejsce wśród siedmiu porównywanych miast. Najwyższa średnia wartość wskaźnika w okresie 2014–2018 była notowana w Lesznie (139,8) oraz Ostrowie Wlkp. (126) i Wałbrzychu (121). Średnia wskaźnika wynosząca w Kaliszu 114,8 była wyższa od wartości dla Płocka (102), Włocławka (102), a także Tarnowa (103).

Wykres 1.11. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców

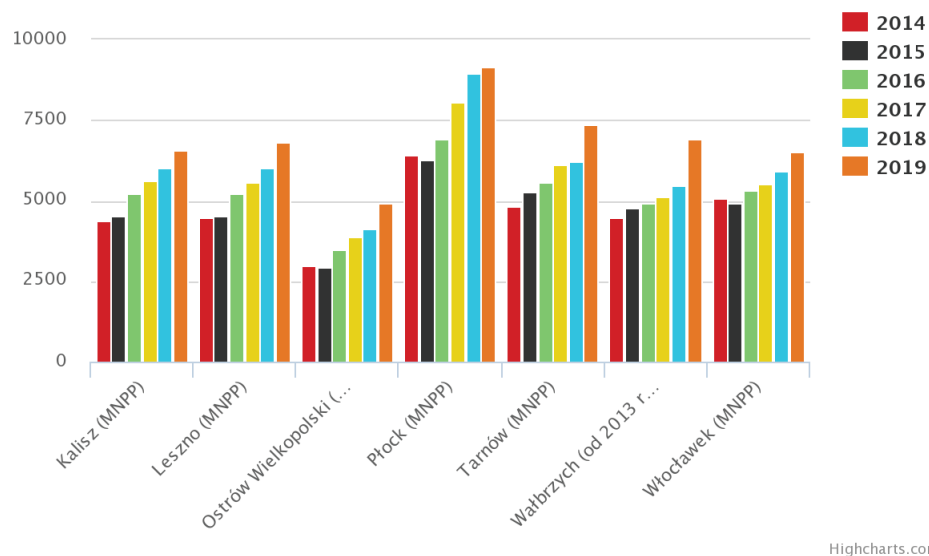

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

Finanse samorządowe

⁵¹ W zakresie finansów samorządowych, analizie poddano kilka danych kluczowych przedstawiających możliwości rozwoju porównywanych miast. Rozpoczynając od dochodów jednostek samorządu terytorialnego w przeliczeniu na 1 mieszkańca, wskaźnik we wszystkich miastach charakteryzował się tendencją wzrostową (wykres 1.12.).

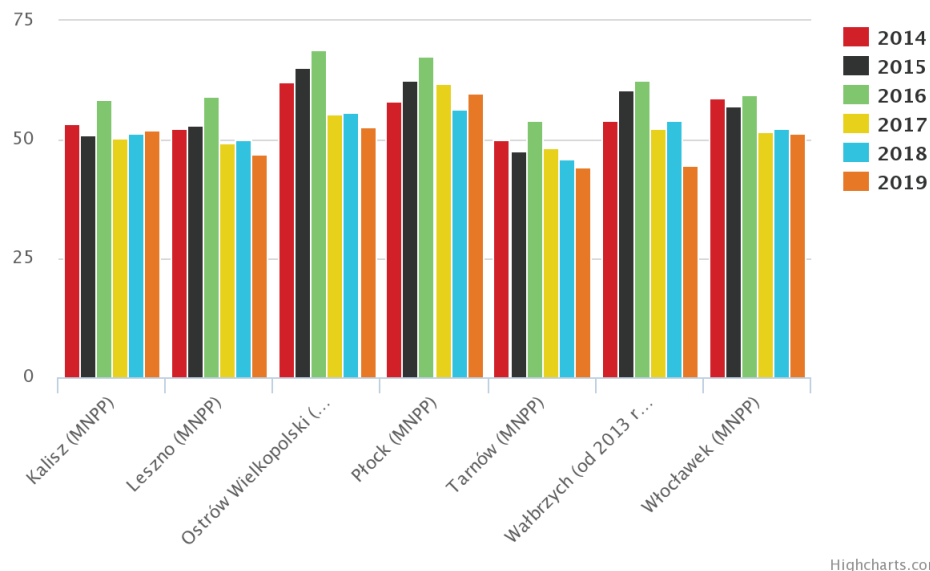
Wykres 1.12. Dochody jednostek samorządu terytorialnego ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (wg faktycznego miejsca zamieszkania) [zł]

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

⁵² Udział dochodów JST w dochodach ogółem można uznać za bardzo zróżnicowany (wykres 1.13.). W Kaliszu oraz Płocku odnotowano nieznaczny wzrost wskaźnika, natomiast w pozostałych miastach odnotowano spadek wskaźnika w latach 2019-2018.

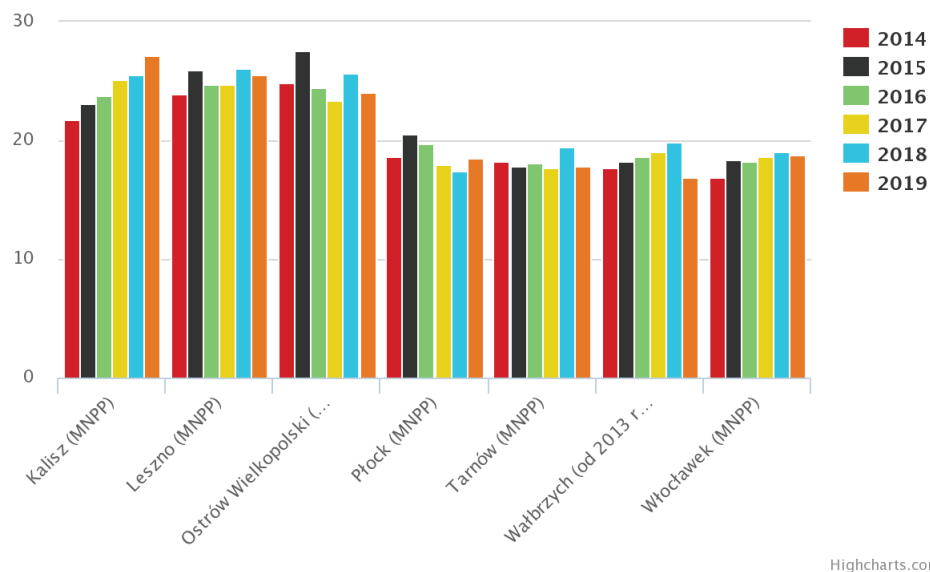
Wykres 1.13. Udział dochodów własnych JST w dochodach ogółem (%)

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

⁵³ Podobne zróżnicowanie odnotowano w przypadku poziomu wskaźnika udziału dochodów PIT w dochodach ogółem (wykres 1.14.). Wysoka i rosnąca wartość wskaźnika w Kaliszu, może być rezultatem dużej liczby osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą oraz wzrostu wynagrodzeń, pomimo spadku liczby mieszkańców.

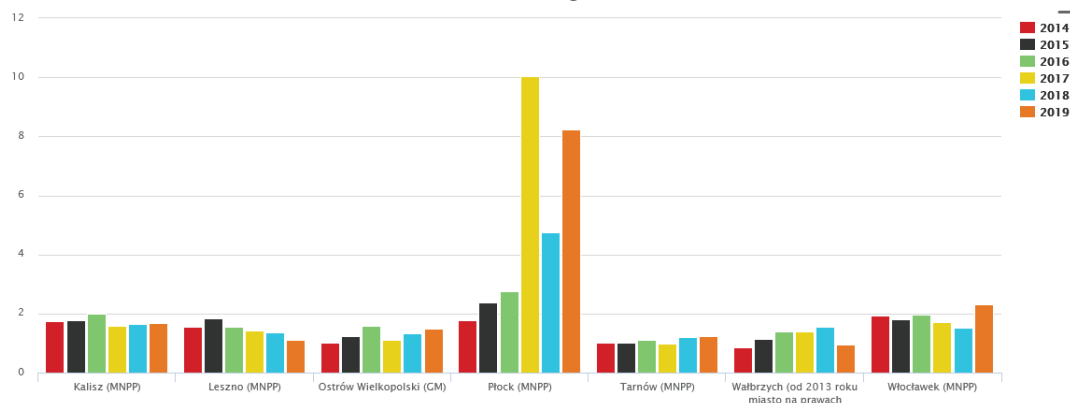
Wykres 1.14. Udział dochodów z PIT w dochodach ogółem (%)

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

⁵⁴ Zupełnie inaczej kształtował się poziom wskaźnika udziału dochodów CIT w dochodach ogółem (wykres 1.15.). W badanym okresie, udział opisywanego podatku kształtował się na podobnym poziomie, z wyjątkiem Płocka, na którego terenie funkcjonuje przedsiębiorstwo petrochemiczne oraz Wałbrzyska, z prężnie działającą Specjalną Strefą Ekonomiczną.

Wykres 1.15. Udział dochodów z CIT w dochodach ogółem (%)

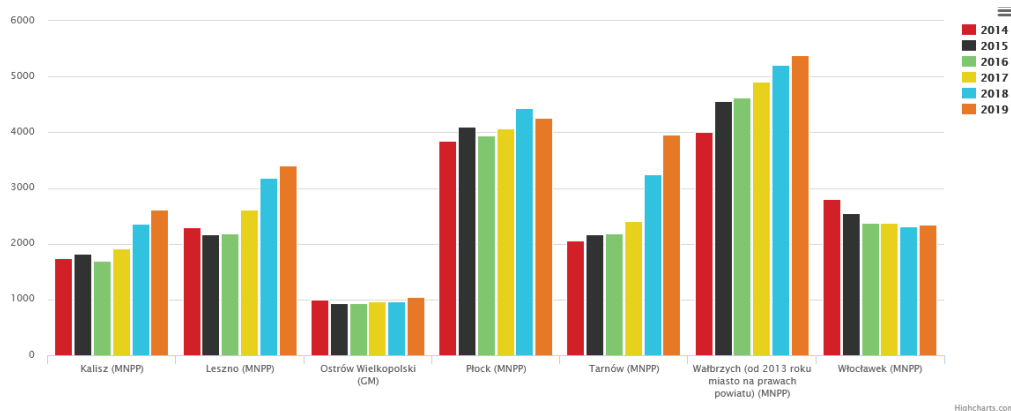

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

55

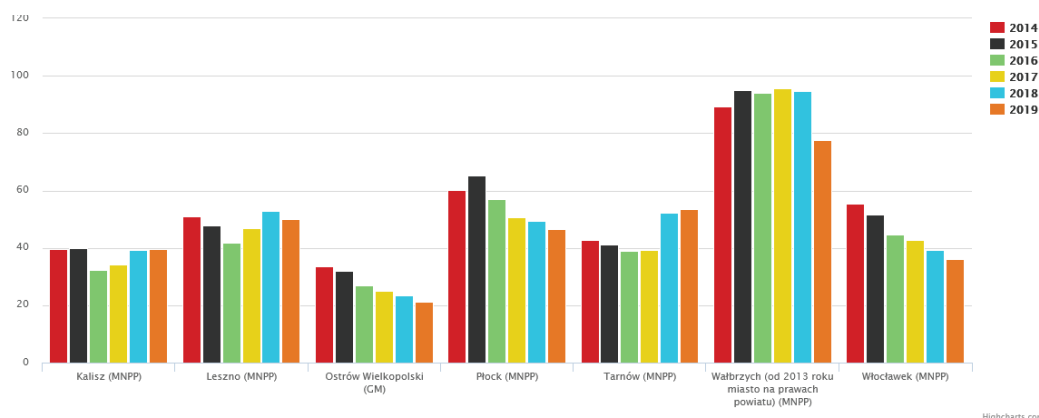
W odniesieniu do wskaźnika obrazującego zadłużenie miast, odniesiono się do wartości zadłużenia na mieszkańca (wykres 1.16.) oraz do dochodu ogółem (wykres 1.17). Zadłużenie porównywanych miast jest podobne, jednak z roku na rok wzrasta. Trend wzrostowy będzie najprawdopodobniej obserwowany od roku 2020, w którym doświadczyliśmy pandemii. Najkorzystniejszą sytuację w zakresie zadłużenia ma Ostrów Wlkp., w którym wartość wskaźnika na mieszkańca utrzymywała się na stabilnym, niskim poziomie, a w odniesieniu do dochodu ogółem – rokrocznie malała. W najgorszej sytuacji znajduje się Wałbrzych, który jest najbardziej zadłużonym miastem w Polsce, co wynika z próby nadrobienia zapóźnień infrastrukturalnych powstałych w latach 90. minionego stulecia. W Kaliszu zadłużenie ogółem systematycznie rosło w latach 2014–2019 w tempie ok. 12% rocznie, co było wywołane zarówno zaciąganiem nowych kredytów, jak i spadkiem liczby mieszkańców. Wzrost ten nie ma jednak negatywnych konsekwencji dla stanu finansów Kalisza, bowiem co roku utrzymywany jest ok. 7% margines bezpieczeństwa.

Wykres 1.16. Zadłużenie ogółem na mieszkańca (zł)

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

Wykres 1.17. Zadłużenie ogółem do dochodu ogółem

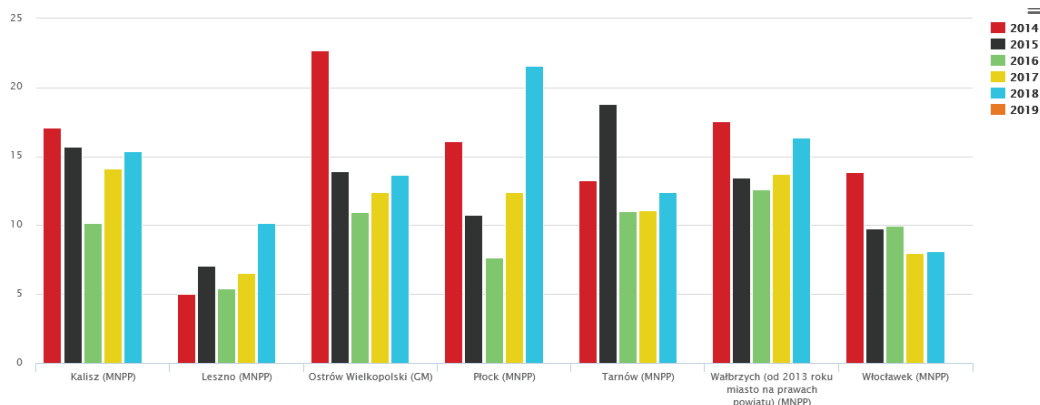
Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

1.5. Analiza porównawcza Kalisza na tle sześciu wybranych miast w zakresie sfery przestrzennej

Dostępność komunikacyjna

⁵⁶ W odniesieniu do dostępności komunikacyjnej, w analizie porównawczej wykorzystano wskaźnik udziału wydatków na transport i łączność w wydatkach budżetu jednostek samorządu terytorialnego (wykres 1.18.). Wydatki te obejmują nakłady na lokalny transport zbiorowy, utrzymanie i inwestycje dróg publicznych gminnych i w miastach na prawach powiatu oraz pozostałą działalność.

Wykres 1.18. Udział wydatków na transport i łączność w wydatkach JST (%)

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

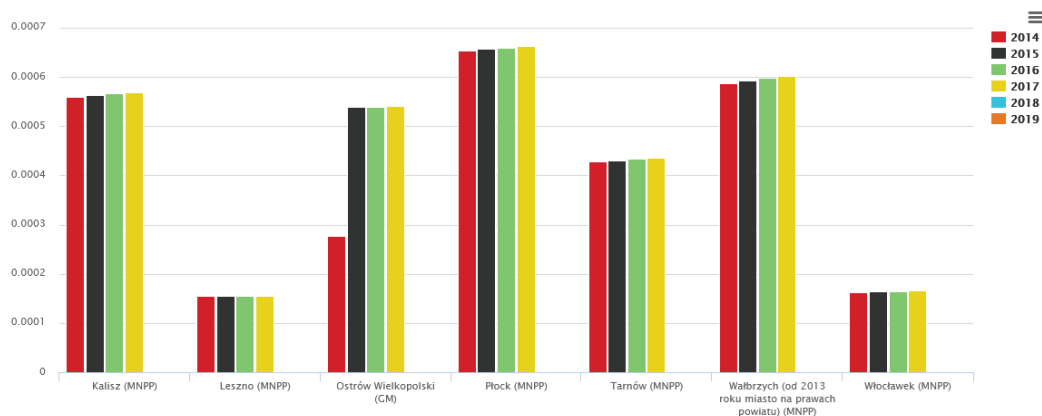
⁵⁷ Najwyższy udział w wydatkach na transport i łączność zanotowano w 2018 roku w Płocku, najniższy – we Włocławku. W Kaliszu udział ten jest stabilny, utrzymujący się na poziomie 16%, za wyjątkiem roku 2016, kiedy udział ten spadł do 10%. Wskaźnik długości dróg gminnych i powiatowych o twardej nawierzchni na 100 km² osiągnął w latach 2014–2018 największą średnią w Lesznie (438) oraz Płocku (330). Kalisz uplasował się na miejscu trzecim (294).

⁵⁸ Część badanych deklarowała, że poza dojazdem do pracy, coraz częściej korzysta z roweru, aby przemieszczać się po mieście. Wszyscy badani z tej grupy wiekowej doceniają wymianę taboru autobusowego na pojazdy ekologiczne. Badani wskazują, że wszyscy mieszkańcy na tym korzystają, gdyż dzięki takiemu rozwiązaniu, powietrze w mieście jest czystsze. Uczestnicy badań wskazywali, że autobusy hybrydowe w mieście pozytywnie się wyróżniają na tle innych miast. Wskazanie to ma charakter silny.

Środowisko naturalne

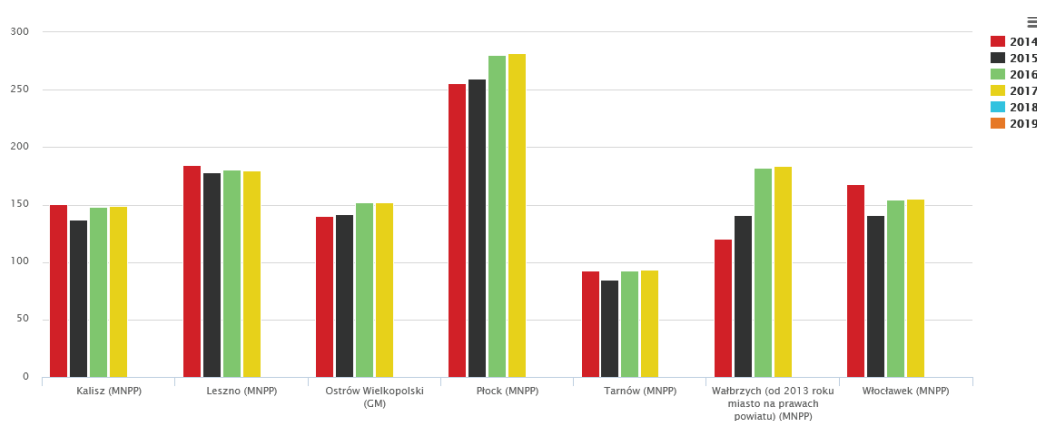
⁵⁹ Dane dotyczące wskaźnika powierzchni parków spacerowo-wypoczynkowych na 1 mieszkańca (wykres 1.19.) oraz powierzchnia zieleni, zieleni ulicznej na 100 tys. mieszkańców w hektarach (wykres 1.20.) pochodzą z okresu 2014–2017. Wskazana powierzchnia w Kaliszu nieznacznie wzrastała, podobnie jak w innych miastach wiodących w tej kategorii, tj. w Płocku i w Wałbrzychu. Podobnym obszarem terenów lokalnej rekreacji szczyci się Ostrów Wlkp. Obserwuje się trend wzrostowy w zakresie zwiększania w średnich miastach powierzchni terenów zielonych, choć wskaźnik ten może być też konsekwencją zmniejszania się liczby mieszkańców analizowanych miast.

Wykres 1.19. Powierzchnia parków spacerowo – wypoczynkowych na 1 mieszkańca (w ha)

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

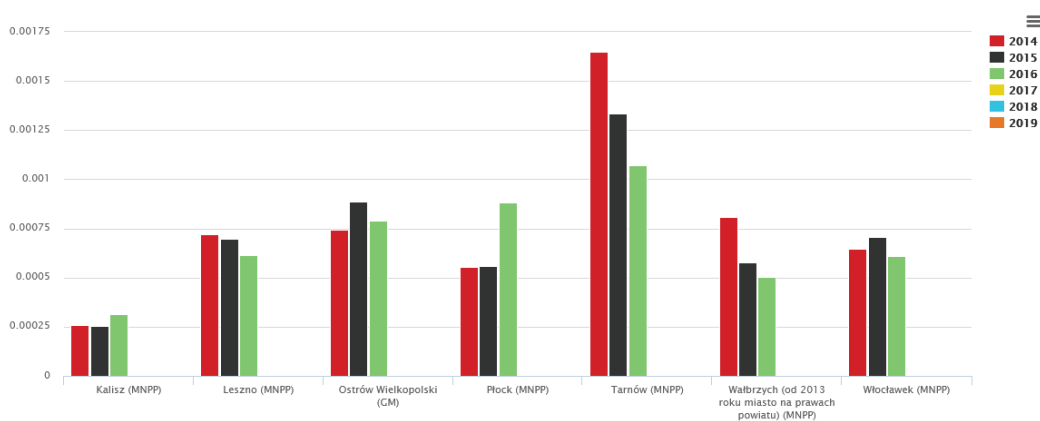
Wykres 1.20. Powierzchnia zieleńców, zieleni ulicznej na 100 tys. mieszkańców (w ha)

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

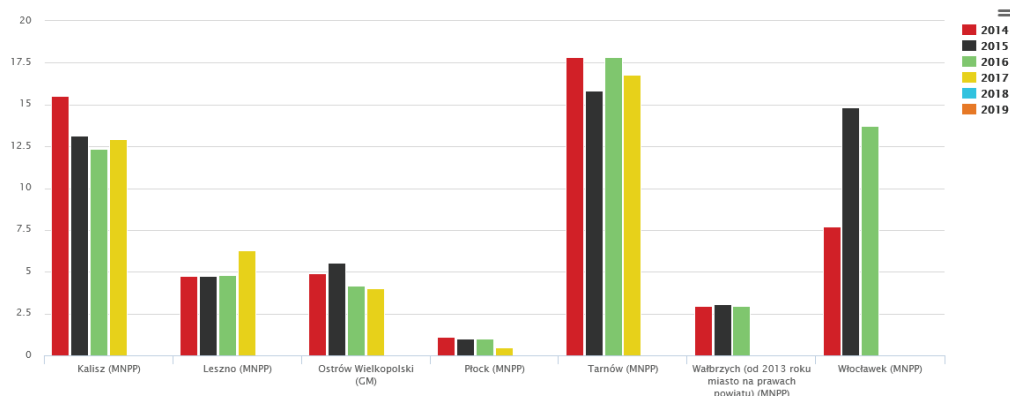
⁶⁰ Dane dotyczące wskaźnika odpadów wytworzonych w ciągu roku w tys. ton na mieszkańca (wykres 1.21.) oraz ścieków komunalnych i przemysłowych (wykres 1.22.) pochodzą z lat 2014–2016. Kalisz w zakresie wytwarzanych odpadów jest liderem w grupie miast referencyjnych, bowiem w badanym okresie zanotowano ich najmniej. Z kolei najgorszy wynik zdiagnozowano w Tarnowie. W zakresie ścieków komunalnych i przemysłowych Kalisz uplasował się na trzecim miejscu od końca, przy czym najniższa ilość jest wytwarzana w Płocku, którego można uznać za lidera w tym zakresie, a najwyższa w Tarnowie.

Wykres 1.21. Odpady wytworzone w ciągu roku w tys. ton/mieszkańca

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

Wykres 1.22. Ścieki komunalne i przemysłowe nieoczyszczane w ogólnej ilości wytwarzanego ścieku

Źródło: <https://systemanaliz.pl/>

Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

⁶¹ W zakresie planowania i zagospodarowania przestrzennego, dostępny jest wskaźnik udziału powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania w powierzchni ogółem w procentach. Średnioroczny procent powierzchni objętej planami we wszystkich miastach kształtował się na poziomie około 32%. W latach 2014–2018 w Lesznie osiągnięto bardzo wysoki poziom pokrycia powierzchni miasta planami (69%), w następnej kolejności uplasowały się Tarnów (39%), Płock (37%), Ostrów Wlkp. (35%) i Włocławek (33%). Poniżej wspomnianej średniej znajdują się Kalisz (17,5%) oraz Wałbrzych (19%).

1.6. Podsumowanie analizy porównawczej Kalisza na tle innych miast o podobnym profilu

⁶² W zakresie sfery społecznej, Kalisz z liczbą mieszkańców 100.246.00 na dzień 31.12.2019 r. plasuje się na piątym miejscu z wyróżnionych siedmiu miast pod względem liczby ludności. Dana tendencja spadkowa prognozuje spadek w liczbie ludności we wszystkich miastach również w latach kolejnych. Zwłaszcza, że od połowy 2020 r. tendencja spadkowa zachodzi we wszystkich miastach z przyczyn pandemii. We wszystkich badanych miastach przeważała migracja krajowa.

⁶³ Ogólna sytuacja demograficzna mierzona liczbą mieszkańców ulega systematycznemu pogorszeniu w ostatnich latach, lecz jest to zjawisko typowe dla miast porównawczych i Kalisz nie wyróżnia się in minus pod tym względem na tle innych miast. Przy niezmienniej powierzchni i spadającej liczbie mieszkańców wszystkie miasta, w tym Kalisz, zanotowały spadek gęstości zaludnienia. W Kaliszu występuje negatywny proces depopulacji, podobnie jak w przypadku innych miast porównawczych, co znajduje odzwierciedlenie w ujemnej wartości współczynnika przyrostu naturalnego. Największy spadek odnotowano w Wałbrzychu: -8,19 %, a także w Kaliszu: -5,11 %. Najmniejszy spadek przyrostu wystąpił w 2019 roku w Lesznie -0,67%.

⁶⁴ Wskaźnik salda migracji we wszystkich badanych podmiotach kształtował się malejąco, z wyjątkiem 2015 roku, dla którego brak jest danych. Migracja w 2019 r. w Kaliszu (-3,20) była nieznacznie mniejsza od migracji w Płocku (-3,36), Włocławku (4,81%), Tarnowie (5,95%), Lesznie (5,14%). Saldo migracji w Ostrowie Wlkp. (AKO) w 2019 r. wyniosło 0,93%.

⁶⁵ Najliczniejszą grupą wiekową mieszkańców we wszystkich porównywanych miastach, w tym w Kaliszu, byli w analizowanym okresie, mieszkańcy w wieku powyżej 35 lat. Największe tempo przyrostu liczby osób starszych w latach 2014–2019 występowało odpowiednio w miastach: Tarnów, Wałbrzych, Włocławek, Płock, Leszno. Miasta Kalisz oraz Ostrów Wlkp. wyróżniają się najmniejszą wartością przyrostu osób starszych powyżej 80. roku życia. Kalisz charakteryzuje najwyższy współczynnik feminizacji, bowiem na 100 mężczyzn przypada 114 kobiet.

⁶⁶ W Kaliszu, we wszystkich latach, odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym kształtował się na zbliżonym poziomie, średnio 16,7% i był nieznacznie mniejszy, o około 1-2 punkty procentowe, od

wartości wskaźników 32 dla Leszna, Ostrowa Wlkp. i Płocka. Odsetek ludności w wieku produkcyjnym we wszystkich podmiotach w okresie 2014–2019 miał tendencję spadkową i na zbliżonym poziomie: z 60% w 2014 roku do 57% w 2019 roku w Kaliszu, 62% w 2014 roku do 58% w 2019 w pozostałych miastach. Obserwujemy wzrost udziału ludności w wieku poprodukcyjnym we wszystkich analizowanych miastach. Dla Kalisza w 2019 roku udział ten wyniósł 26% i był o kilka punktów procentowych wyższy niż w większości miast porównawczych.

⁶⁷ Liczba beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców w Kaliszu była we wszystkich latach bardzo zbliżona do analogicznej liczby w Lesznie. Wartość wskaźnika w Kaliszu była blisko o połowę niższa od jego wartości we Włocławku. W DPS w Kaliszu w latach 2014–2018 dostępna była mniejsza liczba miejsc, niż w Tarnowie, Pile, Wałbrzychu, Włocławku. Z kolei, Kalisz posiada o połowę większą liczbę miejsc w porównaniu z Lesznem oraz Ostrowem Wlkp. Niestety, tendencja malejąca nie rokuje dobrze, bowiem liczba osób w wieku poprodukcyjnym, dodatkowo starczym w latach kolejnych będzie wzrastać.

⁶⁸ W odniesieniu do wskaźnika stosunku liczby miejsc w żłobkach do liczby dzieci w wieku 0–2, we wszystkich podmiotach ma on tendencję wzrostową. W Kaliszu wartość wskaźnika w 2018 roku wyniosła 14 i plasuje Kalisz łącznie z Ostrowem Wlkp. na trzeciej pozycji, za Wałbrzychem (23) oraz Tarnowem (17). Kalisz w 2014 r., mieścił się w pierwszej trójce miast z największą liczbą dzieci przedszkolnych, z kolei w roku 2019 spadł na pozycję przedostatnią, wyprzedzając Włocławek.

⁶⁹ W latach 2014–2020 obserwowano tendencję wzrostową w zakresie poziomu wynagrodzeń w Kaliszu. Jednak w latach 2014–2017 średnie wynagrodzenie w Kaliszu kształtowało się na poziomie niższym od średniego wynagrodzenia krajowego o ponad 380 zł. W roku 2018 wynagrodzenie w Kaliszu było mniejsze od średniego w kraju o 480 zł. W porównaniu z innymi miastami, wynagrodzenie w Kaliszu kształtuje się na poziomie około 50–100 zł wyższym od wynagrodzeń w Lesznie i Ostrowie Wlkp. Nieznacznie wyższe od kaliskiego jest wynagrodzenie w Tarnowie oraz Włocławku. Znaczna różnica natomiast kształtuje się w przypadku wynagrodzeń w Płocku czy Wałbrzychu, gdzie wynagrodzenia są wyższe średnio o 1500 zł (Płock) i 500 zł (Wałbrzych). Przeciętne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw w kwietniu br. wzrosło o 9,9% r/r, zaś zatrudnienie w przedsiębiorstwach wzrosło o 0,9% r/r, podał Główny Urząd Statystyczny (GUS). Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców w latach 2014–2019 we wszystkich podmiotach wykazywała tendencję wzrostową. Wskaźnik ten w Kaliszu osiągnął w 2019 roku wartość 444, drugą najwyższą, po Wałbrzychu (456).

⁷⁰ Miasto Kalisz zajmowało czołowe miejsce za Lesznem pod kątem liczby imprez ogółem w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. W zakresie wskaźnika liczby odwiedzających filharmonie, muzea, wystawy na 1000 mieszkańców, odnotowano duże zróżnicowanie. W obserwowanych miastach występowała na przemian tendencja spadkowa i wzrostowa. Wskaźnik dla Kalisza plasuje miasto na trzecim miejscu wśród siedmiu badanych miast. Liderem okazało się ponownie Leszno. Udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w wydatkach ogółem w latach 2014–2018 kształtował się sposób zróżnicowany. W 2018 roku większymi, aniżeli w Kaliszu, wydatkami z tej kategorii charakteryzowały się Płock, Tarnów, Wałbrzych. W kategorii wydatków związanych z szeroko rozumianą kulturą, miasto Kalisz wypada nieco lepiej niż średnia dla miast porównawczych.

⁷¹ Wskaźnik liczby miejsc noclegowych w Kaliszu na 1000 mieszkańców w latach 2014–2018 wykazywał się tendencją spadkową. W porównaniu z pozostałymi miastami referencyjnymi wskaźnik liczby miejsc noclegowych dla Kalisza miał wartość przeciętną, powyżej wartości dla Leszna (w 2018 roku blisko dwukrotnie wyższą) oraz nieznacznie wyższą od Ostrowa Wlkp. Z kolei, w porównaniu z pozostałymi miastami referencyjnymi, znacznie niższą.

⁷² Wskaźnik liczby lekarzy i lekarzy dentystów pracujących wg podstawowego miejsca pracy na 1000 mieszkańców w Kaliszu w badanych okresach nie ulegał znacznym odchyleniom od średniej wynoszącej 3,2. Jednak w 2018 roku wskaźnik spadł do poziomu 2,78, co może niepokoić, biorąc pod uwagę jednoczesny wzrost liczby osób starszych. Wskaźnik dla Kalisza w 2018 roku ukształtował się na poziomie wyższym od wskaźnika w Ostrowie Wlkp. (drugiego miasta AKO) czy w Wałbrzychu.

Wskaźnik liczby łóżek w szpitalach ogólnych na 1000 mieszkańców w Kaliszu w latach 2014–2018 wykazywał tendencję nieznacznie wzrostową, średnia liczba łóżek na 1000 mieszkańców w badanym okresie to 8 łóżek. W pobliskim Ostrowie Wlkp. wskaźnik również wzrasta, ale liczba łóżek na koniec 2018 r. wynosi 3 na 1000 mieszkańców. Drugim miastem w pobliżu Kalisza, które dysponuje 8 łózkami na 1000 mieszkańców, jest Leszno.

⁷³ Wskaźnik liczby zgonów spowodowanych chorobami układu krążenia i chorobami nowotworowymi na 1000 mieszkańców w latach 2014–2018 w badanych podmiotach, kształtował się sposób zróżnicowany. Jednak w ostatnim roku analizy, tj. 2018, w większości miast wykazał tendencję spadkową. Zachorowalność w Kaliszu w tych latach wyniosła średniorocznie 6,79 i plasowała się na czwartym miejscu po: Wałbrzychu (9,92), Włocławku (8,34), Płocku (7,35). Bardzo zbliżona zachorowalność wystąpiła w sąsiedzkim Ostrowie Wlkp. (6,32) oraz Tarnowie (6,64).

⁷⁴ Wskaźnik przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych przeciwko życiu i zdrowiu na 10 tys. mieszkańców w okresie 2014–2018 wykazuje duże zróżnicowanie. Największą średnioroczną wartość wskaźnika zaobserwowano w Wałbrzychu (18,2), Tarnowie (7,67) oraz Włocławku (6,67). W Kaliszu oraz Ostrowie Wlkp. wskaźnik przybrał wartość 3,0. W 2018 roku w Kaliszu, Lesznie, Tarnowie, Wałbrzychu odnotowano spadek wartości tego wskaźnika. Największą średnioroczną wartość wskaźnika przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych przeciwko mieniu na 10 tys. mieszkańców zaobserwowano we Włocławku (184), Wałbrzychu (182,5), Kaliszu (171,5) oraz Ostrowie Wlkp. (164,75). W 2018 roku w porównaniu do roku poprzedniego w Kaliszu, Ostrowie Wlkp. Tarnowie, Wałbrzychu, Włocławku, odnotowano wzrost wartości wskaźnika.

⁷⁵ W przypadku wskaźnika wypadków drogowych na 100 tys. ludności (dane powiatowe, średnia 3-letnia), w latach 2014–2018 największa średnia liczba wypadków ze wskazanego okresu odnotowana została w Lesznie (155) oraz w Płocku (117). Średnia liczba wypadków drogowych na 100 tys. ludności w Kaliszu wyniosła 56. Wartość ta zbliżona jest do wartości wskaźnika dla Ostrowa Wlkp. (66) oraz Tarnowa (64). W przypadku liczby ofiar śmiertelnych wypadków drogowych na 100 tys. ludności, największa średnia liczba ofiar śmiertelnych ze wskazanego okresu odnotowana została w Ostrowie Wlkp. (8). W pozostałych miastach średnia kształtowała się na poziomie 2–4, w tym w Kaliszu na poziomie 3 ofiary na 100 tys. ludności.

⁷⁶ W sferze gospodarczej, w obszarze przedsiębiorczości, mierzonej liczbą podmiotów gospodarczych na mieszkańca, Kalisz znajduje się w środku stawki siedmiu miast referencyjnych, za Lesznom, Ostrowem Wlkp. i Wałbrzychem. Ponadto, bezrobocie w miastach Wielkopolski jest niskie, przy czym najniższe w Kaliszu.

⁷⁷ W Kaliszu zdiagnozowano też stabilną sytuację finansów publicznych, bowiem dochody wszystkich analizowanych miast rosły w badanym okresie, a ponadto miasta wielkopolskie charakteryzowały się niskim zadłużeniem, najniższym w Ostrowie Wlkp.

⁷⁸ W sferze przestrzennej, wielkopolskie miasta charakteryzowały się korzystną sytuacją w zakresie długości dróg gminnych i powiatowych o twardej nawierzchni na 100 km², bowiem największą średnią w latach 2014–2018 zdiagnozowano w Lesznie (438), Płocku (330) oraz Kaliszu (294).

⁷⁹ Kalisz ma dobre warunki do rozwoju rekreacji i turystyki, bowiem powierzchnia parków spacerowo-wypoczynkowych na 1 mieszkańca nieznacznie wzrastała, podobnie jak w miastach dominujących w tym obszarze, tj. w Płocku i Wałbrzychu.

⁸⁰ W zakresie udziału powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania Kalisz, z wynikiem 17,5% odstawał w roku 2018 od lidera, czyli Leszna (69%).

⁸¹ Na ogólny wskaźnik rozwoju gminy składa się 12 następujących obszarów:

- Gospodarka
- Rynek pracy
- Sytuacja materialna mieszkańców
- Finanse lokalne
- Usługi i infrastruktura
- Mieszkania
- Kapitał społeczny
- Bezpieczeństwo
- Demografia
- Transport
- Ład przestrzenny
- Środowisko

⁸²

Na wykresie 1.23. na osi x przedstawiona jest wartość standaryzowana. Informuje ona o tym, o ile odchylen standardowych pierwotna wartość cechy jest większa lub mniejsza od średniej arytmetycznej. Standaryzacji podlegają wyłącznie cechy ilościowe, gdyż tylko wtedy można obliczyć średnią arytmetyczną i odchylenie standardowe. Jak wynika z wykresu 1.23. miasto Kalisz, zarówno pod względem wartości standaryzowanych, jak i dynamiki wzrostu, znajduje się na trzecim miejscu wśród miast referencyjnych: miasta Włocławek i Płock notują wyższą niż Kalisz dynamikę wzrostu (oba miasta znajdują się w innych województwach). Leszno, należące również do województwa wielkopolskiego, wyprzedza Kalisz pod względem wartości standaryzowanej, a Płock (woj. mazowieckie) wyprzedza Kalisz tylko nieznacznie. Wysoką pozycję Płocka w obu wymiarach należy tłumaczyć między innymi obecnością dużej liczby dużych przedsiębiorstw (w tym PKN) – a więc atrybutem, którego nie posiada miasto Kalisz, większą liczbą mieszkańców, bliskością aglomeracji warszawskiej (ok. 100 km do granic aglomeracji).

⁸³

Zarówno Kalisz, jak i Płock należą do jednych z najstarszych miast w Polsce o długich tradycjach³. Dobra pozycja Kalisza wraz z Leszmem i Płockiem może być przypisywana ich korzystniejszej lokalizacji na mapie kraju w stosunku do Tarnowa i Wałbrzycha. Leszno charakteryzuje wyraźnie wyższa wartość standaryzowana niż dla m. Kalisza. Ze względu na bliskość geograficzną obu miast oraz przynależność do tego samego województwa, poszukując wyjaśnień, warto przyrzeć się strategii Leszna⁴.

⁸⁴

Porównując specyfikę projektów i aktywności samorządu Leszna w zestawieniu z Kaliszem, można poczynić następujące obserwacje dotyczące Leszna oraz wnioski dla m. Kalisza. Pomimo, że liczba ludności Leszna jest niemal dwukrotnie mniejsza niż Kalisza miasto to nie znajduje się w ośrodku metropolitalnym takim jak AKO realizuje się tam znacznie więcej projektów i inicjatyw. W związku z tym Leszno może być uznane za samorząd, od którego miasto Kalisz mogłoby zaczerpnąć wiedzę i inspirację co do tego jak aktywizować mieszkańców szczególnie, że oba miasta należą do tego samego województwa.

⁸⁵

Ponadto warto zwrócić strategię promocji turystyki w Lesznie. Leszno, pomimo posiadania mniejszego niż Kalisz potencjału turystycznego, wykazuje się większą liczbą inicjatyw zbudowanych wokół produktów turystycznych regionu leszczyńskiego. W Lesznie rozwijanych jest 10 komplementarnych produktów turystycznych. W Lesznie organizowany jest m.in. spływ konwaliowy szlakiem kajakowym (miasto Kalisz ma jedynie ofertę przystani „Eskapada”, ale nie powstała wokół Prosnego żadna inicjatywa społeczno-gospodarcza, którą byłaby bezpośrednim odpowiednikiem leszczyńskich spływów konwaliowych (choć pod względem zasobów wodnych Kalisz ma tutaj przewagę nad Leszmem). Warto zwrócić uwagę na znacznie większą liczbę informacji o inicjatywach dotyczących szeroko rozumianego kapitału społecznego w Lesznie w porównaniu z Kaliszem.

⁸⁶

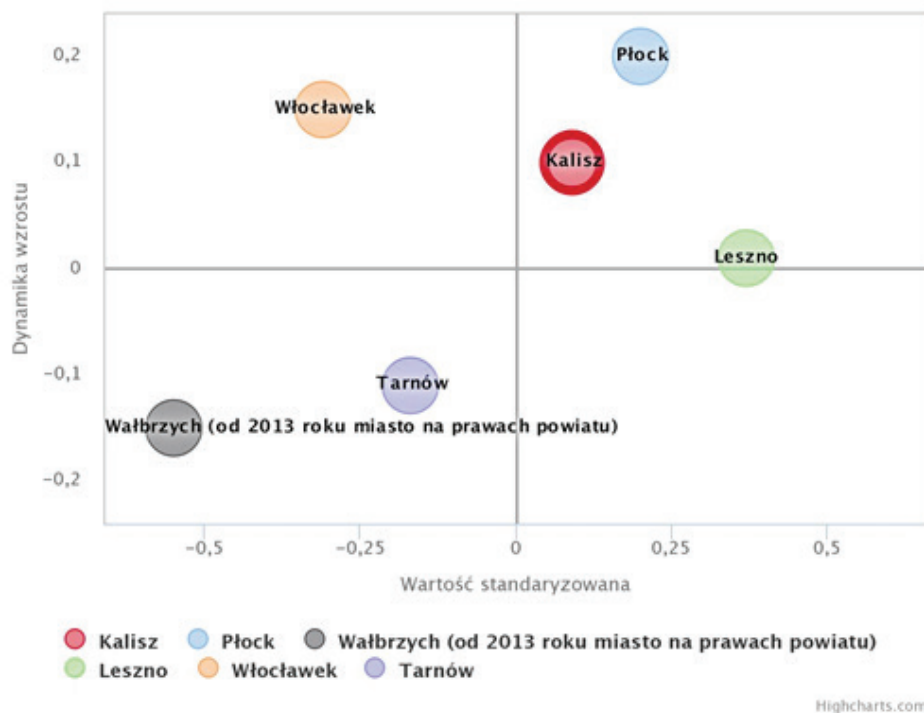
Projekty służące rozwojowi edukacji w Lesznie są bardziej zdywersyfikowane niż w przypadku Kalisza. Innymi słowy, w Lesznie możemy zaobserwować pewne „rozdrobienie” działań i inicjatyw w sto-

³ <http://rozwojmiasta.plock.eu/wp-content/uploads/2019/06/Rozdział-VI.-Gospodarka-miasta.pdf>

⁴ Raport o Stanie Miasta Leszna za rok 2020

sunku do Kalisza. To rozdrobnienie należy uznać za cechę pozytywną. W Lesznie dzieje się znacznie więcej drobnych rzeczy o niewielkiej skali, lecz ich masa krytyczna sprawia, że łącznie przewaga Leszna nad Kaliszem odzwierciedlona jest w jego pozycji w przedstawionej na wykresie 1.23.

Wykres. 1.23. Ogólny wskaźnik rozwoju gminy

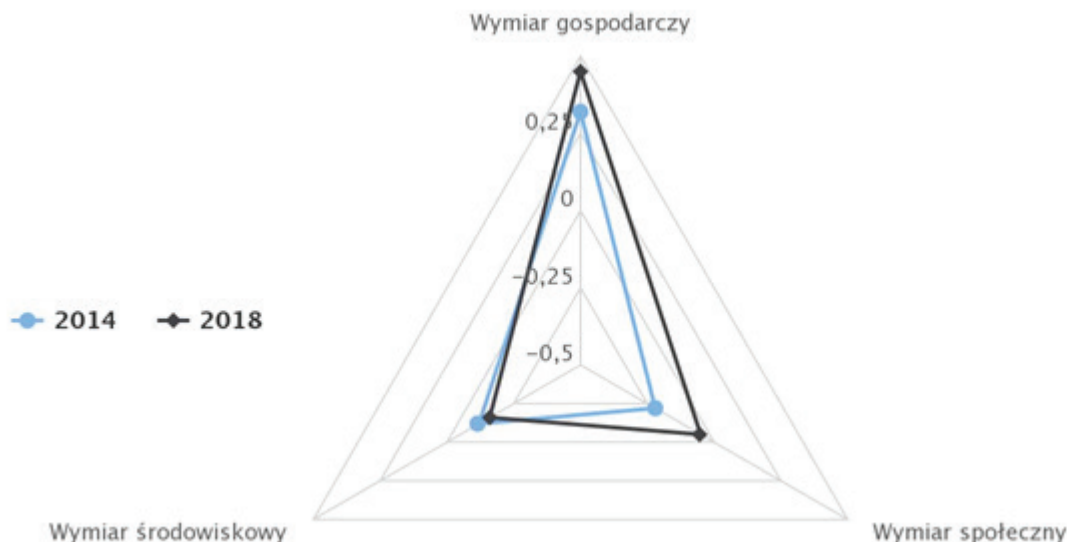

Źródło: Monitoring Rozwoju Lokalnego

⁸⁷ Aktywność mieszkańców i samorządów w mieście Lesznie może być dla miasta Kalisza drogowskazem wskazującym dalsze kierunki rozwoju kapitału społecznego, którego deficyt, jak się wydaje, jest głównym hamulcem dla dalszego rozwoju ekonomicznego miasta oraz Aglomeracji.

⁸⁸ Na wykresie 1.24. przedstawiono dynamikę zmian rozwoju gminy. Z wykresu wynika, że obserwowano stagnację w wymiarze środowiskowym, oraz nieznaczną poprawę sytuacji w wymiarze społecznym. Najlepiej sytuacja wyglądała w wymiarze gospodarczym, gdzie zarówno w 2014 roku, jak i w 2018 roku plasował się powyżej zera w przeciwieństwie do dwóch pozostałych obszarów.

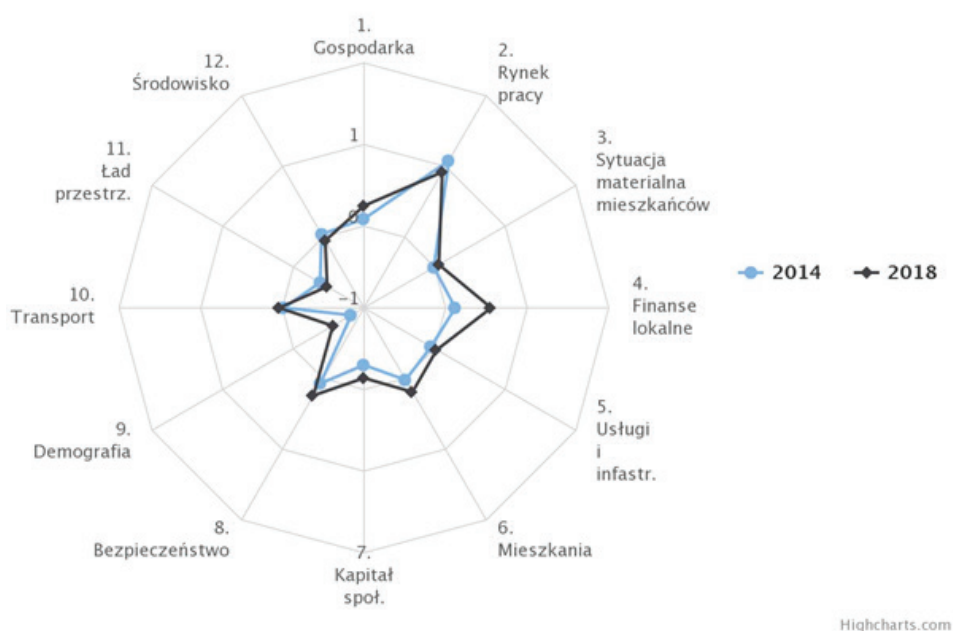
Wykres. 1.24. Dynamika zmiany wskaźnika rozwoju gminy

Źródło: Monitoring Rozwoju Lokalnego

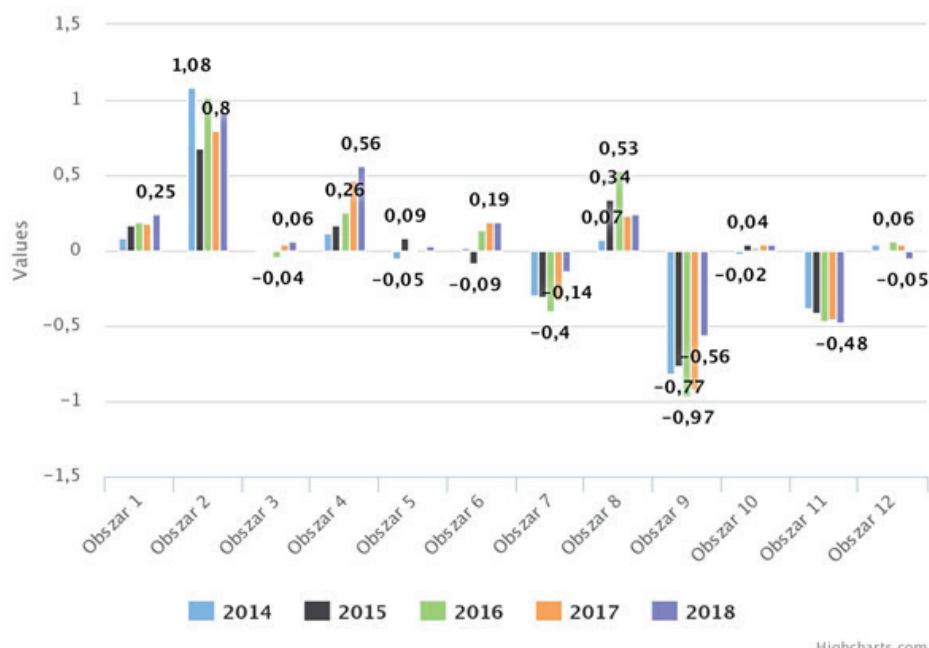
Na wykresie 1.25. przedstawiono dynamikę zmian w obszarach (2014, 2018). Największą dynamikę zmian odnotowano na rynku pracy, co wiąże się z ogólną sytuacją w skali makroekonomicznej, a także z faktem, że województwo wielkopolskie charakteryzuje najniższy poziom bezrobocia spośród wszystkich województw w Polsce. Zauważalnej poprawie uległy także finanse lokalne. Najgorszy wynik zanotowało miasto w obszarze demograficznym, jednak tempo pogarszania się sytuacji nieco spadło. Od wielu lat słabym punktem miasta Kalisza jest niski poziom kapitału społecznego. W tym wymiarze odnotowano tylko niewielką poprawę, ale nadal obszar ten jest obszarem problemowym (szersze wyjaśnienia tego problemu zawarto wcześniej przy okazji porównań miasta Kalisza z miastem Leszno). Środowisko i ład przestrzenny to dwa spośród 12 obszarów, w których zanotowano regres. Stagnacja jest obserwowana w obszarze transportu i sytuacji materialnej mieszkańców. Na niski wynik w obszarze „Ład przestrzenny” wpływ ma między innymi zjawisko suburbanizacji.

Wykres. 1.25. Dynamika zmian w obszarach (2014, 2018)

Źródło: Monitoring Rozwoju Lokalnego

Wykres. 1.26. Dynamika zmian w obszarach (2014,2015,2016,2017,2018)

Źródło: Monitoring Rozwoju Lokalnego

⁹⁰

Na wykresach 1.25. i 1.26. przedstawiono dynamikę zmian w analizowanych dwunastu obszarach na przestrzeni lat 2014–2018. W przypadku „Gospodarki” (Obszar 1) oraz „Finansów lokalnych” (Obszar 4), a także „Mieszkań” (Obszar 6) możemy obserwować podobny schemat polegający na corocznej niewielkiej poprawie lub stabilizacji na podobnym poziomie. Na „Rynku pracy” (Obszar 2) oraz w „Bezpieczeństwie” (Obszar 8), a także „Demografii” (Obszar 9) zaobserwować można dużą zmienność z roku na rok, na przykład na rynku pracy w 2015 roku odnotowano znaczące pogorszenie się sytuacji, przy czym najlepszy wynik odnotowano na początku okresu, a drugi najlepszy na jego końcu. W przypadku „Demografii” najgorsze wskaźniki odnotowywano w latach 2016 i 2017, najlepszy w 2018 roku, czyli końcu analizowanego okresu. W kwestii „Ładu przestrzennego” (Obszar 11), obserwujemy stałe pogarszanie się wartości wskaźnika w badanym okresie. W obszarze sytuacji materialnej mieszkańców, usług i infrastruktury, transportu oraz środowiska obserwujemy stabilizację wokół wartości „0”, przy niewielkich wahaniami in plus lub in minus. Jedynie w obszarze środowiska widać minimalne pogorszenie, które zanotowano na końcu badanego okresu.

1.7. Aglomeracja Kalisko-Ostrowska (AKO)

⁹¹

Kalisz jest wiodącym miastem w Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej (AKO). AKO to największe, po Aglomeracji Poznańskiej, skupisko ludności na terenie województwa wielkopolskiego (zamieszkuje tu 10,2% wszystkich mieszkańców województwa wielkopolskiego, czyli około 355 tys. mieszkańców).

⁹²

Funkcjonowanie dwóch średniej wielkości ośrodków miejskich w niedalekiej odległości (23 km – obszar pomiędzy Kaliszem a Ostrowem Wlkp. jest już praktycznie zurbanizowany), oferuje samorządom zlokalizowanym na terenie AKO wiele dodatkowych korzyści, z których nie mogłyby korzystać znajdując się poza Aglomeracją. Powierzchnia aglomeracji stanowi ponad 8,5% całkowitej powierzchni województwa, tj. 2525 km².

⁹³

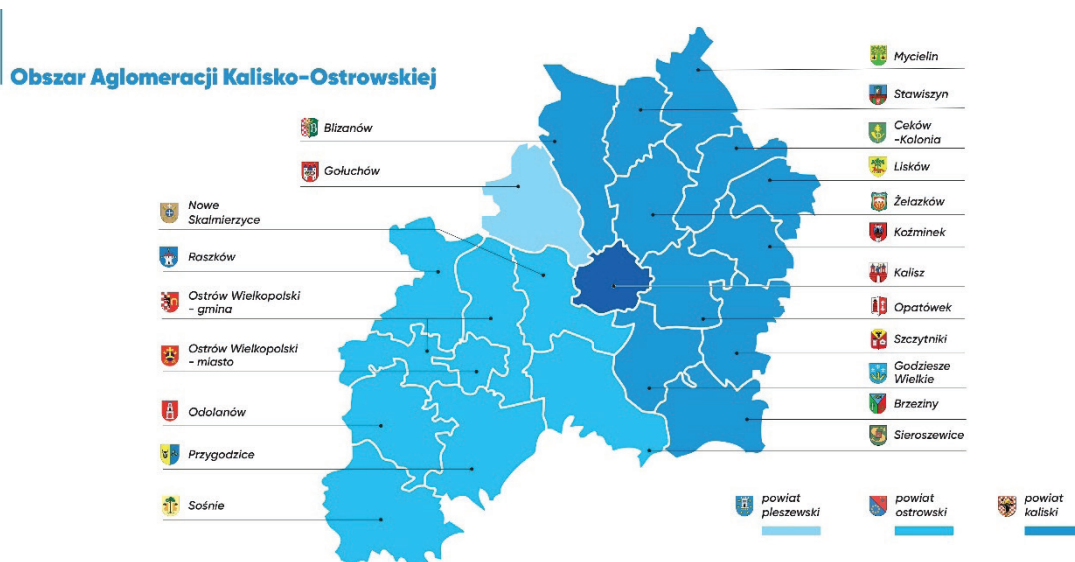
Trwały rozwój społeczno-gospodarczy i przestrzenny jest możliwy tylko, jeśli wykorzystane zostaną wewnętrzne (endogeniczne) zasoby znajdujące się na danym obszarze. Rozwój endogeniczny jest efektem aktywności i przedsiębiorczości miejscowej ludności skutecznie wspieranej przez władze samorządowe. Istota trwałego rozwoju sprowadza się do wykorzystania potencjału endogenicznego tkwiącego w samym obszarze, czyli lokalnych, ponadlokalnych zasobach ludzkich, kapitale, ziemi. Na AKO składają się 24 samorządy, w tym 2 miasta, 5 gmin miejsko-wiejskich, 14 gmin wiejskich, 3 powiaty.

⁹⁴

Członkami Stowarzyszenia AKO są:

- 2 miasta: Kalisz, Ostrów Wielkopolski,
- 6 gmin miejsko-wiejskich: Gmina i Miasto Nowe Skalmierzyce, Gmina i Miasto Odolanów, Gmina i Miasto Opatówek, Gmina i Miasto Raszków, Gmina i Miasto Stawiszyn, Gmina i miasto Koźminek,
- 13 gmin wiejskich: Gmina Blizanów, Gmina Brzeziny, Gmina Ceków-Kolonia, Gmina Godziesze Wielkie, Gmina Gołuchów, Gmina Lisków, Gmina Mycielin, Gmina Ostrów Wielkopolski, Gmina Przygodzice, Gmina Sieroszewice, Gmina Sośnie, Gmina Szczytniki, Gmina Żelazków,
- 3 powiaty: Powiat Kaliski, Powiat Ostrowski, Powiat Pleszewski (mapa 1.2.).

Mapa 1.2. Podmioty tworzące Aglomerację Kalisko-Ostrowską

Źródło: UMK

⁹⁵ Najważniejszym aktualnie obowiązującym dokumentem definiującym kierunki rozwoju AKO jest „Strategia zintegrowanych inwestycji terytorialnych dla rozwoju Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej”. Strategia ta jest przeznaczona dla zespołu gmin i powiatów powiązanych funkcjonalnie z Kaliszem i Ostrowem Wielkopolskim, tworzących łącznie Aglomerację Kalisko-Ostrowską. Organem wykonawczym jest Rada Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej (RAKO).

⁹⁶ Diagnozę AKO podzielono na trzy sfery: społeczną, gospodarczą i przestrzenną (tabele 1.4.-1.6.). Głównym źródłem informacji była „strategia zintegrowanych inwestycji terytorialnych dla rozwoju Aglomeracji Ostrowskiej” (Załącznik do uchwały Nr 3/2016 Rady Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej z dnia 20 kwietnia 2016 roku). Wykorzystano także dane zawarte w „Strategii Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014-2024”, „Statystycznym Vademecum Samorządowca 2020”, Załączniku do uchwały Nr TO/3/2021 Rady Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej z dnia 29 stycznia 2021 roku pt. „Ochrona i racjonalna gospodarka wodna na terenie Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej”, „Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego dla Miasta Kalisza” oraz dane z Banku Danych Lokalnych (BDL).

Tabela 1.4. Wybrane cechy sfery społecznej w Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej

Zakres tematyczny	Wybrane cechy
Ludność i demografia	- AKO zamieszkiwało w 2019 r. 355630 osób, co stanowiło 10,2% ludności województwa wielkopolskiego. - Przyrost naturalny wyniósł w 2019 r. – 344 osoby, a przyrost naturalny na 1000 ludności w wynosił -1,0. - Pracujący w AKO stanowią 9,0% pracujących w województwie, a zarejestrowani bezrobotni 8,5%. - Saldo migracji na pobyt stały w AKO w 2019 roku było ujemne (-1,2). Natomiast większość gmin ościennych wokół miasta Kalisza odnotowała saldo dodatnie (a także jedna gmina położona na południe od miasta Ostrow Wielkopolski). - Najniższą wartość dynamiki ludnościowej (poniżej 100%) w całej AKO (oznaczającą spadek liczby mieszkańców w badanym okresie) zanotowano w Kaliszu. - W miastach, a zwłaszcza w śródmiejskich kamienicach i na dużych osiedlach, mieszkają coraz częściej osoby starsze. Osoby młode, aktywne

	zawodowo wybierają budownictwo jednorodzinne na dobrze skomunikowanych z miastem obszarach wiejskich. • Na obszarze AKO struktura wiekowa ludności nadal pozostaje korzystna, jednak widoczny jest niekorzystny trend związany ze starzeniem się społeczeństwa.
Aktywność społeczna	• Aktywność społeczna mierzona liczbą organizacji pozarządowych na 10 tys. mieszkańców jest w AKO wyższa niż w Polsce w 2019 roku. • W ostatnich latach polepszyła się sytuacja organizacji pozarządowych ze względu na większą podaż środków z funduszy publicznych.
Edukacja	• Wyniki egzaminów ósmoklasisty i gimnazjalistów osiągnięte przez kaliskich uczniów zbliżone są do średniej ogólnopolskiej. W szkołach na terenie Ostrowa Wielkopolskiego średnie wyniki są wyższe niż średnia w powiecie i województwie. • Aglomeracja wolna jest od problemu małej dostępności do przedszkoli. • W AKO zaobserwować można ogólną tendencję zmniejszania się liczby uczniów.

Źródło: opracowanie własne

Tabela 1.5. Wybrane cechy sfery gospodarczej w Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej

Zakres tematyczny	Wybrane cechy
Podmioty gospodarcze	• Liczba podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON wyniosła 37836 w 2019 r. • Obecność dużych przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 500 pracowników (LargeScale Enterprises – LSE) ma duży pozytywny wpływ na rozwój sfery gospodarczej. Przedsiębiorstwa tego rodzaju stymulują tworzenie sieci poddostawców wśród lokalnych małych i średnich przedsiębiorców, zapewniają stabilność zatrudnienia oraz trwałe dochody dla samorządu pochodzące z PIT i CIT.
Inwestycje i tereny inwestycyjne	• Na terenie AKO do 2018 roku funkcjonowały trzy specjalne strefy ekonomiczne: (1) Kamiennogórska SSE (podstrefa Ostrów Wielkopolski); Wąbrzyska SSE „Invest-Park” (Kalisz); (3) Łódzka SSE (Nowe Skalmierzyce, Opatówek, Kalisz). Od 2018 wydawaniem decyzji o wsparciu nowych inwestycji zajmuje się na terenie Kalisza i okolic tylko Łódzka SSE, a na terenie Ostrowa Wielkopolskiego i powiatu ostrowskiego – Kamiennogórska SSE. • Napływ inwestycji zagranicznych do AKO rośnie od 2019 roku, szczególnie w branży logistycznej i spedycyjnej, co jest głównie obserwowane w Kaliszu. • Brakuje instytucji koordynującej procesy zachęcania i obsługi inwestorów na poziomie aglomeracji. W Internecie brakuje jakichkolwiek materiałów identyfikujących ten obszar jako potencjalną przestrzeń dla inwestorów. Dostępne są jedynie materiały dotyczące województwa wielkopolskiego jako całości oraz pojedynczych samorządów na terenie aglomeracji.
Wsparcie biznesu	• Aktywność instytucji otoczenia biznesu (IOB) jest niewystarczająca. • Instytucjonalny potencjał wsparcia dla przedsiębiorców ze strony instytucji otoczenia biznesu jest typowy dla miast tej wielkości. Na terenie Kalisza występują wszystkie podstawowe (standardowe) rodzaje podmiotów IOB, m.in. klastry i in. Brakuje w zasadzie jedynie instytucji charakterystycznych dla dużych ośrodków metropolitalnych, na przykład uczelni politechnicznej o dużym potencjale naukowo-badawczym, czy centrów B+R należących do dużych przedsiębiorstw technologicznych, które zwykle tworzą lokalne ekosystemy dla mniejszych podmiotów. Czynnikiem kluczowym dla zapewnienia dużej efektywności ich funkcjonowania jest jakość oferowanych usług.

Źródło: opracowanie własne

Tabela 1.6. Wybrane cechy sfery przestrzennej w Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej

Obszar	Wybrane cechy
Dostępność komunikacyjna	- Przez Kalisz przechodzi linia kolejowa nr 14, będąca linią znaczenia państwowego. - Dostępność komunikacyjna Ostrowa Wielkopolskiego jest lepsza niż miasta Kalisza. Pociągi w relacji Warszawa – Wrocław w większości przypadków prowadzone są przez Konin, Poznań i Leszno, co automatycznie obniża dostępność kolejową Kalisza. - Ostrów Wielkopolski jest dużym węzłem kolejowym, przez który przechodzi bardziej intensywny ruch niż przez Kalisz. z Ostrowa wielkopolskiego Linie Kolejowe wybiegają w 5 kierunkach: - Ostrów Wielkopolski – Jarocin – Poznań / Szczecin / Kołobrzeg / Świnoujście / Gdańsk; - Ostrów Wielkopolski – Oleśnica – Wrocław – Wałbrzych – Jelenia Góra; - Ostrów Wielkopolski – Kluczbork – Lubliniec – Katowice – Kraków; - Ostrów Wielkopolski – Kalisz – Sieradz – Zduńska Wola – Łódź – Warszawa – Białystok / Lublin; - Ostrów Wielkopolski – Krotoszyn – Leszno. - Aglomeracja nie posiada dogodnych połączeń drogowych ze stolicą województwa, Poznaniem ani nie posiada własnego portu lotniczego (aczkolwiek odległość do najbliższych portów lotniczych w Łodzi, Poznaniu i Wrocławiu jest relatywnie niewielka). - Droga krajowa nr 25 jest kluczowa dla obu wiodących miast. Obecny przebieg DK nr 25 na odcinku Kalisz – Ostrów Wielkopolski nie spełnia wymagań dla tej kategorii (wymagana min. klasa GP) parametrów technicznych i użytkowych. Istotnym mankamentem układu komunikacyjnego Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej jest fakt, że drogi krajowe i wojewódzkie są przeważnie jednojezdniowe, często niewystarczające w czasach wzmożonego rozwoju transportu samochodowego.
Infrastruktura	- Odsetek ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków w gminach AKO w 2019 roku plasował się w przedziale 50–95,5%, przy czym wskaźnik ten w Kaliszu wyniósł 91,7% i nie odstawał od średniej dla województwa ani średniej dla kraju. Pod tym względem aglomeracja dorównała średniej krajowej w ciągu ostatnich 7 lat. - W najmniejszym zakresie sieć kanalizacyjna jest dostępna dla gospodarstw domowych na obszarze gmin: Mycielin (9%), Sośnie (9,7%), Odolanów (10,2%), Szczytniki (10,4%), Godziesze Wielkie (12,3%) i Sieroszewice (19,5%). - W AKO odsetek ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków wyniósł 65,6%, w porównaniu z 73,4% dla całego województwa. - Istotnym problemem infrastrukturalnym w AKO jest wolny przyrost liczby nowych mieszkań. W 2019 roku oddano 1613 nowych mieszkań na terenie aglomeracji. W aglomeracji oddano do użytkowania 7,3% ogółu mieszkań w województwie. Dla porównania w 2017 roku liczba ta wyniosła 1182. Był to wynik porównywalny ze średnią krajową, ale niższy od średniej dla województwa. - Większość zasobów mieszkaniowych stanowią mieszkania znajdujące się w budynkach stawianych z wykorzystaniem starych technologii, a to rodzi potrzebę ich modernizacji i dostosowania do obowiązujących standardów.

Źródło: opracowanie własne

⁹⁷ Sfera społeczna AKO nie wyróżnia się znacznie na tle innych obszarów Wielkopolski. Istotnymi procesami dla aglomeracji są ujemny przyrost naturalny, starzenie się społeczeństwa.

⁹⁸ Aglomeracja Kalisko-Ostrowska jest zróżnicowana, przy czym jako całość nie wykorzystuje w sposób wystarczający swojego potencjału wynikającego z posiadanych zasobów ludzkich oraz położenia geograficznego. Lokalizacja AKO w centrum trójkąta, którego wierzchołki stanowią miasta

Poznań, Łódź oraz Wrocław nie jest w pełni wykorzystywana, między innymi z powodu braku korzystnych połączeń drogowych i kolejowych.

⁹⁹ Oprócz Kalisza i Ostrowa Wielkopolskiego największy potencjał gospodarczy w obrębie AKO skoncentrowany jest w gminie wiejskiej Ostrów Wielkopolski oraz w gminach: Opatówek, Nowe Skalmierzyce, Odolanów i Przygodzice. Planowane przyłączenie do AKO miasta Pleszew, może wywołać nowe efekty synergiczne w aglomeracji, szczególnie w zakresie rozwoju klastra kotlarskiego.

¹⁰⁰ Pod względem poziomu przedsiębiorczości, mierzonej liczbą podmiotów wpisanych do rejestru REGON na 10 tys. mieszkańców, najgorsza sytuacja wystąpiła w gminie Raszków (niski jest zarówno wskaźnik przedsiębiorczości jak i jego dynamika). Niską dynamikę w tym zakresie wykazują również miasta Kalisz i Ostrów Wielkopolski. Wyjaśnieniem dla relatywnie niskiego poziomu przedsiębiorczości są deficyty kapitału społecznego. Niewiele jest wspólnych inicjatyw gospodarczych. Ograniczona skłonność przedsiębiorstw do współpracy sprawia, że główny ciężar animowania sieci powiązań gospodarczych spoczywa na władzach samorządowych oraz na Instytucjach Otoczenia Biznesu (IOB).

¹⁰¹ Jako przyczyny słabości lokalnej gospodarki wymienia się w niektórych opracowaniach niski popyt na rynku lokalnym, lecz ten czynnik nie wydaje się w pełni wyjaśniać problemu, ponieważ dobra i usługi można swobodnie sprzedawać u odbiorców znajdujących się poza Aglomeracją.

¹⁰² Obszar AKO w dużej części pokrywa się z jednym z obszarów na mapie kraju uznanych jako „ekstremalnie zagrożone suszą”. W obrębie obszaru AKO zlokalizowanych jest 50 jednolitych części wód powierzchniowych (JCWP). W ramach Państwowego Monitoringu Środowiska, prowadzonego w latach 2014–2019, oceną stanu wód objętych było łącznie 44 JCWP. Dobry stan wód nie został osiągnięty w żadnym z analizowanych punktów monitoringowych.

¹⁰³ W ostatnich latach można zaobserwować pozytywne zmiany w zakresie rewitalizacji. Na obszarze AKO znajdują się cenne historycznie i kulturowo układy przestrzenne, wymagające ochrony i rewitalizacji.

¹⁰⁴ Analiza najważniejszych wydatków budżetów gmin, tj. wydatków na oświatę i wychowanie, na transport i łączność oraz na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska pozwala stwierdzić (tabele 1.7., 1.8., 1.9.), że w zdecydowanej większości gmin wydatki te uległy zwiększeniu w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Wydatki te są istotne w osiąganiu korzyści aglomeracji.

Tabela 1.7. Wydatki na oświatę i wychowanie ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł

Lp.	Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1.	Blizanów (3007012)	1059,97	1081,42	1097,97	1226,7	1568,32	1634,91
2.	Brzeziny (3007022)	1344,95	1362,06	1371,34	1332,43	1575,83	1635,24
3.	Ceków-Kolonia (3007032)	1383,98	1428,58	1613,64	1574,28	1943,21	1742,82
4.	Godziesze Wielkie (3007042)	1159,11	1156,76	1246,33	1224,85	1312,39	1421,94
5.	Gołuchów (3020052)	1233,6	1202,07	1207,38	1255,46	2307,91	1445,38
6.	Kalisz (3061000)	1549,11	1604,64	1652,35	1822,58	2061,51	2165,61
7.	Koźminek (3007052)	938,18	986,2	1017,48	983,51	1082,68	1219,51
8.	Lisków (3007062)	1326,96	1160,04	1201,2	1257,06	1482	1513,8
9.	Mycielin (3007072)	1303,22	1254,5	1332,23	1348,28	1476,92	1491,51

10.	Nowe Skalmierzyce (3017023)	1376	1494,34	1420,06	1698,92	2111,2	1731,49
11.	Odolanów (3017033)	1431,43	1349,05	1374,36	1402,13	1842,07	1559,17
12.	Opatówek (3007082)	1403,56	1429,57	1437,23	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
13.	Ostrów Wielkopolski (gmina wiejska)	1260,01	1348,51	1439,01	1503,12	1731,98	2126,55
14.	Ostrów Wielkopolski (gmina miejska)	988,49	1052,92	1129,78	1199,3	1337,31	1338,36
15.	Powiat kaliski (3007000)	brak	87,4	82,31	83,93	144,61	111,05
16.	Powiat ostrowski (3017000)	brak	355,93	368,32	429,16	470,97	469,23
17.	Przygodzice (3017052)	1306,6	1599,57	1472,45	1342,68	1611,02	1673,77
18.	Raszków (3017063)	1334,42	1207,68	1229,25	1258,94	1365,68	1430,7
19.	Sieroszewice (3017072)	1231,91	1249,23	1200,56	1227,03	1461,44	1445,78
20.	Sośnie (3017082)	1242,23	1292,92	1503,7	1339,57	1339,4	1471,51
21.	Stawiszyn (3007093)	1352,02	1269,21	1299,87	1376,72	1519,2	1675,64
22.	Szczytniki (3007102)	1434,14	1373,06	1420,12	1769,72	1741,61	1701,64
23.	Żelazków (3007112)	959	1048,21	1165,28	1227,01	1582,64	1680,05

Źródło: Monitoring Rozwoju Lokalnego

¹⁰⁵

W przypadku wydatków na oświatę i wychowanie ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (tabela 1.7.) najwyższą kwotę w roku 2019 przeznaczono na ten cel w Kaliszu (2165,61 zł), Ostrowie Wielkopolskim (gmina wiejska – 2126,55zł) oraz Nowych Skalmierzycach, co świadczy o znacznym potencjale edukacyjnym głównych miast AKO i położonej między nimi gminy. Z kolei, najmniej wydaje się na oświatę i wychowanie w gminach Koźminek (1219,51zł), Ostrów Wielkopolski (gmina miejska 1338,36zł) oraz w gminie Godziesze Wielkie(1421,94zł).

Tabela 1.8. Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca (wg faktycznego miejsca zamieszkania) w zł

Lp.	Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1.	Blizanów (3007012)	275,31	240,90	216,19	253,53	539,17	406,41
2.	Brzeziny (3007022)	114,68	130,70	146,07	198,62	191,12	166,07
3.	Ceków-Kolonia (3007032)	113,57	334,02	345,43	345,63	359,26	526,50
4.	Godziesze Wielkie (3007042)	131,56	145,52	165,30	196,18	203,37	351,12
5.	Gołuchów (3020052)	137,17	196,20	147,92	167,54	184,15	217,53
6.	Kalisz (3061000)	277,20	262,68	276,62	287,14	329,14	499,73
7.	Koźminek (3007052)	128,00	149,56	183,85	205,48	389,53	332,44
8.	Lisków (3007062)	153,73	181,88	214,66	233,69	222,66	287,26
9.	Mycielin (3007072)	92,07	116,54	146,08	168,13	164,72	204,44

10.	Nowe Skalmierzyce (3017023)	359,41	232,81	298,59	256,27	278,08	790,86
11.	Odolanów (3017033)	683,61	723,75	420,60	500,26	571,92	872,36
12.	Opatówek (3007082)	221,92	245,10	208,21	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
13.	Ostrów Wielkopolski (gmina wiejska)	143,57	162,39	177,44	187,50	200,74	270,00
14.	Ostrów Wielkopolski (gmina miejska)	272,33	253,42	295,22	283,27	341,06	406,88
15.	Powiat kaliski (3007000)	brak	2,97	3,69	11,89	30,22	2,40
16.	Powiat ostrowski (3017000)	brak	7,81	2,56	2,01	2,28	0,50
17.	Przygodzice (3017052)	146,03	170,36	189,01	184,92	201,59	910,11
18.	Raszków (3017063)	268,03	278,19	311,17	300,86	322,64	328,09
19.	Sieroszewice (3017072)	158,66	165,47	177,29	226,52	224,12	247,55
20.	Sośnie (3017082)	127,89	159,55	174,04	222,18	229,77	642,29
21.	Stawiszyn (3007093)	169,32	174,24	176,26	176,97	264,79	245,88
22.	Szczytniki (3007102)	128,40	158,24	154,93	152,06	147,40	240,70
23.	Żelazków (3007112)	151,98	180,64	185,86	278,50	206,19	265,41

Źródło: Monitoring Rozwoju Lokalnego

¹⁰⁶

W przypadku wydatków na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca (tabela 1.8.) najwyższą kwotę w 2019 roku przeznaczono na ten cel w Przygodzicach (910,11zł), Odolanowie (872,36 zł) oraz Nowych Skalmierzycach (790,86zł). Z kolei najmniej wydaje się na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca w Brzezinach (166,07zł), Mycielinie (204,44zł) oraz Gołuchowie (217,53zł). W Kaliszu przeznacza się na ten cel prawie 500 zł na w przeliczeniu na 1 mieszkańca.

Tabela 1.9. Wydatki na transport i łączność w przeliczeniu na 1 mieszkańca (wg faktycznego miejsca zamieszkania) w zł

L.p.	Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017	2018	2019
1.	Blizanów (3007012)	317,22	228,42	492,09	713,91	535,06	500,25
2.	Brzeziny (3007022)	292,31	312,04	141,27	191,98	219,54	97,81
3.	Ceków-Kolonia (3007032)	235,53	188,58	218,18	705,17	397,18	399,60
4.	Godziesze Wielkie (3007042)	288,41	260,98	263,78	198,17	570,54	607,17
5.	Gołuchów (3020052)	219,25	205,73	245,27	349,77	371,99	293,14
6.	Kalisz (3061000)	770,31	705,43	506,50	843,97	988,87	825,79
7.	Koźminek (3007052)	184,67	141,04	282,43	237,44	944,76	359,82
8.	Lisków (3007062)	226,96	103,20	363,58	645,92	372,31	151,42
9.	Mycielin (3007072)	317,12	200,26	121,81	140,76	218,38	430,14
10.	Nowe Skalmierzyce (3017023)	283,22	346,15	484,48	350,30	276,90	447,49
11.	Odolanów (3017033)	141,08	190,59	221,48	393,66	310,77	318,78

12.	Opatówek (3007082)	326,94	281,69	189,31	nie dotyczy	nie dotyczy	nie dotyczy
13.	Ostrów Wielkopolski (gmina wiejska)	221,72	147,63	209,65	377,93	341,21	308,48
14.	Ostrów Wielkopolski (gmina miejska)	693,01	394,83	384,46	482,83	568,67	569,66
15.	Powiat kaliski (3007000)	brak	136,97	142,07	134,46	388,07	299,43
16.	Powiat ostrowski (3017000)	brak	92,70	91,05	151,53	166,22	125,25
17.	Przygodzice (3017052)	226,66	119,73	194,88	284,88	561,33	340,15
18.	Raszków (3017063)	189,69	145,26	247,75	327,89	314,85	197,79
19.	Sieroszewice (3017072)	249,65	257,40	247,13	396,62	261,97	221,61
20.	Sośnie (3017082)	201,65	270,67	278,71	362,76	402,38	346,49
21.	Stawiszyn (3007093)	86,26	164,16	67,30	240,90	724,44	285,02
22.	Szczytniki (3007102)	286,60	179,38	354,97	531,96	590,13	373,13
23.	Żelazków (3007112)	551,80	229,57	387,09	408,35	655,30	661,99

Źródło: Monitoring Rozwoju Lokalnego

¹⁰⁷

W przypadku wydatków na transport i łączność w przeliczeniu na 1 mieszkańca (tabela 1.9.) najwyższą kwotę w roku 2019 przeznaczono na ten cel w Kaliszu (825,79 zł), Żelazkowie (661,99zł) gminie Godziesze Wielkie (607,17zł) oraz Ostrowie Wielkopolskim (gmina miejska – 569,66zł). Z kolei najmniej wydaje się na transport i łączność w przeliczeniu na 1 mieszkańca w gminach Brzeziny (97,81zł), Lisków (151,42zł) oraz w gminie Raszków (197,79zł).

¹⁰⁸

W zakresie analizowanych wydatków, Kalisz można uznać za naturalnego lidera aglomeracji. Porównywanie dynamiki rozwoju, jest możliwe przy wykorzystaniu syntetycznego wskaźnika rozwoju⁵ (SWR), który składa się z siedmiu wskaźników bazowych, tj. 5 stymulant (1. PIT na mieszkańca, 2. CIT na mieszkańca, 3. podatek od nieruchomości na mieszkańca, 4. podatek od czynności cywilnoprawnych na mieszkańca, 5. wskaźnik potencjału demograficznego mierzony liczbą osób w wieku 25-34 na 1000 mieszkańców) oraz dwóch destymulant (tj. wskaźnikiem bezrobocia mierzonego udziałem bezrobotnych w liczbie osób w wieku produkcyjnym oraz wskaźnikiem obciążenia demograficznego mierzonego liczbą ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym). Każdy z wybranych wskaźników opisuje ważny wymiar potencjału rozwojowego gminy. Wypadkowa tych siedmiu wymiarów pozwala śledzić zmianę wynikowego potencjału rozwoju gminy i to w relacji do pozostałych gmin tego obszaru funkcjonalnego.

Tabela 1.10. Wartości syntetycznego wskaźnika rozwoju w gminach Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej w latach 2014-2017

L.p.	Nazwa jednostki	2014	2015	2016	2017
1	Blizanów (3007012)	1,83	1,58	1,13	1,04
2	Brzeziny (3007022)	-2,70	-2,55	-2,57	-1,71
3	Ceków-Kolonia (3007032)	1,23	1,11	0,99	0,31

⁵ SWR został wypracowany wspólnie przez ZMP oraz SRGG z takim zamysłem, aby odzwierciedlał główne czynniki rozwoju lokalnego i mógł być uznany za syntetyczny. Założeniem było uzyskanie wskaźnika w miarę prostego, którego składowe byłyby powszechnie zrozumiałe i akceptowane. W ramach projektu predefiniowanego ZMP przetestował SWR jako narzędzie wspomagające analizy powiązań funkcjonalnych w zakresie usług publicznych na terenie obszaru funkcjonalnego.

4	Godziesze Wielkie (3007042)	0,39	0,42	-0,35	0,20
5	Gołuchów (3020052)	1,74	2,51	2,77	4,01
6	Kalisz (3061000)	1,44	1,02	1,37	0,65
7	Koźminek (3007052)	0,24	0,18	0,55	0,87
8	Lisków (3007062)	-2,33	-1,74	-0,83	-0,52
9	Mycielin (3007072)	-1,52	-1,07	-1,38	-1,16
10	Nowe Skalmierzyce (3017023)	6,95	8,29	9,98	6,96
11	Odolanów (3017033)	3,13	3,47	4,65	4,88
12	Opatówek (3007082)	2,94	-0,24	-0,23	nie dotyczy
13	Ostrów Wielkopolski (3017042)	2,14	2,03	2,75	1,96
14	Ostrów Wielkopolski (3017011)	3,35	3,43	2,89	1,93
15	Powiat kaliski (3007000)	brak	brak	brak	Brak
16	Powiat ostrowski (3017000)	brak	brak	brak	Brak
17	Przygodzice (3017052)	0,13	0,82	1,17	1,47
18	Raszków (3017063)	0,73	1,50	1,48	0,90
19	Sieroszewice (3017072)	0,46	1,16	1,22	1,70
20	Sośnie (3017082)	0,74	0,58	0,61	0,83
21	Stawiszyn (3007093)	0,16	0,01	-0,09	-0,27
22	Szczytniki (3007102)	-1,87	-1,96	-2,45	-2,29
23	Żelazków (3007112)	2,46	3,26	3,05	3,46

Źródło: UMK

¹⁰⁹

Wartość wskaźnika syntetycznego wyliczono jako sumę odchyleń standardowych dla poszczególnych wskaźników przyjętych do zestawienia. Dla wskaźników 6 i 7 przyjęto wartości odwrotne. Wszystkie wskaźniki cząstkowe potraktowano jednakowo, nie nadając im żadnych wag odzwierciedlających ewentualne różnice w sile ich oddziaływania (tzn. zastosowano metodę Z-scores, polegającą na budowie syntetycznego indeksu, będącego sumą standaryzowanych wartości wskaźników cząstkowych).

¹¹⁰

Najwyższą wartość wskaźnika syntetycznego zanotowano w 2017 roku w Nowych Skalmierzycach (6,96), Odolanowie (4,88) oraz Gołuchowie (4,01), co przedstawione zostało w tabeli 1.10. Wyniki te, szczególnie Nowych Skalmierzyc, związane są z położeniem między dwoma największymi miastami AKO, co pozwala żyjącym tam ludziom mieszkać w mniejszej miejscowości, ale korzystać z zalet dużego miasta, szczególnie w zakresie możliwości zatrudnienia i prowadzenia działalności gospodarczej. Z kolei najniższy poziom wskaźnika zanotowano w Szczytnikach (-2,29), Brzezinach (-1,71) oraz Mycielinie (-1,16). Wyniki te są konsekwencją peryferyjnego położenia w stosunku do miast wiodących oraz oddalenia od głównych ciągów komunikacyjnych.

¹¹¹

Wartości głównych miast AKO, tj. Kalisza (0,65) i Ostrowa Wielkopolskiego (1,93) w 2017 roku uległy obniżeniu w stosunku do roku 2014 (odpowiednio 1,44 i 3,35). Taki stan może być konsekwencją suburbanizacji, bowiem SWR konstruowany jest w oparciu o podatki i wskaźniki dotyczące sytuacji demograficznej, czyli odzwierciedla zmiany wynikające z przenoszenia się mieszkańców dużych

miast do gmin podmiejskich. Analiza dynamiki syntetycznego wskaźnika rozwoju gmin AKO w latach 2014–2017 pozwala wskazać, że główne miasta zasilają Nowe Skalmierzyce, Odolanów i Żelazków. W tych dwóch ostatnich gminach zanotowano stały wzrost SWR w badanych latach.

1.8. Zdiagnozowane problemy i potencjały w obszarze funkcjonalnym miasta (AKO)

¹¹² Korzyści aglomeracji, czyli koncentracji, zależą od położenia danej jednostki w układzie aglomeracyjnym, bowiem mogą w nim zachodzić zarówno relacje asymetryczne, jak i synergiczne. Do korzyści aglomeracji dla jednostki rdzeniowej, do której w AKO zaliczany jest Kalisz, zaliczyć można m.in. transfer kapitału, zasobów przyrodniczych i ludzkich z peryferii do rdzenia i wynikający z tego szybszy rozwój rdzenia, czy szybsze procesy modernizacyjne (Kisiąła i Stępiński, 2013).

¹¹³ Mieszkańcy i podmioty gospodarcze, działające w dużym mieście, wykorzystują klasyczne korzyści aglomeracji, związane z urbanizacją i wspólną lokalizacją. Mają one charakter kosztów i korzyści zewnętrznych. Przedsiębiorcy osiągają dodatkowe zyski bez ponoszenia dodatkowych nakładów, mieszkańcy osiągają satysfakcję z osiedlenia się w danym miejscu bez ponoszenia dodatkowych kosztów. Przedsiębiorstwa mogą korzystać ze wspólnej infrastruktury technicznej, w tym m.in. infrastruktury drogowej, wodociągowo-kanalizacyjnej, infrastruktury ochrony środowiska (oczyszczalnie ścieków, składowiska i spalarnie odpadów), a także infrastruktury społecznej (instytucje oświaty i służby zdrowia, ośrodki kultury, instytucje nauki). Łatwość dostępu do tych usług i udogodnień umożliwia przedsiębiorcom szybsze wdrażanie innowacji i ułatwia dostęp do rynków zbytu oferowanych dóbr i usług. Korzyści wspólnej lokalizacji odnoszą się zarówno do sfery produkcji, jak i sfery usług.

¹¹⁴ W oparciu o dostępne dane przyjęto założenie, że najbardziej trafnym miernikiem wpływu AKO na m. Kalisz jest jakość efektów i wartość finansowa środków zewnętrznych pozyskanych dzięki istnieniu AKO, tj. środków, których nie można byłoby pozyskać, gdyby nie powołano wcześniej AKO.

¹¹⁵ Dotychczasowe doświadczenia wskazują jednoznacznie na potrzebę kontynuacji interwencji dedykowanej obszarowi funkcjonalnemu Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej. Szansą na kontynuację działań w ramach zmodyfikowanej inicjatywy ZIT ma być ZIT PLUS, który został zaplanowany, jako instrument strategiczny w Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (2017) oraz potwierdzony zapisami Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2030 (Churski, 2019). Aglomeracja Kalisko-Ostrowska składa się z 21 gmin, w tym: Kalisza – miasta na prawach powiatu, 11 gmin powiatu kaliskiego, 8 gmin powiatu ostrowskiego, w tym miasta Ostrów Wielkopolski, oraz jednej gminy należącej do powiatu pleszewskiego (Gołuchów).

¹¹⁶ Cennym źródłem informacji o możliwym wpływie funkcjonowania aglomeracji, jest analiza uzyskanych rezultatów projektów będących w fazie realizacji oraz zakończonych. Według stanu na sierpień 2021 roku, w trakcie realizacji znajdowało się 7 projektów dofinansowanych w ramach ZIT, które zostały omówione w tabeli 1.11.

Tabela 1.11. Projekty w trakcie realizacji dofinansowane w ramach ZIT i prognoza wpływu

Nazwa projektu (całkowity koszt projektu)	Spodziewany wpływ na AKO
Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Kwalifikacje i doświadczenie inwestycją w przyszłość młodzieży z Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej – II EDYCJA (2 051 629,42 PLN)	Projekt adresowany jest do 62 uczennic i 108 uczniów kaliskich szkół zawodowych, 10 nauczycielek, 12 nauczycieli, 1 instruktorki praktycznej nauki zawodu, kształcących się i uczących na kierunkach o największym potencjale rozwojowym, strategicznym dla województwa wielkopolskiego. Wpływ będzie zależeć od wyników ekonomicznych uzyskiwanych przez pracodawców dzięki zatrudnieniu 170 absolwentów. Wśród słabych stron wymienia się niedopasowanie oferty edukacyjnej do potrzeb na rynku pracy. Specyfika struktury rynku pracy w Kaliszu polega na tym,

	że 30% bezrobotnych w Kaliszu to osoby z wykształceniem gimnazjalnym i niższym. Stopa bezrobocia w 2020 wynosiła 3,3%. Realizacja projektów „Przestrzeń dla profesjonalistów” miała na celu poprawę jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego i ustawicznego w AKO oraz jego dostosowanie do potrzeb rynku pracy. Cele szczegółowe to poprawa standardów bazy edukacyjnej i jej dostosowanie do potrzeb nowoczesnej gospodarki, • poprawa dostępu do obiektów infrastruktury edukacyjnej i poszczególnych kierunków kształcenia, • rozszerzenie oferty edukacyjnej kształcenia zawodowego i ustawicznego, • stworzenie warunków do pogłębiania wiedzy kadr kształcenia ustawicznego i zawodowego, • wypracowanie wspólnych zasad racjonalnego wykorzystywania ośrodków edukacyjnych AKO, • rozpoczęcie zintensyfikowanej współpracy z regionalnymi pracodawcami.
Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Kwalifikacje i doświadczenie inwestycją w przyszłość młodzieży z Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej – III EDYCJA (2 278 448,91 PLN)	Celem projektu jest wzrost/nabycie kwalifikacji/kompetencji przez 160 uczniów/uczennic, 25 nauczycieli/nauczycielek, jedną instruktorkę praktycznej nauki zawodu, a także wsparcie infrastrukturalne placówek w zakresie wyposażenia w dodatkowy sprzęt podnoszący jakość kształcenia zawodowego. Oprócz wskazanych wyżej potencjalnych korzyści należy zwrócić uwagę na poprawę potencjału szkół dzięki zakupie dodatkowego wyposażenia.
„Sukces zawodowy. Podnoszenie kwalifikacji dorosłych osób Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej szansą na lepszą przyszłość” (530 430,00 PLN)	Celem projektu jest lepsze dopasowanie do potrzeb rynku pracy, zwiększenie prawdopodobieństwa, że beneficjenci projektu nie będą emigrować poza obszar miasta Kalisza w poszukiwaniu pracy oraz większe wpływy z podatku PIT, dzięki wyższym wynagrodzeniom uzyskiwanym dzięki zdobyciu wyższych kwalifikacji.
Kalisz – kurs na rewitalizację (14 430 118,35 PLN)	Podniesienie poziomu aktywności i integracji lokalnej społeczności na obszarze rewitalizacji Miasta Kalisza.
Rozbudowa ulic w ciągu drogi wojewódzkiej nr 450 na odcinku od „Rogatki” do granicy miasta Kalisz – etap I (38 073 604,70 PLN)	Wzmocnienie powiązań drogowych na obszarze Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, będącej ważnym biegunem wzrostu województwa wielkopolskiego. Poprawa dostępności do regionalnego i ponadregionalnego systemu drogowego, wzmacniające atrakcyjność Miasta Kalisza oraz stworzenia dogodnych warunków do zrównoważonego rozwoju transportu, zwiększenie komfortu podróżowania, zapewnienie dogodnych warunków komunikacyjnych wszystkim uczestnikom ruchu drogowego i pieszego oraz poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego jak również bezpieczeństwa pieszych i rowerzystów. Niezadawalająca dostępność komunikacyjna miasta Kalisza jest często wskazywana jako słaba strona miasta utrudniająca prowadzenie działalności gospodarczej.
Termomodernizacja budynków użyteczności publicznej na terenie Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej (4 045 526,20 PLN)	Celem projektu jest zwiększenie efektywności energetycznej sektora publicznego na terenie 4 gmin z terenu AKO. Realizacja projektu przyczynia się do realizacji celów klimatycznych a także obniża koszty funkcjonowania samorządów. Dzięki uzyskanym oszczędnościom samorządy będą mogły przekazywać zaoszczędzone środki na inne cele.
Agglomeracja Kalisko – Ostrowska przyjazna rowerzystom – budowa ścieżek rowerowych	Przedmiotem projektu jest budowa 23,7 km dróg dla rowerów/ścieżek rowerowych, jako uzupełnienie już istniejącego szlaku, z 9 punktami przesiadkowymi/parkingami typu P&R oraz 10 obiektów B&R, 112 stanowisk postojowych w obiektach P&R, samoobsługowymi stacjami/-

(11 739 905,31 PLN)	punktami napraw rowerów oraz niezbędną infrastrukturą uzupełniającą, a także kampania informacyjno-promocyjna. Dzięki realizacji projektu możliwa będzie między innymi optymalizacja transportu publicznego oraz poprawa jakości życia mieszkańców dzięki walorom rekreacyjnym. Ścieżki rowerowe mogą także przyczynić się do podniesienia kapitału społecznego poprzez budowanie więzi sąsiedzkich.
---------------------	--

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów udostępnionych przez UMK

¹¹⁷ Łączna wartość projektów wymienionych w tabeli 1.11. wynosi około 73 mln zł. Jest to kwota, która w dużym stopniu zasila lokalną gospodarkę, w tym także pośrednio zwiększa dochody podatkowe samorządów w AKO. W puli projektów miasta Kalisza, dofinansowanych w ramach ZIT i już ukończonych, znajduje się siedmiu następujących projektów o łącznej wartości około 80 mln zł:

- „Adaptacja pomieszczeń zabytkowego budynku ratusza miejskiego na ekspozycję poświęconą dziedzictwu historyczno – kulturowemu Kalisza i regionu”;
- Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Kwalifikacje i doświadczenie inwestycją w przyszłość młodzieży z Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej;
- „Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Nowoczesne pracownie kluczem do sukcesu Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej”;
- „Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Rozwój kwalifikacji zawodowych dorosłych mieszkańców Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej”;
- Kompleksowa termomodernizacja budynków żłobków i przedszkoli publicznych Miasta Kalisza;
- „Regionalna Zintegrowana Infrastruktura Informacji Przestrzennej Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej” – liderem projektu było Miasto Kalisz, a realizowany był on na zasadzie partnerskiej współpracy 23 Jednostek Samorządu Terytorialnego z obszaru Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej;
- „Rozwój systemu komunikacji publicznej Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej wraz z modernizacją oświetlenia ulicznego – Miasto Kalisz”.

¹¹⁸ Większość zrealizowanych projektów dotyczy działań służących poprawie dopasowania kompetencji absolwentów szkół branżowych do potrzeb rynku pracy należy uznać za działanie korzystne w krótkie i dłuższej perspektywie. warto także zaznaczyć, że tego typu działania są realizowane na szeroką skalę w całej Polsce i w związku z tym nie można ich uznać za przewagę konkurencyjną AKO, ani m. Kalisza, lecz jedynie jako za skuteczne niwelowanie zagrożeń.

¹¹⁹ Analizując cele zrealizowanych projektów oraz projektów w trakcie realizacji, należy zwrócić uwagę, że są to projekty przynoszące korzyści miastu Kalisz o łącznej wartości około 130 milionów złotych. Można by postulować zwiększenie liczby projektów, które tak, jak np. „Przestrzeń dla profesjonalistów” budowałyby efekty synergii pomiędzy miastem Kalisz, a Aglomeracją. W przyszłości, dla wsparcia rozwoju Aglomeracji warto by rozważyć pozyskiwanie środków na następujące działania służące rozwojowi AKO:

- integracja środowiska przedsiębiorców w AKO poprzez budowanie więzów kooperacji,
- promocja marki w kraju i za granicą,
- lobbing na poziomie krajowym na rzecz poprawy dostępności komunikacyjnej AKO, szczególnie sieci dróg krajowych,
- dalsze inwestycje w rozwój szeroko rozumianego kapitału społecznego, w szczególności wspieranie organizacji pozarządowych obejmujących swym zasięgiem całą Aglomerację i mających w swoich celach statutowych promowanie celów społecznych służących rozwojowi AKO,
- partnerstwo publiczno – prywatne pomiędzy AKO, w tym ppp pakietowe służące celom rozwojowym AKO.

¹²⁰ Ważnym aspektem funkcjonowania danej jednostki w aglomeracji, jest szeroko rozumiana aktywność społeczna oraz społeczno-gospodarcza, która organizuje się oddolnie wokół koncepcji, zasobów Marki AKO. Pod tym względem wpływ AKO należy uznać za niewielki. AKO należy oceniać

przede wszystkim jako mechanizm do budowy kapitału społecznego, na bazie którego powstawać będą nowe więzi gospodarcze. Niestety, takich aktywności zespół badawczy nie dostrzegł. AKO jest bytem, który w obecnej fazie rozwoju ułatwia pozyskiwanie funduszy publicznych na rozwój gospodarczy. Trudno natomiast znaleźć dowody na zwiększenie strumienia inwestycji prywatnych, który można by przypisać wyłącznie istnieniu AKO. Zaobserwowane w trakcie diagnozy aktywności gospodarcze w obszarze AKO trudno jest wyjaśnić bezpośrednio powstaniem strefy Aglomeracji. Mechanizmem, który mógłby przyczynić się do zdynamizowania aktywności gospodarczej w ramach AKO, byłoby połączenie (wchłonięcie) mniejszych jednostek samorządu terytorialnego znajdujących się na terenie AKO, co jednak z przyczyn społecznych i politycznych jest niemożliwe do wykonania w krótkiej i średniej perspektywie. W tabeli 1.12. przedstawiono potencjały i problemy dla Kalisza wynikające z obecności w AKO stan na 2021 rok.

Tabela 1.12. Potencjały i problemy dla Kalisza wynikające z obecności w AKO w 2021 roku

Potencjały wynikające z obecności m. Kalisza w AKO	Problemy wynikające z obecności m. Kalisza w AKO
• Poprawa rozpoznawalności miasta na arenie krajowej i międzynarodowej; • Integracja łańcuchów dostaw w ramach lokalnej gospodarki; • Możliwość dalszej integracji samorządów lokalnych, na przykład poprzez połączenia gmin; • Zahamowanie lub odwrócenie trendu suburbanizacji poprzez stopniową poprawę jakości życia w samym mieście; • Utrzymanie statusu miasta akademickiego pomimo negatywnych trendów w makro otoczeniu; • Wymiana dobrych praktyk i zasobów ludzkich pomiędzy urzędami jednostek samorządu terytorialnego, działającymi w ramach AKO; • Rozwijanie produktów turystycznych w oparciu o lokalne zasoby historyczne, ludzkie i finansowe; • Skuteczniejszy lobbing na rzecz inwestycji centralnych ze względu na większą liczbę reprezentowanych mieszkańców i podmiotów gospodarczych; • Niższe koszty pracy w stosunku do wiodących w Polsce metropolii przy porównywalnej jakości życia i prowadzenia działalności gospodarczej.	• Konieczność koordynacji działań może opóźniać realizację projektów i inwestycji; • Rywalizacja pomiędzy podmiotami tworzącymi a AKO; • Dające się zidentyfikować w pewnych obszarach różnice w mentalności, będące pokłosiem z okresu Zaborów do 1918 roku (pomimo pozornie odległej cezury czasowej, zjawisko to jest dobrze udokumentowane w polskiej literaturze naukowej z zakresu rozwoju regionalnego, socjologii i ekonomii) – dawna granica pomiędzy Zaborcami przebiega w poprzek obecnego obszaru AKO; • Stosunkowo niewielka ilość danych empirycznych wskazująca na istnienie korzyści wynikających z AKO utrudnia wspieranie nowych inicjatyw i podejmowanie decyzji opartych na danych (evidence-based); • Niski kapitał społeczny w mieście Kalisza przekłada się tym bardziej na brak możliwości związanej z AKO. Niewielkie zasoby kapitału społecznego są w pewnym sensie rozpraszane pomiędzy miasto Kalisz, a AKO; • Inne gminy AKO mogą „wysysać” kapitał społeczny (pozbawiać możliwości osiągnięcia niezbędnej masy krytycznej) z Kalisza; • AKO przyczynia się do, lub przynajmniej nie hamuje zjawiska suburbanizacji. „Rozlewanie się” sieci osadniczej podwyższa koszty świadczenia usług publicznych. To z kolei powoduje suboptymalne wydatkowanie środków z budżetu miasta Kalisza, które w innej sytuacji mogłyby być spożytkowane na inne cele. Rozlewająca się sieć osadnicza może powodować również rozlewanie się (dekoncentrację) aktywności gospodarczej. Przedsiębiorstwa opuszczające obszar Kalisza przenoszące się do innych gmin będą uszczuplały dochody podatkowe miasta.

Źródło: opracowanie własne

Biorąc pod uwagę analizę SWOT i zawarte w nich tezy dotyczące słabych stron (Churski, 2019, s. 25 – 29), należy zauważyć, że w AKO nie wystąpiły znaczące korzyści aglomeracji, w szczególności nie doszło do:

- zwiększenia liczby dużych przedsiębiorstw mogących budować markę AKO,
- zwiększenia tempa przyrostu liczby podmiotów gospodarczych,
- zwiększenia przedsiębiorczości mieszkańców,
- intensyfikacji współpracy przedsiębiorstw, zwłaszcza w sferze badań i rozwoju,
- osiągnięcia tempa wzrostu gospodarczego w podregionie kaliskim na poziomie dorównującego tempom na poziomie kraju i województwa,
- zwiększenia oferty instytucji otoczenia biznesu, dorównania poziomu średniego wynagrodzenia brutto do średniej krajowej,
- wyeliminowania ubóstwa ekonomicznego w podregionie kaliskim,
- zmniejszenia liczby osób korzystających ze świadczeń opieki społecznej,
- powstania dobrze rozpoznawalnego produktu kultury integrującej wszystkie gminy Aglomeracji,
- spadku odsetka osób pobierających zasiłki z pomocy społecznej, zasiłki dla bezrobotnych,
- powstania obwodnicy drogowej na DK 12 dla miasta Kalisza oraz drogi o parametrach drogi klasy GP w kierunkach Ostrowa Wielkopolskiego, Poznania i Łodzi,
- zapewnienia równej lub zbliżonej dostępności komunikacyjnej wszystkim gminom Aglomeracji, a także powstania systemu ścieżek rowerowych.

Wymienione zastrzeżenia mogą stać dobrą bazą dla określenia przyszłych celów rozwoju AKO. Z kolei, do korzyści Aglomeracji należy zaliczyć wspomniane wcześniej rezultaty osiągnięte w ramach projektów realizowanych w ramach Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych.

Część 2

Diagnoza sfery społecznej

2.1. Ludność i procesy demograficzne

¹²³ Kalisz jest drugim pod względem liczby ludności miastem w Wielkopolsce i jednym z najbardziej zaludnionych powiatów w regionie (wskaźnik gęstości zaludnienia: 1488 osób na km²). Ludność miasta Kalisza w 2020 roku spadła poniżej 100.000 mieszkańców i wyniosła według różnych źródeł 95,0 – 99,0 tys. osób w 2020 roku (wykres 2.1.).

Wykres 2.1. Całkowita populacja Kalisza w latach 2015–2019 wraz z prognozą do 2050 roku

Źródło: <https://stat.gov.pl/>

¹²⁴ Uzyskane dane wskazują, że liczba ludności miasta Kalisza od 2015 roku systematycznie się zmniejsza. Obserwowana tendencja sugeruje, że w perspektywie najbliższych lat liczba mieszkańców Kalisza nadal będzie się zmniejszała. Zjawiskiem, które może pogłębić proces wyludniania się miasta w latach 2020–2021, jest obecna pandemia i związana z nią wyższa śmiertelność obserwowana w skali kraju. W Kaliszu notuje się wysoką liczbę zgonów w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, tj. 13,2, co jest jednym z najwyższych wskaźników w porównywanych miastach.

¹²⁵

Od wielu lat trwa negatywny trend polegający na spadku ludności miasta Kalisza. Zjawisko to wyjaśniają niski przyrost naturalny, relatywnie wysoki odsetek zgonów oraz migracje. Zgony odpowiadają za istotną część spadku populacji miasta Kalisza. Obserwuje się również niską dzietność mieszkanki Kalisza. Saldo migracji wewnętrznych wyniosło w 2020 roku -265 osób, a saldo migracji zagranicznych -29 osób (tabela 2.1.).

Tabela 2.1. Saldo migracji mieszkańców Kalisza w latach 2015–2020

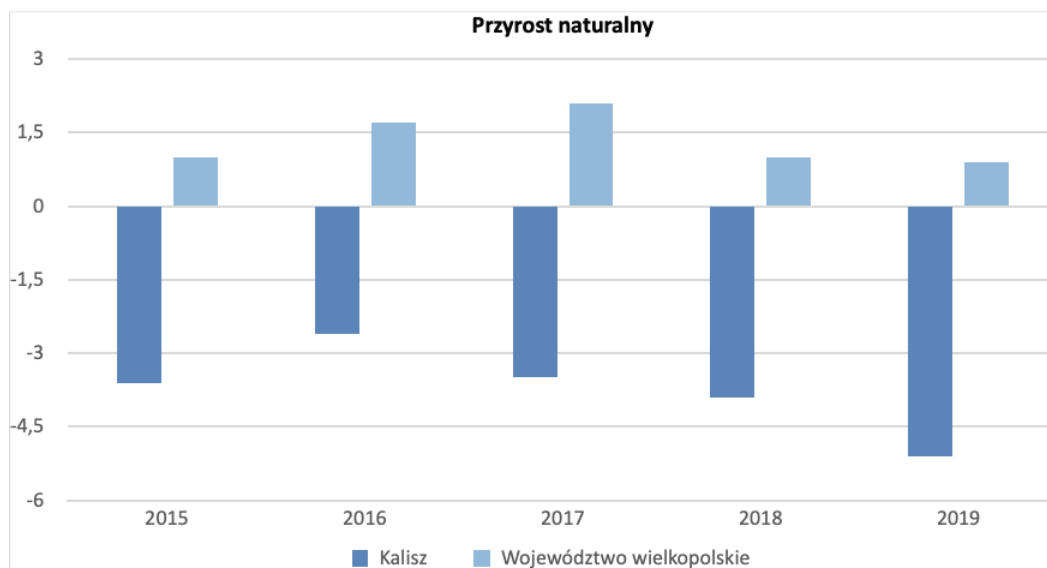
Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Saldo migracji osób w wieku 15–39 lat	-4,1	-3,6	-5,6	-4,08	b.d	b.d
Saldo migracji mieszkańców Kalisza ogółem	-2,6	-2,3	-2,4	-2,53	b.d	b.d

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

¹²⁶

Podobnie, jak w przypadku wielu innych miast średniej wielkości, dużym wyzwaniem dla samorządu jest tworzenie warunków sprzyjających życiu i karierze zawodowej dla młodych mieszkańców, dla których alternatywą jest emigracja do polskich metropolii lub za granicę. Zatrzymanie osób młodych jest ważne nie tylko ze statystycznego punktu widzenia (utrzymanie liczby mieszkańców na stałym poziomie), ale także z punktu widzenia wpływów podatkowych do budżetu miasta – osoby młode zazwyczaj zarabiają więcej niż emeryci i renciści. Negatywne trendy demograficzne mogą być po części wyjaśnione bliskością Kalisza do trzech dużych ośrodków metropolitalnych: Poznania, Wrocławia, Łodzi.

Wykres 2.2. Przyrost naturalny w Kaliszu na tle Wielkopolski w latach 2015–2019

Źródło: <https://stat.gov.pl/>

¹²⁷

Przyrost naturalny w 2019 roku wyniósł -5,1 (wykres 2.2.), a saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych na pobyty stały na 1000 ludności wyniosło -3,2⁶.

¹²⁸

W 2020 roku zmarło w Kaliszu 1461 osób, tj. dwa razy więcej niż się urodziło (745 dzieci). Liczba zawieranych małżeństw jest jednym z możliwych predyktorów liczby urodzeń. Małżeństwo zawarło 349 par – 157 ślubów cywilnych, 147 ślubów konkordatowych, 45 par zawarło małżeństwo poza granicami kraju, natomiast 217 par rozwiódło się (w 2019 roku miały miejsce 204 rozwody).

⁶ Statystyczne Vademecum Samorządowca GUS 2020, https://poznan.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_wielkopolskie/portrety_miast/miasto_kalisz.pdf

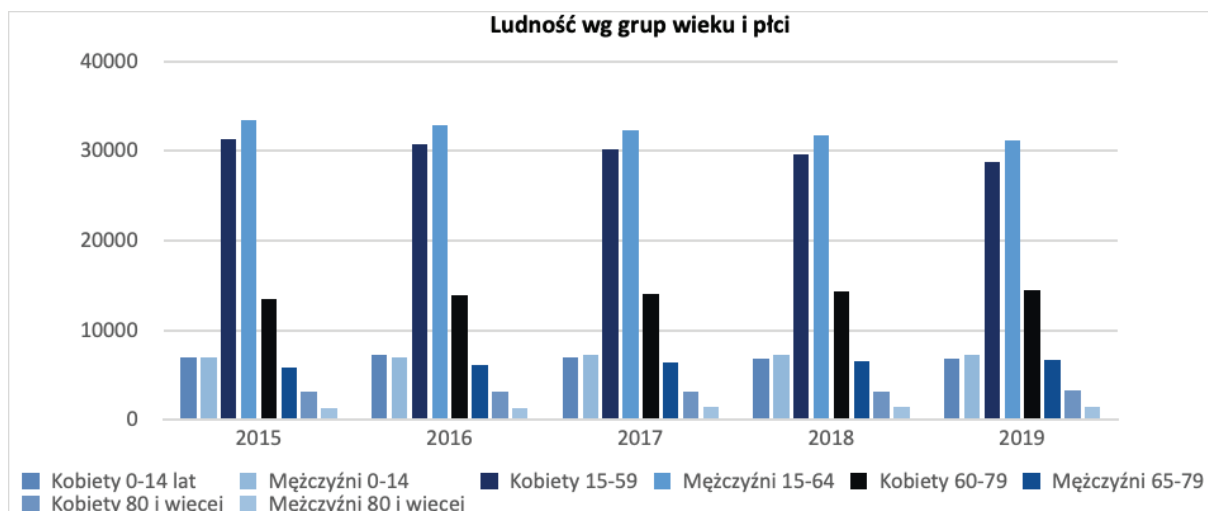
¹²⁹

Udział osób w wieku przedprodukcyjnym oscyluje na poziomie 16,8% (w 2018 r.), podczas gdy dla województwa wielkopolskiego wskaźnik ten przekracza 19,4% (w 2018 r.). W tym samym okresie odnotowano 1,7 rozwodów przypadających na 1000 mieszkańców. Jest to wartość niższa od wartości dla województwa wielkopolskiego (5,0) oraz od wartości dla Polski (4,8). Ponad 26% mieszkańców Kalisza jest stanu wolnego, 55,4% żyje w małżeństwie, 6,9% mieszkańców jest po rozwodzie, a 11,1% to wdowy i wdowcy.

¹³⁰

Starzenie populacji jest zjawiskiem powszechnym i nieodwracalnym (wykres 2.3.).

Wykres 2.3. Ludność Kalisza według wieku i płci w latach 2015–2019

Źródło: <https://stat.gov.pl/>

¹³¹

Liczba mieszkańców w wieku 0–14 lat utrzymuje się na stałym poziomie, liczba mieszkańców w wieku produkcyjnym (kobiety 15–59 lat, mężczyźni 15–64 lat) systematycznie maleje, natomiast liczba mieszkańców w wieku poprodukcyjnym (kobiety 60 lat i więcej, mężczyźni 65 lat i więcej) systematycznie wzrasta. Trwałość powyższej tendencji wskazuje, że będzie się ona utrzymywała w najbliższych latach. Część osób w wieku 0–14 lat, których liczba jest w Kaliszu stała, w latach 2015–2019 po wejściu w wiek produkcyjny wyemigruje z miasta na stałe, co przyczyni się do utrzymania opisanej powyżej tendencji.

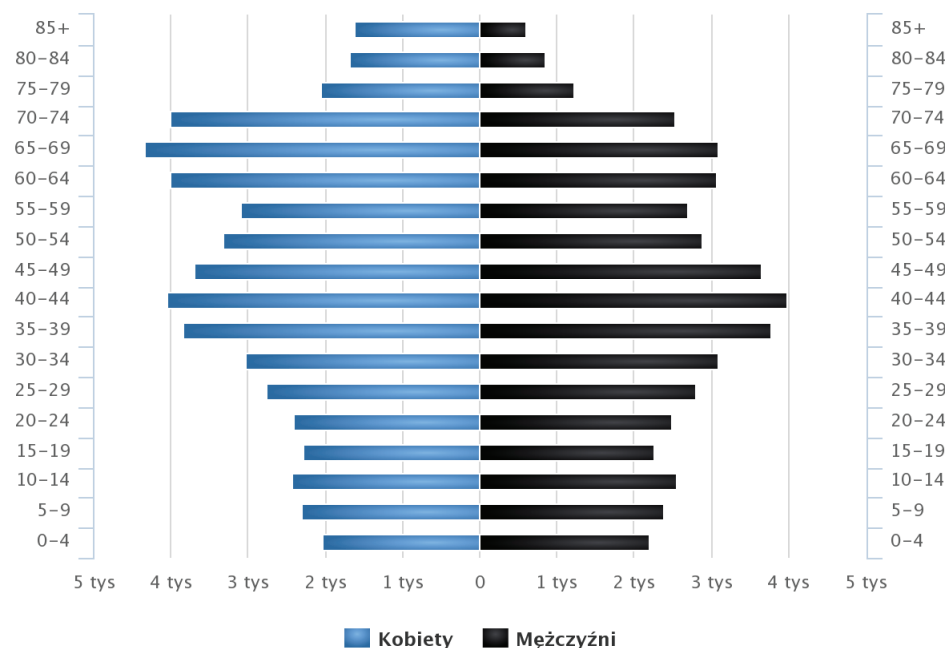
¹³²

Konsekwencją ujemnego przyrostu naturalnego oraz wydłużania się trwania życia, jest zjawisko starzenia się społeczeństwa. W szybkim tempie rośnie odsetek osób w wieku poprodukcyjnym. W 2020 r. ludność w wieku poprodukcyjnym stanowiła 26,27% ogółu ludności (od 2017 r. zanotowano wzrost o 1,5 p. p.). Wynik Kalisza jest wyższy niż odnotowany w 2020 roku dla województwa – 22,6% oraz dla kraju – 21,4%(wykres 2.4.).

Wykres 2.4. Piramida wieku

Piramida wieku mieszkańców Kalisza, 2020

(Źródło: GUS)

Źródło: na podstawie ewidencji ludności GUS, <https://www.polskawliczbach.pl/Kalisz#liczba-i-plec-miesz-kancow>, [10.06.2021].

¹³³

Analiza struktury wiekowej mieszkańców Kalisza potwierdza liczny udział osób powyżej 65. roku życia w ogóle mieszkańców – stanowią oni 22,2% (wykres 2.4.). Osoby w przedziałach wiekowych 55-59 oraz 60-64 stanowią prawie 13% populacji. Natomiast, udział dzieci w populacji Kalisza jest relatywnie niewielki, bowiem osoby w wieku 0-14 lat stanowią niewiele ponad 14% ogółu populacji.

¹³⁴

Warto też zwrócić uwagę na dysproporcje w liczebności kobiet i mężczyzn w poszczególnych grupach wiekowych. Największe występują w najstarszych grupach wiekowych i charakteryzują się przewagą liczby kobiet. Feminizacja jest szczególnie widoczna począwszy od 70. roku życia i w tej grupie wiekowej jej współczynnik wyniósł w 2020 r. ponad 179 (9372 kobiet i 5216 mężczyzn). Największe dysproporcje występują w grupach wiekowych 80-84 lata: 1690 kobiet i 851 mężczyzn (współczynnik feminizacji 198) oraz powyżej 85. roku życia – 1618 kobiet i 612 mężczyzn (współczynnik feminizacji 264). Przytoczone dane wynikają ze statystycznie dłuższego życia kobiet w Polsce.

¹³⁵

Populacja osób starszych w wieku 65 lat i więcej jest zbiorowością niejednorodną. Z uwagi na długość tego przedziału wiekowego stosuje się różne podziały, stąd w demografii często używa się podziału na młodszy (60-69 lat) i starszy (70-79 lat) wiek poprodukcyjny oraz starość sędziwą (80 lat i więcej). Jak wynika z prognozy ludności na lata 2014-2050, do 2025 roku będzie wzrastał udział „młodszej” subpopulacji 65-79 lat, bowiem tę grupę osób starszych będą sukcesywnie zasilali osoby urodzone w latach 1949-1965, a jednocześnie będzie ubywało osób w wieku 80 lat i więcej urodzonych w latach 1934-1945. Po 2025 roku drastycznie wzrośnie odsetek osób powyżej 80. roku życia z uwagi na fakt, że ten wiek w kolejnych latach osiągną osoby urodzone w 1945 roku i później, a więc pochodzące z powojennego boomu urodzeń, zaś echo tego wyżu demograficznego zasilą grupę osób w wieku 65 lat i więcej. Bazą dla rozważań jest rok 2014, w którym osoby ponadosiemdziesięcioletnie stanowiły aż 36% zbiorowości osób starszych – 65 lat i więcej. Na koniec 2025 roku proporcje ulegną niewielkiej zmianie i odsetek osób 80+ w ogólnej populacji osób starszych (65 i więcej) zmniejszy się do 32%. Według prognoz Urzędu Statystycznego w Poznaniu, udział osób starszych w populacji ogólnej liczby mieszkańców Kalisza wzrośnie z 18,0% w roku 2014 r. do 35,4% w 2050 roku.

¹³⁶

Mając na uwadze zmiany w strukturze wiekowej ludności, niezbędne jest zapewnienie specjalistycznych i efektywnych form pomocy osobom starszym w celu jak najdłuższego utrzymania ich we własnym środowisku zamieszkania oraz niedoprowadzanie do marginalizacji tej grupy wiekowej.

¹³⁷

Jednym z ważnych mierników jakości życia jest średnia długość życia na danym obszarze. W tym zakresie można mówić o zjawisku pozytywnym: zanotowano wzrost średniej prognozowanej długości życia mieszkańców. Oczywiście na fakt długości życia wpływ ma bardzo wiele czynników. Jednym z nich jednak jest niewątpliwie komfort życia, jaki dane miejsce daje osobom w wieku emerytalnym. Przyjazne otoczenie, możliwość kontaktu z innymi ludźmi, wsparcie w czynnościach codziennych, dostęp do leków i opieki medycznej powodują, że wydłuża się okres, w którym osoby starsze mogą zachować dobrą kondycję fizyczną i psychiczną. Dla dalszej poprawy komfortu życia osób starszych i wzrostowi średniej długości życia konieczna jest poprawa sytuacji materialnej seniorów. W okresie realizacji obecnie obowiązującej strategii miasta Kalisza (wg stanu na 2020 rok) zanotowano wzrost średniej prognozowanej długości życia mieszkańców.

¹³⁸

Wśród przyczyn spadku ludności miasta Kalisza wymienia się następujące:

- ujemne saldo migracyjne,
- zmiany w strukturze wiekowej – mniejszy odsetek kobiet w wieku prokreacyjnym,
- niedobór nowych miejsc pracy spełniających aspiracje młodych osób wchodzących na rynek pracy należących do roczników z wyżu demograficznego,
- funkcjonowanie w mieście Kaliszu dzielnic zagrożonych w większym stopniu zjawiskiem wykluczenia społecznego i ekonomicznego, przestępczości, patologii,
- spadek liczby zawieranych małżeństw,
- zjawisko konsumpcjonizmu i zmiany stylu życia przekładające się na obniżenie dzietności,
- zmiany strukturalne rodzin przekładające się na duży odsetek małżeństw i związków bezdzietnych, osób samotnych (singli),
- upowszechnianie się wzorców rodzinnych niepełnego rodzicielstwa poprzez ekonomiczny system wsparcia rodziców samotnie wychowujących dzieci, nieskuteczność programów i kampanii społecznych w zakresie promowania równości płci.

¹³⁹

Głównym procesem, który odpowiada za zmniejszenie się liczby mieszkańców miast, nie tylko Kalisza, jest suburbanizacja. Obszary wiejskie są dominującym kierunkiem odpływu mieszkańców: spośród badanego zbioru miast, aż w 4/5 co najmniej połowa osób, które wyprowadziły się na stałe, osiadła na terenach wiejskich, głównie w gminach sąsiadujących z miastem. W największym stopniu dotyczyło to średnich miast Wielkopolski, tj. m.in. Kalisza i Leszna. Proces suburbanizacji nie- sie wprawdzie ze sobą niekorzystne konsekwencje dla niektórych sfer funkcjonowania miasta (np. zmniejszenie bazy podatkowej), niemniej osoby pozostają w obszarze funkcjonalnym miasta, nie osłabiając silnie lokalnego popytu na usługi publiczne i rynkowe (zwłaszcza średniego i wyższego rzędu) w mieście oraz nie zmniejszając podaży na rynku pracy.

¹⁴⁰

Najwięcej osób migrujących z Kalisza przenosi się na obszary wiejskie do gmin ościennych, m.in. do Opatówka, Gołuchowa, Żelazkowa i Godzisz Wielkich. Podmiejskie tereny wiejskie oferują „odskocznię” od miejskiego hałasu i zanieczyszczeń, a przy tym pozostają w odległości umożliwiającej dojazd do centrum miasta. W związku z tym, problemem stają się kwestie fiskalne. Migracja mieszkańców prowadzi do zubożenia gmin miejskich, bowiem korzystają oni z infrastruktury i udogodnień oferowanych przez Kalisz, a odprowadzają podatki do gmin ościennych.

¹⁴¹

Zgodnie z ustaleniami Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Kalisza, rozwój przestrzenny miasta w większym stopniu będzie wynikać ze wzrostu standardów zamieszkania i wypoczynku, niż ze wzrostu liczby ludności. Dla rozwoju mieszkalnictwa wyznaczono tereny głównie w rejonie dzielnic i osiedli: Huby, Celtycka–Słowiańska, Piwonice, Sulistawice, Szczypiorno, Dobrzec, Majków, Chmielnik, Tyniec Północ i Lis. Dla wszystkich terenów występowania zabudowy mieszkaniowej, zarówno jednorodzinnej, jak i wielorodzinnej wskazuje się konieczność dogęszczania i koncentracji.

¹⁴²

Pomimo względnie dobrych warunków do życia oferowanych przez miasto, w ostatnich latach daje się zauważyć negatywną tendencję objawiającą się spadkiem liczby ludności Kalisza (średnio o 0,6% rocznie). Proces wyludniania się miast obserwowany jest w całej Polsce, jednak w Kaliszu przybrał szczególne rozmiary. Wiązać się to może z położeniem miasta w trójkącie pomiędzy Poznaniem, Wrocławiem i Łodzią, gdzie młodzi ludzie wyjeżdżają najpierw na studia, a następnie w poszukiwaniu zatrudnienia. Zaobserwowany brak przyciągania nowych mieszkańców, w połączeniu z bardzo niskim przyrostem naturalnym oraz wysokim ujemnym saldem migracji, może doprowadzić do dalszego zachwiania struktury demograficznej miasta. Zjawisko to może mieć swoje negatywne następstwa na wszystkich poziomach funkcjonowania miasta i hamować rozwój gospodarczy Kalisza. Pozycja miasta Kalisza na tle innych średnich miast województwa wielkopolskiego uległa relatywnie mniejszej degradacji niż na przykład w przypadku Piły czy Leszna w odniesieniu do sytuacji demograficznej.

2.2. Polityka społeczna

¹⁴³

Diagnoza dotycząca polityki społecznej w Kaliszu obejmuje pomoc społeczną dotyczącą liczby beneficjentów środowiskowej pomocy społecznej, miejsc w domach pomocy społecznej, pomocy dla osób niepełnosprawnych oraz politykę rodzinną, dotyczącą tworzenia miejsc w żłobkach i klubach malucha.

¹⁴⁴

Działaniami polityki senioralnej objęte są osoby, które ukończyły 60 rok życia oraz osoby niepełnosprawne, o których mowa w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych. Działania Miasta Kalisza określone są przede wszystkim w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Kalisza na lata 2016–2025 (Uchwała NR XXI/265/2016).

¹⁴⁵

System pomocy w mieście kierowanej do osób starszych obejmuje aktywność Dziennego Domu Pomocy Społecznej (DDPS), Domu Pomocy Społecznej (DPS) oraz usług opiekuńczych dla osób starszych i przewlekle chorych. Z usług świadczonych przez DDPS, dysponującego 110 miejscami, w 2020 roku skorzystały 122 osoby. Z kolei z DPS, dysponującego 180 miejscami dla osób przewlekle somatycznie chorych (średnia wieku mieszkańca DPS w Kaliszu wynosiła 83 lata), korzystało w pierwszym kwartale 2020 roku 177 osób, w drugim kwartale – 126, w trzecim kwartale – 144, a w czwartym kwartale – 151. W tym czasie zanotowano 99 zgonów, 74 nowe przyjęcia oraz 4 rezygnacje.

¹⁴⁶

W Kaliszu pomoc w formie usług opiekuńczych dla osób starszych i przewlekle chorych świadczą dwie organizacje pozarządowe, tj. Wielkopolski Oddział Okręgowy Polskiego Czerwonego Krzyża i Polski Komitet Pomocy Społecznej Wielkopolski Zarząd Wojewódzki, które zostały wyłonione w ramach konkursu ofert, przygotowywanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Kaliszu. Liczba osób objętych usługami opiekuńczymi w 2019 wyniosła 687 osób, a w roku 2020 – 642. W 2020 roku 99 osób zostało zakwalifikowanych do skierowania do domów pomocy społecznej. Łącznie w domach pomocy społecznej umieszczone zostały 93 osoby, w tym 73 osoby w Domu Pomocy Społecznej w Kaliszu i 20 osób w domach pomocy społecznej poza Kaliszem.

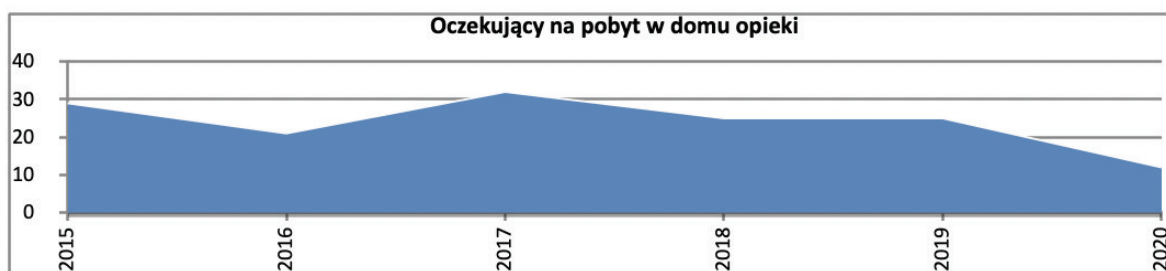
¹⁴⁷

Odsetek mieszkańców Kalisza korzystających z pomocy społecznej systematycznie malał do 2018 roku. Jednakże w 2019 roku minimalnie wzrósł (8 osób na 10 tys. ludności). Minimalne odchylenia związane ze spadkiem lub wzrostem beneficjentów korzystających z pomocy środowiskowej, mogą wynikać ze zmieniającej się sytuacji gospodarczej w mieście. Tym samym, odnosząc się do zmian związanych z konsekwencjami pandemicznymi w kolejnych latach, istnieje możliwość, iż przybędzie beneficjentów, którzy będą korzystali z pomocy społecznej.

¹⁴⁸

Odsetek oczekujących na pobyt w domach pomocy społecznej (wykres 2.5.) był najniższy w 2020 roku od pięciu lat, co wskazywać może na zmiany związane z rozwojem polityki socjalnej, która prawdopodobnie może pozytywnie wpływać na grupy społeczne narażone na nierówności czy marginalizację. Jednym z możliwych wyjaśnień tej sytuacji może być fakt, że podczas pandemii zmarło wiele osób korzystających z usług DPS.

Wykres 2.5. Liczba osób oczekujących na pobyt w domu pomocy społecznej

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

¹⁴⁹

Wsparcie rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych w Kaliszu odbywa się głównie poprzez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, w ramach którego w roku 2020 dla miasta Kalisza przypadła kwota 3.205.057 zł. (dla porównania w 2019 r. była to kwota 2.932.106 zł.). Głównym dofinansowanym działaniem w 2020 roku był udział 95 osób w warsztatach terapii zajęciowej (prawie 2 miliony złotych, przy czym w 2019 roku kwota ta wyniosła 1.719 120 zł, tabela 2.2.)

Tabela 2.2. Formy i wysokość pomocy dla osób niepełnosprawnych w roku 2020 w ramach środków PFRON w Kaliszu

Rodzaj wsparcia	Złożone wnioski	Wypłacone dofinansowanie	Kwota (zł)
Turnusy rehabilitacyjne	605 osób wraz z opiekunami	43 osobom wraz z opiekunami	58.322,00
Sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze	1.032 wnioski	962 osobom	445.014,00
Likwidacja barier architektonicznych w komunikowaniu się i technicznych	109 wniosków	47 osobom	454.576,00
Dofinansowanie rozpoczęcia działalności gospodarczej	1 wniosek	1 dofinansowanie	40.000,00
Finansowanie kosztów szkoleń i przekwalifikowania zawodowego osób niepełnosprawnych	2 osoby	2 osobom	9.658
Zwrot wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy dla osób niepełnosprawnych poszukujących pracy i nie pozostających w zatrudnieniu	1 osoba	1 osobie	8.366,00
Dofinansowanie do sportu, kultury, rekreacji i turystyki	3 wnioski	1 organizacji dla 65 osób	32.000,00
Zwrot kosztów wyposażenia stanowisk pracy	7 wniosków	5 umów dla 6 stanowisk	210.000,00
Dofinansowanie do działalności WTZ	2 warsztaty (95 uczestników)	2 warsztatom (95 uczestników)	1.947.120,00

Źródło: Sprawozdanie z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Kaliszu za 2020 rok, s. 5.

¹⁵⁰

Do innych znaczących form wsparcia zaliczyć należy:

- likwidację barier architektonicznych dla 47 osób (ponad 454 tys. zł),
- zakupy sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, dzięki którym kwotą ponad 445 tys. zł wsparto 962 osoby
- zwrot kosztów wyposażenia stanowisk pracy dla 6 stanowisk (210 tys. zł).

Ponadto, oprócz tradycyjnego wsparcia opisanego w tabeli 2.2., w Kaliszu realizowany jest pilota-

żowy program „Aktywny Samorząd”, finansowany ze środków PFRON, którego celem jest likwidacja barier utrudniających aktywizację społeczną i zawodową, pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym oraz pomoc osobom niepełnosprawnym poszkodowanym w wyniku żywiołu lub sytuacji kryzysowych wywołanych chorobami zakaźnymi. Na pierwsze dwa cele przeznaczono w Kaliszu w 2020 roku kwotę 380.600,00 zł. W programie złożono 100 wniosków, zawarto 87 umów na łączną kwotę 354.342,74 zł. Na dzień 31.01.2021r. dokonano wypłaty w łącznej kwocie 246.844,43 zł.

¹⁵¹ Od 2015 do 2020 roku liczba osób z niepełnosprawnościami ruchowymi do 16. roku życia wynosiła 113 osoby (liczba osób z orzeczeniem 05-R); do 3. roku życia jest to 17 osób, od 4. do 7. roku życia – 32 osoby, od 8. do 16. roku życia – 64 osoby. Informacja ta ma znaczenie dla UMK między innymi na potrzeby określenia liczby, lokalizacji (powiązaniu z informacjami o miejscu zamieszkania tych osób) i priorytetów inwestycji związanych z dostosowywaniem infrastruktury miasta Kalisza do potrzeb osób niepełnosprawnych, pozyskiwaniu środków zewnętrznych na wsparcie potrzeb tych osób i inne działania zmierzające do poprawy jakości życia tej grupy mieszkańców miasta.

¹⁵² Osób dorosłych z orzeczeniem 05-R według danych w Kaliszu w latach 2015 do 2020 jest 6289 osób, z czego kobiet 3550, a mężczyzn 2740. (Tabela 2.3.). W Kaliszu działało 7 placówek przeznaczonych dla pomocy osobom dorosłym (kluby seniora, domy opieki całodobowej, domy opieki dziennej itp.).

Tabela 2.3. Liczba osób z niepełnosprawnościami ze względu na długotrwałą chorobę w przedziale wiekowym w latach 2015-2020

Wiek	16-25	26-40	41-59	60 i więcej
Liczba osób z orzeczeniem 05-R ⁷	143	346	2291	3509

Źródło: <https://bd.stat.gov.pl>

¹⁵³ W zakresie samorządowej polityki rodzinnej, do najważniejszych aktywności zaliczyć można zapewnienie infrastruktury wspierającej powrót rodziców na rynek pracy, np. żłobków czy klubów dziecięcych (tabela 2.4). Od 2018 roku liczba miejsc w żłobkach prowadzonych przez samorząd nie zmieniła się, tym samym pozostając na poziomie 376. Uwzględniając jednak rosnącą liczbę miejsc w żłobkach niepublicznych, należy pozytywnie ocenić sytuację dotyczącą tego aspektu wsparcia możliwości powrotu rodziców na rynek pracy. Przy malejącej liczbie ludności stabilna liczba miejsc w żłobkach zwiększa ich relatywną dostępność.

Tabela 2.4 Najważniejsze statystyki dotyczące miejsc w żłobkach w Kaliszu w latach 2015-2020

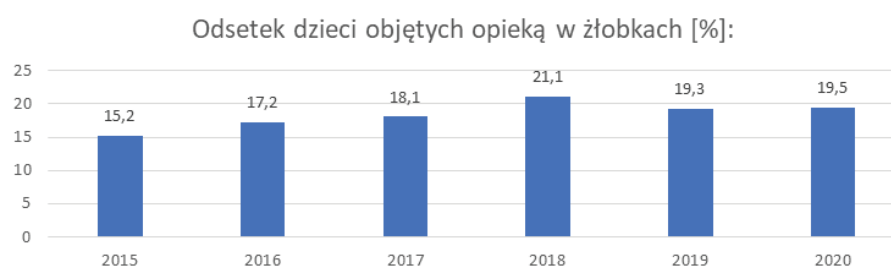
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba miejsc w żłobkach podległych samorządowi terytorialnemu	306	346	346	376	376	376
Liczba miejsc w żłobkach niepublicznych	107	133	165	238	252	267
Liczba miejsc subsydiowanych w żłobkach niepublicznych	73	122	108	143	187	190
Liczba dzieci nieprzyjętych do żłobka publicznego:	43	52	73	62	148	66
Liczba miejsc w przedszkolach:	3684	3363	3853	3918	3801	3846

Źródło: Urząd Miasta Poznania

⁷ Orzeczenie 05-R oznacza, iż przyczyną wydania orzeczenia jest upośledzenie narządu ruchu.

Dane z lat 2015–2018 wskazują na procentowy przyrost liczby dzieci, które są objęte opieką w żłobkach w mieście i spadek tego odsetka w roku 2019 (wykres 2.6.). Problem żłobków będzie szerzej poruszony w rozdziale edukacja i wychowanie. Dla porównania, w 2020 roku wartość wskaźnika dla miast na terenie województwa wielkopolskiego wyniosła 17,8%, czyli, że wartość 19% dla m. Kalisza plasuje go nieco powyżej średniej dla województwa. Najwyższą wartość wskaźnika zanotowało województwo opolskie (31,4%), a najniższą województwo warmińsko-mazurskie (13,5%). Dostępność miejsc w żłobkach jest uznawana za ważny czynnik pro-demograficzny. Uwzględniając niski wskaźnik przyrostu naturalnego w mieście Kaliszu można prognozować, że w ciągu najbliższych 5–10 lat liczba miejsc w żłobkach będzie wystarczająca. Jednak krótkookresowe trendy demograficzne, które wskazują na brak palącej potrzeby zwiększania liczby miejsc w żłobkach, mogą zostać zakłócone przez takie zjawiska, jak napływ dzieci emigrantów (np. z takim wyzwaniem zaczyna się mierzyć na przykład miasto Poznań), fala powrotów polskich rodzin ze stałego pobytu za granicą i inne trudne do przewidzenia zjawiska.

Wykres 2.6. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach w Kaliszu w latach 2015–2019.

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

W ramach realizacji polityki społecznej miasto Kalisz oferuje mieszkańcom wszystkie niezbędne usługi publiczne, m.in. DPS Kalisz świadczy usługi całonocnej opieki pielęgnacyjnej dla 180 mieszkańców Kalisza (175 osób według stanu na dzień 31.10.2021) oraz świadczy usługi dziennego pobytu dla 20 osób starszych (11 osób wg stanu na dzień 31.10.2021). Ponadto realizowanych jest kilkanaście programów i inicjatyw, które łącznie tworzą szerokie spektrum aktywności w sferze społecznej (tabela 2.5.–2.7) Programy te należy uznać za w pełni dopasowane do potrzeb mieszkańców od strony organizacyjnej i prawnej. W pełni odpowiadają obowiązującym uwarunkowaniom pokrywają swoim zakresem wszystkie niezbędne zakresy oddziaływania na grupy docelowe. W przyszłości warto dokonać monitoringu funkcjonowania tych programów na podstawie badań społecznych wśród beneficjentów w celu ustalenia, w jakim stopniu programy te poprawiają jakość życia ich adresatów, a także w celu zdiagnozowania ewentualnych nie zaspokajanych, nowych potrzeb tej grupy docelowej, na przykład w grupie seniorów można by zdiagnozować potrzebę „asystenta technologicznego” itp.

Tabela 2.5. Programy i inicjatywy związane z polityką rodzinną realizowane przez Urząd Miasta Kalisza

Nazwa programu lub inicjatywy	Opis
Biuro Świadczeń Rodzinnych	Biuro Świadczeń Rodzinnych realizuje zadania zlecone z zakresu administracji rządowej. Celem Biura jest wypłata świadczeń dla mieszkańców Kalisza. Wypłata świadczeń oraz koszty ich obsługi finansowane są w formie dotacji celowej z budżetu państwa.
Program „Kaliska Karta Mieszkańca”	Program jest elementem polityki społecznej realizowanej w Kaliszu oraz polityki promocyjnej mającej na celu zachęcanie osób do osiedlenia się na terenie miasta.
Polityka senioralna	Celem polityki społecznej w odniesieniu do ludzi starszych są działania, które planowo i kompleksowo będą wpływały na poprawę życia seniorów, co może być dokonywane poprzez reagowanie na potrzeby seniorów – obecnie i w przyszłości. W ramach realizacji polityki senioralnej funkcjonuje Kaliska Rada Seniorów.

Dom Dziecka	Dom Dziecka w Kaliszu przeznaczony jest dla dzieci i młodzieży częściowo lub całkowicie pozbawionych opieki rodzicielskiej, dla których nie znaleziono rodzinnej pieczy zastępczej. Jest placówką całodobową. W 2019 roku w Domu Dziecka w Kaliszu przebywało 40 wychowanków. Dom Dziecka zaspokaja potrzeby wychowanków w zakresie tworzenia odpowiednich warunków do prawidłowego rozwoju fizycznego, psychicznego, poznawczego oraz emocjonalnego. W tym celu na terenie placówki prowadzone są zajęcia socjalizujące, korekcyjne, kompensacyjne, logopedyczne, terapeutyczne oraz przygotowujące do życia społecznego.
Resortowy program wspierania rodzin i systemu pieczy zastępczej	W 2019 roku pozyskano środki na zatrudnienie asystentów rodziny z Resortowego Programu Wspierania Rodziny i Systemu Pieczy Zastępczej realizowanego przez Ministerstwo Rodziny Pracy i Polityki Społecznej (aplikowano o środki na zatrudnienie 9 asystentów rodziny). W ramach Programu dofinansowano wynagrodzenia 6 koordynatorów (5 etatów). Koordynatorzy w ciągu roku obejmowali pomocą łącznie 81 rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, w których przebywało łącznie 148 dzieci.
Program wspierania rodzin w Kaliszu na lata 2019–2021	Głównym celem programu jest wspieranie rodzin w wypełnianiu i przywracaniu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz wspieranie kobiet w ciąży i ich rodzin zgodnie z ustawą „Za życiem”. Podejmowano działania mające na celu przywracanie rodzinie zdolności do pełnienia przez nią zadań, zabezpieczano podstawowe potrzeby bytowe rodzin, prowadzono profilaktykę prozdrowotną oraz pracę zespołową na rzecz rodziny.
Powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej Kalisza na lata 2019–2021	Głównym celem jest rozwijanie lokalnego systemu pieczy zastępczej. W 2019 r. w rodzinnej pieczy zastępczej zostało umieszczonych łącznie 34 nowych dzieci (w tym w rodzinach spokrewnionych – 17, niezawodowych – 15, zawodowych – 1, rodzinnych domach dziecka – 1). W 2019 r. 33 dzieci opuściło rodzinną pieczę zastępczą na terenie miasta Kalisza. Rodziny zastępcze i prowadzące rodzinne domy dziecka zostają objęte, na ich wniosek, opieką koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Jest on wyznaczany przez organizatora rodzinnej pieczy zastępczej. W 2019 r. Miejski Ośrodek
	Pomocy Społecznej zatrudniał 6 koordynatorów (5 etatów). Pod ich opieką pozostawało w sumie 81 rodzin, w których przebywało łącznie 148 dzieci.
Działania na rzecz rodziny	Działania na rzecz rodziny są zapisane między innymi w uchwałach Rady Miasta Kalisza z dnia 28 lutego 2019 roku w sprawie przyjęcia Programu Wspierania Rodziny w Mieście Kaliszu na lata 2019–2021 oraz uchwale z dnia 28 lutego 2019 roku w sprawie przyjęcia Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Kalisza na lata 2019 – 2021.

Źródło: opracowanie własne w oparciu o materiały UMK

Tabela 2.6. Programy i inicjatywy związane z pomocą społeczną realizowaną przez Urząd Miasta Kalisza

Nazwa programu lub inicjatywy	Opis
Miejski Program Przeciwdziałania Narkomanii na 2021 r.	Program wynika ze Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016–2025. W Programie uwzględnione są cele operacyjne dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów narkotykowych określone w Narodowym Programie Zdrowia. Program obejmuje realizację działań wynikających z nałożonych przez ustawę zadań własnych gminy: zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych i osób zagrożonych uzależnieniem, udzielanie rodzinom osób uzależnionych pomocy psychospołecznej i prawnej, prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej, wspomaganie działań instytucji i organizacji służących rozwiązywaniu problemów narkomanii, pomoc społeczną osobom uzależnionym i ich rodzinom.

Miejski Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2021 r.	Program wynika ze Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych na lata 2016–2025. Uwzględnia on również cele operacyjne dotyczące profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych określone w Narodowym Programie Zdrowia na lata 2016–2020. Program obejmuje realizację działań, wynikających z nałożonych przez ustawę zadań własnych gminy, ukierunkowanych na przeciwdziałanie zjawisku nadużywania alkoholu oraz zminimalizowania jego skutków społecznych, w tym przeciwdziałanie przemocy w rodzinie, a także szkód zdrowotnych u osób dotkniętych problemem alkoholowym. Środki finansowe na realizację zadań zawartych w programie pochodzą z opłat za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych i określa je Rada Miasta Kalisza w ramach uchwały w sprawie budżetu.
Miejski Program Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością na lata 2018–2022	Celem głównym programu jest zwiększenie świadomości społecznej na temat problemów niepełnosprawnych mieszkańców Kalisza, a także zapewnienie im godnego, możliwie pełnego i równoprawnego uczestnictwa we wszystkich dziedzinach i płaszczyznach życia publicznego.
Pilotażowy projekt pn. „Powrót z Bezdomności”	Celem projektu jest pomoc osobom długotrwale bezdomnym w powrocie do samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie oraz zmniejszenia liczby długotrwale bezdomnych osób na terenie Miasta Kalisza. W ramach mieszkaniowego zasobu Miasta Kalisza utworzonych zostało 6 mieszkań treningowych przeznaczonych do samodzielnego zamieszkiwania przez osoby bezdomne przy wsparciu opiekuna wskazanego przez Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta w Kaliszu. Mieszkania otrzymały osoby, które realizują indywidualny program wychodzenia z bezdomności, w 2019 roku do istniejących mieszkań treningowych skierowano kolejne 2 osoby.
Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz pilotażowy program „Aktywny samorząd” finansowane ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Realizacja tych zadań ma na celu umożliwienie uczestnictwa osobom niepełnosprawnym w życiu społecznym oraz ułatwienie uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy.
Warsztaty Terapii Zajęciowej	W Kaliszu funkcjonują dwa Warsztaty Terapii Zajęciowej: prowadzone przez Fundację Inwalidów i Osób Niepełnosprawnych „Miłosierdzie” – 50 uczestników oraz Zgromadzenie Zakonne Małe Dzieło Boskiej Opatrzności Orioniści – 45 uczestników.
Dzienny Dom Pomocy Społecznej	Dzienny Dom Pomocy Społecznej jest placówką dziennego pobytu oferującą pomoc osobom starszym, które ze względu na wiek, chorobę, niepełnosprawność lub poczucie osamotnienia wymagają wsparcia, żeby samodzielnie sprostać kłopotom życia codziennego. Zakres usług obejmuje między innymi: pobyty od poniedziałku do piątku, obiady, organizację czasu wolnego, działalność kulturalną, rekreację i wypoczynek, profilaktykę, podstawowe usługi opiekuńcze i in.
Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Miasta Kalisza na lata 2019–2023	Program powstał dzięki osobom, instytucjom oraz organizacjom pozarządowym, które biorą aktywny udział w kształtowaniu systemu zdrowia psychicznego na rzecz mieszkańców Kalisza. Jest on dokumentem integrującym działania prospołeczne Miasta Kalisza, uwzględniającym społeczne zagrożenia zdrowia, a więc i zdrowia psychicznego.
Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2017 – 2020	Program jest propozycją systemowych, kompleksowych i długofalowych działań na rzecz ograniczania zjawiska przemocy w rodzinie. Zakłada tworzenie oraz wspieranie zintegrowanego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, opartego na współpracy wielu służb, instytucji i organizacji pozarządowych. Realizacja zadań zawartych w Programie pozwoli na systemowe podejście do problemu przemocy w rodzinie oraz zwiększenie skuteczności dotychczasowych działań kierowanych do rodzin, w których ten problem występuje.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Kalisza na lata 2016–2025	Strategia rozwiązywania problemów społecznych jest jednym z podstawowych narzędzi realizacji lokalnej polityki społecznej w Kaliszu.
--	--

Źródło: opracowanie własne w oparciu o materiały UMK

Tabela 2.7. Programy i inicjatywy związane ze zdrowiem i bezpieczeństwem realizowaną przez Urząd Miasta Kalisza

Nazwa programu lub inicjatywy	Opis
Miejski Program Ochrony i Promocji Zdrowia Miasta Kalisza na lata 2021–2024	Jest dokumentem o charakterze programowym w zakresie lokalnej polityki zdrowotnej, przyjmowanym w czteroletnim okresie prognozowania, ukierunkowującym działania samorządu Miasta w obszarze zdrowia publicznego. Dokument określa istotne elementy polityki zdrowotnej Miasta Kalisza i wyznacza kierunki działania w zakresie poprawy stanu zdrowia mieszkańców, zaspokojenia ich potrzeb zdrowotnych oraz organizacji opieki zdrowotnej. Program uwzględnia również zagadnienia opisane w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Kalisza na lata 2016–2025, Politykę Senioralną Aglomeracji Kalisko–Ostrowskiej na lata 2020–2027 oraz cele założone w Narodowym Programie Zwalczania Chorób Nowotworowych. Miasto w 2019 r. realizowało programy polityki zdrowotnej w zakresie: (1) wczesnego wykrywania chorób piersi u kobiet; (2) szczepień przeciwko grypie; (3) profilaktyki zakażeń wirusem brodawczaka ludzkiego (HPV); (4) Programu Medycyny Sportowej skierowanego do dzieci i młodzieży do ukończenia 21. roku życia.
Program Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Miasta Kalisza na lata 2019–2023	Celem programu jest upowszechnienie wiedzy na temat dostępnych miejsc i form opieki, pomocy i wsparcia psychicznego. Program zawiera informacje na temat istniejącej infrastruktury społeczno-zdrowotnej i organizacyjnej z zakresu ochrony zdrowia psychicznego na terenie Kalisza. Określa również kierunki i zakresy ograniczenia występowania zagrożeń dla zdrowia psychicznego oraz poprawy jakości życia osób z zaburzeniami psychicznymi i ich bliskich. Cele te są zgodne z misją określoną w Narodowym Programie Ochrony Zdrowia Psychicznego.
Program zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego	Miasto Kalisz w ramach „Programu zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego na lata 2020–2023 dla Miasta Kalisza i Powiatu Kaliskiego” postawiło między innymi następujące cele: Zapewnienie bezpieczeństwa w miejscach publicznych i w miejscu zamieszkania, Minimalizacja negatywnego wpływu otoczenia na dzieci i młodzież, Przeciwdziałanie alkoholizmowi, narkomanii, w tym narkotekom nowej generacji dopalaczy oraz przemocy w rodzinie, Eliminowanie zagrożeń w ruchu drogowym związanych z infrastrukturą techniczną dróg i organizacją ruchu drogowego.

Źródło: opracowanie własne w oparciu o materiały UMK

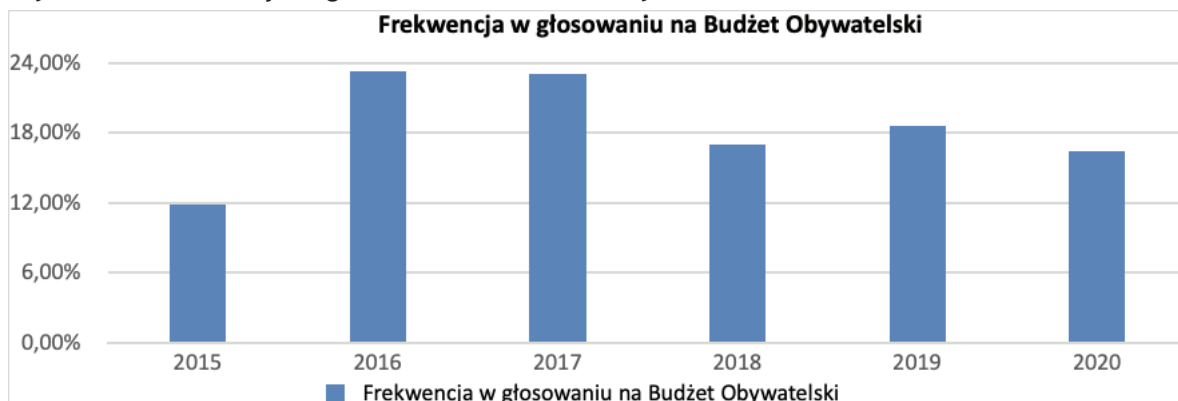
¹⁵⁶ Tendencje dotyczące starzenia się populacji mieszkańców Kalisza pozwalają sądzić, że pomoc osobom starszym będzie istotnym aspektem prowadzonej w mieście polityki społecznej w najbliższych latach. Z kolei, odpływ młodych ludzi z miasta oraz zmniejszająca się liczba zawieranych małżeństw, mogą oznaczać utrzymanie zakresu pomocy w ramach polityki rodzinnej lub wręcz jej ograniczenie. Sytuacja ta powinna być monitorowana.

2.3. Kapitał społeczny

¹⁵⁷ Pod pojęciem kapitału społecznego rozumiane będą informacje opisujące więzi społeczne i aktywność społeczną mieszkańców miasta. Badacze wyróżniają różne typologie kapitału społecznego. Bardzo popularny jest podział na kapitał wiążący i pomostowy. Pierwszy dotyczy więzi rodzinnych i zaufania wewnątrz grup i społeczności spokrewnionych ze sobą i funkcjonujących od wielu lat we wspólnych sieciach społecznych. Drugi natomiast dotyczy więzi, jakie łączą jednostki z osobami niezwiązanymi z nimi więzami rodzinnymi, osób „obcych”.

¹⁵⁸ Kapitał społeczny odnosi się do sieci faktycznych lub potencjalnych powiązań społecznych, w które angażują się ludzie, oraz do wartości regulujących kontakty w tych sieciach, np. zaufanie, wzajemność. Miernikami kapitału społecznego są między innymi aktywność obywateli w życiu politycznym, aktywność w amatorskich klubach i stowarzyszeniach, aktywność organizacji pozarządowych, czy udział w budżecie obywatelskim (wykres 2.7). Najwyższa frekwencja sięgająca 24% była odnotowana w latach 2016 i 2017. Potem spadła do około 15% w 2020 roku. Dla porównania, w tym samym roku frekwencja w głosowaniu na projekty w budżecie obywatelskim wyniosła około 44% w Lesznie, przy średniej krajowej 10%.

Wykres 2.7. Frekwencja w głosowaniu na Budżet Obywatelski w latach 2015–2020

Źródło: opracowanie własne w oparciu o materiały UMK

¹⁵⁹ Inwestycje w kapitał społeczny mogą przejawiać się między innymi w obszarze aktywności organizacji pozarządowych, organizacji religijnych, odpowiednio nakierowanych działań w systemie edukacji, aktywności mediów lokalnych a także, to oczywiste, w roli jaką odgrywa samorząd w budowaniu „pomostów” wśród różnych rozproszonych większych i mniejszych grup mieszkańców miasta Kalisza.

¹⁶⁰ Organizacje pozarządowe to ważny partner władz samorządowych, wspierający rozwój Miasta Kalisza w realizacji zadań publicznych. Działalność organizacji pozarządowych sprzyja tworzeniu więzi społecznych, odpowiedzialności za swoje otoczenie, transparentności życia publicznego oraz zaspokajaniu potrzeb różnych grup mieszkańców. Organizacje pozarządowe są zarówno współtwórcami kapitału społecznego, jak i namacalnym efektem jego istnienia. Dzięki wewnętrznej motywacji mieszkańców zainteresowanych dobrem wspólnym, organizacje pozarządowe działają na rzecz pożytku publicznego. Ich działalność z kolei zwiększa poziom kapitału społecznego.

¹⁶¹ W ostatnich latach w Kaliszu liczba organizacji pozarządowych notuje delikatny spadek. Wyjątkiem była sytuacja w roku 2020, w którym zanotowano wzrost liczby organizacji pozarządowych z 290 w 2019 do poziomu 297 w roku 2020 (tabela 2.8.).

Tabela 2.8. Liczba NGO wg klasyfikacji branżowej w Kaliszu w latach 2015-2020

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Łączna liczba NGO według klasyfikacji branżowej	357	342	304	316	290	297
Stowarzyszenia zwykłe	43	48	50	55	24	26
Stowarzyszenia zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym	206	208	160	165	168	163
Oddziały stowarzyszeń	77	36	33	33	32	32
Fundacje	31	50	61	63	66	76

Źródło: UMK

¹⁶² Według stanu na 5 października 2020 r., w Kaliszu zarejestrowanych było 297 organizacji pozarządowych, w tym 26 stowarzyszeń zwykłych, 163 stowarzyszenia zarejestrowane w KRS, 32 oddziały stowarzyszeń ogólnopolskich oraz 76 fundacji. O ile, w porównaniu do stanu z 2015 r., zmalała liczba oddziałów terenowych i stowarzyszeń zwykłych, to w okresie tym wzrosła i to o ponad 100% liczba fundacji działających tylko na terenie Kalisza. Prawie dwukrotnie wzrosła również liczba podmiotów posiadających status organizacji pożytku publicznego, które są uprawnione do pozyskiwania 1% podatku dochodowego od osób fizycznych. Aktualnie są to 33 podmioty.

Tabela 2.9. Wybrane dane dotyczące zadań publicznych i aktywności obywatelskiej związanych z kapitałem społecznym w Kaliszu

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wartość zadań publicznych PLN	7 923 489,27	8 122 373,27	8 134 099,97	7 539 759,84	9 436 190,87	7 717 335,06
Wysokość środków z budżetu Miasta PLN	5 594 695,00	5 962 299,50	6 033 584,96	6 009 661,76	6 288 855,00	6 823 920,64
Liczba realizowanych we współpracy z NGO zadań publicznych	29	29	29	32	32	19
Liczba zgłoszonych projektów do Budżetu Obywatelskiego	165	240	156	172	177	136

Źródło: UMK

¹⁶³ W 2020 roku odnotowana została najniższa liczba zgłoszonych projektów do Budżetu Obywatelskiego, co było spowodowane pandemią (tabela 2.9). W poprzedzających latach liczba zadań umiarkowanie wzrastała. W 2020 roku odnotowana została najniższa liczba realizowanych we współpracy z NGO zadań publicznych. W latach poprzedzających zadania utrzymywały się na stabilnym poziomie między 29 a 32 (źródło: „Wieloletni program współpracy Miasta Kalisza z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2021-2025”).

Okolo 28% organizacji pozarządowych funkcjonujących w Kaliszu, jako główny obszar swojej działalności wskazuje sport, turystykę i rekreację. Z kolei dla 22% organizacji dominującym obszarem jest ochrona i promocja zdrowia, działalność na rzecz osób z niepełnosprawnościami oraz sprawy społeczne i działalność charytatywna, dla 17% jest to kultura i sztuka oraz ochrona dziedzictwa kulturowego, dla blisko 10% obszar działalności mieści się w sferze aktywności gospodarczej, zaś dla 8% jest to edukacja i wychowanie. Inne obszary swojej działalności jako podstawowe deklaruje niewielka procentowo ilość podmiotów (są to organizacje o charakterze politycznym, religijnym, obywatelskim itp.). Ważną inicjatywą ze strony Urzędu Miasta w obszarze wspierania organizacji pozarządowych jest utworzenie Centrum Organizacji Pozarządowych przy ul. Babina 1. Jest to miejsce, w którym kaliskie organizacje pozarządowe mogą realizować swoje działania, ale również skorzystać ze wsparcia technicznego, merytorycznego oraz uzyskać niezbędne informacje (tabela 2.10.).

Tabela 2.10. Programy i inicjatywy związane z kapitałem społecznym realizowane przez Urząd Miasta Kalisza

Nazwa programu lub inicjatywy	Opis
Wieloletni program współpracy Miasta Kalisza z organizacjami pozarządowymi oraz innymi	Celem głównym Programu jest budowanie aktywności społecznej mieszkańców poprzez zwiększenie zaangażowania i odpowiedzialności w realizacji zadań publicznych Miasta przez organizacje pozarządowe, z zapewnieniem ich efektywności i dostosowaniem do potrzeb społecznych. Współpraca dotyczy w szczególności zadań w wielu obszarach, w tym
podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na lata 2021-2025	m.in.: pomoc społeczna, wspieranie rodziny i systemu pieczy zastępczej, pomocy prawnej, działalności charytatywnej, ochrony i promocji zdrowia, działalności na rzecz osób niepełnosprawnych oraz w wieku emerytalnym, wspomagającej rozwój gospodarczy, rewitalizacji, działalności na rzecz organizacji pozarządowych. Dla ww. obszarów priorytetowe zadania Programu będą szczegółowo określone w rocznym programie współpracy.
Program współpracy Miasta Kalisza z organizacjami pozarządowymi oraz innymi	Głównym celem programu jest wspieranie rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, między innymi aktywności organizacji społecznych, w podejmowaniu zadań publicznych na rzecz społeczności lokalnej przy wsparciu udzielanym ze strony organów samorządowych. W 2021 roku współpraca z organizacjami dotyczyła będzie w szczególności zadań w zakresie m.in:
podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2021 rok	pomocy społecznej, działalności charytatywnej, ochrony i promocji zdrowia, działalności na rzecz osób z niepełnosprawnościami, osób w wieku emerytalnym, dzieci i młodzieży, w tym wypoczynku dzieci i młodzieży, kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i dziedzictwa narodowego, porządku i bezpieczeństwa publicznego, ratownictwa i ochrony ludności, promocji i organizacji wolontariatu, przeciwdziałania uzależnieniom i patologiom społecznym, udzielania nieodpłatnej pomocy prawnej oraz zwiększania świadomości prawnej społeczeństwa i inne.
Kaliska Rada Działalności Pożytku Publicznego	Rada jest organem konsultacyjno-opiniodawczym, mającym na celu kreowanie współpracy samorządu Miasta Kalisza z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami. Kadencja Rady trwa 3 lata. Do zadań Rady należy w szczególności: opiniowanie projektów strategii rozwoju Miasta Kalisza; opiniowanie projektów uchwał i aktów prawa miejscowego dotyczących sfery zadań publicznych; opiniowanie spraw dotyczących funkcjonowania organizacji pozarządowych; udzielanie pomocy i wyrażanie opinii w przypadku sporów między organami administracji publicznej a organizacjami pozarządowymi; wyrażanie opinii w sprawach dotyczących zadań publicznych i in.
Rada Sportu Miasta Kalisza	Rada Sportu Miasta Kalisza jest powoływana na 3 lata przez Prezydenta Miasta Kalisza w drodze zarządzenia jako organ o charakterze doradczo-opiniodawczym w sprawach kultury fizycznej. Reprezentuje kaliskie środowisko sportowe. Do zadań Rady należy w szczególności opiniowanie: • strategii rozwoju gmin, powiatów i województw w zakresie kultury fizycznej,

	• projektu budżetu w części dotyczącej kultury fizycznej, • programów rozwoju bazy sportowej na danym terenie, w tym w szczególności miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w zakresie dotyczącym terenów wykorzystywanych na cele kultury fizycznej, • projektów uchwał dotyczących obowiązku tworzenia warunków sprzyjających rozwojowi sportu.
Budżet Obywatelski	Budżet obywatelski (BO) to jeden z nowoczesnych instrumentów polityki społecznej samorządu. Konstrukcja budżetu obywatelskiego opiera się na możliwości demokratycznego wyboru przez mieszkańców samorządu działań, które będą sfinansowane z alokowanej przez władze samorządu kwoty. W ramach BO na 2020 rok mieszkańcy zgłosili 177 propozycji zadań, z których 129 poddano pod głosowanie, a następnie 51 przekazano do realizacji. W ramach BO na 2021 rok mieszkańcy zgłosili 136 propozycji zadań, z których 98 poddano pod głosowanie a następnie 45 przekazano do realizacji. W ramach Budżetu Obywatelskiego Miasta Kalisza na 2020 r. zrealizowano 47 zadań (1 zadanie z BO 2018, 6 zadań z BO 2019 oraz 40 zadań z BO 2020). Faktyczne wykonanie wydatków związanych z Budżetem Obywatelskim Miasta Kalisza na 2020 r. wynosiło 3.987.892,43 zł, co stanowi 87,7% (960.557,37 zł wydatki bieżące 3.027.335,06 zł, wydatki majątkowe).
Młodzieżowa Rada Miasta	Młodzieżowa Rada miasta Kalisza działa w oparciu o Uchwałę nr VI/562011 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 24 lutego 2011 roku. Celem działania Rady jest rozpowszechnianie idei samorządności wśród młodzieży, zwiększanie aktywności młodych ludzi oraz reprezentowanie interesów młodzieży na forum samorządowym. Rada realizuje swoje cele między innymi poprzez m.in. reprezentowanie interesów młodzieży wobec władz miasta i innych jednostek samorządu terytorialnego, opiniowanie projektów uchwał Rady Miasta, propagowanie idei edukacji prawnobywatelskiej, nawiązywanie współpracy z krajowymi oraz zagranicznymi organizacjami, których cele pokrywają się z celami Rady, z uwzględnieniem miast partnerskich. Kadencja Rady na lata 2020–2022 rozpoczęła się w grudniu 2020 roku.
Kaliska Rada Seniorów	Zgodnie z Uchwałą Rady Miasta Kalisza z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie powołania Kaliskiej Rady Seniorów oraz nadania jej Statutu zakłada, że Rada Seniorów oferuje mieszkańcom miasta Kalisza powyżej 60. roku
	życia, możliwość aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym poprzez współdziałanie z organami władzy samorządowej. Seniorzy uzyskują możliwość prezentowania swoich oczekiwań oraz wniesienia do życia lokalnej społeczności swych bogatych doświadczeń i wiedzy. Celem działania Rady jest integracja, wspieranie i reprezentowanie środowiska osób starszych (seniorów).
Kaliska Rada Kobiet	Kaliska Rada Kobiet powstała na mocy zarządzenia nr 221/2021 Prezydenta Miasta Kalisza z dnia 20 kwietnia 2021 r. w sprawie powołania Kaliskiej Rady Kobiet. Rada pełni funkcję ekspercką, konsultacyjną, doradczą i inicjatywną przy Prezydencie Miasta Kalisza w zakresie spraw kobiet oraz spraw dotyczących życia społeczno-gospodarczego miasta, w szczególności dotyczących polityki rodzinnej, dostępności opieki zdrowotnej, ochrony przed przemocą, aktywizacji zawodowej i równouprawnienia we wszystkich dziedzinach życia, podnoszenia świadomości społecznej w zakresie praw kobiet. Kadencja rady trwa 2 lata.

Źródło: opracowanie własne w oparciu o materiały UMK

¹⁶⁵

Tworzenie i rozwijanie kapitału społecznego jest wspierane przez Urząd Miasta Kalisza (tabela 2.8.). Wsparcie to dotyczy zarówno programów współpracy z organizacjami pozarządowymi, z tworzeniem i realizacją zadań wynikających z budżetu obywatelskiego, jak również innych aktywności, które wspierają rozwiązywanie problemów społecznych poprzez integrację.

2.4. Relacje Urzędu Miasta z mieszkańcami

¹⁶⁶ W diagnozie relacji Urzędu Miasta Kalisza z mieszkańcami wzięto pod uwagę zarówno zakres świadczonych w Urzędzie usług publicznych, będących wynikiem analiz danych zastanych, jak i programy i działania podejmowane przez Urząd na rzecz lokalnej społeczności oraz odbiór pracy urzędników w opiniach mieszkańców na podstawie prowadzonych badań jakościowych i ilościowych.

¹⁶⁷ Od 2015 roku liczba pism wpływających elektronicznie do Urzędu Miasta Kalisza wzrosła dwudziestoośmiokrotnie (tabela 2.11.), co świadczy o dynamicznym podniesieniu poziomu kompetencji cyfrowych mieszkańców. Największy przyrost tendencji związanej z napływem pism elektronicznych został odnotowany od 2019 roku, ponieważ liczba pism elektronicznych wzrosła wówczas dwukrotnie. Istnieje możliwość, że zjawisko nagłego przyrostu uwarunkowane jest między innymi pandemią, tym samym wdrożeniem zmian cyfrowych, które miały umożliwić mieszkańcom utrzymanie kontaktu z zarządem miasta, dając sposobność wykonania niezbędnych dla nich działań.

Tabela 2.11. Wybrane statystyki dotyczące pracy Urzędu Miasta Kalisza w latach 2015–2020

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba wpływających pism elektronicznych	687	985	2274	4205	8673	18 627
Liczba skarg na pracę Urzędu Miasta	13	23	19	8	15	13
Liczba profili zaufanych potwierdzonych w UM Kalisz	b.d.	140	343	488	812	995

Źródło: UMK

¹⁶⁸ Liczba skarg na pracę Urzędu Miasta utrzymuje się na niskim stabilnym poziomie. Jedynie w 2016 roku liczba skarg wzrosła o ponad 80% do skali poprzedniego roku. Z kolei, w 2018 roku zmalała o połowę w stosunku do 2017 roku.

¹⁶⁹ Liczba profili zaufanych potwierdzonych w Urzędzie Miasta w Kaliszu wzrasta w zrównoważonym tempie. Dynamiczny rozwój zauważalny był w 2019 roku, gdy w skali do poprzedniego roku zanotowano ponad 60% wzrost.

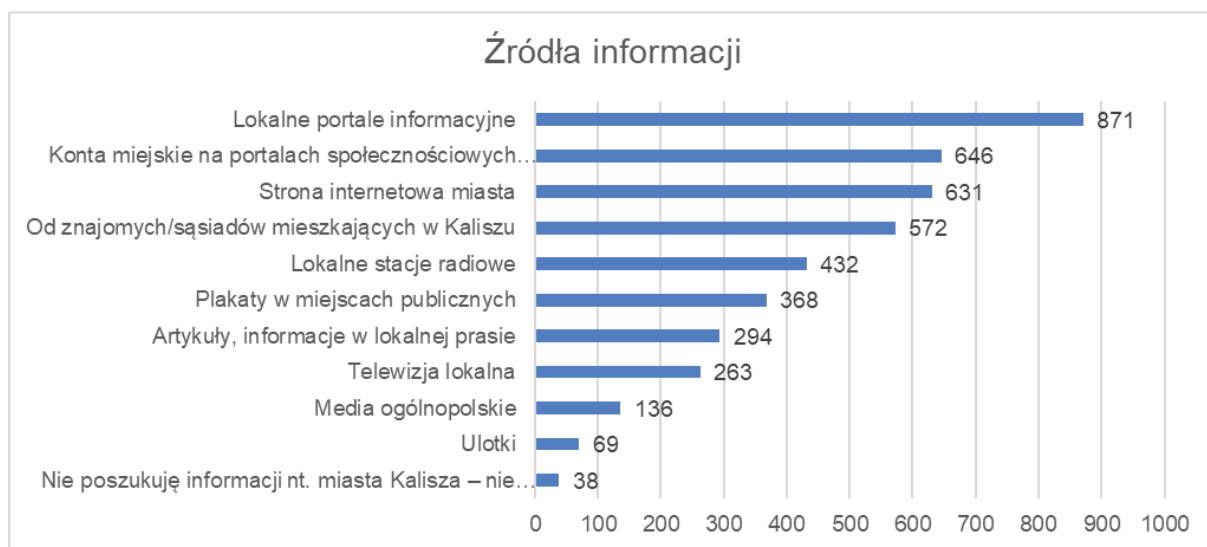
¹⁷⁰ Młodzież kaliska uczestnicząca w badaniach, dostrzega inicjatywy podejmowane przez władze Kalisza na rzecz mieszkańców. Jednocześnie, młodzi mieszkańcy Kalisza wskazywali, że ich zdaniem działania władz miasta są skierowane do osób starszych, a nie do młodzieży. Pod tym względem badana młodzież czuje się pomijana. Uczestnicy badań jakościowych w wieku produkcyjnym pozytywnie opiniowali także swoje kontakty z pracownikami Urzędu Miasta. Wskazywali oni, że postawa pracowników Urzędu wobec mieszkańców charakteryzuje się: (1) chęcią niesienia pomocy interesantom; (2) otwartością na potrzeby mieszkańców; (3) miłą atmosferą; (4) profesjonalizmem. Dla części badanych mieszkańców opisana powyżej postawa pracowników Urzędu Miasta Kalisza była (miłym) zaskoczeniem, gdyż przed bezpośrednim kontaktem z pracownikami Urzędu spodziewali się niższej jakości obsługi.

¹⁷¹ Ważnym aspektem funkcjonowania samorządu jest jakość komunikacji z mieszkańcami. Mieszkańcy Kalisza są zainteresowani pozyskiwaniem informacji na temat życia miasta. W trakcie badań jakościowych przeprowadzonych wśród kaliszian pojawiała się opinia, że jeżeli nawet w mieście są

podejmowane różnego typu inicjatywy (np. kulturalne, dotyczące powstawania nowych miejsc rekreacyjnych, aplikacji miejskich, itp.) to mieszkańcy nie są o tych faktach informowani lub też informacja taka nie dociera do odpowiedniej grupy docelowej. Pojawiły się sugestie, aby miasto lepiej wykorzystywało takie media, jak: (1) portale społecznościowe – za pomocą postów, osobnych, dobrze prowadzonych stron na tych portalach; (2) drukowanych plakatach informujących mieszkańców o ofercie imprez, eventów, wydarzeń. Plakaty takie w opinii badanych powinny być umieszczane w przestrzeniach publicznych miasta, szkołach, na przystankach autobusowych.

¹⁷² W badaniach ilościowych przeprowadzonych metodą CAWI uczestnicy badania zostali poproszeni o wskazanie, jakie kanały informacyjne są dla nich źródłem informacji o mieście (wykres 2.8.). Dwie trzecie respondentów jako jedno ze źródeł informacji wskazało lokalne portale informacyjne (873 wskazań, czyli 65,94% uczestników badania). Dużą popularnością cieszyła się strona internetowa miasta Kalisza (636 wskazań) oraz konta miejskie na portalach społecznościowych (647 wskazań). Media ogólnopolskie nie są popularnym źródłem informacji o mieście Kaliszu. Stosunkowo niewiele wskazań uzyskały „ulotki”. Całkowita liczba udzielonych odpowiedzi wskazuje na to, że uczestnicy badania wykorzystują zwykle więcej niż jeden kanał informacji.

Wykres 2.8. Źródła informacji wykorzystywane przez mieszkanki i mieszkańców Kalisza do pozyskiwania informacji o mieście

Źródło: Badanie metodą CAWI, Metaphor, 2021

¹⁷³ W czasie badań jakościowych zaobserwowano związek pomiędzy poziomem (nie)zadowolenia mieszkańców z działań władz miasta a poziomem doinformowania mieszkańców. Uczestnicy badań jakościowych, którzy dysponowali większą, pełniejszą wiedzą na temat konkretnych działań władz, komunikowali dużo mniejszy poziom niezadowolenia związany z danym działaniem. W związku z tym można rekomendować, aby władze, dostrzegając akceptację społeczną dla swoich działań, nie tylko przykładły wagę do jakości podejmowanych decyzji strategicznych, ale także dbały o to, aby zostały one właściwie zakomunikowane i uzasadnione mieszkańcom. Uzyskane dane sugerują, że wśród kaliszian istnieje silna potrzeba wypowiedzania się w ważnych dla miasta kwestiach – np. ważnych inwestycji miejskich.

¹⁷⁴ Osoby działające w organizacjach pozarządowych komunikowały niedostateczne zainteresowanie ze strony władz miejskich trzecim sektorem (non profit). Zwiększenie zainteresowania ze strony władz miasta mogłoby objawiać się uczestnictwem w wydarzeniach związanych z trzecim sektorem ze strony przedstawicieli władz miasta.

¹⁷⁵ Obserwowany jest wzrost zainteresowania aktywnymi formami spędzania czasu wolnego przez wszystkie grupy wiekowe – z biernego przebywania w domu lub na działce w kierunku podejmowania różnorodnych aktywności społecznych oraz ruchowych. Tendencja ta wskazuje, że np. osoby

po 60. roku życia nie chcą być marginalizowane w życiu miasta. Badani seniorzy wskazywali na niedoskonałości w relacjach władz miasta ze starszymi kaliszzanami spowodowane niedostatecznym rozpoznaniem rzeczywistych potrzeb seniorów przez władze.

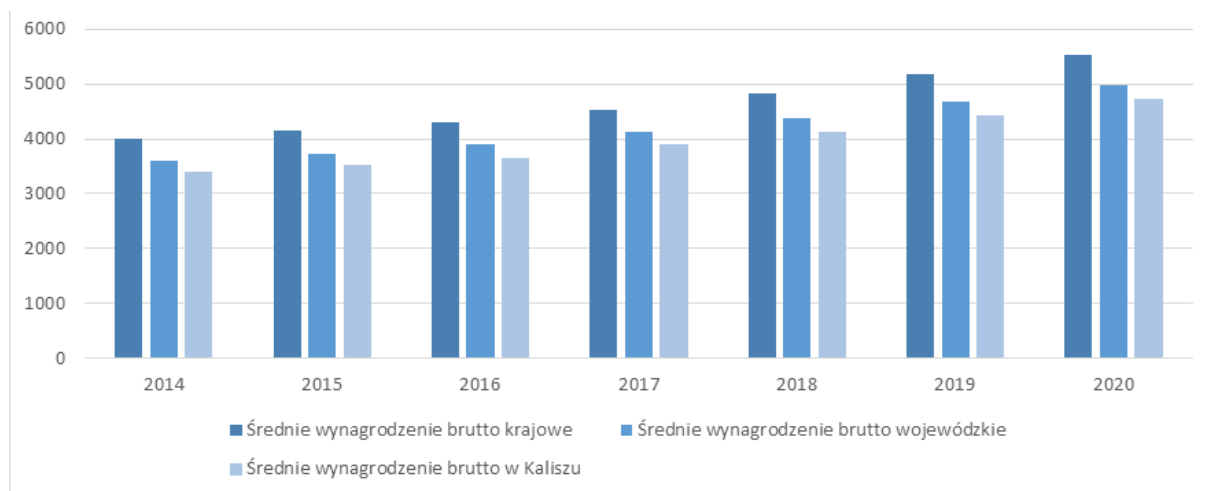
¹⁷⁶ Starsi kaliszanie wskazywali na niepełną wiedzę dotyczącą oferowanych przez miasto korzyści dla ich grupy wiekowej, np. niedoinformowanie w zakresie dostępnych dla seniorów ulg, możliwości skorzystania z tańszych biletów w obiektach sportowych i rekreacyjnych.

¹⁷⁷ Badani seniorzy, którzy mieli postawę proaktywną wobec rzeczywistości (są członkami różnych stowarzyszeń, inicjują i kultywują relacje społeczne ze znajomymi), oceniali działania władz wobec mieszkańców pozytywnie. W trakcie badań jakościowych zauważono, że negatywne opinie o relacjach władz miasta z seniorami wyrażały osoby, które charakteryzowały się postawą bierną wobec otaczającej rzeczywistości.

2.5. Sytuacja materialna i mieszkaniowa mieszkańców

¹⁷⁸ W 2015 roku średnia wynagrodzenia brutto w kraju wynosiła 4150,86 zł, z kolei w województwie wielkopolskim była niższa o 421,17 zł (wykres 2.9.). Natomiast w Kaliszu w tym samym roku, średnia wynagrodzenia brutto wynosiła 3532,30 zł. Oznacza to, że mieszkańcy miasta Kalisza zarabiali poniżej średniej krajowej czy wojewódzkiej. Z danych wynika, iż dysproporcja ta utrzymuje się do 2020 roku.

Wykres 2.9. Średnie wynagrodzenia brutto w Kaliszu w stosunku do średniej krajowej oraz wojewódzkiej w latach 2014–2020(w zł)

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

¹⁷⁹ W 2019 roku średnia wynagrodzenia brutto w Kaliszu była niższa o 751,26 zł od średniej krajowej, z kolei od średniej wojewódzkiej o 257,02 zł. Tym samym, zauważalny jest proporcjonalny wzrost średniej wynagrodzenia brutto na wszystkich poziomach. Przyczyną, która może wpływać na tzw. migrację zarobkową w obrębie województwa, jest średnia wynagrodzenia brutto.

¹⁸⁰ W 2020 roku, roku pandemii, wspomniane różnice utrzymywały się. Tempo wzrostu wynagrodzeń w latach 2014–2020 wynosiło w Polsce 5,5%, a w Wielkopolsce i w Kaliszu – 5,6% w skali rocznej.

¹⁸¹ Diagnoza polityki mieszkaniowej Kalisza jest prowadzona przy założeniu, że samorząd lokalny tworzy warunki do rozwoju rynku mieszkaniowego w mieście, co zostało opisane w części poświęconej sferze przestrzennej. W przypadku, gdy występują trudności w pozyskaniu lub utrzymaniu mieszkania, samorząd zapewnia mieszkania komunalne lub dostęp do tanich mieszkań, np. w postaci TBS-ów. Ponadto, polityka mieszkaniowa jest reakcją na potrzeby mieszkańców dotyczące nie tylko samych mieszkań, ale również przestrzeni otaczających oraz innych potrzeb życiowych. Potrzeby mieszkaniowe zostały pokazane na tle innych potrzeb, zdiagnozowanych w ramach badań jakościowych oraz ilościowych.

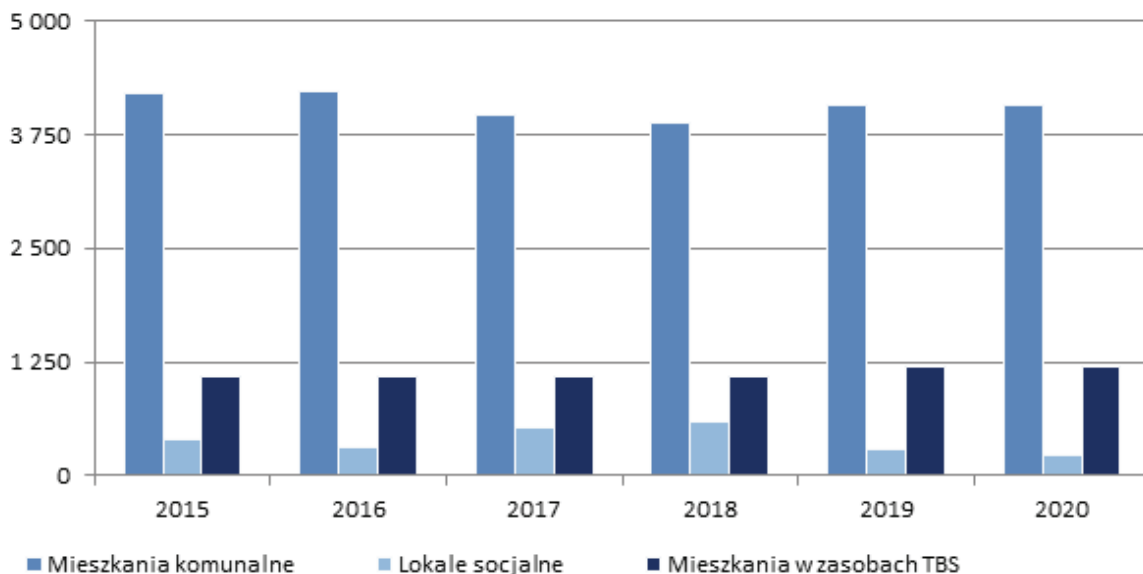
¹⁸²

Liczba mieszkań na 1000 mieszkańców od 2015 roku do 2019 rok wzrosła o 23,5. Tendencja ta może być związana z powiększającym się rynkiem inwestycyjnym w zakresie budownictwa mieszkalnego, a jednocześnie z dążeniem do migracji zewnętrznej wśród przedstawicieli populacji kaliskiej.

¹⁸³

W zasobach miejskich (MZBM-u i KTBS-u) znajdowało się w 2020 roku 5499 mieszkań, przy czym w zasobach dominowały mieszkania komunalne (wykres 2.10.). Do zasobów mieszkalnych MZBM-u i KTBS-u należą: mieszkania komunalne, socjalne oraz mieszkania Towarzystwa Budownictwa Społecznego.

Wykres 2.10. Liczba mieszkań w zasobach MZBM-u i KTBS-u

Źródło: UMK

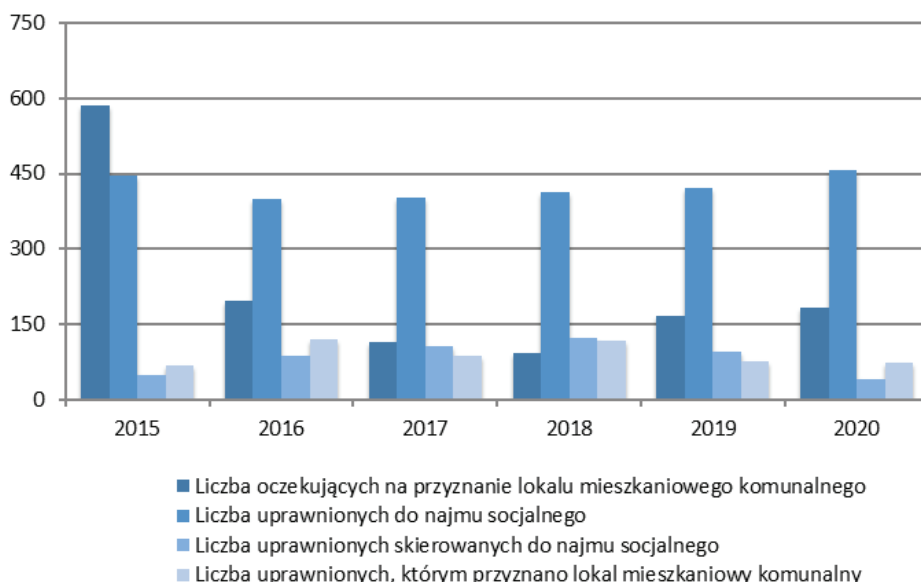
¹⁸⁴

W przypadku mieszkań komunalnych oraz lokali socjalnych, zauważalna jest tendencja spadkowa, ponieważ od 2015 do 2020 roku liczba mieszkań komunalnych zmalała o 126 pozycji, natomiast lokali socjalnych o 179 pozycji. Tendencja wzrostowa pojawiła się w liczbie zasobów mieszkalnych KTBS, ponieważ liczba mieszkań w latach od 2015 do 2020 wzrosła o 112.

¹⁸⁵

W 2020 roku liczba wniosków o przyznanie mieszkania komunalnego czy socjalnego wynosiła 750 (wykres 2.11.). Notuje się tendencję spadkową w tym zakresie, bowiem od roku 2015, gdy takich wniosków złożono 1144, ich liczba z roku na rok się zmniejsza. Zmiana tendencji w tym zakresie może wynikać z poprawy jakości życia mieszkańców, ich statusu społecznego związanego z rosnącym średnim wynagrodzeniem brutto.

Wykres 2.11. Liczba wniosków o przyznanie mieszkania komunalnego lub socjalnego w Kaliszu w latach 2015–2020

Źródło: UMK

¹⁸⁶ Korzystną sytuację materialną i mieszkaniową potwierdzają nie tylko statystyki dotyczące wyższych niż przeciętne wynagrodzeń, czy liczby dostępnych mieszkań, ale także inne dane (Tabela 2.12)

Tabela 2.12. Wybrane wskaźniki dotyczące sytuacji materialnej i mieszkaniowej mieszkańców Kalisza w latach 2015–2020

Wskaźniki	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba przyznanych dodatków mieszkaniowych na 1000 mieszkańców	255,21	280,66	233,2	199,89	234,88	bd
Liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 1000 osób w wieku produkcyjnym	138,68	137,01	138,71	143,8	149,12	155,09
Liczba osób pracujących	32308	33203	33974	33874	34456	33306
Wpływy JST z tytułu udziału we wpływach BP z PIT przypadające na 1 mieszkańca	1051,74	1243,34	1411,12	1548,91	1787,31	1734,64
Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej (ogółem) na 1000 mieszkańców	69,84	64,67	59,16	56,33	bd	bd

Źródło: Monitor Rozwoju Lokalnego <https://monitorrozwoju.pl>

Na korzystną sytuację materialną wpływają bowiem także rosnąca liczba osób prowadzących działalność gospodarczą na 1000 mieszkańców (ponad 138 w 2015 i ponad 155 w 2020 roku), utrzymująca się liczba osób pracujących (32308 w 2015 i 33306 w 2020 roku), rosnące wpływy samorządu z podatku dochodowego na 1-go mieszkańca (1051,74 zł w 2015 i 1734,64 w 2020 roku), a także malejąca liczba osób korzystająca ze środowiskowej pomocy społecznej na 1000 mieszkańców (prawie 70 w 2015 i ponad 56 w 2020 roku).

¹⁸⁷ W ramach sytuacji mieszkaniowej w Kaliszu zdiagnozowano stale rosnące ceny nieruchomości na wolnym rynku w latach 2015–2020 (tabela 2.13)

Tabela 2.13. Ceny nieruchomości na wolnym rynku w wybranych miastach w latach 2015–2020

Miasta porównawcze	sprzedaż na wolnym rynku (w zł)					
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat m. Wałbrzych	1 881	1 847	2 003	2 104	2 331	2 557
Powiat m. Włocławek	2 589	2 672	2 697	2 924	3 269	3 823
Powiat m. Tarnów	2 945	3 053	3 095	3 336	3 658	4 185
Powiat m. Płock	3 634	3 654	3 801	3 793	4 072	4 326
Powiat m. Kalisz	2 748	2 898	2 712	3 179	3 606	3 968
Powiat m. Leszno	3 180	3 276	3 552	3 877	4 013	4 061

Źródło: <https://systemanaliz.pl>

W analizowanych miastach dynamika wzrostu cen utrzymywała się na podobnym poziomie (ok. 6% wzrostu w skali rocznej), przy czym najwyższe wzrosty w latach 2015–2020 zanotowano w Kaliszu i Włocławku (średnioroczne tempo wzrostu cen wyniosło 8%). Kalisz jest mimo tego wzrostu wciąż atrakcyjnym miejscem do mieszkania, bowiem średnie ceny za metr kwadratowy nie przekroczyły do 2020 roku 4000zł.

¹⁸⁸ Według wyników badań ilościowych dotyczących stopnia zaspokojenia potrzeb życiowych mieszkańców, najwyżej oceniono możliwość zaspokojenia potrzeb: „Utrzymywania kontaktów z członkami rodziny, znajomymi zamieszkującymi w innych częściach miasta Kalisza i powiatu kaliskiego „Korzystania z oferty miejsc/instytucji (kluby fitness, Aquapark, basen, kina, teatr, filharmonia itd.)” oraz „Łatwego dojazdu z miejsca zamieszkania do miejsca pracy nauki”. Na szczycie rankingu potrzeb wskazywanych jako te, których zaspokojenia miasto Kalisz nie oferuje znalazły się:

- znalezienie/zmiana pracy,
- zakup własnego mieszkania/domu,
- aktywnego spędzania czasu wolnego poza domem.

¹⁸⁹ Uczestnicy badania mogli ocenić możliwości zaspokojenia 10 wskazanych w kwestionariuszu ankietowym potrzeb (tabela 2.14.). Największy odsetek respondentów nie miał zdania w kwestii potrzeby rozwoju zawodowego kobiet wychowujących dzieci, a najmniejszy – w przypadku potrzeb aktywnego spędzania czasu wolnego poza domem (parki, boiska, ścieżki rowerowe itd.) oraz korzystania z oferty miejsc/instytucji (kluby fitness, Aquapark, basen, kina, teatr, filharmonia itd.).

Tabela 2.14. Możliwości zaspokojenia wybranych potrzeb życiowych

Potrzeba	Suma odpowiedzi „Oferuje możliwości zaspokojenia tej potrzeby” oraz „W niewielkim stopniu oferuje możliwości zaspokojenia tej potrzeby”	Nie oferuje możliwości zaspokojenia tej potrzeby	Nie wiem/ nie mam zdania
Aktywnego spędzania czasu wolnego poza domem (parki, boiska, ścieżki rowerowe itd.)	1043	238	43
Korzystania z oferty miejsc/instytucji (kluby fitness, Aquapark, basen, kina, teatr, filharmonia itd.)	1030	239	55

Utrzymywania kontaktów z członkami rodziny, znajomymi zamieszkującymi w innych częściach miasta Kalisza i powiatu kaliskiego	977	128	219
Łatwego dojazdu z miejsca zamieszkania do miejsca pracy/nauki (czas dojazdu, dostępność komunikacji miejskiej)	937	275	112
Rozwijania własnych zainteresowań	887	322	115
Kształcenia i doskonalenia się w Kaliszu przez osoby dorosłe	635	353	336
Pogodzenia wychowywania dzieci z pracą zawodową	609	322	393
Zakupu własnego mieszkania/domu	560	462	302
Znalezienia/zmiany pracy	508	551	265
Rozwoju zawodowego dla kobiet wychowujących dzieci	445	380	499

Źródło: Badanie metodą CAWI, Metaphor, 2021

¹⁹⁰

Według uczestników badań ilościowych, największą oczywistą zaletą mieszkania w mieście Kaliszu w stosunku do dużych metropolii takich, jak Poznań, Wrocław, Łódź czy Warszawa, jest możliwość łatwego przemieszczania się po mieście ze względu na jego mniejszy obszar. Możliwość „łatwego dojazdu z miejsca zamieszkania do miejsca pracy/nauki (czas dojazdu, dostępność komunikacji miejskiej)” została oceniona jako zaspokojona w pełni lub w niewielkim stopniu aż przez 937 respondentów.

¹⁹¹

Mieszkańcy dobrze oceniają możliwość zaspokojenia potrzeby „Utrzymywania kontaktów z członkami rodziny, znajomymi zamieszkującymi w innych częściach miasta Kalisza i powiatu kaliskiego” (77 wskazań). Nisko oceniono możliwości rozwoju zawodowego dla kobiet wychowujących dzieci (445) oraz zdolność do zaspokojenia potrzeby „Znalezienia/ zmiany pracy” (508). Liczba wskazań jest tutaj porównywalna z liczbą wskazań na „Nie oferuje możliwości zaspokojenia tej potrzeby” (551). Oprócz możliwości znalezienia pracy, potrzebą, na której brak możliwości zaspokojenia wskazują uczestnicy badania jest możliwość zakupu własnego mieszkania/domu (462). Niewielu uczestników ankiety wskazało na brak możliwości zaspokojenia potrzeby utrzymywania kontaktów z członkami rodziny, znajomymi zamieszkującymi w innych częściach miasta Kalisza i powiatu kaliskiego (128). W kategorii odpowiedzi „Nie wiem/nie mam zdania” największa liczba wskazań dotyczy dwóch potrzeb związanych z wychowywaniem dzieci.

¹⁹²

Mniej niż 10% respondentów uznawało, że miasto Kalisz nie pozwala im na utrzymywanie kontaktów z członkami rodzin, znajomymi mieszkającymi w innych częściach miasta Kalisza i powiatu kaliskiego. Największa liczba potrzeb, których zaspokojenia miasto Kalisz nie oferuje uzyskała wynik 26% do 35% wskazań.

¹⁹³

Trudność w zmianie miejsca pracy świadczyć może, w powiązaniu z informacją o niskim ogólnym poziomie bezrobocia, o „płytkości” rynku pracy. Mieszkańcy co prawda mają zatrudnienie, ale mogą się czuć niezadowoleni z oferowanych przez pracodawcę warunków, a to oznaczać może, że perspektywy realizacji ich planów rozwoju zawodowego są ograniczone. Potwierdzają to również wyniki badań jakościowych przeprowadzonych na potrzeby niniejszego opracowania.

¹⁹⁴

W kwestii sygnalizowanego przez 34,89% respondentów problemu z zakupem własnego mieszkania, należy podkreślić, że jest to zjawisko ogólnopolskie, którego nie powinno się utożsamiać ze specyfiką miasta Kalisza. Warto jednak zauważyć, że ceny nieruchomości w Kaliszu są zauważalnie niższe niż w dużych metropoliach.

2.6. Edukacja i wychowanie

¹⁹⁵ Miasto Kalisz w 2020 roku było organem prowadzącym 49 oświatowych jednostek organizacyjnych. Na terenie miasta funkcjonują także szkoły wyższe, które nie podlegają bezpośrednio władzom samorządowym. W tabeli 2.15. przedstawiono informacje o liczbie uczniów ze względu na szkołę lub placówkę oświatową, do której uczęszczali wg stanu na 2020 rok.

Tabela 2.15. Uczniowie w kaliskich szkołach i placówkach oświatowych (2020)

Szkoły/Placówki oświatowe	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Średnia liczba uczniów przypadająca na jeden oddział
Przedszkola	1223	52	24
Szkoły podstawowe	7769	395	20
Szkoły ponadgimnazjalne	7408	278	27
Placówki specjalne	375	60	6
Kształcenie praktyczne	352	21	17

Źródło: UMK

¹⁹⁶ Na terenie miasta w 2019 roku funkcjonowało 24 szkół podstawowych, 6 szkół specjalnych, 11 gimnazjów prowadzonych przez miasto oraz 3 gimnazja prowadzone przez inne podmioty. Ponadto, w Kaliszu było 7 liceów ogólnokształcących oraz 7 szkół zawodowych o szerokiej gamie kierunków kształcenia. Kształcenie specjalne na poziomie ponadgimnazjalnym oferują dwa Specjalne Ośrodki Szkolno-Wychowawcze oraz Centrum Kształcenia Ustawicznego i Praktycznego. Wsparcie dla nauczycieli oferuje ośrodek doskonalenia nauczycieli w Kaliszu podlegający Urzędowi Marszałkowskiemu w Poznaniu. Według danych za 2020 rok (tabela 2.15.) liczba uczniów przypadających na 1 oddział w przedszkolach wynosiła 24, w szkołach podstawowych 20, a w szkołach ponadgimnazjalnych – 27. Przy utrzymaniu się spadkowej tendencji liczby mieszkańców, nie ma potrzeby budowania nowych szkół czy przedszkoli. W roku szkolnym 2018/2019 ostatni rocznik uczniów klas III ukończył gimnazjum.

¹⁹⁷ Wyniki Egzaminu Ósmoklasisty Kalisz 2020 przedstawiają się następująco (w nawiasie podano średnią wojewódzką i ogólnopolską):

- Język polski: średni wynik 56,74% (56,9%; 59%);
- Matematyka: średni wynik 42,77% (44,06%; 46%);
- Język angielski: średni wynik 54,91% (51,52%; 54%);
- Język niemiecki: średni wynik 50,6% (39,61%; 46%). Widać więc, że wyniki nauczania kaliskiej oświaty są zbliżone do średniej krajowej, a w przypadku języków obcych – wyższe od średniej wojewódzkiej i krajowej.

¹⁹⁸ Z kolei zdawalność matur w Kaliszu była znacznie wyższa niż średnia dla Polski i Wielkopolski (w nawiasie zdawalność dla Polski i Wielkopolski):

- zdawalność ogółem w Kaliszu (1397 zdających): średni wynik 87,26% (74,46%; 74,24%);
- zdawalność wśród absolwentów liceów ogólnokształcących w Kaliszu (851 zdających): średni wynik 91,77% (81,03%; 80,09%);
- zdawalność wśród absolwentów technik w Kaliszu (546 zdających): średni wynik 80,22% (64,07%; 66,01%);

¹⁹⁹ W Kaliszu działa Wydział Pedagogiczno-Artystyczny Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu oraz funkcjonują wydziały zamiejscowe i punkty konsultacyjne renomowanych uczelni krajowych, tj.: Politechnika Poznańska, Wyższa Szkoła Finansów i Informatyki im. Prof. J. Chechlińskiego

w Łodzi, Wyższe Seminarium Duchowne Diecezji Kaliskiej – Sekcja Wydziału Teologicznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Akademia Humanistyczno-Ekonomiczna w Łodzi. Ośrodki akademickie takie, jak Kalisz nie mają szans na skuteczną rywalizację z uczelniami w ośrodkach metropolitalnych takich, jak: Poznań, Wrocław czy Łódź w otwartej konkurencji, lecz mogą wynajdować i zapełniać nisze na rynku edukacyjnym. Główną barierą dla uzyskania takiego statusu, jest niedobór kadr naukowych, a konkretnie brak odpowiedniej liczby doktorów habilitowanych i profesorów zwyczajnych, którzy stanowią szkielet konstrukcji każdej liczącej się instytucji szkolnictwa wyższego.

²⁰⁰ Według danych UAM oraz PWSZ w Kaliszu za rok akademicki 2019/2020 w uczelniach studiowało łącznie 3840 osób, w tym: na studiach stacjonarnych 2135 osób oraz 1705 na studiach niestacjonarnych. Tabela 2.16. przedstawia liczby studentów. W tabeli 2.17. przedstawiono z kolei dane dotyczące absolwentów.

Tabela 2.16. Liczba studentów w Kaliszu 2014–2020

Studenci	Jednostka miary	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Studenci stacjonarni	osoba	3588	3288	2843	2623	2271	2329	2135
Studenci niestacjonarni	osoba	1988	1818	1790	1840	1741	1695	1705

Źródło: Opracowanie UMK na podstawie danych UAM i PWSZ w Kaliszu

Tabela 2.17. Liczba absolwentów uczelni w Kaliszu 2014–2020

Absolwenci	Jednostka miary	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Absolwenci I stopnia	osoba	1245	1203	1103	951	838	863	643
Absolwenci II stopnia	osoba	557	543	435	522	478	428	258

Źródło: Opracowanie UMK na podstawie danych UAM i PWSZ w Kaliszu

²⁰¹ Ponadto, miasta takie jak Kalisz, mogą podjąć skuteczną rywalizację o miano wysokiej jakości ośrodków wyższego kształcenia zawodowego. W porównaniu z innymi miastami średniej wielkości i funkcjonującymi w nich państwowymi szkołami zawodowymi, miasto Kalisz wypada jako jedno z najbardziej rozwiniętych, zarówno pod względem liczby kształcących się tam studentów, jak i kompetencji w zakresie kształcenia na studiach drugiego stopnia. Kalisz jest ważnym ośrodkiem akademickim w południowej Wielkopolsce, natomiast należy zauważyć, że wszystkie ośrodki akademickie w Polsce cierpią z powodu spadku liczby studentów. Szczególnie tym zjawiskiem dotknięte są mniejsze ośrodki akademickie, takie jak Kalisz.

²⁰² W wyniku przeprowadzonej analizy potrzeb biznesu oraz zdiagnozowanej konieczności dostosowania systemu edukacji do potrzeb rynku pracy poprzez wsparcie kierunków kształcenia w branżach o największym potencjale rozwojowym i/lub branżach strategicznych dla Wielkopolski oraz zawodach deficytowych zgodnie z „Barometrem zawodów”, Miasto Kalisz oraz Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Kaliszu pomyślnie zakończyło 3 i nadal realizuje 4 projekty współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego realizowanych pod wspólnym hasłem „Kalisz – Przestrzeń dla Profesjonalistów”. Poniżej przedstawiono najważniejsze projekty w obszarze kształcenia zawodowego młodzieży i dorosłych dotychczas zrealizowane lub w trakcie realizacji:

- „Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Nowoczesne pracownie kluczem do sukcesu Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej” (projekt zrealizowany). Projekt polegał na doposażeniu istniejących oraz utworzeniu nowych wysokospecjalistycznych pracowni w 5 szkołach i placówkach kształcenia

zawodowego i ustawicznego w Kaliszu (tj. w Zespole Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2, Zespole Szkół Gastronomiczno-Hotelarskich, Zespole Szkół Techniczno-Elektronicznych, Zespole Szkół Ekonomicznych oraz w Centrum Kształcenia Ustawicznego i Praktycznego). Celem projektu była poprawa jakości i atrakcyjności kształcenia zawodowego i ustawicznego w AKO oraz jego dostosowanie do potrzeb rynku pracy poprzez doposażenie istniejących oraz utworzenie nowych wyspospecjalistycznych pracowni w szkołach i placówkach w Kaliszu.

- „Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Kwalifikacje i doświadczenie inwestycją w przyszłość młodzieży z Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej” (projekt zrealizowany). Celem projektu było dostosowanie oferty kształcenia zawodowego 6 kaliskich placówek edukacji zawodowej do potrzeb rynku pracy do 30.09.2019 r., a celem szczegółowym jest dostosowanie kwalifikacji i kompetencji zawodowych 274 uczniów/uczennic do potrzeb rynku pracy.
- „Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Rozwój kwalifikacji zawodowych dorosłych mieszkańców Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej” (projekt zrealizowany). Celem projektu było podniesienie kompetencji/kwalifikacji 152 mieszkańców Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej (150 mężczyzn i 2 kobiety).
- „Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Kwalifikacje i doświadczenie inwestycją w przyszłość młodzieży z Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej – II EDYCJA” (projekt realizowany). Celem projektu było dostosowanie kompetencji i kwalifikacji zawodowych 170 uczniów/uczennic, 22 nauczycieli/nauczycielek i 1 instruktorki praktycznej nauki zawodu do potrzeb rynku pracy, a celem szczegółowym jest przygotowanie infrastruktury trzech placówek kształcenia zawodowego zgodnie z potrzebami nowoczesnego przemysłu.
- „Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Kwalifikacje i doświadczenie inwestycją w przyszłość młodzieży z Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej – III EDYCJA” (projekt realizowany). Celem projektu były wzrost/nabycie kwalifikacji/kompetencji przez 160 uczniów/uczennic, 25 nauczycieli/nauczycielek, 1 instruktorkę praktycznej nauki zawodu, poprzez dostosowanie szkolenia i kształcenia zawodowego do potrzeb rynku pracy i zaangażowanie otoczenia społeczno-gospodarczego do 31.08.2022 r.
- „Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Wzmocnienie kształcenia zawodowego poprzez zakup sprzętu komputerowego umożliwiający edukację w formie zdalnej” (projekt zrealizowany). Celem projektu było dostosowanie systemu kształcenia 5-letnich techników działających w Zespole Szkół Samochodowych oraz Zespole Szkół Ekonomicznych do nauki zdalnej wprowadzonej w związku z epidemią COVID-19 do 31.12.2020 r.
- „Sukces zawodowy. Podnoszenie kwalifikacji dorosłych osób Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej szansą na lepszą przyszłość” (projekt realizowany). Celem projektu było nabycie/podniesienie kompetencji i kwalifikacji zawodowych przez 98 osób dorosłych z AKO poprzez realizację kursów zawodowych w okresie 01.02.2020 r. – 31.01.2022 r.

203

Zarówno wyniki badań jakościowych, jak i ilościowych potwierdzają tezę, że sytuacja kaliskiej edukacji na poziomie podstawowym i średnim, jest dobra. Trafnie ujmując to cytując jednego z uczestników badań jakościowych: „W zakresie szkolnictwa podstawowego i średniego te potrzeby uważam za zaspokojone, mamy dobre licea i szkoły średnie, technika. Jeżeli chodzi o szkoły wyższe, na pewno ci, którzy mają zdolności techniczne znajdą sobie miejsce na Akademii Kaliskiej, humaniści na UAMIE”. W opinii mieszkańców Kaliszu „istnieje zbyt mała liczba żłobków i przedszkoli publicznych w stosunku do liczby przedszkoli niepublicznych”. Oferta zajęć dodatkowych dla dzieci jest bogata i zaspokaja potrzeby mieszkańców, jednak konieczność uiszczania za nie opłat ogranicza popyt. W tym kontekście uczestnicy badań jakościowych wysoko oceniali inicjatywę władz miasta dotyczącą bezpłatnych zajęć plastycznych dla dzieci. Jakość kaliskiej edukacji mogłaby poprawić szersza oferta nauki języków obcych w szkołach podstawowych. Uczestnicy badań jakościowych narzekali na rejonizację szkół podstawowych, jednak z drugiej strony takie rozwiązanie sprzyja budowie kapitału społecznego w mieście poprzez budowę więzi społecznych między mieszkańcami. Odejdźcie od tego

rozwiązania mogłoby doprowadzić w pewnej nieodległej perspektywie do powstawania nadwyżki dobrej i słabej edukacji w mieście Kaliszu. Natomiast, z punktu widzenia celów klimatycznych, skrócenie dojazdu do szkół i placówek oświatowych należy uznać za pożądane rozwiązanie.

²⁰⁴

W opinii uczestników badań jakościowych, oferta średnich szkół branżowych jest dobrze dopasowana do potrzeb kaliskiego rynku pracy. Jednocześnie, pojawiła się sugestia, aby zwiększyć w mieście liczbę miejsc dla kształcenia średniego zawodowego, które oferowałyby na poziomie średnim naukę zawodów pożądanych na kaliskim rynku pracy, ale także zawodów związanych z nowymi technologiami oraz technologiami informatycznymi.

²⁰⁵

W opinii badanych mieszkańców i przedsiębiorców kaliskich, kierunki studiów oferowane na kaliskich uczelniach wyższych nie są dopasowane do potrzeb miejscowego rynku pracy, nie w pełni odpowiadają na potrzeby i zainteresowania młodzieży kaliskiej, co przyczynia się do migracji młodych ludzi do większych miast. W trakcie badań pojawiło się także stwierdzenie, iż wśród młodych mieszkańców miasta panuje przekonanie, że studiowanie w Kaliszu oznacza „porażkę życiową”, i że prestiż uczelni kaliskich jest niższy niż uczelni w dużych miastach. Pojawia się więc myślenie typu: „Studia w Kaliszu są dla osób, które chcą mniej osiągnąć w życiu”. Badani mieszkańcy w wieku produkcyjnym zdecydowanie pozytywnie oceniają fakt istnienia szkół wyższych w Kaliszu. W opinii badanych, obecność szkolnictwa wyższego: (1) stwarza większe szanse zawodowe dla mieszkańców Kalisza; (2) przeciwdziała odpływowi młodzieży z miasta; (3) podnosi renomę miasta; (4) obecność studentów w mieście może ożywiać życie kulturalne i społeczne Kalisza.

²⁰⁶

Uczestnicy badań w wieku produkcyjnym komunikowali, że: (1) doksztalcenie zawodowe jest dla nich ważne; (2) możliwości tego typu doksztalcenia się są bardzo mocno ograniczone w Kaliszu; (3) w mieście istnieją, chociaż ograniczone, możliwości doksztalcenia się w kierunku zdobycia podstaw nowego zawodu (przebranżowienia się); (4) w Kaliszu nie ma warunków do podnoszenia już posiadanych kwalifikacji zawodowych (doksztalcenie specjalistyczne, zdobywanie wyższych kwalifikacji w danym zawodzie); (5) doksztalcenie się zawodowe w Kaliszu wymaga dużych nakładów finansowych, co dla części mieszkańców stanowi dodatkową barierę.

²⁰⁷

Badane osoby w wieku produkcyjnym wskazywały, że w Kaliszu brakuje możliwości zdobycia kwalifikacji w zawodach związanych z usługami oraz z zawodami, które badani nazwali podstawowymi, na które jest popyt w mieście i regionie. Jako tego typu zawody wskazano: (1) zawody związane z handlem: kucharz, kelner, cukiernik, piekarz; (2) zawody budowlane, ślusarz, operator maszyn w przemyśle. Duża część uczestników badań wskazywała, że chcąc doksztalać się zawodowo: (1) podejmując naukę w innych miastach; (2) doksztalając się na kursach i studiach metodą on-line.

2.7. Kultura i Dziedzictwo Kulturowe

²⁰⁸

W przypadku infrastruktury społecznej, jednym z problemów jest nadal niedostateczne nasycenie instytucjami kultury, które mogłyby w pełni zaspokajać potrzeby mieszkańców zarówno ze względu na możliwość zwiększenia oferty kulturalnej, jak i udostępniania obiektów w celu realizacji zadań przez prężnie działające organizacje pozarządowe, co ma istotne znaczenie z punktu widzenia możliwości zagospodarowania czasu wolnego oraz rozwoju kreatywności społecznej.

²⁰⁹

Życie kulturalne Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej koncentruje się w Kaliszu i Ostrowie Wielkopolskim głównie wokół publicznych instytucji kultury. Pozostały potencjał kulturalny stanowią niepubliczne ośrodki kultury oraz liczne organizacje pozarządowe. W Kaliszu funkcjonuje szkoła muzyczna oraz Technikum Budowy Fortepianów – jedyne w Polsce i jedno z dwóch w Europie.

²¹⁰

Wśród miejskich kaliskich instytucji kultury wyróżniają się Filharmonia Kaliska i Galeria Sztuki im. J. Tarasina, Ośrodek Kultury Plastycznej (Wieża Ciśnień) a wśród instytucji samorządu województwa – Centrum Kultury i Sztuki w Kaliszu oraz Teatr im. Wojciecha Bogusławskiego (tabela 2.18.).

Tabela 2.18. Liczba zorganizowanych wydarzeń przez instytucje kultury w Kaliszu

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba zorganizowanych wydarzeń przez miejskie instytucje kultury łącznie	352	265	297	503	488	235
Filharmonia	214	136	159	217	219	49
Galeria sztuki	52	42	49	148	174	146
Centrum Kultury i Sztuki	86	87	89	101	95	40

Źródło: UMK

²¹¹ Dane wskazują, iż w stosunku do pozostałych podmiotów organizujących przedsięwzięcia kulturalne, z największą częstotliwością odbywają się wydarzenia kulturalne (zorganizowane) w filharmonii Kaliskiej. Zauważalne są zmiany w natężeniu organizacji wydarzeń po 2017 roku.

²¹² Jedynie w 2020 roku, ze względu na obowiązujące zakazy związane z pandemią, w filharmonii odbyło się o prawie trzy razy mniej wydarzeń niż w pozostałych latach. Co ciekawe, w sytuacji pandemicznej względnie dobrze poradziły sobie galerie sztuki, gdyż liczba organizowanych przez wskazane podmioty wydarzeń nie spadła znacząco.

Wykres 2.12. Liczba uczestników imprez na 1000 ludności w latach 2015–2020

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

²¹³ Według danych z Raportu o stanie gminy (Zarządzenie Nr 175/2020 Prezydenta Miasta Kalisza z dnia 26 marca 2020 r. w sprawie przedstawienia sprawozdania z wykonania budżetu za 2019 rok. Raport o stanie gminy 2019) w latach 2014–2019 zorganizowano 67 nieodpłatnych imprez artystyczno-rozrywkowych, w których uczestniczyło 64 tys. osób. Pomimo, że jednym z celów operacyjnych było „Rozwijanie i promowanie oferty kulturalnej i rozrywkowej” (1. Cel strategiczny: Kalisz – tu chcę żyć) według danych GUS liczba uczestników imprez przypadających na 1000 ludności w Kaliszu sukcesywnie malała od 2015 roku (wykres 2.12.). Najwyższy spadek zauważalny jest na przestrzeni 2015 i 2016 roku oraz 2019 i 2020 roku ze względu na sytuację pandemiczną. Niewielka liczba uczestników imprez na 1000 ludności może wynikać ze zmiany formy przedsięwzięć, np. kulturalnych czy wspierających działania na rzecz wzmocnienia tożsamości lokalnej. Ponadto, podczas badań jakościowych jako przyczynę spadku popularności imprez kulturalnych wskazano zbyt wysokie ceny biletów oraz niedopasowanie oferty imprez do rzeczywistych potrzeb różnych grup mieszkańców.

²¹⁴ W Kaliszu organizowane są następujące cykliczne wydarzenia kulturalne o znaczeniu ponadlokalnym, do których zaliczyć należy m.in.: Kaliskie Spotkania Teatralne, Międzynarodowy Festiwal Pianistów Jazzowych, Festiwal Sztuki Aktorskiej, Międzynarodowy Festiwal Artystycznych Działań Ulicznych „LA STRADA”, Festiwal Piosenki i Pieśni Żydowskiej i Izraelskiej SHALOM, FINGERSTYLE FEELING FESTIWAL, Ogólnopolski Festiwal Zespołów Muzyki Dawnej „SCHOLA CANTORUM”, Międzynarodowy Festiwal „Chopin w barwach jesieni”. Wartość budżetu miasta Kalisza na kulturę i ochronę dziedzictwa sukcesywnie rosła w latach 2015–2019, jednak udział tych wydatków pozostawał na stabilnym poziomie ok. 2,2% (ze zwykłą w roku 2018, tabela 2.19).

Tabela 2.19. Wysokość wydatków z budżetu miasta Kalisza na kulturę i ochronę dziedzictwa oraz udział tych wydatków w budżecie ogółem w latach 2015–2019

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Wysokość wydatków z budżetu na kulturę i ochronę dziedzictwa	9 926 005,71	10 744 983,55	13 533 995,86	15 604 505,39	15 024 915,48	13 895 693,50
Procent udziału wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa w budżecie ogółem	2,1	2,1	2,2	2,4	2,2	1,87

Źródło: UMK

²¹⁵ Udział wydatków na kulturę w budżecie miasta Kalisza wynoszący na przestrzeni ostatnich kilku lat nieco ponad 2% plasuje miasto poniżej średniej dla innych samorządów w Polsce. Jak wynika z raportu pt. „Kultura w 2019 r.” (GUS, Warszawa-Kraków 2020), wydatki jednostek samorządu terytorialnego na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego (łącznie z dotacjami i subwencjami z budżetu państwa oraz transferami pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego), wynosiły średnio około 3,5% w okresie 2015–2019, a w 2019 roku wyniosły 3,2% wobec 3,3% rok wcześniej. W 2020 roku wydatki na kulturę były niższe niż w latach poprzednich, co było wynikiem sytuacji pandemicznej, a przy wzroście wartości budżetu udział wydatków na kulturę spadł do 1,87% ogółu wydatków.

²¹⁶ Budżet ten był przeznaczany na finansowanie wielu przedsięwzięć w dziedzinie kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego. W 2019 roku finansowano wiele cyklicznych imprez kulturalnych, wśród których warto wymienić następujące:

- 41. Ogólnopolski Festiwal Zespołów Muzyki Dawnej „Schola Cantorum”,
- 59. Kaliskie Spotkania Teatralne – Festiwal Sztuki Aktorskiej,
- 46. Międzynarodowy Festiwal Pianistów Jazzowych,
- 26. Międzynarodowy Festiwal Artystycznych Działań Ulicznych „La Strada”,
- 13. Festiwal Muzyczny „Gramy nad Prosną”,
- XII Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej „Kaliskie Forum Organowe”,
- Narodowe Czytanie – Nowele Polskie,
- Noc Kultury, Noc Muzeów, Noc Bibliotek,
- XXVII Europejskie Dni Dziedzictwa „Polski Splot – Kaliski Splot”,
- Międzynarodowy Festiwal Muzyki Organowej i Kameralnej – III Wieczory Organowe 2019 r.,
- Festiwal Piosenki Żydowskiej i Izraelskiej „Shalom”,
- II Międzynarodowy Konkurs Wokalny „Viva Calisia” – Kalisz 2019,
- Sacrosong XXX Diecezjalny Przegląd Piosenki Religijnej,
- 9. Festiwal Gitary Akustycznej Fingerstyle,
- Święto Rzeki Prośny,
- A-Kumulacje 2019 – Kaliskie Biennale Sztuki,
- 17. Kaliski Konkurs Piosenki Dziecięcej i Młodzieżowej o Puchar Prezydenta Miasta Kalisza,
- IX Ogólnopolski Festiwal Poetycki im. Wandy Karczewskiej,
- XI Letnia Akademia Instrumentów Dętych Blaszanych,
- XII Festiwal Muzyczny Południowej Wielkopolski,
- XII Letni Festiwal Orkiestr Dętych Południowej Wielkopolski,
- XVI Ogólnopolskie Warsztaty Muzyki Dawnej,
- XX Biesiada Piastowska – rycerskie wesele na Zawodziu,
- „Święto Ulicy Niecałej”,
- Rodzinne Weekendy na Zawodziu,
- III edycja wydarzenia „Kaliszanie piszący pod wrześnieym niebem Zagorzynka” pod tytułem „Słowem spinam brzegi dwa”,
- Cykl koncertów w budynku dworca PKP,

- I Dni Księstwa Kaliskiego,
- Jarmark Wielkanocny,
- Festiwal Weekendu „We can do!” w ramach Święta Miasta Kalisza,
- Zwiedzanie miasta zabytkowymi autobusami na trasach: „Kalisz Piastowski”, Multi Art Festival.

²¹⁷

Potrzeby mieszkańców związane z dostępem do kultury popularnej są niezaspokajane, gdyż:

- brakuje informacji o wydarzeniach kulturalnych, które odbywają się w Kaliszu,
- proponowane wydarzenia z zakresu kultury popularnej nie odpowiadają na potrzeby poszczególnych grup mieszkańców,
- proponowane wydarzenia nie są dywersyfikowane pod względem wieku odbiorców,
- d) jest zbyt mało koncertów, występów plenerowych odbywających się na wolnym powietrzu w mieście,
- jest niewystarczająca liczba miejsc, gdzie można posłuchać zróżnicowanych gatunków muzycznych (np. jazz, pop, techno itp.),
- wydarzenia kulturalne są skomasowane czasowo (w jeden weekend jest wiele wydarzeń w tym samym czasie, a w innych okresach w weekendy brakuje wydarzeń),
- występuje niedobór wydarzeń kulturalnych adresowanych do dzieci,) brak dużych, spektakularnych koncertów znanych w Polsce artystów.

²¹⁸

Dużą aktywność wykazuje biblioteka publiczna w Kaliszu, która 2021 roku zrealizowała dwa programy: (1) Program „Partnerstwo dla książki” (Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Instytut Książki)) – wartość projektu 24000 zł; (2) Program „Fundusz Patriotyczny – Edycja 2021 Wolność Po Polsku” (Instytut Dziedzictwa Myśli Narodowej im. Romana Dmowskiego i Ignacego Jana Paderewskiego) – wartość projektu 15,8 tys. PLN. W roku poprzednim zrealizowano projekty o łącznej wartości przekraczającej 150 tys. zł: (1) Program „Koalicje dla Niepodległej” (Program Wieloletni „Niepodległa” na lata 2017–2022); (2) Program „Kultura w sieci” (Narodowe Centrum Kultury); (3) projekt „Z Kalisza do Kamerunu. Śladami Stefana Szolca-Rogozińskiego”; (4) Projekt z „Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa na lata 2016–2020” w ramach drugiego naboru na zakup usług dostarczania publikacji drogą elektroniczną. W 2019 roku w zrealizowano projekt Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa na lata 2016–2020” Biblioteka Narodowa; Priorytet 1: „Zakup nowości wydawniczych do bibliotek” o wartości ponad 80 tys. zł.

²¹⁹

Wypowiedzi badanej młodzieży wskazują, że życie kulturalne w Kaliszu jest dla nich ważne. Wynika to głównie z faktu, że ta grupa wiekowa chce swój czas wolny spędzać poza domem i szuka różnorodnych możliwości spędzania tego czasu w mieście. W opinii tej grupy, elementy życia kulturalnego sprzyjają także spotkaniom towarzyskim, a jest to ważny aspekt życia młodzieży. Uczestnicy badań jakościowych dobrze oceniają ofertę kulturalną Kalisza w zakresie tzw. „kultury wysokiej” (teatr, filharmonia). Uważają, że propozycje tych instytucji są różnorodne i na wysokim poziomie, co odpowiada ich aspiracjom. Słabym punktem tej oferty są, w opinii młodzieży, dość wysokie ceny biletów. Jednocześnie, młodzież oraz mieszkańcy w wieku produkcyjnym nisko oceniali ofertę dostępną w mieście w zakresie kultury popularnej.

²²⁰

Młodzi kaliszanie (16–25 lat) wskazywali na relatywnie duży potencjał miasta w zakresie życia kulturalnego. Potencjał ten tworzą ich zdaniem, takie elementy jak: (1) obecność teatru, filharmonii, kin w mieście; (2) ogólnopolskie festiwale organizowane w Kaliszu (np. festiwal teatralny); (3) zauważalna aktywność władz miasta w zakresie organizowania działań kulturalnych w Kaliszu; (4) relatywnie duża liczba twórców kultury mieszkających w mieście. Młodzi badani sugerowali także, iż miasto nie wykorzystuje w pełni swojego potencjału związanego z inicjatywami kulturalnymi oraz przeszłością miasta i jego zabytkami, co przekłada się na niską atrakcyjność miasta dla turystów oraz na niski poziom wiedzy o Kaliszu i słabą jego rozpoznawalność w Polsce.

²²¹

Porównując opinie osób młodszych, do 26 roku życia, oraz osób w przedziale wiekowym 26 do 60, można zauważyć wyższy poziom krytycyzmu. Może to wynikać z faktu, że osoby starsze są ze względów kulturowych bardziej nastawione na kolektywne konsumowanie usług społecznych, podczas

gdy młodzież (Pokolenie Y i Pokolenie Z) trafniej charakteryzują wartości indywidualistyczne (patrz także: „Analiza trendów społecznych”). Aktualna oferta kulturalna jest przez mieszkańców dostrzegana i doceniana, lecz jednocześnie nadal uważają oni, że jest niewystarczająca i niepełna, na przykład w wypowiedzi jednego z uczestników dowiadujemy się, że brakuje mu oferty w zakresie sztuki nowoczesnej, sztuki awangardowej oraz muzyki jazzowej.

²²²

Obecność w mieście instytucji reprezentujących tzw. kulturę wysoką, jest dla kaliszan, którzy doceniają to, że instytucje te aktywnie działają (np. relatywnie duża liczba premier teatralnych w sezonie, festiwale, duża liczba koncertów), powodem do dumy. Oferta kulturalna dostępna w mieście jest oceniana w sposób zróżnicowany – atutem życia kulturalnego w Kaliszu jest, w opinii dorosłych mieszkańców, dostępność do kultury wysokiej (filharmonii, teatru, galerii sztuki), co wyróżnia miasto wśród innych miast podobnej wielkości i upodabnia Kalisz do większych miast, wadą natomiast są niedobory lub wręcz braki w zakresie dostępności do kultury popularnej.

²²³

Uczestnicy badań jakościowych dość silnie komunikowali problem niezaspokojenia potrzeb związanych z dostępem do kultury popularnej, co ich zdaniem obniża atrakcyjność miasta dla jego mieszkańców we wszystkich przedziałach wiekowych. Przeprowadzone badania wskazują, że potrzeby związane z działaniami w ramach kultury popularnej będą wzrastały oraz różnicowały się, głównie według kategorii wiekowych mieszkańców. Będzie się to wiązało z już obserwowanymi zmianami sposobu życia w kierunku „Work-Life Balance”, a w efekcie z oczekiwaniami wobec miasta, aby zapewniało ono szerszą oraz bardziej dopasowaną do potrzeb różnych grup mieszkańców, ofertę spędzania czasu wolnego, obejmującą między innymi inicjatywy w zakresie kultury popularnej.

2.8. Sport, Rekreacja i Turystyka

²²⁴

W ramach diagnozy w obszarze sportu, rekreacji i turystyki zostaną przeanalizowane aspekty instytucji wspierających sport i rekreację w Kaliszu. Analiza dotycząca turystyki została przeprowadzona w punkcie 3.2. części gospodarczej, poświęconej branżowej analizie gospodarki Kalisza.

²²⁵

Liczba klubów sportowych w ewidencji prowadzonej przez Prezydenta Miasta Kalisza na 2018 rok wynosiła 37 klubów sportowych, 35 uczniowskich klubów sportowych. W 2019 roku było to odpowiednio 41 klubów sportowych, 35 uczniowskich klubów sportowych. Na terenie miasta Kalisza działało w 2020 roku 80 klubów sportowych. Warto wymienić również miejsca związane ze sportem i rekreacją o charakterze ponadlokalnym tj.:

- Hala Kalisz Arena, ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego 22-24,
- Stadion Miejski, ul. Łódzka 19-29,
- Aquapark Kalisz,
- Basen OSRiR, ul. Łódzka 19-29,
- Hala Widowiskowo Sportowa, ul. Łódzka 19-29,
- Boisko do koszykówki z trybuną – Pola Marsowe,
- Hala lekkoatletyczna z boiskiem wielofunkcyjnym, ul. Łódzka 19,
- Korty tenisowe, ul. Łódzka 19,
- Majkowskie Wembley, ul. Tuwima 2,
- Park linowy, Wał Jana Matejki,
- Tor kolarski, Wał Jana Matejki 2/4.

²²⁶

Wśród wydarzeń sportowych zorganizowanych w 2019 roku, należy wymienić następujące: Międzynarodowy Bieg Uliczny imienia Klaudiusza Ptolemeusza, Wyścig szlakiem bursztynowym Hellena Tour, Suzuki Superpuchar Polski w koszykówce, Grześki Kaliski Streetball, Święto Rzeki Prośny i Calisia Triathlon 2019, Żyj zdrowo na sportowo – wydarzenie informacyjne dotyczące oferty kaliskich klubów sportowych.

²²⁷

Badana młodzież wskazywała na fakt, że w Kaliszu istnieją warunki do uprawiania różnych dyscyplin sportowych. Jednocześnie, pojawiło się wskazanie słabego punktu życia sportowego, jakim

jest brak dużych medialnych wydarzeń sportowych w mieście. Wskazanie to wiąże się z potrzebą młodych kaliszan, aby miasto było obecne w mediach ogólnopolskich i atrakcyjnie w nich przedstawiane, aby stało się atrakcyjnym miejscem dla osób z całej Polski.

²²⁸

Mieszkańcy są z jednej strony zadowoleni z niedawnych inwestycji w ścieżki rowerowe, tereny zielone, siłownie zewnętrzne, infrastrukturę rekreacyjną i sportową, lecz z drugiej strony mają nadal niedosyt tego typu inwestycji. Uczestnicy badań w wieku powyżej 60. roku życia komunikowali, że stosunkowo mało jest inicjatyw biorących pod uwagę osoby starsze, a więc osoby preferujące spokojniejszą aktywność ruchową (spacery, joga, tańce towarzyskie), potrzebujące częstszego odpoczynku (brak ławek) oraz lubiące spotykać się ze znajomymi w podobnym wieku, w przestrzeni rekreacyjnej. Dla najstarszej grupy wiekowej istotną barierą są także:

- koszty uczestnictwa w wydarzeniach sportowych, działaniach z zakresu rekreacji ruchowej, sportu,
- duża odległość od miejsca zamieszkania do obiektów sportowych czy rekreacyjnych.

²²⁹

Bardzo istotnym aspektem, mogącym mieć w przyszłości wpływ na tworzenie infrastruktury rekreacyjnej na terenie Kalisza, jest dokonująca się zmiana filozofii życia kaliszan, zdiagnozowana w badaniach ilościowych i jakościowych, która dotyczy dowartościowania czasu wolnego w ramach koncepcji „Work-Life Balance”. Jakość spędzania czasu wolnego staje się tak ważna, jak jakość pracy, jest coraz ważniejszym elementem życia i kryterium oceny jakości życia w mieście. Warto zaznaczyć, że dosyć krytyczna ocena możliwości spędzania czasu wolnego w mieście może przyczynić się do ucieczki młodych ludzi z miasta oraz postrzegania Kalisza przez osoby z zewnątrz jako mało atrakcyjnego miejsca do życia i pracy.

2.9. Ochrona zdrowia

²³⁰

Na potencjał sfery społecznej duży wpływ ma również infrastruktura zdrowotna. Na obszarze Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej funkcjonują następujące szpitale, zapewniające specjalistyczną opiekę medyczną mieszkańcom:

- Wojewódzki Szpital Zespolony im. Ludwika Perzyny w Kaliszu,
- Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Ostrowie Wielkopolskim,
- Wojewódzki Zakład Opieki Psychiatrycznej w Sokołowie (Koźminek),
- Wojewódzki Specjalistyczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej Chorób Płuc i Gruzlicy w Wolicy (gmina Godziesze Wielkie).

²³¹

Równie istotną kwestią jest dostęp ludności do personelu medycznego (tabela 2.20.). W roku 2019 Kalisz wykazywał wartość wskaźnika równą 83,5, co oznacza korzystną sytuację, typową dla dużych ośrodków miejskich. Dane wskazują na wahania w kadrach lekarskich systemu opieki zdrowotnej w Kaliszu, ponieważ do 2017 roku zanotowany został wzrost, kolejno w 2018 roku spadek i ponowny niewielki wzrost w 2019 roku.

Tabela 2.20. Personel medyczny i lekarze pracujący wg podstawowego miejsca pracy na 10 tys. ludności w Kaliszu w latach 2015–2019

Rok	2015	2016	2017	2018	2019
Personel pracujący wg podstawowego miejsca pracy	85,9	90,0	89,6	81,4	83,5
Lekarze pracujący wg podstawowego miejsca pracy	29,5	30,2	33,0	26,4	27,3

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

232

Wszyscy mieszkańcy miasta Kalisza są świadomi związków pomiędzy jakością życia a zdrowiem i zwracali uwagę na takie aspekty funkcjonowania miasta, jak: czystość powietrza w mieście, ilość i jakość terenów zielonych w mieście, możliwości aktywności fizycznej w Kaliszu. Wypowiedzi badanych osób w wieku produkcyjnym wskazują na wysoki poziom świadomości roli profilaktyki w ochronie zdrowia. Badani wskazują na następujące elementy profilaktyki zdrowotnej, które są dla nich istotne: (1) aktywność ruchowa; (2) czyste powietrze; (3) badania profilaktyczne. W trakcie badań zauważono tendencję polegającą na tym, że im młodsi uczestnicy badania (im bliżej wieku 26 lat), tym bardziej wzrasta dla nich znaczenie aktywności ruchowej w profilaktyce zdrowia. Z kolei, znaczenie badań profilaktycznych wzrasta wraz z wiekiem badanych mieszkańców.

233

W zakresie dostępu do systemu opieki zdrowotnej, uczestnicy badań jakościowych wskazywali na niewystarczający dostęp do lekarzy niektórych specjalizacji, głównie dziecięcych (wskazywano na brak: endokrynologa dziecięcego, urologa dziecięcego, neurologa dziecięcego, alergologa). Zbyt mała liczba lekarzy specjalistów (np. jeden specjalista z danej dziedziny w mieście), uniemożliwia wybór lekarza, co jest postrzegane jako dyskomfort.

234

Uczestnicy badania jakościowego odmiennie oceniają dostępność do lekarzy specjalistów oraz leczenia szpitalnego w Kaliszu. Badani seniorzy wskazywali na takie wady opieki specjalistycznej i szpitalnej w mieście, jak: (1) zbyt długi czas oczekiwania na wizytę u lekarza specjalisty; (2) zbyt długi czas oczekiwania na planowany zabieg operacyjny w szpitalu kaliskim (wskazywano przypadki wyznaczania zabiegu za 14, 16 miesięcy). Badane osoby w wieku 60+ są zdania, że tak długi okres oczekiwania na wizytę u lekarza specjalisty lub na konieczny zabieg operacyjny, znacząco obniża ich komfort życia. Ponadto, wskazują oni, że w przypadku osób starszych długi czas oczekiwania na wizytę u specjalisty lub zabieg jest szczególnie krzywdzący, ze względu na wiek pacjenta. Wypowiedzi części badanych osób w wieku ponad 60 lat wskazują, że punktem odniesienia do ww. oceny są dla nich standardy opieki nad osobami starszymi obowiązujące w Unii Europejskiej, a nie w naszym kraju. Seniorzy uczestniczący w badaniach jakościowych deklarowali swoje zadowolenie z dostępności przestrzennej lekarzy rodzinnych (pierwszego kontaktu). Jednocześnie, wskazywali oni, że obecna sytuacja epidemiologiczna utrudniała im korzystanie z usług tych lekarzy. Brak możliwości osobistych wizyt u lekarzy rodzinnych znacząco obniżał poziom zadowolenia z usług lekarzy pierwszego kontaktu.

2.10. Bezpieczeństwo publiczne

235

Kalisz jest miastem bezpiecznym, co potwierdzają zarówno statystyki, jak i opinie mieszkańców. Bezpieczeństwo osobiste i majątkowe można mierzyć przy wykorzystaniu wskaźników przestępstw różnego typu. W 2020 roku liczba przestępstw na 10 tys. mieszkańców, stwierdzonych przez Policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych wyniosła 38. W latach 2014–2020 najwyższa była w 2019 roku (49) a najniższa w 2015 roku (21).

236

Podobny wynik zanotowano w przypadku przestępstw stwierdzonych przez policję w zakończonych postępowaniach przygotowawczych przeciwko mieniu na 10 tys. mieszkańców, których w Kaliszu odnotowano 171,5, co było jednym z najniższych wyników wśród miast porównawczych (mniejszą liczbę tego typu przestępstw stwierdzono jedynie w Ostrowie Wielkopolskim). Z kolei, w przypadku przestępstw drogowych stwierdzonych przez policję, w zakończonych postępowaniach przygotowawczych na 10. tys. mieszkańców, w Kaliszu notowano ich około 56 w latach 2014–2018, co było najlepszym wynikiem wśród miast porównawczych, przy czym liczba ofiar śmiertelnych wyniosła 3. Należy stwierdzić, że liczba wypadków drogowych na 100 tys. mieszkańców znacząco wzrosła, co może obniżyć poczucie bezpieczeństwa na drogach, szczególnie wśród rowerzystów. W badaniach jakościowych kaliszanie sugerowali, by aby uporządkować i uspokoić ruch samochodowy w centrum miasta.

237

Bezpieczeństwo jest też zapewnianie przez aktywność straży miejskiej (tabela 2.21.). Liczba interwencji straży miejskiej w okresie 2015 do 2019 kształtowała się na zbliżonym poziomie: 16794 w 2015 roku – 17527 w 2019 roku. W 2020 roku wyraźnie spadła do 14905, co można tłumaczyć pandemią.

Tabela 2.21. Liczba interwencji straży miejskiej oraz liczba kamer monitorujących w systemie miejskim w Kaliszu w latach 2015–2020

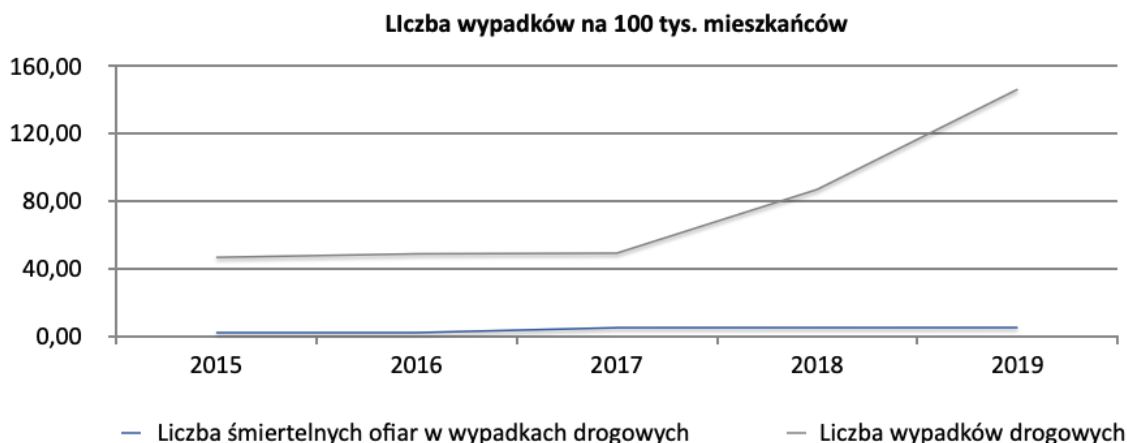
Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba interwencji straży miejskiej	16 794	16 960	17 158	17 060	17 527	14 905
Liczba kamer monitorujących w przestrzeni miasta	33	33	34	38	38	38 oraz 2 kamery mobilne i 5 fotopułapek

Źródło: UMK

²³⁸

W przypadku liczby wypadków na 100 tys. mieszkańców odnotowuje się tendencję rosnącą w latach 2015–2019 (wykres 2.13.). Najwyższy wskaźnik wypadków odnotowany został w 2019 roku, tym samym w skali od 2015 urosł on prawie trzykrotnie.

Wykres 2.13. Liczba wypadków drogowych i ofiar śmiertelnych wypadków drogowych na 100 tys. mieszkańców w Kaliszu w latach 2015–2019

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

²³⁹

W badaniach ilościowych i jakościowych, mieszkańcy Kalisza wyrażali opinie o stosunkowo dużym poczuciu bezpieczeństwa. Wszystkie grupy interesariuszy w znacznej większości uznały, że przestępczość nie jest dużym problemem tego terenu. Są oczywiście miejsca bardziej niebezpieczne (głównie ul. 3 Maja, Śródmiejska, Babina, Ciasna, Żłota), jednak jest ich stosunkowo niewiele, a przynajmniej nie mają one bardzo dużego przełożenia na obawy mieszkańców i przedstawicieli pozostałych grup. Do zagrożeń, które należy wyeliminować, należą „wyścigi samochodowe” na ulicach miasta i brak reakcji policji, patologie społeczne, obecne głównie w Śródmieściu, mające też negatywny wpływ na postrzeganie miasta przez turystów oraz niewystarczający monitoring w mieście.

2.11. Podsumowanie diagnozy sfery społecznej

²⁴⁰

W ramach podsumowania diagnozy sfery społecznej, dokonano oceny dotychczasowych działań w tej sferze oraz perspektywy życia w Kaliszu w świetle opinii kaliszan. Wprowadzono zapisy silnych i słabych stron oraz szans i zagrożeń wynikających ze wszystkich zebranych danych i informacji (analiza SWOT) oraz wskazano na najważniejsze potencjały i problemy, które mogą ogniskować działania podejmowane w ramach nowej strategii rozwoju Miasta Kalisza.

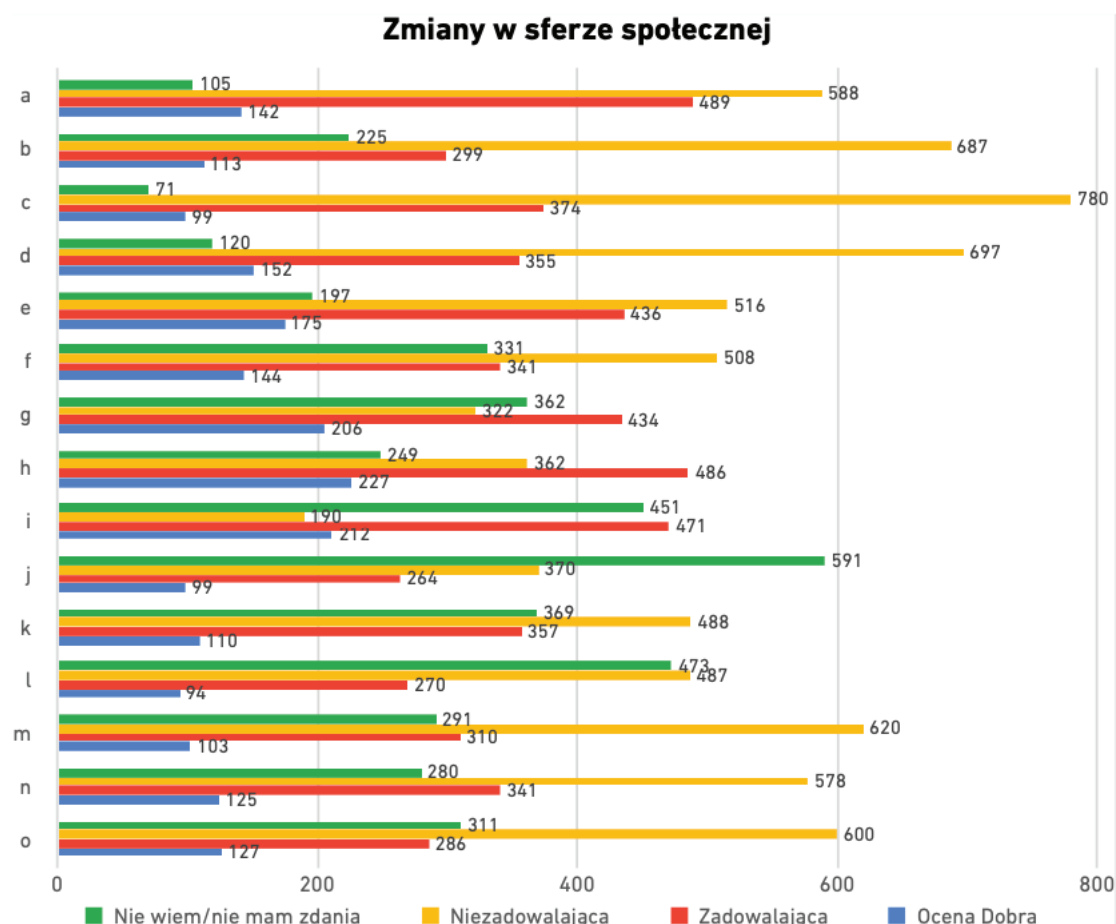
Ocena dotychczasowych działań w sferze społecznej

²⁴¹

W przeprowadzonych badaniach społecznych, w ramach oceny dotychczasowych działań w sferze społecznej, 44,64% respondentów stwierdziło, że nie ma zdania lub nie zna sytuacji zwią-

zanej z dostępnością miejsc w żłobkach. Wysoki odsetek wskazań świadczy o rzetelności wypełnionej ankiety przez mieszkańców i mieszkanki miasta Kalisza, ponieważ można było się spodziewać, że znacząca grupa respondentów nie jest zaznajomiona z tym obszarem funkcjonowania miasta. Analogicznie, zaledwie nieco mniej niż 8% respondentów nie miało opinii na temat bezpieczeństwa w mieście, a z kolei ten aspekt funkcjonowania miasta dotyczy każdego z jego mieszkańców. Podobnie, jak w przypadku poprzedniego pytania skierowanego wyłącznie do przedsiębiorców, i tutaj respondenci mieli do dyspozycji taką samą skalę oceny, to znaczy „dobra”, „zadowolająca”, „niezadowolająca” oraz „nie wiem/nie mam zdania” (wykres 2.14.). Uczestnicy mogli zaznaczyć 3 postulaty.

Wykres 2.14. Ocena zmian w sferze społecznej

- a. Poziom bezpieczeństwa w mieście
- b. Edukacja ekologiczna i klimatyczna
- c. Oferta obiektów i miejsc umożliwiających aktywne spędzanie czasu wolnego
- d. Oferta wydarzeń kulturalnych
- e. Oferta wydarzeń sportowych
- f. Oferta kierunków kształcenia na uczelniach wyższych
- g. Jakość nauczania w szkołach ponadpodstawowych
- h. Jakość nauczania w szkołach podstawowych
- i. Jakość pracy przedszkoli
- j. Dostępność miejsc w żłobkach
- k. Działania w zakresie rozwoju zasobów mieszkaniowych
- l. Dostępność do usług opiekuńczych dla osób starszych i niepełnosprawnych (usług opiekuńczych, wypożyczania sprzętu rehabilitacyjnego i medycznego itd.)
- m. Dialog społeczny pomiędzy samorządem lokalnym a mieszkańcami
- n. Komunikacja samorządu lokalnego z mieszkańcami
- o. Działania służące zapobieganiu i zwalczaniu problemów zdrowotnych spowodowanych chorobami cywilizacyjnymi

Źródło: Badanie metodą CAWI, Metaphor, 2021

Cztery najlepiej oceniane kategorie działań ze względu na odsetek dobrych oraz zadowolających ocen to:

- jakość nauczania w szkołach podstawowych (łącznie 713),
- jakość pracy przedszkoli (łącznie 683 wskazań),
- jakość nauczania w szkołach ponadpodstawowych (łącznie 640 wskazań),
- poziom bezpieczeństwa w mieście (należy także pamiętać, że do tej kategorii, według wyników badań jakościowych, mieszkańcy miasta zaliczają obowiązki Straży Miejskiej związane z utrzymaniem porządku) (631).

Wśród najgorzej ocenianych działań (liczba ocen „niezadowolająca”) należy wymienić:

- oferta obiektów i miejsc umożliwiających aktywne spędzanie czasu wolnego (780)⁸,
- oferta wydarzeń kulturalnych (697),
- edukacja ekologiczna i klimatyczna (687),
- dialog społeczny pomiędzy samorządem a mieszkańcami (620),
- działania służące zapobieganiu i zwalczaniu problemów zdrowotnych spowodowanych chorobami cywilizacyjnymi (600).

W odniesieniu do edukacji ekologicznej i klimatycznej, wysoki odsetek wskazań może wynikać z kontestowania przez mieszkańców aktualnej sytuacji w mieście w kwestii zanieczyszczenia powietrza i czystości przestrzeni publicznych. Trudno zakładać, że znaczna grupa mieszkańców analizuje szczegółowo treści nauczane w kaliskich szkołach oraz podstawę programową. Być może taki wynik badań opinii wynika także z nieznamomości ilości i jakości akcji oraz liczby projektów kierowanych do mieszkańców z zakresu edukacji ekologicznej i wiedzy o klimacie.

Perspektywy życia w mieście Kaliszu

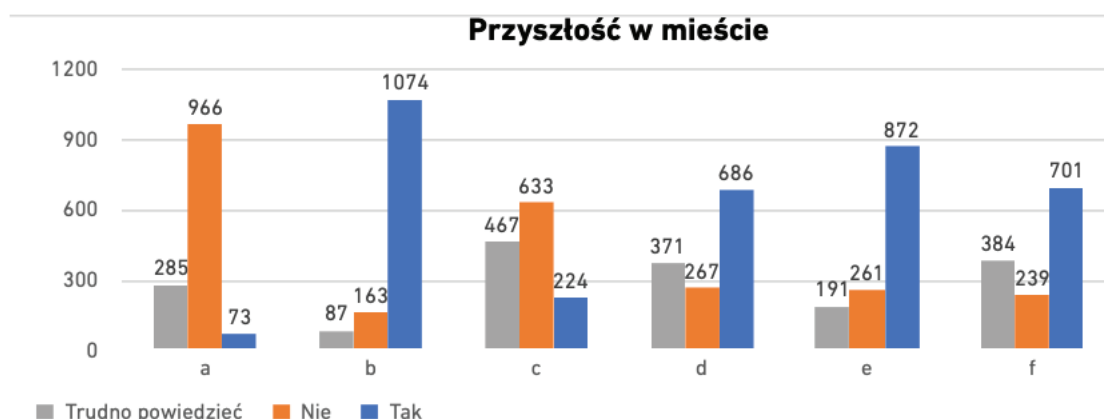
Podobnie, jak w przypadku innych zagadnień poruszanych w ankiecie, respondenci byli proszeni zarówno o odniesienie się do tego, co już zostało zrealizowane (ocena działań), jak i do przyszłości. Pytanie to również wchodziło w zakres sfery społecznej związanej z oceną perspektyw życia w mieście Kaliszu. Uczestnicy badania byli proszeni o ustosunkowanie się do 6 opinii opisujących (ich własną) przyszłość w Kaliszu. Dla każdej z opinii uczestnik badania mógł wyrazić swój stosunek, udzielając odpowiedzi: „Tak”, „Nie” lub „Trudno powiedzieć”.

Struktura odpowiedzi na pytania ujawnia raczej negatywny obraz postrzegania przyszłości Kalisza widziany oczami jego mieszkanki i mieszkańców. Aż 81,12% respondentów (1074) zna osoby, które rozważają wyprowadzenie się z miasta Kalisza. Bardzo niskie wyniki mogą wynikać z nieznamomości zakresu działań Urzędu Miasta Kalisza. Warto rozważyć realizację kampanii informacyjnej, w której Miasto informuje, jakie działania będą podjęte w najbliższych latach w celu poprawy jakości życia. Taka kampania mogłaby przekonać chociaż część z tak licznej obecnie grupy deklarujących chęć opuszczenia miasta Kalisza do ponownego rozważenia swojej decyzji o wyprowadzce.

Tylko 5,51% uczestników badania (73 osoby) uważa, że większość młodych kaliszanek i kaliszan wiąże swoją przyszłość z tym miastem. Jednocześnie, respondenci pytani o własną perspektywę, stwierdzili, że osobiście wiążą z Kaliszem swoją przyszłość zawodową (52,95%). Największym optymizmem napawa odsetek pozytywnych odpowiedzi dotyczących stwierdzenia „Uważam, że Kalisz ma potencjał do rozwoju” (65,86%). Około połowa uczestników badania (51,81%) stwierdziła, że „cieszy się, że mieszka w Kaliszu”, a prawie 1/3 nie ma zdania w tej kwestii. Życie w Kaliszu ocenia generalnie jako lepsze niż w innych miastach zaledwie 16,92% respondentów, nieco ponad 1/3 nie ma zdania w tej kwestii, zaś jako gorsze wskazały aż 633 osoby. Należy zwrócić uwagę na stosunkowo niewysoki odsetek wskazań negatywnych, co do wiązania swojej przyszłości z miastem przez młode kaliszanki i młodych kaliszan (18,85% wskazań negatywnych) (wykres 2.15.).

⁸ Warto zauważyć, że pierwszej sekcji kwestionariusza badawczego odnośnie postulatów odnoszącej się do postulatów między innymi sferze przestrzennej, postulat „Rozbudować infrastrukturę sportową i rekreacyjną” zdobył relatywnie niewielką liczbę wskazań – 121.

Wykres 2.15. Przyszłość w mieście w świetle opinii kaliszan w 2021 roku

Legenda:

- a. Uważam, że większość młodych Kaliszanek i Kaliszan widzi/wiąże swoją przyszłość w Kaliszu,
- b. Znam osoby, które rozważają wyprowadzenie się z Kalisza,
- c. Życie w Kaliszu oceniam generalnie jako lepsze niż w innych miastach,
- d. Cieszę się, że mieszkam w Kaliszu,
- e. Uważam, że Kalisz ma potencjał do rozwoju,
- f. Wiążę z Kaliszem swoją przyszłość życiową.

Źródło: Badanie metodą CAWI, Metaphor, 2021

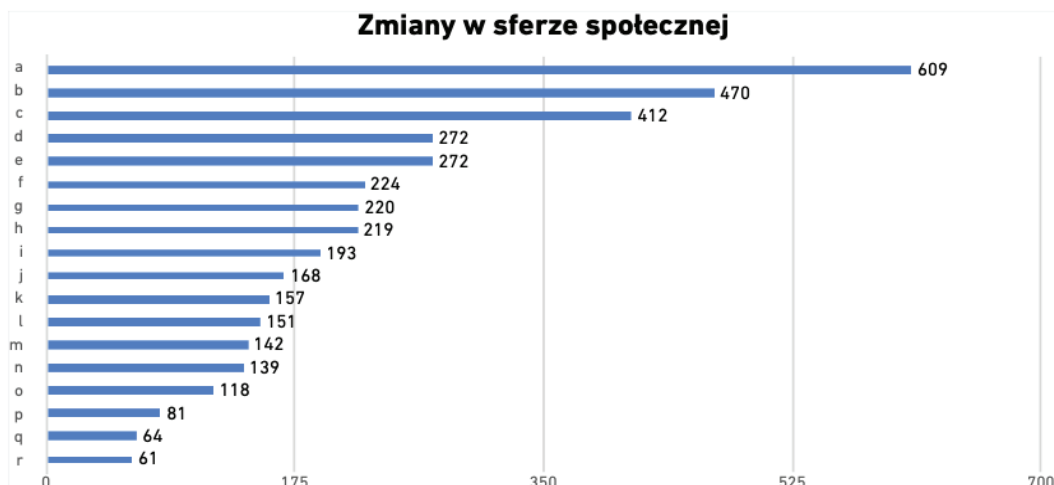
Postulaty odnośnie sfery społecznej

²⁴⁸

W ramach badania metodą CAWI, mieszkańcy Kalisza zostali zapytani o trzy najważniejsze zmiany w sferze społecznej, które należy wprowadzić w Kaliszu. Dane przedstawione w liczbach bezwzględnych pokazują liczbę wskazań (uczestnicy badania mogli wskazać na więcej niż jeden postulat). Natomiast, dane podawane w procentach, odzwierciedlają odsetek wskazań w ogólnej puli 100%, czyli 1324 respondentów). Najczęściej wskazywane postulaty to (wykres 2.16.):

- zwiększenie oferty obiektów i miejsc umożliwiających aktywne spędzanie wolnego czasu (609 wskazań, czyli 46,00% uczestników badania),
- wzbogacenie i poszerzenie oferty wydarzeń kulturalnych (470 wskazań, czyli 35,49% uczestników badania),
- poprawienie poziomu porządku utożsamianego w bezpieczeństwie w mieście (wg ustaleń pochodzących z badań jakościowych wynika, że do zadań Straży Miejskiej mieszkańcy kwalifikują także zadania porządkowe, to jest działania na rzecz porządku, czystości w mieście, a nie tylko aspekty bezpieczeństwa związane z przestępczością) (412 wskazań, czyli 31,11% uczestników badania).

Wykres 2.16. Istotność postulatów sfery społecznej

- a. Zwiększyć ofertę obiektów i miejsc umożliwiających aktywne spędzanie czasu wolnego
- b. Wzbogacić i poszerzyć ofertę wydarzeń kulturalnych
- c. Poprawić poziom bezpieczeństwa w mieście (monitoring miejski, działania straży miejskiej)
- d. Zwiększyć nacisk na edukację ekologiczną i klimatyczną
- e. Wzbogacić ofertę kierunków kształcenia na uczelniach wyższych
- f. Poprawić jakość nauczania w szkołach podstawowych
- g. Zwiększyć intensywność działań na rzecz zapobiegania i zwalczania problemów zdrowotnych spowodowanych chorobami cywilizacyjnymi
- h. Zwiększyć zasoby mieszkaniowe (zasoby komunalne)
- i. Zwiększyć dostępność do usług dla osób starszych i niepełnosprawnych (usług opiekuńczych, wypożyczania sprzętu rehabilitacyjnego i medycznego itd.)
- j. Wzbogacić i poszerzyć ofertę wydarzeń sportowych
- k. Usprawnić dialog społeczny pomiędzy samorządem lokalnym a mieszkańcami
- l. Poprawić jakość nauczania w szkołach ponadpodstawowych
- m. Zwiększyć liczbę miejsc w żłobkach
- n. Poprawa komfortu korzystania z taboru komunikacji miejskiej
- o. Poprawić sposoby komunikacji samorządu lokalnego z mieszkańcami
- p. Zwiększyć zasoby mieszkaniowe (oferta prywatnych deweloperów)
- q. Inne
- r. Poprawić pracę przedszkoli

Źródło: Badanie metodą CAWI, Metaphor, 2021

²⁴⁹

Niewielką liczbę wskazań zdobyły postulaty: „Poprawić pracę przedszkoli” (61), „Zwiększyć zasoby mieszkaniowe” (81). Może to wynikać z faktu, że obie kwestie dotyczyły sytuacji przede wszystkim osób posiadających dzieci, a ta grupa mieszkańców nie jest dominująca w mieście Kaliszu. Na postulaty dotyczące jakości komunikacji między władzami samorządowymi a mieszkańcami, wskazywało około 15% mieszkańców. W przedziale 200 do 300 oddanych wskazań znalazły się następujące postulaty:

- zwiększyć nacisk na edukację ekologiczną i klimatyczną (272 wskazań),
- wzbogacić ofertę kierunków kształcenia na uczelniach (272 wskazań),
- poprawić jakość nauczania w szkołach podstawowych (224 wskazań),
- zwiększyć intensywność działań na rzecz zapobiegania i zwalczania problemów zdrowotnych spowodowanych chorobami cywilizacyjnymi (220 wskazań),
- zwiększyć zasoby mieszkań komunalnych (219 wskazań).

²⁵⁰

Analizując treść odpowiedzi na pytanie otwarte o inne postulaty w sferze społecznej, można wyszczególnić poniższe:

- zwiększenie nacisku na edukację (ekonomiczną, pomoc materialną dla uczniów uzdolnionych, prowadzenie zajęć kreatywnych na przystani miejskiej lub na osiedlach),
- odnoszące się do komunikacji miejskiej, które dotyczyły:
 - wprowadzenia bezpłatnej komunikacji zgodnie z obietnicami przedwyborczymi,
 - dostosowaniem siatki połączeń do rozwijającej się zabudowy na obrzeżach miasta na przykład Osiedle Chmielnik i ulica Warszawska,
 - zwiększenia liczby połączeń autobusowych, na przykład na Osiedle Tyniec i zwiększenia częstotliwości na niektórych liniach na przykład 7, 9, 17 oraz 13 (sugeruje się wykorzystanie Trasy Bursztynowej, co przyspieszyłoby przejazdy oraz odkorkowało zatłoczenie Śródmieścia i ulicę Górnośląską).
- Kilka postulatów dotyczyło rewitalizacji lub bardziej troskliwej pielęgnacji niektórych obiektów na terenie miasta. W szczególności, wymieniano infrastrukturę placów zabaw dla dzieci; zlikwidowania pustostanu przy szkole numer 18, który jest miejscem spotkań osób konsumujących alko-

hol; powiększenie Pól Marsowych; budowy na osiedlach wybiegów dla psów; tworzenia zalewów miejskich w celu zwiększenia zasobów wód słodkich na wzór Zalewu Nowohuckiego w m. Krakowie; uruchomienie basenu na Osiedlu Dobrzec lub innego w tej części miasta; uruchomienia Zalewu Szałe.

- Niektórzy respondenci zgłaszali uwagi, co do dostępności opieki zdrowotnej na terenie miasta („poprawa jakości świadczeń służby zdrowia”; „zwiększyć dostępność do korzystania z opieki medycznej”; „wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego i medycznego”; „poprawić jakość świadczeń służby zdrowia”). Należy tutaj jednak zaznaczyć, że nie wszystkie postulaty zgłaszane przez mieszkańców leżą w obszarze kompetencji władz samorządowych.
- Kilku uczestników badania zgłosiło potrzebę budowy mieszkań socjalnych z pominięciem pośredników.
- W wypowiedziach uczestników badania często przewijały się troska i obawa o dalszą postępującą degradację statusu miasta w porównaniu z innymi miastami Polski oraz pomysły na zapobieganie temu trendowi, na przykład poprzez przyciąganie do miasta przedsiębiorstw z sektora usług lub przyłączenie do Kalisza gmin ościennych, które „zabierają podatki kaliszian”.

²⁵¹ Należy zauważyć, że niektóre postulaty są trudne lub niemożliwe do zrealizowania, na przykład te związane z przyciąganiem do Kalisza sprzedawców należących do światowych marek takich, jak na przykład Starbucks czy Zara. Z jednej strony, jest to obszar interwencji nie obejmujący kompetencji samorządu – aktywność takich marek zależy od spodziewanego popytu na danym terenie. Z drugiej strony, należy uwzględnić ten postulat w ramach szerszej dyskusji dotyczącej uczynienia miasta Kalisza bardziej atrakcyjnym miejscem do zamieszkania dla tak zwanych „białych kołnierzyków”, czy „klasy kreatywnej”. Atrakcyjne sklepy i punkty usługowe stanowią ważny element jakości życia w mieście z perspektywy potrzeb życiowych tej grupy społecznej.

2.12. Potencjały i problemy w sferze społecznej

²⁵² Do najważniejszych potencjałów sfery społecznej należą:

- Skłonność części kaliszian do współorganizowania wydarzeń na terenie miasta oraz większego współdecydowania o wizerunku Kalisza. Towarzyszą temu potrzeby: bardziej intensywnego dialogu władz miasta z mieszkańcami, lepszego rozpoznawania ich potrzeb ze strony władz samorządowych, pełniejszej informacji o życiu miasta, tak bieżącego jak i przyszłego. Pełniejsza komunikacja władz miasta z opisywaną częścią kaliszian może wyzwolić wśród nich większą aktywność na rzecz miasta.
- Bogata oferta kultury wysokiej, będąca atrakcją zarówno dla mieszkańców, turystów, jak i przedstawicieli klasy kreatywnej, dla których sposób spędzania czasu wolnego, przy wysokich zarobkach, często jest czynnikiem motywującym do przeniesienia się do miasta średniego.
- Ukończenie szkoły technicznej znacznie ułatwia zatrudnienie w Kaliszu przy aktualnym stanie i potrzebach rynku pracy.
- Rewitalizacja centrum miasta daje możliwości zaspokojenia potrzeb zarówno mieszkańców, jak i turystów. Pozytywny wizerunek Śródmieścia pomaga przyciągać nowe zasoby rozwojowe i rozwijać istniejące. Należy podjąć dodatkowe i bardziej szczegółowe próby weryfikacji rozpoznawalności Śródmieścia Kalisza i skojarzeń z nim związanych. Jednak, w świetle dotychczas przeprowadzonych badań, można z pewną dozą ostrożności określić wizerunek mianem potencjału obszaru rewitalizacji.
- Szeroki zakres świadczeń w ramach polityki społecznej, szczególnie polityki rodzinnej, ułatwiającej wejście i powrót na rynek pracy, oraz polityki senioralnej.

- Wysoko oceniana jest kultura pracy Urzędu Miasta Kalisza, dobrze wykwalifikowana kadra pracowników służb społecznych, wysoki poziom specjalistycznego poradnictwa, dobra współpraca pomiędzy instytucjami w sferze polityki społecznej, w tym funkcjonowanie sieci rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka, wsparcie asystenta rodziny w rodzinach zagrożonych umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej oraz koordynatora w rodzinach zastępczych.
- Środki pozyskane przez UMK na rozwój edukacji zawodowej i branżowej, które odpowiadają między innymi za istnienie dużego popytu na absolwentów szkół branżowych z Kalisza i najbliższej okolicy. Ponadto, zróżnicowany poziom szkół średnich, daje młodzieży o różnym poziomie uzdolnień i ambicji, możliwość znalezienia szkoły ogólnokształcącej dla siebie. Co istotne, zdiagnozowano zainteresowanie ze strony pracodawców do współtworzenia i doskonalenia oferty edukacyjnej szkół branżowych w Kaliszu.
- Stosunkowo duże poczucie bezpieczeństwa. Wszystkie grupy interesariuszy w znacznej większości uznały, że przestępczość nie jest dużym problemem w Kaliszu. Są niewątpliwie miejsca bardziej niebezpieczne (głównie ulice 3-go Maja, Śródmiejska, Babina, Ciasna, Złota, Pogórze i Jabłonkowskiego), jednak jest ich stosunkowo niewiele, a przynajmniej nie mają one bardzo dużego przełożenia na poziom postrzeganego niebezpieczeństwa przez mieszkańców i przedstawicieli pozostałych grup, np. turystów.
- Zaspokojenie potrzeb mieszkaniowych kaliszian związane ze wzrostem dochodów oraz rosnącym wskaźnikiem nowych mieszkań na 1000 mieszkańców. Wiąże się z tym malejącą liczbą osób składających wnioski o przyznanie mieszkania komunalnego.

253

Do najważniejszych problemów sfery społecznej należą:

- Starzenie się społeczeństwa, co jest tendencją ogólnopolską, przy jednoczesnym prognozowanym spadku liczby mieszkańców (odpływ młodych ludzi do większych ośrodków, niewystarczająca liczba w DPS-ach). Z problemem tym wiąże się migracja młodych, którzy deklarują brak możliwości realizacji swoich aspiracji w Kaliszu. W tym zakresie będzie się powiększał dysonans między potrzebami społecznymi a siecią usług, zwłaszcza publicznych. Można spodziewać się spadku zapotrzebowania na edukację wczesnoszkolną i wzrostu popytu na usługi opiekuńcze. Podobnej zmianie może ulec zapotrzebowanie na usługi lekarskie. Wraz z tym mogą zaistnieć strukturalne niedopasowania rynku pracy, związane z podażą osób o odpowiednich kwalifikacjach.
- Właściwe wykorzystanie zmiany stylu życia dotyczącej postrzegania i wykorzystania czasu wolnego przez mieszkańców Kalisza. Problem ten dotyczy planowanych imprez kulturalnych, tworzenia infrastruktury rekreacyjnej, która mogłaby być atrakcyjna także dla turystów czy ładu przestrzennego, szczególnie w Śródmieściu. Problem ten jest częścią dylematu, przed jakim stoją młodzi kaliszanie: zostać czy wyjechać z miasta, bowiem niewystarczająca oferta dotycząca czasu wolnego w mieście obniża atrakcyjność Kalisza. Ponadto, bardzo istotnym problemem jest estetyka miasta, która powinna zachęcać do korzystania z przestrzeni miejskiej Kalisza w czasie wolnym; ład przestrzenny pod kątem wykorzystania czasu wolnego dla mieszkańców i pośrednio turystów.
- Niewystarczający dialog i współpraca, zarówno z mieszkańcami, jak i przedstawicielami środowiska gospodarczego w zakresie reagowania na wyzwania i potrzeby, szczególnie podczas rozwoju infrastruktury technicznej, organizowania popularnych imprez kulturalnych oraz informowania o nich z odpowiednim wyprzedzeniem.
- Pomimo dobrej oceny dopasowania szkolnictwa średniego zawodowego do potrzeb rynku pracy, brakuje możliwości kształcenia na poziomie średnim w takich zawodach, jak np. sprzedawca, kucharz, kelner, cukiernik, piekarz, zawody budowlane, ślusarz, operator maszyn. Niezadowolające są też oferty pracy dla osób posiadających wykształcenie humanistyczne. Zdiagnozowano także niski prestiż dyplomów kaliskich uczelni, zarówno na rynku lokalnym, jak i ponadlokalnym.

- Nie w pełni wykorzystany potencjał turystyczny Kalisza, najstarszego miasta w Polsce. Problem dotyczy zarówno wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego miasta Kalisza i jego ponadtysiącletniej historii, jak i przygotowania oferty imprez popularnych, które, będąc atrakcyjne dla mieszkańców, mogłyby przyciągnąć turystów. Brak bezpłatnych lub niskopłatnych spektakli teatralnych i koncertów w filharmonii, co stanowi barierę do korzystania z tych instytucji przez młodzież, osoby mniej zamożne, seniorów, a także brak obecności sztuki nowoczesnej, awangardowej, tak w Teatrze Kaliskim (brak różnorodności repertuarowej w teatrze), jak i w istniejących galeriach sztuki. Pojawiło się wskazanie, że repertuar teatru adresowany jest tylko do starszych osób – brak w teatrze gościnnych spektakli lub/i znanych zespołów teatralnych. Miasto obecnie nie jest atrakcyjne dla turystów głównie z następujących powodów:
 - niska dostępność kolejowa,
 - brak dużych, spektakularnych imprez, atrakcyjnych dla osób spoza Kalisza promujących markę (zachęcających odwiedzających do powrotu),
 - niewystarczająca atrakcyjność niektórych budynków architektury zabytkowej spowodowana niedoinwestowaniem,
 - niedostatek usług atrakcyjnych dla turystów (głównie dotyczy to usług gastronomicznych i rozrywkowych),
 - nieobecność miasta Kalisz w mediach ogólnopolskich (Kalisz nie jest „modny”).

2.13. Analiza SWOT dla sfery społecznej

²⁵⁴

W tabeli 2.22. przedstawiono analizę SWOT dla sfery społecznej.

Tabela 2.22. Analiza SWOT dla sfery społecznej

Polityka społeczna	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Przyrost odsetka dzieci objętych opieką w żłobkach; • Dobra jakość opieki przedszkolnej; • Reformowany i rozwijany dom pomocy społecznej; • Karta Dużej Rodziny, Karta Mieszkańca; • Dobrze wykwalifikowana kadra pracowników służb społecznych; • Dobra współpraca pomiędzy instytucjami w sferze polityki społecznej; • Wsparcie dla osób i rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialno-bytowej; • Niski odsetek osób oczekujących na miejsce w Domu Pomocy Społecznej; • Szeroka oferta grup samopomocowych oraz grup wsparcia; • Program aktywizacji zawodowej i społecznej grup zagrożonych wykluczeniem; • Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz ochrona ofiar przemocy w rodzinie, wraz z całym zapleczem infrastrukturalnym i organizacyjnym oraz całodobowe funkcjonowanie CIK; • System rodzin zastępczych i rodzinnych domów dziecka; • Wsparcie asystenta rodziny w rodzinach zagrożonych umieszczeniem dzieci w pieczy zastępczej oraz wsparcie koordynatora w rodzinach zastępczych;	• Nadmiernie rozbudowana pomoc społeczna; • Pogłębiające się ekonomiczne rozwarstwienie społeczeństwa (polaryzacja) co jest odzwierciedleniem światowego trendu związanego z m.in. rozpadem klasy średniej; • Duża liczba rodzin dysfunkcyjnych; • Bezradność, roszczeniowość, słaba motywacja oraz niechęć do zmian jako postawy osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; • Występowanie zjawiska pokoleniowego dziedziczenia wyuczonej bezradności; • Niewystarczająca skuteczność aktywizacji zawodowej i społecznej oraz zjawisko utrzymującego się długotrwałego bezrobocia; • Występujące patologie społeczne powstałe z tytułu istniejącego bezrobocia; • Mało zróżnicowane oferty pracy dla młodych mieszkańców miasta i wykształconych kobiet; • Niewystarczająca pomoc materialna dla uzdolnionych uczniów; • Problemy społeczne wynikające z funkcjonowania niepełnych rodzin będących skutkiem emigracji zarobkowej;

• Tworzenie systemu wsparcia dla rodzin zastępczych, rodzin biologicznych, wychowanków placówek w procesie usamodzielnienia; • Wprowadzenie nowych form aktywizacji zawodowej osób bezrobotnych; • Wzrost liczby ofert pracy w PUP; • Promocja zatrudnienia wśród mieszkańców miasta Kalisza; • Oferta programu „Kalisz rodzina 3+”. • Duża gęstość zaludnienia i potencjał ludnościowy zapewniają możliwość realizacji wielu projektów społecznych na terenie AKO, które nie mogłyby być zrealizowane bez odpowiedniej masy krytycznej; • Duży potencjał ludnościowy AKO zapewnia większą bazę klientów dla usług sektora kultury.	• Rosnąca ilość dzieci i młodzieży używających środków psychoaktywnych i zarazem brak dostatecznych rozwiązań pomocy dla młodzieży uzależnionej i używającej szkodliwych środków psychoaktywnych; • Mieszkańcy przeprowadzający się poza miasto do sąsiednich gmin; • Przy nadal występujących deficytach dotyczących jakości życia w centrach obu miast tworzących AKO, rozwój aktywności gospodarczej na obszarze całej AKO będzie zachęcał do „rozlewania się” osadnictwa po całym jej terenie.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Prospołeczna polityka państwa; • Wzrost gospodarczy w skali makro; • Kampanie społeczne; • Zwiększona dostępność do środków zewnętrznych służących rozwiązywaniu konkretnych problemów społecznych; • Podwyższenie jakości życia; • Skorzystanie z dobrych praktyk innych regionów (miasta partnerskie, związki miast); • Nawiązanie współpracy z ośrodkami akademickimi w określaniu metod rozwiązywania problemów społecznych; • Kontynuowanie działań rewitalizacyjnych w sferze społecznej. Poprzez skuteczną analizę zjawisk społecznych wywołujących określone problemy społeczne; oraz rozwój infrastruktury pomocy społecznej przeciwdziałając trendowi polaryzacji społeczno-ekonomicznej kaliszan. Rozwój infrastruktury pomocy społecznej poza miastem (w ościennych gminach); • Możliwość wykorzystania wszelkich funduszy europejskich; • Wielkopolska to wyższy standard jakości życia; • Rosnące koszty utrzymania w dużych miastach szansą na pozostanie młodzieży w Kaliszu.	• Brak odpowiednich środków prawnych dla skutecznego rozwiązywania problemów społecznych; • Ubożenie społeczeństwa w skali makro; • Nierównowaga na rynku pracy (wzrost bezrobocia w skali makro); • Zaburzone proporcje zatrudnienia w poszczególnych sektorach zatrudnienia; • Szara strefa – nielegalne zatrudnienie; • Duża liczba umów cywilno-prawnych, tzw. śmieciowych; • Zmiany demograficzne w społeczeństwie w skali mikro i makro, spadek liczby urodzeń; • Dalszy wzrost poziomu emigracji zarobkowej; • Brak perspektyw rozwojowych dla młodzieży opuszczającej domy dziecka, zakłady poprawcze, młodzieżowe ośrodki wychowawcze, rodzinne domy dziecka itp.; • Wyludnianie się miasta; co jest charakterystyczne o obecnie obserwowanych trendów depopulacji w skali makro; Prognozy GUS oraz Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, wskazują, iż liczba mieszkańców Kalisza w 2050 roku wyniesie 79.226 mieszkańców. Tym samym, w Kaliszu w kolejnych latach będzie nasilał się trend depopulacji; • Starzenie się społeczeństwa; zmiany w strukturze wiekowej będą silnie wpływać na pozostałe gałęzi i dziedziny życia społecznego, gospodarczego i politycznego, na co wskazują ogólnowsiatkowe trendy.

Relacje zarządu miasta z mieszkańcami	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Programy miasta zarówno zdrowotne, dot. profilaktyki, jak i sportowe, np. „trener osiedlowy”; • Aktywny udział podmiotów pozarządowych w zakresie tworzenia polityki społecznej oraz miejskich programów realizujący się poprzez działalność organizacji pozarządowych i ciał doradczych przy prezydencie miasta; • Partnerstwo samorządu z organizacjami pozarządowymi; • Inicjatywy władz miasta w sferze wydarzeń kulturalnych; Dobry poziom obsługi mieszkańców przez pracowników UMK; • Wprowadzanie cyfrowych rozwiązań ułatwiających funkcjonowanie mieszkańców.	• Brak wiedzy kaliszan nt. tego, w jaki sposób mogą podzielić się swoimi przemyśleniami na temat miasta z władzami; • Braki w takich obszarach relacji władz z mieszkańcami, jak: a) działania informacyjne władz na temat tego, co się dzieje i co będzie się działo w Kaliszu, b) dialog władz z mieszkańcami na temat ich potrzeb związanych z życiem w mieście, c) rozpoznawania rzeczywistych potrzeb różnych grup kaliszan; • Bierność części mieszkańców w pozyskiwaniu informacji o życiu miasta; • Przekonanie panujące wśród mieszkańców, że pracownicy Urzędu Miasta są niechętni interesantom, że w ww. urzędzie trudno jest mieszkańcom załatwić swoje sprawy; • Spadek liczby zadań publicznych realizowanych we współpracy z NGO.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Zgodna z trendem redefinicja roli miasta, jego wartości i misji, a w konsekwencji rewitalizacja przestrzeni oraz tkanki społecznej i uczynienie miasta bardziej atrakcyjnym dla jego obecnych i potencjalnych mieszkańców; • Działania zmierzające do dbania o podwyższenie poziomu zaufania mieszkańców do władz samorządowych, aby mieszkańcy miasta czuli się „zaopiekowani”, bezpieczni, a także wykazywali chęć współtworzenia przestrzeni miejskiej. Działanie takie będzie odpowiedzią na trendy obserwowane w skali makro • Dostrzeganie przez władze miasta konieczności identyfikacji potrzeb mieszkańców i dywersyfikowanie tych potrzeb według różnych kryteriów (np. grupy wiekowe, miejsce zamieszkania); • Aglomeracja Kalisko-Ostrowska jako obszar strategicznej interwencji (OSI) w Strategii Rozwoju Województwa Wielkopolskiego; • Funkcjonowanie Stowarzyszenia Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej.	• Wysokie koszty rewitalizacji przestrzennej i społecznej; • Mało intensywna słaba współpraca z Urzędami Wojewódzkim i Marszałkowskim umiejscowionymi w Poznaniu, co w efekcie powoduje niewykorzystywanie w pełni potencjału dla miasta; • Zbyt słaba świadomość problemów i potrzeb Kalisza wśród pracowników Urzędu Wojewódzkiego i Urzędu Marszałkowskiego w Poznaniu; • Problem nieobecności Kalisza w ogólnopolskiej przestrzeni medialnej; • Utożsamianie władzy lokalnej (samorządowej) z władzą centralną; • Brak świadomości wśród części kaliszan, że dostawcą niektórych usług publicznych w mieście są władze centralne, a nie samorząd.
Mieszkania	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Duża oferta mieszkań, rosnąca liczba nowych mieszkań w przeliczeniu na 1000 mieszkańców; • Budownictwo społeczne TBS jest dobrym sposobem na rozwiązanie problemów mieszkaniowych. Wzrost liczby mieszkań TBS; • Stosunkowo mała liczba wniosków o przyznanie mieszkania komunalnego.	• Brak społecznie wrażliwej polityki mieszkaniowej; • Niska dostępność cenowa mieszkań; • Niewystarczająca liczba lokali komunalnych i socjalnych. W przypadku mieszkań komunalnych oraz lokali socjalnych zauważalna jest tendencja spadkowa;

	• Brak inwestycji w budowę mieszkań komunalnych i adaptacji budynków socjalnych; • Zasób mieszkaniowy miasta w złym stanie (za mało, złe warunki).
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Racjonalizacja zarządzania zasobami mieszkaniowymi uwzględniająca rzeczywiste potrzeby najemców;	• Wzrost cen mieszkań; • Zjawisko suburbanizacji, które nasila atrakcyjna oferta zakupu terenów budowlanych w gminach ościennych.
Edukacja i wychowanie	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Wzrost liczby szkół podstawowych oraz dogodna dla mieszkańców ich lokalizacja; • Dobry poziom nauczania w szkołach podstawowych i średnich; • Szkolnictwo podstawowe i średnie posiada dobrą infrastrukturę; • Szeroka oferta zajęć dodatkowych dla dzieci w przedszkolach i szkołach podstawowych; • Rosnący odsetek dzieci objętych opieką wychowania przedszkolnego (w przedziale wiekowym 3 do 6 lat); Szeroka oferta edukacyjna w zakresie średnich szkół zawodowych. • Oferta średnich szkół zawodowych jest dobrze dopasowana do potrzeb kaliskiego rynku pracy; • Jedyna w Europie szkoła zawodowa – technikum Budowy Fortepianów; Istniejące ośrodki akademickie – Akademia Kaliska, Uniwersytet Adama Mickiewicza – w ramach AKO miasto Kalisz pełni funkcję centrum akademickiego; • AKO oferuje potencjalne możliwości koordynacji polityk oświatowych na poziomie samorządów. Dzięki temu można optymalizować wykorzystanie zasobów.	• Zajęcia dodatkowe w szkołach podstawowych są płatne; • Zbyt wąski wybór języków obcych w szkole podstawowej; • W okresie wakacyjnym, rodzice mają kłopot z umieszczeniem dzieci na półkoloniach; • Za mały nacisk na edukację ekonomiczną; • Brak edukacji ekologicznej i klimatycznej; • Niezadowalający poziom nauczania zawodowego w średnich szkołach zawodowych; • W opinii mieszkańców miasta, władze Kalisza przeznaczają zbyt małe nakłady finansowe na edukację zawodową; • Brak pomocy pedagogicznej; • Słabnąca rola kaliskich uczelni na mapie akademickiej kraju, co ma także wpływ na mniejszą/mniej dostrzegalną w życiu miasta aktywność studentów; • Zbyt ograniczony zakres dostępnych w Kaliszu kierunków studiów – szczególnie w zakresie nauk społecznych i humanistycznych; • Niedostosowanie oferty kierunków studiów do wymagań rynku pracy w Kaliszu; • Brak odpowiedniej oferty rozwoju zawodowego na poziomie akademickim dla osób już pracujących; • Tendencja spadkowa w kwestii liczby absolwentów szkół wyższych w mieście; • Zbyt mała dostępność do bezpłatnych lub niskopłatnych form kształcenia; • Uboga oferta edukacyjna kształcenia osób dorosłych oraz niedostateczna informacja o dostępnej ofercie, a także niedostosowanie oferty kształcenia osób pracujących (kierunków) w Kaliszu do wymogów rynku pracy w Kaliszu; • Brak szerszej oferty bezpłatnych lub niskopłatnych kursów podnoszących kwalifikacje kaliszan w zakresie obsługi komputerów, smartfonów, aby mogli oni pełniej zaistnieć w cyfrowym świecie; • Brak oferty kształcenia się dla przedsiębiorców i managerów wyższego szczebla.

SZANSE	ZAGROŻENIA
• Podnoszenie kwalifikacji przez osoby bezrobotne; • Zwiększenie wskaźnika scholaryzacji; • Wymiana doświadczeń pomiędzy uczelniami wyższymi, wymiany studenckie, które są jednocześnie promocją miasta; • Niższe koszty związane ze studiowaniem w Kaliszu w porównaniu z większymi ośrodkami akademickimi; • Obserwowana wśród młodzieży tendencja do kontynuowania nauki na szczeblu wyższym (studiowania); • Chęć współpracy ze strony przedsiębiorców w zakresie tworzenia nowych kierunków nauczania na poziomie szkolnictwa średniego i wyższego; • Coraz szerzej dostępna nauka zdalna; • Funkcjonowanie szkół policealnych, które pozwalają na zdobycie zawodu absolwentom liceów ogólnokształcących, którzy nie planują kontynuowania nauki na poziomie wyższym; • Silny związek emocjonalny z Kaliszem obserwowany wśród młodzieży pragnącej podjąć studia może skłaniać do poszukiwania wyższej uczelni w mieście rodzinnym; • Zróżnicowany poziom szkół średnich, co powoduje, że młodzież o różnym poziomie uzdolnień i ambicji może znaleźć szkołę ogólnokształcącą odpowiadającą zdolnościom i aspiracjom; • Możliwość skoordynowania i zintensyfikowania działań mających na celu przyciągnięcie do miasta Kalisza studentów zagranicznych w oparciu o aktualną, a także dostosowaną do oczekiwań tej grupy, ofertę edukacyjną; • Środki pozyskane przez miasto na rozwój edukacji zawodowej, na poziomie szkół średnich; • Rozwój edukacji on-line na poziomie szkół wyższych.	• Odływ wykształconej młodzieży w skali mikro i makro; • Większa atrakcyjność oferty edukacyjnej w większych miastach – szersza oferta kierunków studiów; • Szersza oferta dokształcania się dla osób pracujących dostępna w większych miastach; • Wysokie koszty dokształcania się osób pracujących; • Pomimo dobrej oceny dopasowania szkolnictwa średniego zawodowego do potrzeb rynku pracy, brak możliwości kształcenia na poziomie średnim w takich zawodach, jak sprzedawca, kucharz, kelner, cukiernik, piekarz, zawody budowlane, ślusarz, operator maszyn; • Niedostateczne wsparcie miasta dla szkół niesamorządowych; • Niedobór kierunków innych niż techniczne na kaliskich szkołach wyższych; • Brak oferty studiów III stopnia (studiów doktoranckich); • Ograniczone możliwości realizacji praktyk zawodowych przez studentów studiów wyższych; • Niski prestiż dyplomów kaliskich uczelni na rynku krajowym; • Oczekiwania części mieszkańców, aby Kalisz posiadał infrastrukturę charakterystyczną dla dużego miasta; • Przekonanie młodzieży kaliskiej o słabym zainteresowaniu władz miasta potrzebami młodzieży.
Kapitał społeczny	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Tradycyjna „chęć pomagania” cechą kaliskiej społeczności; • Aktywna działalność organizacji pozarządowych zajmujących się pomocą społeczną; • Aktywność lokalna grup społecznych (grupy osiedlowe, grupy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym); • Aktywna działalność organizacji pozarządowych działających w zakresie pomocy dziecku i rodzinie; • Miasto stwarza możliwości utrzymania kontaktów z rodziną i znajomymi; • Miasto umożliwia rozwijanie własnych zainteresowań w mieście; • Wzrasta liczba projektów zgłaszanych do reali-	• Małe zaangażowanie w działalność społeczną części mieszkańców; • Izolacja i indywidualizm – „zamykanie się we własnych domach”, brak chęci uczestniczenia w życiu miasta; • Niski poziom zadowolenia – wysoki poziom kontestowania rzeczywistości, krytykanctwo; • Bierność części mieszkańców; • Niedostateczna promocja aktywności społecznej (ograniczona liczba wolontariuszy); • Sytuacja pandemii obniżyła aktywność mieszkańców w ramach Budżetu Obywatelskiego.

zacji w ramach Budżetu Obywatelskiego, co świadczy o rosnącej aktywności i zainteresowaniu mieszkańców.	
SZANSE	ZAGROŻENIA
• W zgodzie z trendem dotyczącym dewaluacji jednostki. W ramach strategii działań na kolejne lata, uwzględnianie wartości i potrzeb związanych z indywidualizacją, przynależnością, tożsamością oraz poczuciem bezpieczeństwa przez implementację zmian, które pozwolą jednostkom czuć się swobodnie w przestrzeniach publicznych, dawać możliwości ich współtworzenia; • Wzrost świadomości społeczeństwa na temat problemu niepełnosprawności w skali makro; • Tradycyjna „chęć pomagania” cechą kaliskiego społeczeństwa; • Trend „slow life” – dla tych, którzy szukają mniejszych ośrodków, ale nie chcą żyć na wsi; • Zmiany sposobu życia w kierunku filozofii „work life balance”, z czym wiąże się dowartościowanie czasu wolnego; • Zainteresowanie mieszkańców pozyskiwaniem bardziej szczegółowych i pełniejszych informacji na temat tego, co dzieje się w mieście; • Wysoki poziom specjalistycznego poradnictwa; • Szeroka oferta grup samopomocowych oraz grup wsparcia; • Aktywność lokalnych grup społecznych (grupy osiedlowe, grupy dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym); • Dobrze zarządzane programy społeczne realizowane z funduszy samorządowych i centralnych; • Wysoki poziom aktywności władz samorządowych zakresie działań na rzecz poprawy jakości życia mieszkańców; • Stosunkowo duże poczucie bezpieczeństwa. Wszystkie grupy interesariuszy w znacznej większości uznały, że przestępczość nie jest dużym problemem tego terenu; • Pozytywny wizerunek Śródmieścia, który pomaga przyciągać nowe zasoby rozwojowe i rozwijać istniejące; • AKO jako szansa na budowanie więzi społecznych na nowej płaszczyźnie, gdzie punktem odniesienia nie jest ani miasto/gmina, ani region czy kraj, a właśnie formujący się nowy obszar aktywności społecznej.	• Makrotrend wskazujący na spadek znaczenia takich pojęć jak rasa, naród, klasa społeczna, subkultura jako wyróżników identyfikujących jednostkę w społeczeństwie; • Apatia społeczna wobec problemów społecznych (alienacja); może wpływać na rozproszenie się poczucia wspólnotowości i tożsamości lokalnej; • Zbyt mała liczba kandydatów do pełnienia funkcji rodziny zastępczej; • Nierozpoznanie przez władze samorządowe potrzeb mieszkańców, w tym potrzeb zarówno różnych grup wiekowych, jak również firm i przedsiębiorców działających w Kaliszu, co skutkuje działaniami nie odpowiadającymi na potrzeby mieszkańców i firm; • Polityka senioralna jest nisko oceniana przez mieszkańców mało aktywnych i nie zainteresowanych życiem miasta; • Polityka senioralna nie uwzględnia istnienia różnych podgrup seniorów, na przykład osób młodszych, w wieku 65–80 i starszych – w wieku 81+ oraz zróżnicowanych potrzeb wynikających z różnego poziomu wykształcenia seniorów; • Niedostatek działań zmierzających do ułatwienia seniorom uczestnictwa w życiu miasta takich, jak specjalne sektory na stadionie, bezpłatne zajęcia ruchowe, wycieczki po mieście; • Problem depopulacji i starzenia się społeczeństwa pozostanie najpoważniejszym wyzwaniem dla rozwoju społeczno-gospodarczego m. Kalisza; • Powiększać będzie się dysonans między potrzebami społecznymi a siecią usług, zwłaszcza publicznych. Spadnie np. zapotrzebowanie na edukację wczesnoszkolną, a wzrośnie na usługi opiekuńcze. Podobnie, zdecydowanej zmianie ulegnie popyt na usługi lekarskie. Wraz z tym mogą zaistnieć strukturalne niedopasowania rynku pracy, związane z podażą osób o odpowiednich kwalifikacjach; • Brak nowych miejsc pracy dla rosnących zasobów grupy wiekowej w wieku produkcyjnym (wchodzenie na rynek pracy roczników z wyżu demograficznego).

Kultura i dziedzictwo kulturowe	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Elementy dziedzictwa kulturowego Kalisza (najstarsze miasto w Polsce, wielonarodowa przeszłość, dziedzictwo XX-lecia międzywojennego); • Wysoki poziom wydarzeń kulturalnych z zakresu kultury wysokiej; • Tradycja festiwalowa miasta przyciągająca turystów oraz podnosząca jakość życia mieszkańców; • Atutem życia kulturalnego w Kaliszu jest dostępność do kultury wysokiej; • Młodzi kaliszanie wskazują na relatywnie duży potencjał miasta w zakresie życia kulturalnego; • Dobrze oceniane działania władz miasta w zakresie rozwoju kultury wysokiej. • Miasto Kalisz „wnosi w posagu” do AKO swoją tradycją historyczną. Z kolei AKO „w zamian” niejako, w sposób komplementarny wzmacnia miasto Kalisz na płaszczyźnie ekonomicznej; • UMK dba o utrzymanie i rozwój tożsamości historycznej i lokalnej.	• W opinii mieszkańców, w Kaliszu brak jest polityki kulturalnej oraz historycznej, które powinny być ze sobą powiązane tworząc spójny i atrakcyjny wizerunek miasta; • W opinii mieszkańców precyzyjnie określona polityka kulturalna przyczyni się do poprawy życia mieszkańców oraz wzmocni turystyczną atrakcyjność miasta; • Brak edukacji historycznej, informacji o historii miasta i okolic; • Zbyt mało imprez kulturalnych z zakresu kultury popularnej; (np. Koncerty muzyki popularnej, przedstawienia kabaretowe, eventy plenerowe itp.); • Brak edukacyjnych ścieżek historycznych; • Niewiele miejsc przeznaczonych do spędzania czasu wolnego; • Brak dedykowanego miejsca plenerowego spotkań dla młodzieży; • Brak przestrzeni koncertowych, pubów, klubów na ok. 100–300 osób; • Brak koncertów w adresowanych do różnych grup wiekowych, nieodpłatnych lub niskopłatnych koncertów w filharmonii i przedstawień w teatrze, adresowanych do młodzieży oraz seniorów. Brak eventów realizowanych na wysokim poziomie; • Brak infrastruktury pozwalającej młodym ludziom realizować własne inicjatywy kulturalne; • Nieobecność miasta Kalisza w mediach ogólnopolskich; • Historia miasta i ludzi jest w Kaliszu zbyt słabo eksponowana i słabo wykorzystywana do podniesienia atrakcyjności miasta, tak w oczach mieszkańców jak i turystów; • Brak dużych, spektakularnych imprez, atrakcyjnych dla osób spoza Kalisza; • Brak prezentowania sztuki nowoczesnej, awangardowej, zarówno w Teatrze Kaliskim, jak i w istniejących galeriach sztuki – brak różnorodności repertuarowej w teatrze. Brak w teatrze znanych spektakli lub/i znanych zespołów teatralnych (występy gościnne); • Niepełne dostosowanie oferty kulturalnej do specyficznych potrzeb młodych odbiorców.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Zaspokojenie potrzeb millenialsów i postmillenialsów mieszkających w Kaliszu przez samorząd, automatycznie przełoży się na wzrost atrakcyjności dla większości osób z tej samej grupy wiekowej spoza miasta, także z zagranicy, na co wskazuje makrotrend dotyczący	• Populacja postmillenialsów w mieście Kaliszu prawdopodobnie będzie się kurczyć; • Zagrożeniem związanym z trendem unifikacji wartości postmillenialsów jest ewentualny konflikt priorytetów w finansowaniu

postmillenialsów; • Współpraca z innymi miastami ze szlaku bursztynowego; • Kalisz jest miastem o bogatym dziedzictwie kulturowym wśród innych miast polskich i dziedzictwo to odpowiednio wyeksponowane i komunikowane stanowi duży potencjał Kalisza; • Wysoka jakość biletowanych imprez kulturalnych jest szansą na przyciągnięcie ludzi z całej Polski/Europy/świata; • Rozwój współpracy z miastami partnerskimi (Polska, Europa); • Współpraca miast w ramach Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej; • Relatywnie duża liczba twórców kultury mieszkających w Kaliszu; • Zabytkowa zabudowa centrum miasta jest dużą wartością i stanowi potencjał, który warto wykorzystać; • Partycypacja mieszkańców w kreowaniu życia kulturalnego Kalisza; • Obecność w mieście instytucji reprezentujących tzw. kulturę wysoką oraz festiwale stanowią czynnik mogący budować atrakcyjność turystyczną Kalisza • Działania władz miasta zmierzające do zwiększenia atrakcyjności oferty kulturalnej.	• inwestycji samorządowych służących zaspokojeniu potrzeb młodych ludzi wobec inwestycji mających na celu zaspokojenie potrzeb innych grup społecznych, np. inwestycje w rozwój geriatry vs. inwestycje w kulturę masową); • Aktywność miast ościennych (Ostrów Wielkopolski) w zakresie tworzenia wydarzeń z obszaru kultury popularnej; • Aktywność miast ościennych w zakresie tworzenia infrastruktury służącej spędzaniu czasu wolnego; • Niedobór funduszy na organizację życia kulturalnego w mieście; • Niepełne wykorzystanie przez miasto swojego potencjału związanego z inicjatywami kulturalnymi oraz przeszłością miasta i jego zabytkami; • Prawa własności budynków oraz ziemi przeszkodą w odpowiednim zadbaniu o materialne dziedzictwo (stara zabudowa); • Niewykorzystywanie potencjału dziedzictwa kulturowego miasta Kalisza i jego ponad tysiącletniej historii; • Brak zainteresowania kaliskim życiem kulturalnym i historią miasta ze strony mediów ogólnopolskich.
---	--

Sport, rekreacja i turystyka

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Duża ilość zabytków i miejsc atrakcyjnych pod względem turystycznym; • Dobrze funkcjonująca turystyka pielgrzymkowa; • Dobre warunki związane z infrastrukturą do uprawiania różnych dyscyplin sportowych. W 2020 roku na terenie miasta Kalisza znajdował się jeden Aquapark, 4 boiska sportowe, 2 stadiony miejskie, 3 hale widowiskowo sportowe, jeden tor saneczkowy, basen sportowo – rekreacyjny i jedno lodowisko; • Oferta imprez sportowych, w których mieszkańcy uczestniczą jako widzowie odpowiada na ich potrzeby i jest dla nich satysfakcjonująca; • Oferta zajęć sportowych i klubów sportowych adresowana do dzieci i młodzieży jest na tyle szeroka, że zaspokaja potrzeby młodych mieszkańców Kalisza; • Dobre warunki do aktywności ruchowej na świeżym powietrzu.	• Zbyt mały nacisk na promocję turystyki w mieście, czemu częściowo można przypisać niewielką liczbę turystów odwiedzających miasto Kalisz; • Zbyt duża koncentracja środków finansowych przeznaczonych na kluby piłkarskie i kolarskie kosztem innych dyscyplin sportowych oraz wydarzeń kulturalnych; • Brak dużych, medialnych wydarzeń sportowych; • Brak nieodpłatnych zajęć ruchowych dedykowanych seniorom (zwiedzanie miasta, joga, zajęcia taneczne, itp.); • Utrudnienia związane z korzystaniem przez mieszkańców boisk usytuowanych przy szkołach; • Niewielka liczba miejsc noclegowych dla osób odwiedzających Kalisz na 1000 mieszkańców; • Wielu mieszkańców jest nie doinformowanych w zakresie pełnej oferty sportowej, rekreacyjnej i turystycznej miasta, w tym także w kwestii zniżek i rabatów; • Miasto obecnie mało atrakcyjne turystycznie.

SZANSE	ZAGROŻENIA
• Współpraca miast w ramach Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej; • Rozwój turystyki pielgrzymkowej; • Współpraca z innymi miastami ze Szlaku Piastowskiego; • Rozwój turystyki weekendowej w Polsce; • W Kaliszu istnieją warunki do uprawiania różnych dyscyplin sportowych, co stwarza szanse przyciągnięcia osób spoza miasta zainteresowanych różnymi formami uprawiania sportu i aktywności ruchowej (turystyka sportowa); • Widoczny wśród mieszkańców trend, aby wolny czas spędzać aktywnie ruchowo, poza domem; • Kalisz posiada duży potencjał w zakresie rekreacji, który tworzą: tereny zielone w mieście, rzeka i jej nabrzeża, bliskość terenów zielonych poza miastem. Potencjał ten nie jest w pełni wykorzystany; • Skłonność (potrzeba) mieszkańców, aby do rekreacji wykorzystywać rzekę Prosnę i jej nabrzeża; • Tradycja wielokulturowości miasta, które było zlokalizowane pobliżu styku trzech regionów historycznych: Wielkopolski, Śląska i Małopolski tworzy potencjał turystyczny Kalisza; • Dziedzictwo historyczne oferujące szeroki wybór tematów i narracji (storytelling) przydatnych do wykorzystania promocji miasta • Miasto Kalisz na tle innych miast średnich w Polsce może poszczycić się jednym z najwyższych poziomów oferty kultury wysokiej oraz licznymi festiwalami, co również tworzy potencjał, który może przyciągać turystów z Polski i z zagranicy; • Posiadanie atrybutów miasta dużego dzięki ofercie kultury wysokiej; • Możliwości zaspokajania potrzeby aktywnego spędzania czasu wolnego; • Wysoki poziom motywacji wśród wielu mieszkańców do angażowania się życie społeczne oraz ich troska o szeroko rozumiane dobro i rozwój miasta; • AKO oferuje możliwości budowy nowych obiektów sportowych wspólnych dla wszystkich mieszkańców, przy wykorzystaniu zasobów gmin tworzących AKO;	• Brak rozpoznawalności miasta w wymiarze ogólnopolskim; • Finansowanie przez miasto dyscyplin sportowych bez znaczących sukcesów, a zaniedbywanie dyscyplin z perspektywami sukcesu na dużą skalę; • Brak dużych, medialnych wydarzeń sportowych w mieście; • Uwzględniając więzkę typowych potrzeb i oczekiwań turystów dzisiejszych czasach, zarówno krajowych jak i zagranicznych, można stwierdzić, że miasto Kalisz nie jest atrakcyjną destynacją turystyczną; • Nie udało się dotychczas zrealizować ambitnego planu polegającego na stworzeniu „produktu turystycznego: Kalisz”.
Zdrowie	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Dobra dostępność do lekarzy rodzinnych i dobra jakość usług przez nich świadczonych; • Opieka zdrowotna zwiększyła swój poziom za pomocą tworzenia nowych oddziałów, np. oddział onkologiczny, realizacji programu profilaktyki zdrowotnej „POZ plus”, programu walki z nadwagą; • Wysoki poziom świadomości roli profilaktyki w ochronie zdrowia;	• Brak niektórych grup lekarzy specjalistów, głównie dziecięcych (wskazywano na brak: endokrynologa dziecięcego, urologa dziecięcego, neurologa dziecięcego, alergologa); • Brak możliwości wyboru jakościowych usług lekarzy specjalistów; • Wadami opieki specjalistycznej i szpitalnej są: zbyt długi czas oczekiwania na wizytę

• Wysoki poziom deklarowanego zainteresowania dbałością o własne zdrowie, co przejawia się między innymi zainteresowaniem badaniami profilaktycznymi, troską o jakość powietrza i in.; • Dostrzeganie związków pomiędzy różnymi aspektami funkcjonowania miasta a zdrowiem mieszkańców, na przykład pomiędzy jakością taboru komunikacji miejskiej a jakością powietrza.	u lekarza specjalisty oraz zbyt długi czas oczekiwania na planowany zabieg operacyjny w szpitalu; • Zbyt mało działań na rzecz zapobiegania i zwalczania problemów zdrowotnych spowodowanych chorobami cywilizacyjnymi.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Świadomość roli profilaktyki zdrowotnej; • Ogólnopolskie programy profilaktyki zdrowotnej; • Rosnąca średnia długość życia mieszkańców miasta; • Zwiększanie środków na ochronę zdrowia w budżecie centralnym; • Młodzież dobrze ocenia dostępność i różnorodność usług medycznych.	• Choroby cywilizacyjne; • Mała liczba lekarzy specjalistów, brak części lekarzy specjalistów, a przez to niesatysfakcjonujący dostęp do lekarzy specjalistów; • Trudności w dostępie do leczenia szpitalnego (planowe zabiegi operacyjne); • Podnoszenie się średniego wieku personelu pielęgniarstwa; • Niskie nakłady finansowe na ochronę zdrowia ze strony budżetu centralnego; • Zła jakość powietrza w mieście; • Zbyt długi czas oczekiwania na wizytę u lekarzy specjalistów, szczególnie zauważany przez osoby starsze.
Bezpieczeństwo publiczne	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Mieszkańcy doceniają ogólny poziom bezpieczeństwa w mieście związany z mieniem i zdrowiem.	• Wyścigi samochodowe na ulicach miasta i brak reakcji policji; • Rosnąca liczba wypadków drogowych na 100 tysięcy mieszkańców (2015–46,6 wypadków, 2019 – 146, 3 wypadków); • Wzrost liczby ofiar śmiertelnych w wypadkach drogowych na 100 tysięcy mieszkańców (2015 – 1,94 ofiar, 2019 – 4,98 ofiar); • Patologie społeczne, obecne głównie w śródmieściu; • Zbyt niski poziom bezpieczeństwa w centrum miasta; • Brak odpowiedniego monitoringu w mieście; • Niewystarczające działanie Straży Miejskiej.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Kalisz jest miastem bezpieczniejszym niż większe ośrodki miejskie (czemu dowodzą statystyki); • Podjęcie działań w kierunku zarządzania informacją, które pozwoli na szybsze reagowanie w sytuacjach szczególnego zagrożenia i niepokoju, co może być odpowiedzią na obserwowany w skali makro trend związany poczuciem bezpieczeństwa.	• Brak poczucia bezpieczeństwa w skali makro związane z sytuacją „postpandemiczną”; • Narastające oczekiwania mieszkańców wobec władz, zapewnienia dochodu, opieki edukacyjnej, opieki zdrowotnej, zmian strukturalnych, a także wsparcia w odbudowie indywidualnego poczucia komfortu w przestrzeni publicznej. Na ewentualność takiego zjawiska wskazuje trend związany z potrzebą bezpieczeństwa.

2.14. Trendy odnoszące się do zjawisk społecznych

²⁵⁵

W tabelach 2.23.–2.25. przedstawiono zidentyfikowane trendy dotyczące sfery społecznej.

Tabela 2.23. Trendy demograficzne w kontekście szans i możliwości oraz zagrożeń i wyzwań dla Kalisza

Opis trendu	Opis szans i możliwości, jakie dany trend oferuje dla miasta Kalisza (jeśli dotyczy)	Opis ewentualnych zagrożeń i wyzwań, jakie dany trend ze sobą niesie dla miasta Kalisza (jeśli dotyczy)
Starzejące się społeczeństwo – silny, bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Do 2050 roku w Europie populacja w wieku powyżej 60 lat będzie wynosiła prawie 40%. Do 2050 roku ponad 10% Europejczyków będzie miało ponad 80 lat. Status społeczeństwa starzejącego się w dalszym ciągu będzie się utrzymywał.	Liczna populacja osób pobierających świadczenia społeczne zwiększa stabilność lokalnej gospodarki, ponieważ emeryci i renciści zasilają lokalną gospodarkę stałym miesięcznym strumieniem dochodów. Pozwala to na bardziej przewidywalne planowanie budżetu samorządu. Wysoki odsetek osób w wieku emerytalnym oferuje możliwości dla rozwoju przedsiębiorstw tak zwanej „srebrnej gospodarki”, także tworzeniu innowacji skierowanych na zaspokojenie potrzeb tej grupy wiekowej. Tym samym, jest to pewnego rodzaju szansa dla rozwoju gałęzi niszy gospodarczej związanej z rozwojem produktów i usług skierowanych do grupy poprodukcyjnej, a także jest to obszar do aktywizacji w ramach działań instytucji publicznych. Jednocześnie, większy udział osób w wieku starszym, może mieć pozytywny wpływ na spadek przestępczości, a to z kolei może mieć wpływ na podwyższenie jakości życia oraz obniżenie wydatków na bezpieczeństwo publiczne.	Konsekwencje, jakie może nieść za sobą starzejąca się populacja, związane są ze skutkami, które mogą zakłócić obecny status quo. Prognozy wskazują, że wraz z rosnącą kohortą populacji w wieku emerytalnym, może zmienić się moment (wiek przejścia) z tzw. trybu aktywnego w nieaktywny zawodowo. W województwie wielkopolskim, miasto Kalisz charakteryzuje jeden z najwyższych wzrostów współczynnika demograficznego na przestrzeni ostatnich lat: obciążenie demograficzne w 2017 roku wynosiło 70,6%. Tym samym, Powiat Kaliski, jak i aglomeracja miejska, znajdują się w grupie ryzyka obszarów, których struktura społeczna ukształtowana jest w tendencje (trend) społeczeństwa starzejącego się, wpływając na ogólną dynamikę i kondycję społeczeństwa borykającego się z problemami związanymi ze spadkiem dzietności, osłabieniem gospodarki czy zagospodarowaniem nowych obszarów i dziedzin, aby aktywizować dominującą część społeczeństwa. Przewiduje się wzrost zapotrzebowania na opiekę całodobową i dzienną. Wzrost zapotrzebowania na dodatkowe/specjalistyczne domy pomocy społecznej w związku ze zmianami demograficznymi.

Depopulacja - silny, bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza

Spadek populacji europejskiej jest zjawiskiem ściśle związanym z niskim poziomem prokreacji, który utrzymuje się od kilku dekad, a w ostatnim czasie wykazuje tendencje zniżkowe. Badania sugerują, że jeśli to zjawisko utrzyma się, nastąpi dalszy spadek populacji europejskiej o około 30-40 milionów osób. Całkowity współczynnik prokreacyjny spadł ze stopy 2,1 dziecka na kobietę w latach 60. XX wieku do 1,5 dziecka w chwili opracowywania niniejszego raportu. Tym samym Europa uzyska status kontynentu, który charakteryzuje relacja dwóch osób w wieku produkcyjnym przypadających na jednego w wieku przedprodukcyjnym.

Brak

Zgodnie z przyjętymi skorygowanymi założeniami prognozy stycznych spośród 2478 gmin w Polsce, spadek ludności do 2030 roku będzie miał miejsce w 1665 gminach, w tym w 1007 ubytek ludności wyniesie powyżej 5%, a w 322 powyżej 10%. Szacowany spadek do 2030 roku dla województwa wielkopolskiego został uwzględniony na poziomie gmin, gdzie wśród 13,7 % gmin nastąpi spadek ludności do 5% a wśród 2,7% powyżej 10%. Prognozy GUS oraz Instytutu Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, wskazują, iż liczba mieszkańców Kalisza w 2050 roku wyniesie 79.226 mieszkańców. Tym samym, w Kaliszu w kolejnych latach będzie nasilał się trend depopulacji, który jest uniwersalnym zjawiskiem dla obszarów w całym kraju.

Zjawisko starzejącego się społeczeństwa ma odzwierciedlenie m.in. we współczynniku obciążenia demograficznego, który wskazuje na udział ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym. W okresie 12 lat od 2005 do 2017 roku omawiany współczynnik w województwie wielkopolskim wzrósł o 8,3%, co wskazuje na niekorzystne zmiany oznaczające starzenie się struktur ludności województwa wielkopolskiego. Kierunek depopulacji społeczności Kaliskiej związany jest również z trendem starzejącego się społeczeństwa, a tym samym zmiany w strukturach społecznych będą silnie emanować na pozostałe gałęzi i dziedziny życia społecznego, gospodarczego i politycznego.

Nierówni – zauważalny, bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Wzrost liczby ludności na świecie wpływa na modyfikację zasobów naturalnych i nienaturalnych. Wraz z dynamicznym wzrostem gospodarczym, rosną także nierówności dochodowe w społeczeństwie związane ze statusem społecznym oraz dostępem do określonych dóbr. Niestabilne czasy społeczno-gospodarcze pogłębiają dysproporcję nie tylko między krajami z pierwszego a trzeciego świata, ale także wpływają na wewnętrzną polaryzację społeczeństw w obrębie danego kraju.	Program rewitalizacji Śródmieścia Kalisza można zakwalifikować do działań samorządu służących zapobieganiu negatywnym skutkom tego trendu. Aby uniknąć nasilenia się tego negatywnego trendu należy kontynuować działania rewitalizacyjne w sferze społecznej. Kierunek ten to także możliwość rozszerzenia polityki społecznej pozwalającej na aktywizację grup wykluczonych i marginalizowanych ze stref społecznych zarówno w zakresie podstawowych form funkcjonowania (problem bezdomności) jak i np. wykluczenia cyfrowego.	Problem nierówności dochodowych nie jest tak jaskrawy w Polsce, jak w wielu innych krajach. W przypadku gospodarki lokalnej miasta Kalisza ewentualnym przejawem tego trendu jest zjawisko suburbanizacji, czyli emigracji osób o wyższych dochodach poza centrum miasta, co ma wpływ na gettoizację Śródmieścia. Jednak należy zauważyć, że na tle globalnym problem ten nie jest tak palący, jak w niektórych metropoliach azjatyckich czy afrykańskich. Jednym z głównych globalnych celów realizowanych w strategiach kontynentalnych oraz krajowych jest wyrównanie szans dla wszystkich obywateli danej przestrzeni geograficznej. Współczynnik, który wskazywać może na rozwój trendu „nierówności” określany jest jako wskaźnik zagrożenia relatywnym ubóstwem.

Źródło: Metaphor, 2021

Tabela 2.24. Trendy strukturalne w kontekście szans i możliwości oraz zagrożeń i wyzwań dla Kalisza

Opis trendu	Opis szans i możliwości, jakie dany trend oferuje dla miasta Kalisza (jeśli dotyczy)	Opis ewentualnych zagrożeń i wyzwań, jakie dany trend ze sobą niesie dla miasta Kalisza (jeśli dotyczy)
Redefinicja miasta – silny, bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Miasto w obecnej sytuacji społeczno-politycznej jest największym ośrodkiem, które bezpośrednio wpływa na życie, komfort oraz sposób funkcjonowania swoich obywateli, tym samym zarządzanie miastem wiąże się z rosnącą odpowiedzialnością. Podczas pandemii odpowiedzialność za zarządzanie substancją miejską uległa zmianie, gdyż naczelną wartością stał się dystans, który wpłynął na opustoszenie przestrzeni miejskiej, redefiniując jednocześnie rolę głównych atrybutów miasta. Tymczasowe wyludnienie z przestrzeni pracowniczych, restauracji, ośrodków	Wyzwaniem jest rewitalizacja przestrzeni i uczynienie miasta bardziej atrakcyjnym dla jego obecnych i potencjalnych mieszkańców. Ze względu na historyczny układ tkanki miejskiej i wiele atrakcyjnych budowli, dalsze działania służące rewitalizacji Śródmieścia są pożądane i wpisują się w niniejszy trend. Należy kontynuować podjęte przez samorząd działania służące modernizacji kluczowych ścieżek komunikacyjnych oraz samego transportu miejskiego. Nie należy jednak koncentrować się wyłącznie na przebudowie materii fizycznej. W dalszej perspektywie, miasto stoi	Działania samorządu związane z niniejszym trendem są niezwykle kosztowne i absorbują wysokie środki funduszy publicznych i prywatnych. Nie ma gwarancji, że wszystkie działania związane z rewitalizacją i unowocześnieniem infrastruktury będą miały oczekiwane pozytywne skutki. Odpływ mieszkańców z miasta nie może być wyjaśniony wyłącznie przez niską jakość aktualnej infrastruktury.

kultury wpłynęły na zmiany w dynamice tkanki miejskiej.	przed zadaniem nie tylko „odnowy” życia społecznego, ale także przeciwdziałania w kierunku pogłębiających się zmian strukturalnych związanych z nierównościami, utrzymaniem tempa wzrostu i rozwoju w zakresie nowych technologii i przede wszystkim strategicznym działaniom, które ochronią obywateli przed ponowną utratą bezpieczeństwa i zdrowia. W tym znaczeniu, rolę miasta jest redefinicja swoich wartości oraz misji, którą miasto powinno realizować.	
---	---	--

(Nie)władza – zauważalny, bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza

Pandemia stała się czynnikiem, który wpłynął na pogłębienie utraty zaufania do rządzących, brak wiary w zasadność działań i zachowań, które były realizowane w sytuacji kryzysowej, a także usilną utratę poczucia bezpieczeństwa przez brak zabezpieczenia ze strony władz lokalnych oraz krajowych. Obecna sytuacja wpływa na pogłębienie się polaryzacji nie tylko w sferze politycznej, ale także publicznej, wywołując napięcia i konflikty. Obywatele czują się zobowiązani do działania na rzecz własnego dobra i poczucia bezpieczeństwa, podejmując działania zrzeczeniowe w określonych kohortach społecznych. W obecnej sytuacji brakuje danych wskazujących na faktyczne nastroje społeczne wobec działań i samego statusu władzy w kontekście ogólnopolskim czy lokalnym. Jednakże przesłanki wynikające z opinii publicznej pozwalają na prognozowanie, iż w ramach działań strategicznych na poziomie wojewódzkim czy lokalnym (miejskim, powiatowym lub gminnym) w kolejnych latach podmioty państwowe powinny realizować działania, których celem będzie wspierania „ważności” i sprawczości instytucji publicznych w życiu społecznym.	Wychodząc naprzeciw nastrojom społecznym, władze samorządowe miasta Kalisza powinny dbać o podwyższenie poziomu zaufania mieszkańców. Tym samym, w kolejnych latach działania miasta Kalisza powinny zostać ukierunkowane na realną odbudowę statusu instytucji społecznych i państwowych wśród swojej społeczności lokalnej, aby mieszkańcy miasta czuli się „zaopiekowani”, bezpieczni, a także wykazywali chęć współtworzenia przestrzeni miejskiej.	Mieszkańcy miasta, ulegając ogólnokrajowym i globalnym zjawiskom związanym ze spadkiem zaufania, mogą nie dostrzegać pozytywnych zmian w skali lokalnej i utożsamiać władze lokalne z władzą centralną (jeśli więc mieszkańcy będą darzyli niskim zaufaniem władze centralne i instytucje międzynarodowe, mogą również przełożyć swój brak zaufania na władze samorządowe). Wielu mieszkańców nie jest świadomych, że znaczna ilość usług publicznych dostępnych na terenie miasta jest dostarczana przez instytucje i urzędy podległe rządowi centralnemu, a nie samorządowi – brak tej świadomości może powodować niezastąpienie negatywne oceny dla władz miasta, jeśli jakość usług publicznych świadczonych przez rząd nie będzie satysfakcjonowała mieszkańców.
---	--	--

Bez klas – brak bezpośredniego wpływu lub bardzo słaby związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza

Znacząca część młodego pokolenia wykazuje sprzeciw wobec wzrostu gospodarczego napędzanego konsumpcjonizmem. Osoby te kierują się własnymi zasadami oraz wartościami postmaterialistycznymi. Wartości te podkreślają ferment zmian, płynność, sceptycyzm i niestabilność relacji w kontekście interpersonalnym, jak i ekonomicznym, wpływając na specyfikę społeczną pokolenia oraz formę stylu życia. Różnica międzypokoleniowa jest coraz mocniej dostrzegalna, również z powodu trudności, jakie stwarza dalszy stan globalnego kryzysu i niestabilności dla młodych generacji. Widoczne są zmiany w obszarze wolności wyboru, zarówno konsumenckiej, jak i stylu życia, a także świadomości postrzegania zmian społeczno-ekonomicznych, które bezpośrednio wpływają na zachowanie i działanie młodego pokolenia.

W przypadku mieszkańców miasta Kalisza raczej mamy do czynienia z trendem odwrotnym, to znaczy z aspirowaniem wielu mieszkańców do dołączenia do klasy średniej, czyli „zmiany klasy”. Można wysunąć taki wniosek na podstawie wyników, przeprowadzonych na potrzeby niniejszej Diagnozy, badań społecznych. Wiele wysuwanych postulatów wobec samorządu można zakwalifikować jako związane z polepszeniem statusu materialnego (np. przez możliwość znalezienia dobrze płatnej pracy, inwestycje, jakość infrastruktury zapewniającej możliwości spędzania czasu wolnego, obecność w mieście Kalisza sprzedawców reprezentujących znane światowe marki, chęć korzystania z samochodu jako środka transportu indywidualnego itp.).

Rola samorządów polega na przeciwdziałaniu załamaniu koniunktury strukturalnej przez inicjowanie zmian w systemie edukacji w taki sposób, aby kształtowała ona kompetencje, które w realny sposób weryfikowane są na rynku pracy. Środkiem do osiągnięcia tego celu może być między innymi rozwój szkolnictwa branżowego na terenie miasta Kalisza i Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej.

Ze względu na wyżej opisane trendy demograficzne, młodzi mieszkańcy miasta Kalisza będą stanowili coraz mniejszą część populacji generalnej. Z tego powodu będą mogli czuć się coraz bardziej wyalienowani w mieście zamieszkałym przez osoby starsze i emerytów. Niski popyt na produkty i usługi zaspokajające potrzeby młodych ludzi może z kolei powodować spadek podaży tego typu produktów i usług, co jedynie nasili negatywne sprzężenie zwrotne i będzie zniechęcało młodych ludzi do zamieszkania w mieście.

Jak wskazują prognozy OECD, osoby młode w najbliższych latach opuszczą klasę średnią, powodując tym samym załamanie się koniunktury. Tym samym, wśród pokoleń urodzonych na przełomie wieków oraz w kolejnych latach, zwanych millenialsami, kształtuje się trend określany mianem „self-mademan” – człowiek samostanowiący, który wpływa na przyspieszenie zmian życia zawodowego w stronę permanentnej edukacji, niekoniecznie akademickiej. Od 2011 roku w Wielkopolsce odnotowany jest spadek studentów oraz absolwentów na uczelniach. Zmniejszająca się liczba studentów dotyczy też studiów podyplomowych oraz doktoranckich. W Kaliszu odnotowana jest tendencja spadkowa zarówno wśród studentów, jak i absolwentów szkół wyższych.

Źródło: Metaphor, 2021

Tabela 2.25. Trendy świadomościowe w kontekście szans i możliwości oraz zagrożeń i wyzwań dla Kalisza

Opis trendu	Opis szans i możliwości, jakie dany trend oferuje dla miasta Kalisza (jeśli dotyczy)	Opis ewentualnych zagrożeń i wyzwań, jakie dany trend ze sobą niesie dla miasta Kalisza (jeśli dotyczy)
Dewaluacja jednostki - zauważalny, bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Pojęcie opisuje alienację („życie w kokonie”) oraz dewaluację jednostki w społeczeństwie przez ograniczenie aktywności do sfery domowej. Miejsce zamieszkania staje się centrum organizacji życia. Jednostka zaspokaja swoje potrzeby życiowe za pomocą Internetu, bez kontaktu bezpośredniego z innymi ludźmi.	Kluczową rolę w budowaniu poczucia bezpieczeństwa odgrywają miasta i przestrzenie codziennego funkcjonowania jednostek, dlatego tak istotne jest, aby miasta takie, jak Kalisz, w ramach strategii działań na kolejne lata, uwzględniały wartości i potrzeby związane z indywidualizacją, przynależnością, tożsamością oraz poczuciem bezpieczeństwa przez implementację zmian, które pozwolą jednostkom czuć się swobodnie w przestrzeniach publicznych, dawać możliwości ich współtworzenia. Tym samym zagrożeniem dla miasta jest rozproszenie się poczucia wspólnotowości i tożsamości lokalnej wśród młodych grup społecznych.	Obserwujemy spadek znaczenia takich pojęć jak rasa, naród, klasa społeczna, subkultura jako wyróżników identyfikujących jednostkę w społeczeństwie. Alienacja cywilizacyjna obecnie stała się kluczowym modelem funkcjonowania wśród populacji, dając poczucie (pozornego) bezpieczeństwa fizycznego i emocjonalnego. Tym samym, nasilenie omawianego kierunku zmiany jest zagrożeniem dla miasta, ponieważ może wpływać na rozproszenie się poczucia wspólnotowości i tożsamości lokalnej wśród młodych grup społecznych.
Postmillenials - zauważalny, bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Określenie to dotyczy osób umownie definiowanych jako urodzone pomiędzy 1995 a 2010 rokiem. Chociaż populacja ta jest wewnętrznie zróżnicowana i można wyróżnić kilka podgrup, łączy ją przede wszystkim tak zwany „apetyt na radość”, poszukiwanie szczęścia, wartości hedonistyczne oraz ekshibicjonizm wartości, czyli chęć manifestowania otoczeniu swoich przekonań.	Unifikacja wartości sprawia, że zaspokojenie potrzeb młodych mieszkańców i mieszkańców Kalisza przez samorząd, automatycznie przełoży się na wzrost atrakcyjności dla większości osób z tej samej kohorty wiekowej spoza miasta, także z zagranicy. Miasto atrakcyjne dla kaliskich postmillenialsów będzie atrakcyjne także dla globalnych postmillenialsów. Organizacja przez samorząd różnego rodzaju wydarzeń kulturalnych związanych z zaspokojeniem „apetytu na radość” jest ważnym czynnikiem służącym zatrzymaniu młodych ludzi w mieście. Należy także dbać o ofertę usług czasu wolnego, których konsumpcją są zainteresowani zarówno postmillenials jak i millenials. Miasto Kalisz mogłoby potencjalnie aspirować do miana miasta przyjaznego postmillenialsom	Negatywne trendy demograficzne sprawiają, że populacja postmillenialsów w mieście Kalisza prawdopodobnie będzie się kurczyć. Być może wszelkie inwestycje związane z tą grupą mieszkańców mogą nie zapewnić spodziewanych rezultatów. Inwestycje samorządowe służące zaspokojeniu potrzeb tej kohorty wiekowej mogą konkurować z inwestycjami dla innych grup mieszkańców, przede wszystkim osób starszych. Samorząd będzie stał coraz częściej przed dylematem związanym z tym jak najwłaściwiej wydatkować ograniczone środki. Będzie to realny dylemat w Kaliszu polegający na tym, czy inwestować w cele polityki senioralnej, czy też zadbać o jakość życia osób młodych.

	- oczywiście na bazie odpowiedniej strategii i planu inwestycji.	
Równowaga – brak bezpośredniego wpływu lub bardzo słaby związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Jak wynika z badań Instytutu Gallupa „workizm” w 2019 roku osiągnął masę krytyczną, gdyż 2/3 badanych pracowników cierpi na zaburzenia psychiczne, z kolei 37% posiada symptomy wypalenia zawodowego. Żyjąc w rytmie dostępności 24/7 podstawowe potrzeby jak bezpieczeństwo, socjalizacja są niezaspokojone, a hasła „Work-Life-Balance”, szczególnie dzisiaj, są nieosiągalne. Dla wielu mieszkańców miast, domy stały się miejscem pracy, życia towarzyskiego i rodzinnego a zachowanie balansu i poczucia równowagi stało się potrzebą nieosiągalną. Dlatego kluczowe jest w ramach „projektowania miast” zadbanie o sferę życia mieszkańców, która do niedawna graniczyła z progiem ich domu.	Kalisz będąc miastem nie-wielkich odległości oraz zapewniającym relatywnie łatwy dostęp do możliwości obcowania z przyrodą nie jest miejscem, w którym mieszkańcy będą szczególnie zagrożeni tym negatywnym trendem. Trend ten przede wszystkim dotyczy pracowników zatrudnionych w dużych korporacjach. Struktura wiekowa i starzejące się społeczeństwo w naturalny sposób sprawiają, że problem „workizmu” nie będzie szczególnie istotny w mieście. Z badań przeprowadzonych na potrzeby niniejszego raportu wynika raczej, że mieszkańcy Kalisza poszukują możliwości realizacji zawodowej – a więc znajdują się na etapie rozwoju poprzedzającym fazę „workizmu”. Co więcej mieszkańcy pragną, aby w Kaliszu było „więcej pracy”, a nie mniej. Dla zapewnienia wysokiej jakości życia niezbędne jest dla każdego człowieka, aby posiadał oprócz miejsca, w którym pracuje, miejsca zamieszkania, także miejsce do spędzania czasu wolnego poza domem i poza pracą (tak zwane „Trzecie miejsce”). Działania podejmowane przez władze samorządowe na rzecz podniesienia jakości przestrzeni publicznych oraz oferty kulturalnej, rozrywkowej, edukacyjnej i sportowej służą realizacji tego postulat.	Być może brak kultury „workizmu” może zniechęcać inwestorów zagranicznych poszukujących pracowników „przyswyczażonych” do pracy w ramach takiej kultury. Jednak równie dobrze można sformułować hipotezę, że brak kultury „workizmu” w mieście Kalisza jest szansą dla pracodawców na znalezienie pracowników nie obciążonych negatywnymi skutkami wypalenia zawodowego itp.
Bezpieczeństwo – silny, bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Doświadczenia związane z pandemią COVID-19 sprawiły, że uwzględnienie odporności (fizycznej i psychicznej, zarówno jednostkowej, jak i stadnej), stało się koniecznością w każdej długoterminowej strategii miasta. Także niepokoje polityczne i lokalne konflikty zbrojne obniżają poczucie bezpieczeństwa oby-	Działania rewitalizacyjne w sferze społecznej, a także zmiana struktury ludności w ostatnich latach zwiększyły poziom bezpieczeństwa w mieście. Kierunek zmiany „bezpieczeństwo” wskazuje na aktywizację działań w ramach strategii predykcyjnych, które pozwolą przygotować się miastu na podobne sytuacje,	W tzw. „nowej normalności” mieszkańcy miast będą wymagać od władz zapewnienia dochodu, opieki edukacyjnej, opieki zdrowotnej, zmian strukturalnych, a także wsparcia w odbudowie indywidualnego poczucia komfortu w przestrzeni publicznej. Dlatego na poziomie miasta Kalisza kluczowe jest rozwija-

wateli ze względu na szybkie przemieszczanie się informacji w globalnej sieci informacyjnej. Dzięki nowoczesnym mediom informacyjnym, poziom świadomości istnienia różnego rodzaju zagrożeń i niebezpieczeństw jest wyższy niż rzeczywisty wzrost intensywności tych zjawisk.	jak dzisiejsza po-pandemiczna rzeczywistość. Tym samym, ważne jest także zagospodarowanie działań w mieście w kierunku zarządzania informacją, która pozwoli na szybsze reagowanie w sytuacjach szczególnego zagrożenia i niepokoju. Jednocześnie, w warunkach rosnących napięć na poziomie krajowym i globalnym, możliwość zamieszkiwania miasta oddalonego od głównego nurtu wydarzeń może okazać się atrakcyjną alternatywą wobec mieszkania w dużych metropoliach.	nie takich inicjatyw, jak m.in. Program Ochrony Zdrowia Psychicznego czy wspierania osób wykluczonych z systemu, np. bezdomnych, jednakże nie tylko na poziomie przekazywania informacji i dostępności, ale także tworzenia przestrzeni, kooperacji, które w bezpośredni sposób wpływają na poprawę jakości życia jednostek.
--	--	---

Źródło: Metaphor, 2021

Część 3

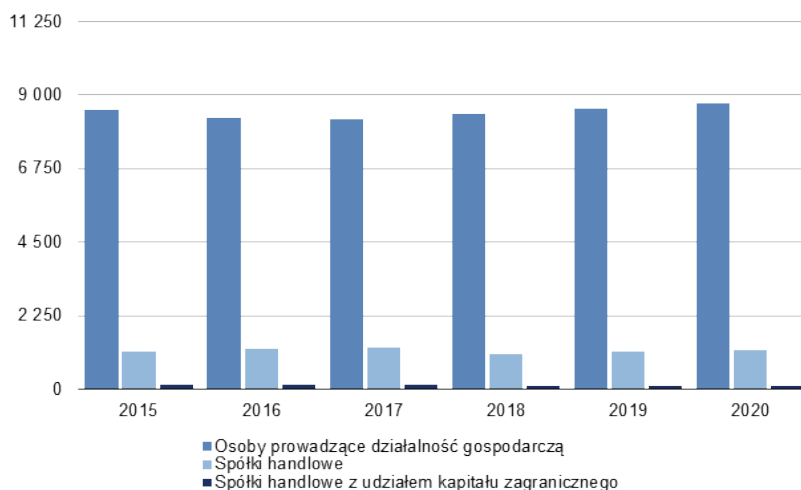
Diagnoza sfery gospodarczej

3.1. Przedsiębiorczość i podmioty gospodarcze w Kaliszu

²⁵⁶ Diagnoza przedsiębiorczości w Kaliszu, oprócz ogólnego opisu gospodarki Miasta, obejmuje także opis struktury lokalnej gospodarki, w tym opis dominujących branż oraz odniesienie do gospodarczych aspektów rewitalizacji Śródmieścia. Ponadto, osobny fragment diagnozy w tej części poświęcono turystyce, będącej znaczącym sektorem gospodarczym, łączącym sfery społeczną, gospodarczą i przestrzenną, oraz handlowi i usługom, w których notuje się największą liczbę podmiotów, głównie osób fizycznych, prowadzących działalność gospodarczą.

²⁵⁷ Kalisz należy do wiodących ośrodków gospodarczych w kraju, w kategorii miast o porównywalnej charakterystyce ludnościowo-przestrzennej. Pod względem liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, Kalisz nie odbiega od innych miast średnich w Polsce (wykres 3.1).

Wykres 3.1. Liczba firm zarejestrowanych w Kaliszu w latach 2015–2020 w systemie REGON

Źródło: UMK

²⁵⁸ W okresie od 2015 do 2020 roku ogólna liczba podmiotów w sektorze prywatnym wzrosła o 185 przedsiębiorstw. W latach od 2015 do 2017 w ramach wskazanej grupy zauważalna była tendencja spadkowa, w 2018 roku trend znowu był zwyżkowy i wzrastał do 2020 roku, gdzie osiągnął największą liczbę osób prowadzących działalność gospodarczą. Przy korzystnych czynnikach zewnętrznych związanych z polityką krajową czy wojewódzką, a także strategią rozwojową Kalisza, kierunek wzrostowy wśród wskazanej grupy osób może zostać utrzymany na podobnym poziomie.

²⁵⁹ Pod względem liczby podmiotów gospodarki narodowej w rejestrze REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym, Kalisz charakteryzuje wskaźnik nieco niższy (2020) niż średnia dla województwa wielkopolskiego, która wynosi 2120, co plasuje Kalisz na 34. miejscu wśród 66 miast na prawach powiatu. Biorąc pod uwagę fakt, że miasta są z natury rzeczy środowiskiem bardziej sprzyjającym prowadzeniu działalności gospodarczej, można by się spodziewać, że wskaźnik dla drugiego największego miasta w województwie powinien być wyższy niż średnia dla województwa. Jego nie najwyższa wartość może być wyjaśniona przez niższy poziom kapitału społecznego, który z natury rzeczy sprzyja aktywności mieszkańców.

²⁶⁰ Udział prywatnych przedsiębiorstw w całości gospodarki pozostaje od wielu lat na poziomie ok. 96%, co świadczy o właściwej strukturze własności prywatno-publicznej w mieście. Ponadto, wzrasta liczba spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego. Poprawia się atrakcyjność inwestycyjna miasta. Najwięcej, około 29% podmiotów gospodarki narodowej, działa w sekcji „G”, czyli w handlu hurtowym i detalicznym oraz naprawie pojazdów samochodowych, włączając motocykle. Jest to stan typowy dla aglomeracji miejskich.

²⁶¹ Struktura branżowa gospodarki kaliskiej jest bardzo zbliżona do typowej dla kraju struktury miejskiej. Ta systematycznie jednak maleje, zbliżając się do średniej krajowej. W porównaniu w podobnymi miastami, zauważalny jest niższy udział podmiotów z sekcji: działalność profesjonalna, naukowa i techniczna oraz budownictwo. Warto zaznaczyć, że udział liczby podmiotów związanych z działalnością profesjonalną, naukową i techniczną stale rośnie, co niewątpliwie jest pozytywnym zjawiskiem, świadczącym o specjalizowaniu się gospodarki miasta. Pomimo niewielkich rozbieżności, zauważyć można, że struktura branżowa przedsiębiorstw w Kaliszu sytuuje go wśród typowych polskich miast.

²⁶² Kalisz jest głównym ośrodkiem Kalisko-Ostrowskiego Okręgu Przemysłowego. W Okręgu bardzo dobrze rozwinięte jest przetwórstwo przemysłowe, o czym świadczy zarówno zatrudnienie w przemyśle, jak i struktura funkcjonujących w Kaliszu firm (tabela 3.1.).

Tabela 3.1. Liczba pracujących w sektorach ekonomicznych w Kaliszu w 2019 roku

Sektory	Kobiety	Mężczyźni	Ogółem
Ogółem (osób)	18445	18020	36465
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	4,4%	4,4%	4,37%
Przemysł i budownictwo	23,3%	47,1%	35,08%
Handel, naprawa pojazdów, transport, zakwaterowanie i gastronomia, informacja i komunikacja	25,5%	25,7%	25,62%
Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, obsługa rynku nieruchomości	3,1%	1,6%	2,35%
Pozostałe	43,7%	21,2%	32,58%

Źródło: opracowano na podstawie <https://www.polskawliczbach.pl/Kalisz>

²⁶³

Odsetek osób, głównie mężczyzn, pracujących w przetwórstwie przemysłowym, jest wyższy niż średnie dla Wielkopolski i Polski. Z kolei kobiety dominują w pozostałych sektorach, głównie związanych z usługami publicznymi, np. edukacją, służbą zdrowia itp.

Przetwórstwo przemysłowe

²⁶⁴

Dominują branże, takie jak: przemysł elektromaszynowy (w tym silników lotniczych), spożywczy, chemiczny, włókienniczo-odzieżowy oraz materiałów budowlanych. Zróżnicowanie i zakres działalności przemysłowej w miastach Okręgu daje kaliskiej gospodarce dodatkowy potencjał rozwojowy poprzez rozwijanie powiązań kooperacyjnych. Do sektorów wiodących zalicza się:

- przemysł spożywczy (największy przemysł Kalisza i regionu),
- przemysł lotniczy – produkcja maszyn i silników lotniczych,
- automatyka,
- informatyka,
- przemysł chemiczny,
- przemysł drzewny,
- włókiennictwo oraz przemysł odzieżowy,
- przemysł elektromaszynowy, w tym samochodowy i kolejowy ciężki.

²⁶⁵

Do kluczowych przedsiębiorstw funkcjonujących na terenie Kalisza zaliczyć należy m.in.:

- Przemysł lotniczy: Pratt & Whitney Kalisz, WSK „PZL-KALISZ”, Meyer Tool Poland, MB Aerospace Technologies, Teknequip Kalisz, Hamilton Sundstrand Kalisz.
- Przemysł spożywczy: Grupa Colian, Nestle Polska, Elena, Kenay AG, Kilargo, Calfrost, Fructon, PAULA Ingredients, Planet Food, Złoto Polskie – Family Business, Azet Products.
- Przemysł lekki: Fabryka Firanek i Koronek Haft-Grupa Wistil SA, Runotex, MTM Industries, Dr. Marcus International.
- Przemysł elektromaszynowy i produkcja AGD: Zentex, Reco Polska, Teknia Kalisz, Portos, Konveyor Polska.
- Przemysł drzewny i meblarski: ATO SIGNAGE, Intar.
- Logistyka i budownictwo: DPD, PEKAES, FedEx, T.EL, Raben Logistics Polska, PST Ost Sped, Wega A, FB Antczak.
- IT: Novamedia Innovision.
- Przemysł muzyczny: Schimmel Fabryka Fortepianów, Grand Piano, SAP Renovation.

²⁶⁶

Na obszarze AKO występują też podmioty zajmujące się wytwarzaniem energii cieplnej i elektrycznej. Do jej producentów należą Elektrociepłownia Kalisz-Piwonice w Kaliszu oraz Elektrociepłownia Ostrów i Elektrociepłownia Wagon w Ostrowie Wielkopolskim. Na Wzgórzach Wysockich, na pograniczu Ostrowa i Wysocka Wielkiego, w Raszkowie i w Kaczorach znajdują się elektrownie wiatrowe. W okręgu wydobywany jest także gaz ziemny oraz surowce skalne.

Sektor turystyki

²⁶⁷

Spuścizna historyczna, liczne zabytki oraz atrakcyjne położenie Kalisza otwierają perspektywy rozwoju sektora turystycznego. Samo miasto nie pełni funkcji miejsca wypoczynku organizowanego w oparciu o walory naturalne. Jego zaletą jest raczej potencjał i walory kulturowe. Rozwój turystyki w oparciu o ten potencjał jest teraz jednym z działań priorytetowych wdrażanych w mieście. Cechą unikatową m. Kalisza w jego dziedzictwie historyczno-kulturowym jest wzmiankowanie przez aleksandryjskiego uczonego, Klaudiusza Ptolemeusza, w jego dziele „Geografia” z II wieku n.e., miejscowości Calisia, kojarzonej z obecnym Kaliszem. Ściśle wiąże się z tym faktem położenie miasta na słynnym Szlaku Bursztynowym, który stanowi wartościowy materiał do budowania produktów turystycznych przez samorządy.

268

Kaliskie zabytki i obiekty sztuki sakralnej, stanowią znakomite zaplecze dla turystyki oraz ruchu pielgrzymkowego. Miasto położone jest na trasach pielgrzymkowych między Licheniem i Częstochową. Usytuowane są w nim trzy sanktuaria. Duża liczba zabytków architektury sakralnej niewątpliwie świadczy o wysokim statusie miasta budowanym przez wieki, choć ta oferta może być mniej atrakcyjna dla młodszego odbiorcy.

269

Zgodnie z danymi GUS, liczba obiektów zbiorowego zakwaterowania od kilku lat pozostaje na poziomie ok. 10 obiektów (w tym 9 hoteli), które dysponują ok. 700 całorocznymi miejscami noclegowymi. Obiekty noclegowe są zróżnicowane pod względem jakości usług i cen, co stwarza bogatą ofertę dla turystów z różnych segmentów rynku turystycznego. Na terenie miasta istnieją hotele jedno, dwu i trzy gwiazdkowe.

270

Mikroregion kaliski posiada średni potencjał w zakresie turystyki (155 punktów w kategorii II). Wśród ważniejszych atrakcji należy wymienić: Narodowe Sanktuarium św. Józefa (jedyne w Polsce), Muzeum Okręgowe Ziemi Kaliskiej ze znaczącymi kolekcjami i trzema oddziałami w mieście i okolicy, rezerwat archeologiczny z częściowo zrekonstruowanym piastowskim grodem, liczne i w części dobrze zachowane pałace, dworki oraz inne zabytkowe budowle mieszkalne, a także szereg budowli poprzemysłowych, wśród których w jednej (w Opatówku) mieści się tematyczna placówka muzealna. Obecnie Kalisz nie posiada produktu turystycznego, który generowałby znaczący ruch turystyczny.

271

W latach 2013–2015 liczba turystów odwiedzających miasto utrzymywała się na dość wyrównanym poziomie, około 30 000 osób. W 2016 roku odnotowano istotny (o prawie 15% w stosunku do roku poprzedniego) wzrost liczby turystów, a liczba osób odwiedzających miasto wyniosła w tym roku 34 323 osób. Niestety, w następnych latach zauważalny był znaczący spadek – do 27 861 turystów w 2019 roku. W 2020 roku negatywny trend z został zintensyfikowany z powodu pandemii.

272

W roku 2016 zanotowano najwyższy poziom liczby miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców (7) i jednocześnie najwyższy poziom liczby turystów korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców (334,61) co obrazuje wykres 3.2. W kolejnych latach sytuacja ulegała powolnemu pogorszeniu, by w 2020 roku osiągnąć poziom 184,28 turystów korzystających z noclegów na 1000 mieszkańców oraz 4,2 miejsc noclegowych na 1000 mieszkańców.

Wykres 3.2. Turyści korzystający z miejsc noclegowych oraz liczba miejsc noclegowych w Kaliszu na 1000 ludności w latach 2015–2020

Źródło: GUS

273

Niski poziom rozwoju sektora turystycznego w mieście Kaliszu sprawił, że relatywnie mniejszy był także wpływ pandemii na tę gałąź lokalnej gospodarki. Według wcześniej prowadzonych analiz dotyczących atrakcyjności Kalisza dla turystów, miasto jest pozycjonowane jako „oryginalne, historyczne, najstarsze miasto w Polsce”. Podkreśla się obecność na Szlaku Piastowskim, chociaż jedno-

częście słabo obecny jest przekaz głoszący, że miasto Kalisz mogło być jedną z kilku stolic wczesnośredniowiecznej Polski (państwa Polan), na równi z Poznaniem, Gnieznem i Gieczem.

²⁷⁴ Innymi czynnikami podnoszącymi potencjał turystyki Kalisza, oprócz elementów historycznych, są tereny zielone oraz tradycja festiwali jazzowych i fortepianowych.

²⁷⁵ W celu poprawy jakości oferty i zwiększenia szans na przyciągnięcie większej liczby turystów do miasta, konieczne jest dalsze inwestowanie w infrastrukturę turystyczną, między innymi:

- Stworzenie szeregu szlaków i ścieżek tematycznych (realnych i przynajmniej jednego materialnego) z solidnymi ośrodkami koordynacji w działających obiektach;
- Wzmocnienie siły oddziaływania oferty wydarzeń przez przyciąganie turystów dodatkowymi atrakcjami w czasie odbywania się eventów kulturalnych, np. nocne spektakle lub koncerty;
- Podniesienie poziomu atrakcyjności oferty poprzez wprowadzenie regionalnych posiłków w restauracjach kaliskich;
- Starania o inwestycje w dziedzinie bazy noclegowej w postaci 1–2 obiektów wyższych kategorii, w tym przynajmniej jednego w miejscu zabytkowym, poza miastem;
- Wreszcie, koncentracja promocji turystyki kulturowej na kilku obiektach i produktach (jak szlaki rozpoznawalnych i łatwo kojarzonych z Kaliszem i innymi miejscowościami regionu).

Handel i usługi

²⁷⁶ Infrastruktura handlowa i usługowa w mieście jest dobrze rozwinięta. To, co jest niewątpliwą zaletą z perspektywy konsumentów, nie zawsze jest korzystne z perspektywy lokalnych przedsiębiorców. Centra i galerie handlowe zlokalizowane w mieście nie tylko wypierają z rynku lub ograniczają możliwości rozwoju lokalnych podmiotów, ale także, o czym często się zapomina, wyprowadzają środki pieniężne z lokalnego obiegu. Zysk wypracowany przez lokalnego kaliskiego przedsiębiorcę w znacznie większej części będzie zasilał lokalną gospodarkę, podczas gdy zyski generowane przez ogólnopolskie i międzynarodowe korporacje, które mają swoje sklepy i lokale usługowe na terenie miasta Kalisza, są transferowane do innych części kraju (CIT). Zwykle, obecność podmiotów nie-lokalnych wiąże się także z płaceniem podatku CIT, którego udziałem są jednostki samorządu terytorialnego zlokalizowane poza miastem Kaliszem.

²⁷⁷ W opinii młodszych mieszkańców miasta w grupie wiekowej 16–25, infrastruktura handlowa jest dobrze oceniana – pozwala zaspokoić ich bieżące potrzeby. Ewentualne braki w ofercie handlowej badani z łatwością kompensują sobie zakupami w Internecie lub też zakupami w innych miastach (Ostrów Wielkopolski, Poznań, Wrocław, Łódź, Warszawa). Badani wskazują, że sieć handlowa w Kaliszu daje dosyć duże możliwości wyboru, sklepy i galerie są dobrze skomunikowane, miasto daje możliwości zrobienia podstawowych zakupów w sklepach blisko miejsca zamieszkania.

²⁷⁸ Jako niedoskonałość sieci handlowej Kalisza, badani wskazywali brak sklepów charakterystycznych dla dużych miast (np. IKEA, ZARA). Wypowiedzi badanych sugerują, że brak ten jest odczuwany bardziej ze względu na fakt, że sklepy takie są atrybutem dużego ośrodka miejskiego, niż ze względu na potrzeby materialne związane z zakupami w tych sklepach (sklepy takie prowadzą sprzedaż internetową). Jednak decyzje międzynarodowych sieci handlowych odnośnie lokalizacji punktów sprzedaży podejmowane są na podstawie siły nabywczej ludności zamieszkującej dany rejon.

²⁷⁹ Ocena oferty handlowej w opinii mieszkańców w wieku 26 do 60 lat jest również pozytywna. Ze względu na bardziej wyszukane oczekiwania osób starszych, niektórzy uczestnicy badania wskazywali na brak sklepów z ofertą specjalistyczną, hobbistyczną, designerską, niezależnych księgarni, sklepu muzycznego itp. Uczestnicy badania byli zainteresowani zakupem zdrowej żywności, której brakuje w lokalnym handlu. W Kaliszu trudno zakupić płody rolne bezpośrednio od ich lokalnych producentów. Tym niemniej, braki w ofercie handlowej nie są zbyt uciążliwe, ponieważ mieszkańcy mają możliwość zakupu wszelkiego rodzaju produktów przez Internet.

Badana młodzież kaliska dosyć silnie komunikowała swoje rozczarowanie usługami gastronomicznymi dostępnymi w Kaliszu. W opinii młodzieży, usługi gastronomiczne w mieście są: (1) słabo dostępne ze względu na małą liczbę takich punktów; (2) mało różnorodne. Jednocześnie, stanowią ważny element jakości życia tej grupy wiekowej, która jest nastawiona na spędzanie czasu w przestrzeniach publicznych, ze znajomymi. Nisko oceniana pod względem ilościowym i jakościowym oferta usług gastronomicznych adresowanych do młodzieży w Kaliszu powoduje, że często wybiera ona lokale gastronomiczne w Ostrowie Wielkopolskim, gdzie w ich opinii, liczba takich lokali (pubów, klubów, kawiarni) oraz ich różnorodność, są dużo większe i dają możliwość lepszego zaspokojenia zróżnicowanych potrzeb młodzieży. Niedostatek infrastruktury gastronomicznej wpływa na migracje weekendowe młodzieży kaliskiej do innych miast.

Starsi mieszkańcy miasta także nie są zadowoleni z oferty gastronomicznej. Wszyscy uczestnicy badania sygnalizują trend spadkowy w liczbie niezależnych osiedlowych sklepów. Jako zalety handlu i usług w Kaliszu badani wskazywali:

- dużą różnorodność rodzajów sklepów (galerie, sklepy z jedną ladą),
- dostępność przestrzenną sklepów (są blisko domu),
- dostępność niezbędnych usług,
- szeroki wybór jakościowy towarów (dostęp do towarów zarówno wyższej, jak i niższej jakości, tańszych i droższych),
- mniejsze kolejki w sklepach niż w dużym mieście,
- krótszy czas realizacji usług niż w dużym mieście,
- niższe ceny usług niż w dużym mieście.

Do wad handlu i usług w Kaliszu uczestnicy badania zaliczyli:

- zbyt mały wybór wykonawców danej usługi, co wpływa na jakość części usług – coraz silniej odczuwany brak małych sklepów spożywczych w pobliżu miejsca zamieszkania,
- niewielką podaż produktów luksusowych, hobbistycznych, niszowych, ekskluzywnych i designerskich,
- brak planu rozwoju i wspierania miejscowego handlu w Kaliszu, w tym także polityki ochrony interesów kaliskich kupców w konfrontacji z dużymi sieciami handlowymi i usługowymi.
- niewielką różnorodność lokali gastronomicznych,
- zbyt małą liczbę firmowych sklepów polskich marek,
- zbyt dużą liczbę odzieżowych sklepów sieciowych,
- brak sklepów światowych marek takich, jak np. „Zara”, „Ikea”,
- zanikanie sklepów i punktów gastronomicznych oraz niektórych usług w Kaliszu (np. szewc).

Opinia uczestników badania w wieku 60+ w odniesieniu do jakości oferty handlowej i usługowej, jest wypadkową innych potrzeb i oczekiwań, które są odmienne od potrzeb młodszych mieszkańców miasta. Osoby z grupy wiekowej powyżej 60 lat są bardziej wrażliwe na cenę i poszukują możliwości zakupu tańszych towarów, a także naprawy posiadanych przez nich produktów (jako alternatywy wobec zakupu nowych). Osoby starsze wskazują na bariery architektoniczne utrudniające im korzystanie z galerii handlowych. Rosnący udział starszych mieszkańców populacji miasta Kalisza można także potraktować jako wyzwanie, ale także szanse dla kaliskiego handlu, który będzie musiał dostosować swoją ofertę do zmieniających się gustów starszej grupy wiekowej. Ponadto, konieczne będzie zwiększenie dostępności architektonicznej do punktów handlowych i usługowych wychodząc naprzeciw potrzebom osób starszych. Wypowiedzi badanych wskazują, że dostępność przestrzenna małych sklepów spożywczych i naprawczych punktów usługowych, jest zróżnicowana w zależności od rejonu miasta. Konsekwencją tego faktu jest zróżnicowana ocena dostępności handlu i usług w Kaliszu przez osoby starsze.

Jako zalety handlu i usług w Kaliszu uczestnicy badań jakościowych w wieku powyżej 60 lat wskazywali:

- dostępność w mieście wszystkich niezbędnych towarów,
- obecność w pobliżu domu małych sklepów spożywczych (dotyczy części badanych),
- obecność w mieście targowiska i bazarków,
- uprzejmość obsługi w stosunku do seniorów,
- różnorodność typów sklepów (galerie handlowe, hipermarkety, sklepy tradycyjne z jedną kasą, targowiska).

²⁸⁵

Wadami handlu i usług dla osób starszych mieszkających w Kaliszu są:

- zmniejszająca się dostępność do sklepów zlokalizowanych w najbliższej okolicy, co wymusza konieczność odbywania dalszych podróży w celu dokonania zakupów,
- zmniejszająca się liczba podmiotów drobnego handlu i usług,
- brak punktów usługowych oferujących naprawy (np. szewc, poprawki krawieckie itp.),
- brak małych sklepów specjalistycznych (np. budowlanych).

Czynniki sprzyjające i utrudniające prowadzenie działalności gospodarczej w opinii przedstawicieli kaliskiego biznesu

²⁸⁶

Jako czynniki pozytywnie wpływające na prowadzenie działalności gospodarczej w Kaliszu badani przedsiębiorcy i managerowie wskazywali:

- powstanie Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej,
- bliskość dużej grupy odbiorców towarów i usług,
- otwartość kaliszczan na współpracę,
- położenie Kalisza pomiędzy dużymi miastami (Łódź, Poznań, Wrocław) – pozwala to znaleźć większą liczbę klientów, zwiększa możliwości wyboru dostawców, negocjowania cen,
- odpowiednią podaż nowych kadr na rynek pracy, między innymi dzięki funkcjonowaniu szkół wyższych na terenie miasta,
- obecność turystów w mieście.

²⁸⁷

Uczestnicy badań jakościowych jako elementy niesprzyjające prowadzeniu działalności gospodarczej w Kaliszu, wymieniali:

- wyższe niż w okolicznych miejscowościach podatki,
- brak atrakcji zapewniających możliwość spędzania czasu wolnego,
- niewystarczającą otwartość na współpracę z przedsiębiorstwami po stronie niektórych urzędów,
- odpływ młodzieży z miasta (jako efekty tego trendu przedsiębiorcy wskazywali spadek podaży siły roboczej oraz kurczenie się rynku wewnętrznego na lokalne produkty i usługi, m.in. w punktach usług gastronomicznych),
- niedostateczne zaangażowanie ze strony władz samorządowych w uczestniczenie w dialogu ze środowiskiem przedsiębiorców,
- nieinformowanie przedsiębiorców o planach i zamierzeniach władz samorządowych nt. rozwoju miasta („słaby kontakt władz miasta”),
- brak obwodnicy w mieście,
- dla branży gastronomicznej – zbyt intensywny ruch samochodowy w centrum miasta,
- brak dogodnych połączeń miasta Kalisza z innymi dużymi miastami,
- przedstawiciele niektórych sektorów gospodarki sygnalizowali brak odpowiednio wykształconych pracowników.

3.2. Rynek pracy

Specyfika rynku pracy

²⁸⁸

Istotną barierą dla rozwoju średnich miast jest specyfika ich rynku pracy, polegająca na ograniczonym dostępie do miejsc pracy w usługach intensywnie wykorzystujących wiedzę oraz w sekto-

rach kreatywnych. Pracownicy tych branż są pod wieloma względami, niezwykle cennym zasobem, nie tylko ze względu na wysokie płace, ale także dlatego, że tworzą popyt na wiele usług, przyczyniając się do rozwoju lokalnej przedsiębiorczości i przyciągają do miasta kolejnych przedstawicieli swoich zawodów. Tym niemniej, zarówno analiza struktury gospodarki lokalnej, jak i wyniki badań jakościowych przeprowadzonych na potrzeby niniejszej analizy, wskazują jednocześnie na niedobór miejsc pracy dla pracowników o wysokich kompetencjach, które zwykle oferują przedsiębiorstwa zaawansowane technologicznie i przedsiębiorstwa intensywnie wykorzystujące wiedzę (knowledge-intensive).

²⁸⁹ Podaż siły roboczej i jej struktura mają kluczowe znaczenie dla sfery gospodarczej. Znacznie lepiej na tle średniej dla województwa (285) wypada miasto Kalisz w odniesieniu do liczby pracujących na 1000 ludności (344). Jest to więcej od wartości dla województwa wielkopolskiego oraz znacznie więcej od wartości dla Polski. W 2019 roku miasto Kalisz znajdowało się na 16. pozycji w rankingu najniższej stopy bezrobocia rejestrowanego wśród 66 polskich miast na prawach powiatu.

²⁹⁰ Pod względem udziału bezrobotnych zarejestrowanych poniżej 25. roku życia w liczbie bezrobotnych ogółem w %, Kalisz charakteryzuje mniejsza wartość tego wskaźnika (7,8%), niż średnia dla województwa wielkopolskiego – 13,8. Miasto Kalisz charakteryzuje niska stopa bezrobocia dla tej grupy wiekowej – 2,6%, która jest bardzo podobna do średniej dla województwa wielkopolskiego wynoszącej w 2019 roku 2,8%.

²⁹¹ Na wykresie 3.3. przedstawiono zmiany w strukturze ludności w okresie 5 lat. Wynika z niego, że odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym był bardzo stabilny, natomiast nieznacznie wzrósł udział ludności w wieku poprodukcyjnym.

Wykres 3.3. Ludność według ekonomicznych grup wieku

Źródło GUS, 2019

²⁹² Z punktu widzenia potencjalnych inwestorów taka sytuacja jest korzystna, ponieważ pozwala na prognozowanie zmian oraz dostarcza informacji na temat podaży przyszłej siły roboczej (ludność w wieku przedprodukcyjnym). Jednak informacja ta w zestawieniu z wysokim odsetkiem deklarowanej przez mieszkańców miasta chęci zmiany miejsca zamieszkania może oznaczać, że miasto Kalisz będzie traciło z powodu emigracji w przyszłości tych młodych mieszkańców, którzy obecnie są w wieku przedprodukcyjnym, lecz wkrótce osiągną wiek produkcyjny. Z punktu widzenia przyciągania nowych inwestorów, niezbędne wydaje się podjęcie działań mających na celu zatrzymanie w Kaliszu osób kończących szkoły średnie i studia.

²⁹³ Liczba bezrobotnych (stan na dzień 31.05.2021 r.) w Kaliszu wyniosła 2723 ogółem a stopa bezrobocia aktualizowana na podstawie danych z GUS (IV 2021 r.) wyniosła 3,6% i była nieco wyższa niż w powiecie kaliskim (2,9%), porównywalna ze średnią dla województwa wielkopolskiego – 3,8% i zauważalnie niższa niż średnia dla Polski: 6,3%.

²⁹⁴ Uczestnicy badań jakościowych wskazują na niewielką liczbę miejsc pracy dla absolwentów kierunków humanistycznych, artystycznych i nauk społecznych. Badani kaliszanie wyrażali opinię, że zbyt wąska oferta na rynku pracy zmusza młodych ludzi do wyjazdu z Kalisza i poszukiwania pracy w większych miastach. Badani wskazywali także na istnienie w Kaliszu zjawiska „szklanego sufitu”

na rynku pracy. W ocenie badanych, możliwości rozwoju zawodowego, awansu są w Kaliszu mocno ograniczone, co także skutkuje odpływem młodych pracowników z miasta, szczególnie tych osób, które są bardziej ambitne i mają wyższe oczekiwania wobec pracodawcy. W opinii mieszkańców, na ograniczoną ofertę atrakcyjnych miejsc pracy ma także wpływ nieobecność w Kaliszu dużych przedsiębiorstw, korporacji, które oferują silnie zróżnicowane stanowiska pracy oraz dają możliwości rozwoju i awansu zawodowego. W trakcie badań jakościowych pojawiło się wskazanie, że obecnie duża część młodych ludzi chciałaby pracować w zawodach lub sektorach kreatywnych, a w Kaliszu brak jest tego typu ofert pracy i takich sektorów. Część młodych uczestników badań jakościowych wskazała, że wykonuje pracę zdalną z Kalisza na rzecz pracodawców zlokalizowanych w innych częściach Polski. Zjawisko to dotyczy zawodów kreatywnych oraz związanych z branżą IT. Dzięki upowszechnieniu tego typu rozwiązań, można zwiększyć liczbę młodych kaliszan pracujących w ten sposób.

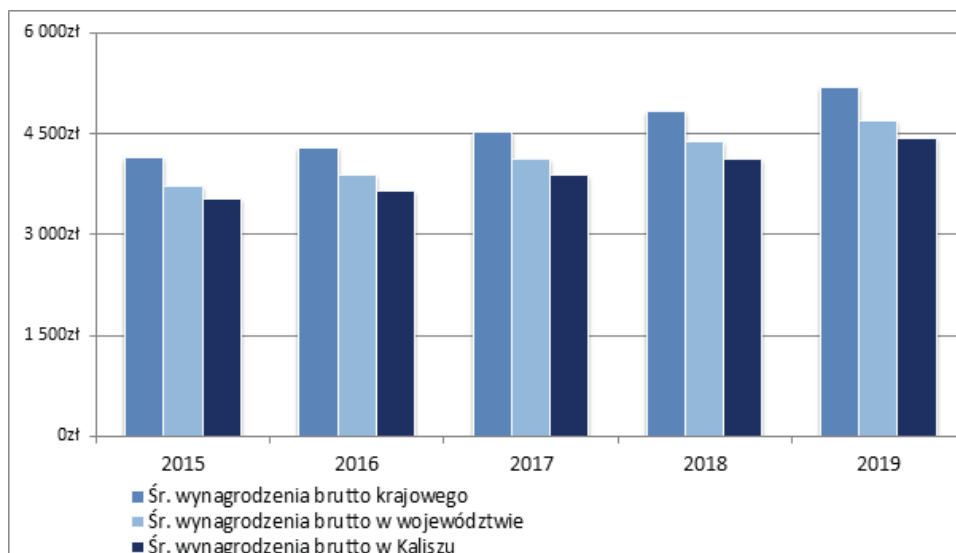
²⁹⁵ Charakterystyczne cechy osób bezrobotnych w powiecie kaliskim) to:

- przewaga bezrobotnych kobiet (56,3%),
- duża ilość osób bez kwalifikacji zawodowych (34,7%),
- stosunkowo duża ilość osób bez doświadczenia zawodowego (15,0%),
- zdecydowana większość bezrobotnych bez prawa do zasiłku (84,1%),
- duży udział bezrobotnych poprzednio pracujących (91,8%).

Poziom wynagrodzeń

²⁹⁶ Przeciętne wynagrodzenie w województwie wielkopolskim w 2019 roku wynosiło 4 687 zł brutto miesięcznie, a w Kaliszu 4430 zł (wykres 3.4.) i nieco mniej w Ostrowie Wlkp. (4200 zł).

Wykres 3.4. Średnie wynagrodzenie w Kaliszu w latach 2015–2019 na tle Wielkopolski i Polski

Źródło: <https://stat.gov.pl/>

²⁹⁷ Przeciętne wynagrodzenie w mieście Kaliszu, nie licząc miasta Poznania, należało do najwyższych wśród średnich miast województwa wielkopolskiego. Warto zwrócić uwagę, że w opinii pracodawców (wyniki badań jakościowych, Metaphor, 2021) poziom płac jest wysoki, co obniża konkurencyjność ich przedsiębiorstw.

Perspektywy zatrudnienia

²⁹⁸ Jeden z uczestników warsztatów ujął tę kwestię w następujący sposób: „W Kaliszu znalezienie pracy, takiej która da środki do życia, plus ewentualnie umowę i komfort funkcjonowania, jest możliwe, ale nie zawsze będzie to szło z tym, jakie kto ma wykształcenie i predyspozycje i doświadczenie

zawodowe, czasami trzeba wówczas wykonywać pracę poniżej swoich kwalifikacji". Według przedstawicieli grupy wiekowej 16–25 w Kaliszu relatywnie łatwo znaleźć pracę osobom, które:

- nie posiadają wysokich kwalifikacji zawodowych,
- swoją edukację kończą na poziomie szkoły średniej,
- nie mają dużych wymagań odnośnie rodzaju pracy zawodowej,
- nie mają wysokich wymagań związanych z wysokością zarobków,
- nie odczuwają potrzeby rozwoju zawodowego.

²⁹⁹ Wyżej przedstawione opinie nie wystawiają dobrego świadectwa kaliskim pracodawcom, w szczególności pod względem umożliwiania rozwoju zawodowego swoim pracownikom. W trakcie badań jakościowych pojawiła się także opinia, że pracodawcy kaliscy nie dbają o rozwój zawodowy swoich pracowników, nie wysyłają ich na kursy, szkolenia podnoszące kwalifikacje pracowników itp. W ocenie młodzieży, rynek pracy w Kaliszu jest także mało urozmaicony, oferty pracy są dosyć jednorodne i nie uwzględniają różnorodnych zainteresowań zawodowych kaliszan. Przekonanie to wpływa również negatywnie na ogólną ocenę rynku pracy w Kaliszu. Wypowiedzi badanej młodzieży wskazują, że młodzi mieszkańcy miasta, którzy zdobyli wykształcenie wyższe oraz są wysokiej klasy specjalistami, stoją przed następującymi wyborami:

- wyjechać z Kalisza do większego miasta i tam poszukać pracy odpowiadającej ich aspiracjom,
- poszukać pracy w Kaliszu wspierając się „znajomościami”,
- założyć własną działalność gospodarczą w Kaliszu i tutaj ją prowadzić,
- pracować on-line na rzecz pracodawców w innych miastach.

³⁰⁰ Badani wskazywali, że zarobki możliwe do uzyskania w mieście w oparciu o umowę o pracę, nie pozwalają na pełne usamodzielnienie się młodych ludzi. Badani są przekonani, że zarobki te nie pozwalają na samodzielny zakup mieszkania, bieżące funkcjonowanie i odkładanie pieniędzy na wakacje – a te elementy są dla młodych ludzi punktami odniesienia, jeśli chodzi o jakość życia.

³⁰¹ Opinie na temat rynku pracy mieszkańców w wieku 26 do 60 lat, czyli w wieku produkcyjnym, są zróżnicowane ze względu na poziom wykształcenia (tabela 3.2.).

Tabela 3.2. Ocena kaliskiego rynku pracy ze względu na typ i poziom wykształcenia uczestników badania

Typ i poziom wykształcenia	Ocena kaliskiego rynku pracy
Wykształcenie podstawowe zawodowe	Na kaliskim rynku jest dużo ofert pracy, łatwo znaleźć pracę, ale raczej z niskimi zarobkami.
Wykształcenie średnie techniczne	Na kaliskim rynku jest dużo ofert pracy, łatwo znaleźć pracę z satysfakcjonującym poziomem zarobków.
Wykształcenie średnie ogólne	Raczej mało ofert pracy dla osób z takim wykształceniem, jeśli tak, to z niskimi zarobkami.
Wykształcenie wyższe techniczne	W zależności od specjalności – łatwo lub trudno znaleźć pracę w Kaliszu. Zarobki są silnie zróżnicowane.
Wykształcenie wyższe inne niż techniczne	Bardzo trudno znaleźć pracę w Kaliszu, jest mało ofert, a te które są, dają raczej niskie zarobki.

Źródło: Metaphor, 2021

3.3. Wsparcie inwestorów i tereny inwestycyjne

³⁰² Diagnoza wsparcia udzielanego inwestorom obejmuje ogólną ocenę warunków prowadzenia działalności gospodarczej, opis terenów inwestycyjnych dostępnych w Kaliszu oraz zestawienie

czynników sprzyjających i utrudniających prowadzenie działalności gospodarczej w opinii przedstawicieli kaliskiego biznesu. Ponadto, omówione zostały kwestie poświęcone marce „Kalisz”.

³⁰³

Jednym z dwóch głównych filarów wzrostu gospodarczego i prężnej gospodarki jest wielkość inwestycji (drugi to konsumpcja). Inwestycje mogą pochodzić ze źródeł prywatnych i publicznych. Głównym źródłem inwestycji publicznych na terenie samorządów są same samorzady (środki budżetowe, środki unijne i in.). Okazjonalnie na terenie samorządu znaczącym inwestorem może okazać się rząd centralny, na przykład w przypadku budowy portu lotniczego, przebudowy linii kolejowej czy drogi krajowej. Samorzady mogą także otrzymać od Rządu wsparcie na działania celowe. Przykładem jest, wspierana z funduszy centralnych, rewitalizacja miasta Łodzi. Na podstawie dotychczasowych doświadczeń można stwierdzić, że miasto Kalisz nie jest dla rządu centralnego priorytetowe, jeśli chodzi o inwestycje, o czym na przykład świadczy niski priorytet budowy drogi krajowej S11 czy brak znaczących inwestycji w połączenia kolejowe (choć należy podkreślić w tym miejscu, że od 2024 roku planowana jest budowa nowej linii kolejowej na trasie Poznań-Kalisz-Łódź aż do Centralnego Portu Komunikacyjnego).

³⁰⁴

W warunkach gospodarki rynkowej kluczowe znaczenie ma wartość inwestycji inwestorów prywatnych. Samorzady na całym świecie, nie tylko w Polsce, intensywnie zabiegają o przyciągnięcie inwestorów zewnętrznych, w tym także zagranicznych. Do czynników, które są brane pod uwagę przez inwestorów przy wyborze miejsca lokalizacji nowej inwestycji, zalicza się:

- infrastrukturę dla biznesu,
- położenie i dostępność,
- kapitał ludzki usługi publiczne, jakość życia,
- gospodarkę,
- kapitał relacyjny (społeczny).

³⁰⁵

Warunki do prowadzenia działalności gospodarczej w mieście Kaliszu są relatywnie dobre. Szczególnie korzystne jest prowadzenie działalności gospodarczej o niższej wartości dodanej ze względu na relatywnie dużą podaż wykwalifikowanej siły roboczej o profilu technicznym, rozwinięte szkolnictwo branżowe, korzystną lokalizację na mapie kraju, istnienie rozwiniętej sieci instytucji wsparcia biznesu. Panuje także przyjazny klimat inwestycyjny oferowany przez władze samorządowe.

³⁰⁶

Z powodu niedostatku inwestycji zaawansowanych technologicznie i o wysokiej wartości dodanej, aktywność/uwaga inwestorów, a także ocena ogólnych warunków do prowadzenia działalności gospodarczej, w dużej mierze sprowadza się do oceny podaży i jakości gruntów. Ze względu na ceny gruntów, konkurencję dla miasta Kalisza stanowią okoliczne gminy. Uczestnicy badań jakościowych – przedsiębiorcy i kadra zarządzająca przedsiębiorstw – wymieniali następujące czynniki ułatwiające prowadzenie i rozwijanie działalności gospodarczej:

- Jasna i dobrze skomunikowana przez władze samorządowe wizja rozwoju miasta;
- Przejrzystość przepisów i regulacji dotyczących działalności gospodarczej prowadzonej w mieście;
- Otrzymywanie roboczych, częstych kontaktów przez władze miasta ze środowiskiem przedsiębiorców;
- Wyczulenie władz miasta na potrzeby mieszkańców dzięki trafnemu rozpoznaniu ich potrzeb;
- Łatwy dostęp do funduszy unijnych;
- Dobra infrastruktura drogowa w mieście.

³⁰⁷

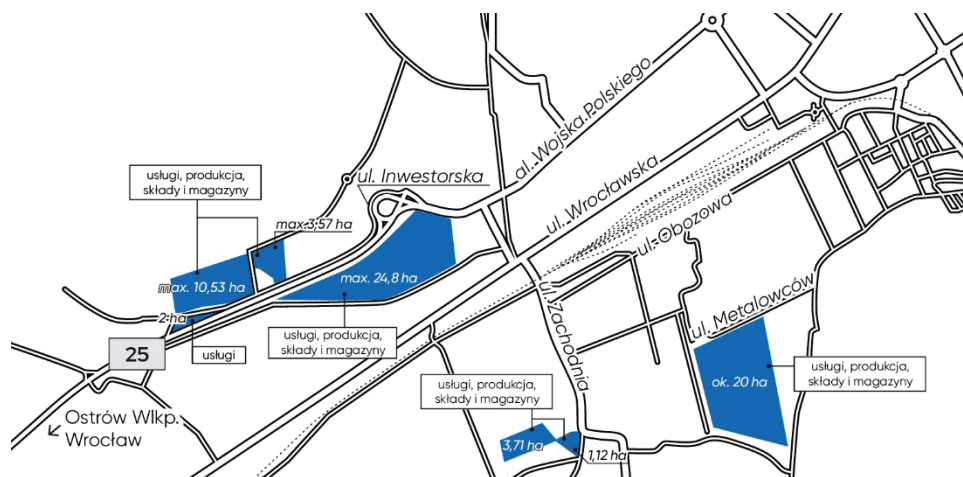
Kaliszcy przedsiębiorcy i managerowie szczególnie silnie wskazywali na rolę dobrej komunikacji i współpracy władz miasta z przedsiębiorcami i managerami dużych firm. Skutecznie realizowana komunikacja i dialog prowadzone pomiędzy władzami samorządowymi a środowiskiem przedsiębiorców, pozwalają, zdaniem uczestników badań jakościowych, na lepsze dopasowanie działalności gospodarczej do potrzeb mieszkańców i realizację wspólnych działań na rzecz poprawy jakości życia i zamożności mieszkańców.

Kaliszcy przedsiębiorcy oceniali, że w mieście są dobre warunki do rozwoju niewielkich przedsiębiorstw, ponieważ rynek na ich towary i usługi na terenie miasta jest wystarczający i nie muszą szukać odbiorców poza Kaliszem. Badani wskazywali, że Aglomeracja Kalisz–Ostrowska może być szansą na rozwój, szczególnie średnich przedsiębiorstw, dla których rynek kaliski jest zbyt mały, aby mogły się utrzymać. Jako istotne czynniki rozwoju gospodarczego miasta badani wskazywali:

- możliwość szybkiego i sprawnego poruszania się po całym mieście (w tym kontekście była wskazywana konieczność budowy obwodnicy Kalisza),
- dobre połączenia drogowe z innymi rejonami Polski (wskazywano na potrzebę budowy dobrych połączeń drogowych łączących Kalisz z autostradami i głównymi drogami).

Zgodnie z zapisami Ustawy o wspieraniu nowych inwestycji z dnia 10 maja 2018 roku obszar całej Polski jest specjalną strefą inwestycyjną. Poszczególnym obszarom Polski przypisano spółki zarządzające. Miasto Kalisz od 2018 roku podlega pod Łódzką Specjalną Strefę Ekonomiczną S.A. Ponadto, w mieście znajdują się pojedyncze działki, które są w zarządzaniu Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej sp. z o.o. Istotnym zasobem terenów inwestycyjnych jest Strefa Gospodarcza Dobrzec–Zachód (mapa 3.1.). Są to tereny o bardzo dobrej dostępności komunikacyjnej, uzbrojone, zlokalizowane w paśmie zasadniczego kierunku rozbudowy miasta – na osi aglomeracji Kalisz–Ostrów Wielkopolski. Korzystne zróżnicowanie sposobów zagospodarowania przestrzennego pozwala na budowę zakładów produkcyjnych, usługowych, baz logistycznych. Zgodnie z zapisami Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego w Strefie Dobrzec–Zachód możliwe jest prowadzenie działalności usługowej, produkcyjnej oraz magazynowej na obszarze ok. 40 ha, natomiast dodatkowe 2 ha są przeznaczone tylko do działalności usługowej.

Mapa 3.1. Położenie najważniejszych terenów inwestycyjnych w Kaliszu w 2021 roku

Źródło: UMK

We wrześniu 2020 roku przyjęto miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dotyczący południowo-zachodniej części osiedla Zagorzynek i wschodniego krańca osiedla Szczypiorno, co znacząco skróci proces inwestycyjny. Obszar objęty planem ma powierzchnię 90,80 ha i jest przeznaczony do lokowania działalności produkcyjnej i usługowej.

W marcu 2020 roku rozpoczęto budowę Panattoni Park Kalisz, który będzie pierwszym kompleksem klasy A w okolicy, a jego powierzchnia wyniesie docelowo ponad 35 000 m kw. Inwestycja powstaje według formuły Small Business Units, z najmniejszymi modułami o powierzchni 1380 m kw. W 2021 roku firma Panattoni oddała do użytku nowy obiekt typu build-to-suit (obiekt produkcyjny o pow. 40 000 m kw.) dla firmy Leviat – globalnego producenta innowacyjnych rozwiązań dla przemysłu i sektora budowlanego, działającego w 60 lokalizacjach na świecie. Łącznie firma Panattoni realizuje inwestycje na 16 ha terenów w Strefie Gospodarczej Dobrzec–Zachód.

W latach 2019 – 2020 inwestorzy zakupili blisko 20 ha terenów inwestycyjnych w Kaliszu. Tego typu inwestycje pozwalają wykorzystywać doskonałe położenie drugiego miasta w Wielkopolsce między

trzema kluczowymi miastami na logistycznej mapie Polski – Łodzią, Wrocławiem i Poznaniem, a jednocześnie nie ma w nim magazynów klasy A.

³¹³ Przedsiębiorcy i managerowie kaliscy postulowali w trakcie badań o:

- polepszenie i intensyfikację dialogu pomiędzy władzami miasta a kaliskimi przedsiębiorcami,
- podjęcie działań wspierających inkubację nowych przedsiębiorstw (np. poprzez udostępnianie lokali na prowadzenie działalności gospodarczej na preferencyjnych warunkach, wsparcie w obsłudze księgowej itp.),
- ułatwienia w zakresie zakupu gruntów przez inwestorów,
- bardziej intensywną współpracę przedsiębiorstw z sektorem edukacyjnym (np. tworzenie kierunków kształcenia, na które jest zapotrzebowanie w mieście, współtworzenie programów przygotowania uczniów i studentów do zawodu, współpraca w zakresie praktyk zawodowych w przedsiębiorstwach kaliskich).

³¹⁴ Wyniki badań jakościowych pokazują, że zarówno przedsiębiorcy, jak i inwestorzy, są bardzo zainteresowani różnego rodzaju formami wsparcia. Jednocześnie, zwracają uwagę na niesatysfakcjonującą politykę informacyjną ze strony Urzędu Miasta w zakresie różnego rodzaju form wsparcia dla inwestorów ze strony Urzędu.

Oferta samorządu m. Kalisza dla przedsiębiorców

³¹⁵ Wspieranie przedsiębiorczości jest jednym z priorytetów organów administracji samorządowej w Kaliszu. Miasto oferuje zwolnienie z podatku od nieruchomości w ramach regionalnej pomocy inwestycyjnej do 5 lat, w przypadku których zwolnieniu podlegają budynki lub ich części położone na terenie miasta Kalisza oraz związane z nimi grunty i budowle zajęte na prowadzenie działalności produkcyjnej (w pewnych wyłączeniach), działalności polegającej na magazynowaniu, sortowaniu i składowaniu towarów rozumianych jako dobra konsumpcyjne i produkcyjne z wyłączeniem działalności handlowej – zwolnienie przysługuje w przypadku inwestycji początkowej, w wyniku której powstanie magazyn, hala magazynowa o pow. użytkowej co najmniej 2000 m. Kw oraz działalności usługowej w sektorze nowoczesnych usług dla biznesu – zwolnienie przysługuje w przypadku inwestycji początkowej, w wyniku której powstanie budynek biurowy o pow. użytkowej co najmniej 1500 m. kw. pod lokalizację firm realizujących usługi z zakresu BPO, ITO, SSC oraz R&D⁹.

³¹⁶ Ponadto w ramach pomocy *de minimis* jest zwolnienie z podatku od nieruchomości na okres 3 lat: zwolnione są nowo wybudowane budynki lub ich części przeznaczone do prowadzenia działalności gospodarczej, pod warunkiem wykorzystania ich do tej działalności¹⁰(w par. 3. Uchwały określono wyłączenia dotyczące wspomnianego zwolnienia).

³¹⁷ Wychodząc naprzeciw potrzebom właścicieli sklepów, kawiarni, restauracji, miasto wprowadziło okresowe ulgi w opłatach za wynajem lokali komunalnych przez przedsiębiorców, tj.:

- obniżenie wysokości stawek czynszowych za wynajem lokali użytkowych o 30%;
- zawieszenie corocznej waloryzacji naliczanego czynszu za lokale użytkowe;
- częściowe zwolnienie z opłat czynszowych za wynajmowane piwnice przynależne do lokali użytkowych:
- piwnice wykorzystywane do prowadzenia działalności gospodarczej – 70% minimalnych stawek czynszu,
- piwnice wykorzystywane na cele magazynowe i składowe – 25% minimalnych stawek czynszu;
- piwnice nieużytkowane przez najemcę, niezależne od lokalu użytkowego – 10% minimalnych stawek czynszu;

⁹ UCHWAŁA NR XXXVIII/557/2021 RADY MIASTA KALISZA z dnia 29 kwietnia 2021 r. w sprawie zwolnienia z podatku od nieruchomości w ramach regionalnej pomocy inwestycyjnej dla przedsiębiorców realizujących inwestycje początkowe

¹⁰ UCHWAŁA NR XXXII/471/2020 RADY MIASTA KALISZA z dnia 26 listopada 2020 r. w sprawie zwolnienia od podatku od nieruchomości nowo wybudowanych budynków lub ich części.

- ułatwienie rezygnacji z wynajmu niektórych pomieszczeń piwnicznych;
- obniżenie stawek czynszu dla przedsiębiorców wynajmujących lokale użytkowe w wyniku nowo organizowanych przetargów nieograniczonych (start-up): w okresie pierwszych 12 miesięcy po zawarciu umowy najmu – 50% w stosunku do stawki wylicytowanej, w okresie kolejnych 12 miesięcy trwania najmu – 75% w stosunku do stawki wylicytowanej, po 24 miesiącach najmu i dalej – 100% stawki wylicytowanej.

Ocena jakości prowadzenia działalności gospodarczej w opinii przedsiębiorców

³¹⁸ Przedsiębiorcy byli proszeni o ocenę dziewięciu aspektów prowadzenia działalności gospodarczej w Kaliszu¹¹. W tabeli 3.3. przedstawiono ocenę każdego z aspektów.

Tabela 3.3. Ocena możliwości prowadzenia działalności gospodarczej w m. Kaliszu w opinii przedsiębiorców

Aspekty prowadzenia działalności gospodarczej	Ocena			
	Dobra	Zadowalająca	Wymaga poprawy	Nie wiem/nie mam zdania/nie dotyczy mnie
Możliwość znalezienia na lokalnym rynku pracy pracownika o wymaganych kwalifikacjach	8,33%	16,67%	44,64%	30,36%
Dostępność komunikacyjna ważna dla Pani/Pana biznesu	15,48%	28,57%	32,74%	23,21%
Dostępność terenów inwestycyjnych	9,52%	16,67%	33,33%	40,48%
Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w infrastrukturę techniczną	7,74%	18,45%	29,17%	44,64%
Dostępność informacji o ofertach inwestycyjnych i zwolnieniach/ulgach inwestycyjnych	7,14%	17,86%	47,62%	27,38%
Współpraca z Urzędem Miasta Kalisza w zakresie przygotowania i realizacji procesu inwestycyjnego (zgłoszenia, pozwolenia, decyzje)	7,74%	23,81%	43,45%	25,00%
Możliwość korzystania z lokalnych podmiotów świadczących usługi doradcze i szkoleniowe, wspierające zakładanie i prowadzenie działalności gospodarczej	7,14%	25,60%	45,24%	22,02%
Możliwość kontaktów i współpracy z innymi przedsiębiorcami w ramach zrzeszeń przedsiębiorców (stowarzyszeń zawodowych, izb gospodarczych, fundacji)	10,12%	24,40%	38,69%	26,79%
Możliwość otrzymania wsparcia z instytucji pośrednictwa pracy i przeciwdziałania bezrobociu (np. w zakresie staży, refundacji części kosztów za wynagrodzenia skierowanych do pracy bezrobotnych, doradztwa zawodowego, świadczeń aktywizacyjnych za zatrudnienie bezrobotnego)	10,71%	18,45%	48,81%	22,02%

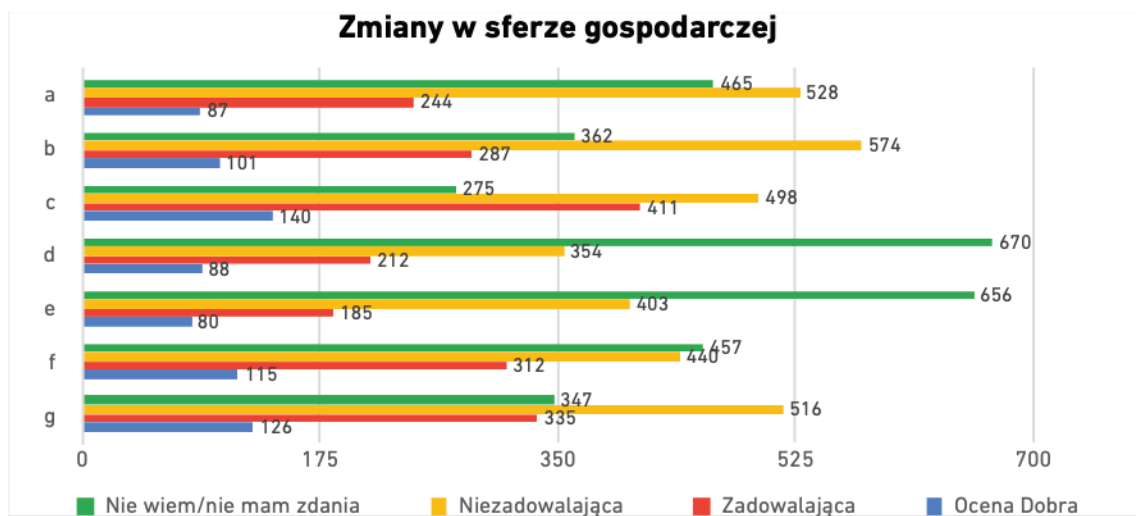
Źródło: Badanie metodą CAWI, Metaphor, 2021

¹¹ Każdy z tych aspektów mógł być oceniony jako „dobry”, „zadowalający” lub „wymagający poprawy”. Ponadto, uczestnik badania mógł w danej kwestii odpowiedzieć: „nie wiem/nie mam zdania/nie dotyczy mnie”.

Relatywnie najlepiej oceniono dostępność komunikacyjną. W przypadku pozostałych 8 obszarów zanotowano odsetek ocen dobrych w przedziale od 7% do nieco poniżej 11%. W przypadku rozkładu ocen „wymaga poprawy” najwięcej wskazań (48,81%–82 wskazania) uzyskał obszar „Możliwość otrzymania wsparcia z instytucji pośrednictwa pracy i przeciwdziałania bezrobociu (np. w zakresie staży, refundacji części kosztów za wynagrodzenia skierowanych do pracy bezrobotnych, doradztwa zawodowego, świadczeń aktywizacyjnych za zatrudnienie bezrobotnego)”. Niewiele mniej wskazań, w przedziale od 43,45% do 47,62%, uzyskała zdecydowana większość pozostałych aspektów. Relatywnie niewielką liczbę ocen „wymaga poprawy” zdobył obszar „Uzbrojenie terenów inwestycyjnych w infrastrukturę techniczną” (29,17%, 49 wskazań). Może to wynikać zarówno z dobrego stanu aktualnej infrastruktury, jaki i z braku takiej potrzeby, zdaniem przedsiębiorców.

Należy podkreślić, że każdy respondent mógł udzielić odpowiedzi „Nie wiem/nie mam zdania/nie dotyczy mnie”, dzięki czemu możemy wyeliminować sytuację, gdy w tym konkretnym aspekcie dany przedsiębiorca nie jest zainteresowany infrastrukturą techniczną, ponieważ na przykład jest mikroprzedsiębiorcą i działa na małą skalę. Również relatywnie niewielką liczbę ocen: „Wymaga poprawy” przyznano aspektom „Dostępność komunikacyjna” (32,74%) oraz „Dostępność terenów inwestycyjnych” (33,33%). Warto zwrócić uwagę na fakt, iż w pytaniu kierowanym do wszystkich mieszkańców miasta Kalisza, również poruszono kwestię dotyczącą utworzenia nowych terenów inwestycyjnych. Z perspektywy mieszkańców, tworzenie nowych terenów inwestycyjnych może być utożsamiane z pragnieniem zwiększenia liczby miejsc pracy na terenie miasta, a więc mieszkańcy niebędący przedsiębiorcami, postrzegają aktywność gospodarczą przede wszystkim z perspektywy nowych możliwości na rynku pracy. Reasumując, postulat związany z terenami inwestycyjnymi może być utożsamiany z postulatem dotyczącym tworzenia nowych miejsc pracy.

Wykres 3.5. Ocena zmian w sferze gospodarczej

- a. Warunki umożliwiające prowadzenie działalności punktów usługowych, rzemiosła i drobnego handlu w mieście
- b. Jakość i dostosowanie kierunków kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy
- c. Dostępność informacji o ofertach pracy w Kaliszu
- d. Oferta ulg w opłatach dla najemców miejskich lokali użytkowych
- e. Oferta zwolnień z podatków od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje/tworzących nowe miejsca pracy
- f. Oferta miejskich lokali użytkowych
- g. Tworzenie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych dla rozwoju i powstawania nowych zakładów pracy

Źródło: Badanie metodą CAWI, Metaphor, 2021

W ramach oceny dotychczasowych działań w sferze gospodarczej, ocenie podlegały poniższe kategorie (wykres 3.5.):

- Tworzenie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych dla rozwoju i powstawania nowych zakładów pracy;
- Oferta miejskich lokali użytkowych;
- Oferta zwolnień z podatków od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje/tworzących nowe miejsca pracy;
- Oferta ulg w opłatach dla najemców miejskich lokali użytkowych;
- Dostępność informacji o ofertach pracy w Kaliszu;
- Jakość i dostosowanie kierunków kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy;
- Warunki umożliwiające prowadzenie działalności punktów usługowych, rzemiosła i drobnego handlu w mieście.

³²² Wśród ocen obserwujemy niewielki odsetek dobrych, w przynajmniej jednej z siedmiu kategorii, działań. Najwięcej ocen łącznie dobrych i zadowolających otrzymał obszar: „Dostępność informacji o ofertach pracy w Kaliszu” (551). Drugi najlepiej oceniany obszar to „Tworzenie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych dla rozwoju i powstawania nowych zakładów pracy” (461), a trzeci to: „Oferta miejskich lokali użytkowych” (427).

³²³ Najgorzej oceniono (liczba ocen „Niezadowolająca”; tabela 3.4.):

- „Jakość i dostosowanie kierunków kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy” (574);
- „Warunki umożliwiające prowadzenie działalności punktów usługowych, rzemiosła i drobnego handlu w mieście” (528);
- „Tworzenie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych dla rozwoju i powstawania nowych zakładów pracy” (516).

Tabela 3.4. Ocena dotychczasowych działań w sferze gospodarczej w Kaliszu w 2021 roku

Lista działań	Ocena		
	Łącznie: „Dobra” + „Zadowolająca”	Niezadowolająca	Nie wiem/nie mam zdania
Dostępność informacji o ofertach pracy w Kaliszu	551	498	275
Tworzenie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych dla rozwoju i powstawania nowych zakładów pracy	461	516	347
Oferta miejskich lokali użytkowych	427	440	457
Jakość i dostosowanie kierunków kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy	388	574	362
Warunki umożliwiające prowadzenie działalności punktów usługowych, rzemiosła i drobnego handlu w mieście	331	528	465
Oferta ulg w opłatach dla najemców miejskich lokali użytkowych	300	354	670
Oferta zwolnień z podatków od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje/tworzących nowe miejsca pracy	265	403	656

Źródło: Badanie metodą CAWI, Metaphor, 2021

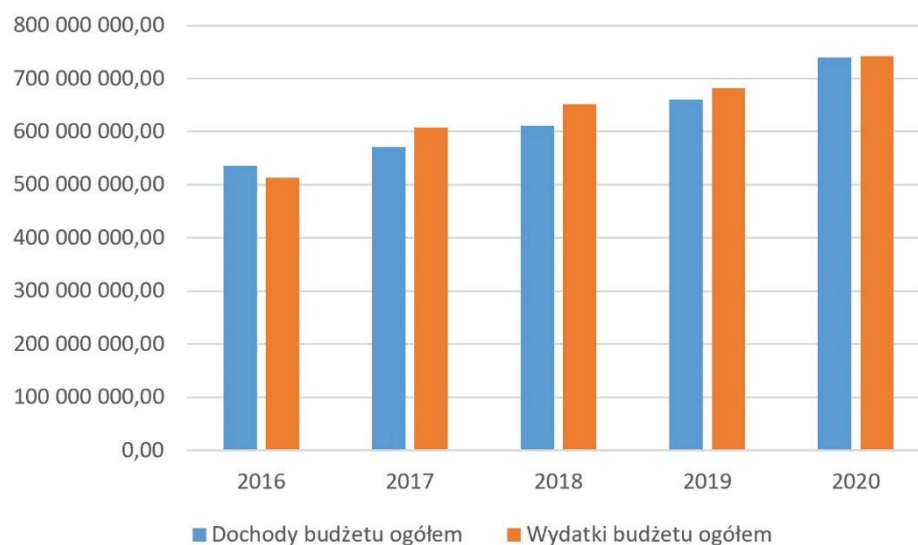
³²⁴ Aż 49–50% uczestników badania nie miało zdania na temat oferty ulg w opłatach dla najemców miejskich lokali użytkowych oraz oferty zwolnień z podatków od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje/tworzących nowe miejsca pracy. Najmniejszy odsetek odpowiedzi „Nie wiem/nie mam zdania” dotyczył dostępności informacji o ofertach pracy (20,77%).

3.4. Finanse samorządowe – budżet miasta Kalisza

³²⁵

Od 2016 roku dochody budżetowe Kalisza sukcesywnie wzrastają (wykres 3.6.). W ciągu pięciu lat od kwoty 535,4 milionów w 2016 roku do kwoty ponad 739 milionów w roku 2020.

Wykres 3.6. Dochody i wydatki budżetowe Kalisza w latach 2016–2020

Źródło: opracowano na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Kalisza z lat 2016–2020

³²⁶

Wraz ze wzrostem dochodów, które rosły w tempie ok 8% rok do roku, rosły też wydatki, w tempie rocznym ok. 9%. W roku 2016 zanotowano nadwyżkę dochodów nad wydatkami. Najwyższy roczny przyrost dochodów zanotowano w 2020 roku, bowiem dochody wzrosły o 11% w stosunku do 2019 roku, przy porównywalnym poziomie wzrostu wydatków.

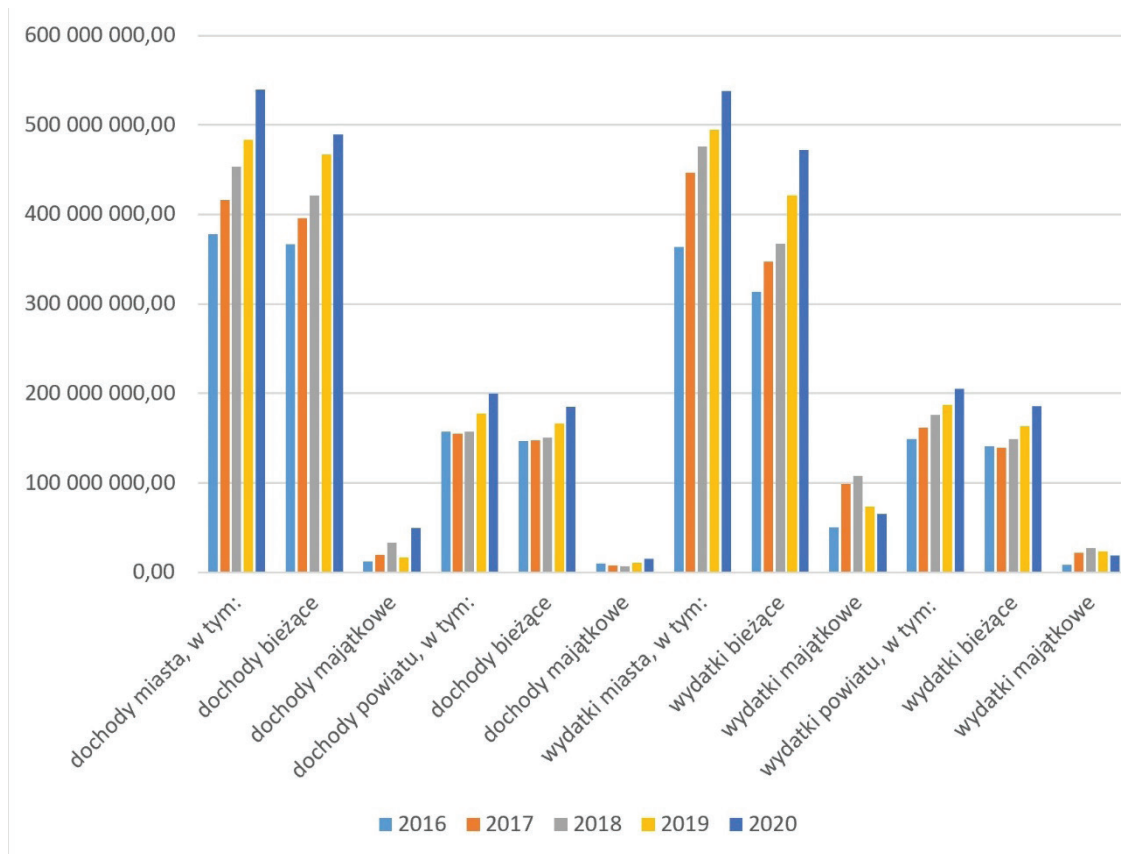
³²⁷

Przyrost dochodów był notowany zarówno w przypadku dochodów bieżących i majątkowych miasta, jak i powiatu (wykres 3.7.). Roczne tempo wzrostu dochodów miasta w latach 2016–2020 wyniosło 9%, a w powiecie – ok. 6%. Warto odnotować duży wzrost dochodów majątkowych w budżecie miasta, z 17 milionów zł w 2019 roku do ponad 49 milionów zł w roku 2020, spowodowany zwiększonymi wpływami z opłat z tytułu użytkowania wieczystego nieruchomości, wpływami z tytułu przekształcenia prawa użytkowania wieczystego przysługującego osobom fizycznym w prawo własności oraz wpłat z tytułu odpłatnego nabycia prawa własności oraz prawa użytkowania wieczystego nieruchomości.

³²⁸

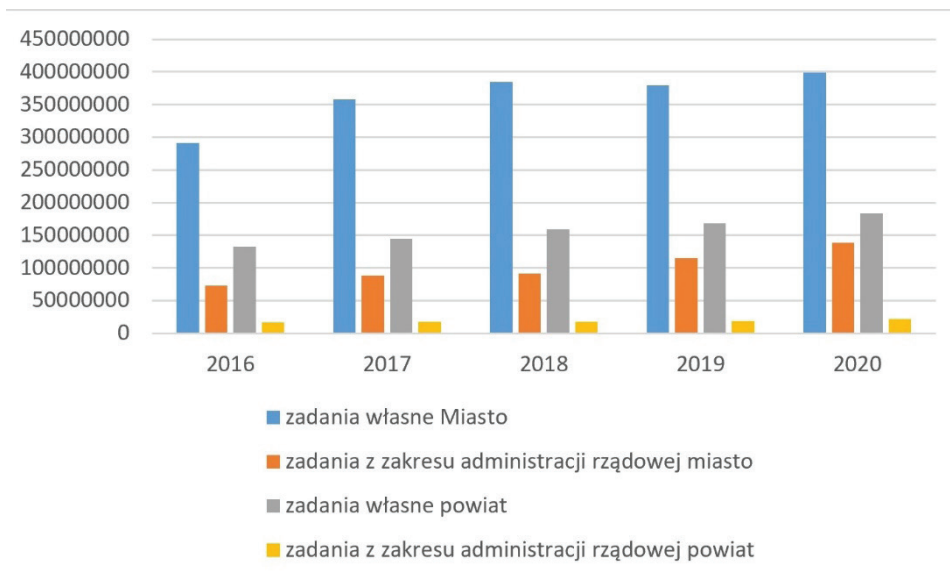
Dynamika zarówno dochodów, jak i wydatków powiatu miała mniej intensywny charakter w porównaniu z budżetem miasta w latach 2016–2020. Roczny wzrost dochodów bieżących wyniósł w powiecie 6%, a majątkowych – 14%. Z kolei roczny wzrost wydatków bieżących wyniósł w powiecie 7%, a majątkowych – 36%. W przypadku budżetu miasta roczny wzrost dochodów bieżących wyniósł 7%, a majątkowych – aż 69% z rekordowym przyrostem rocznym 292% w 2020 roku. Z kolei roczny wzrost wydatków bieżących wyniósł w mieście 10%, a majątkowych – 16% (wykres 3.7.).

Wykres 3.7. Dochody i wydatki budżetowe Kalisza w podziale na rodzaje w mieście i powiecie w latach 2016–2020

Źródło: opracowano na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Kalisza z lat 2016–2020

Wykres 3.8. Wydatki budżetowe Kalisza z tytułu zadań własnych i z zakresu administracji rządowej w mieście i powiecie w latach 2016–2020

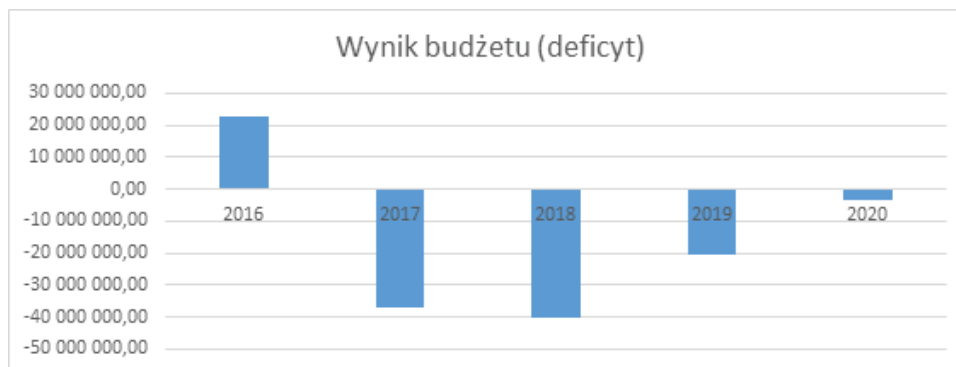
Źródło: opracowano na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Kalisza z lat 2016–2020

329

Wydatki realizowane w ramach zadań własnych miasta stanowią przeciętnie 56,8% wydatków budżetu ogółem (wykres 3.8.). Składają się na nie działania w zakresie oświaty i wychowania (ok. 31% wydatków ogółem), rodziny (ok. 17%), transport i łączność (ok. 14%), gospodarka komunalna i ochrona środowiska (ok. 6%), pomoc społeczna (ok. 7%), administracja publiczna, głównie wynagrodzenia (ok. 6,5%) i inne wydatki związane zadaniami ustawowymi. Wartość najważniejszych kategorii wydatków, szczególnie działań w zakresie oświaty i wychowania utrzymuje się na podobnym poziomie w kategoriach bezwzględnych, ale przy wzroście wartości dochodów ogółem procentowy udział

tej kategorii wydatków maleje. Warto odnotować znaczny wzrost wydatków w ramach gospodarki komunalnej i ochrony środowiska w 2020 roku do poziomu 52 milionów zł w porównaniu z 31,8 miliona w roku 2019.

Wykres 3.9. Wyniki budżetowe Kalisza w latach 2016–2020

Źródło: opracowano na podstawie sprawozdań z wykonania budżetu Kalisza z lat 2016–2020

³³⁰

Wyniki budżetowe Kalisza (deficyt lub nadwyżka budżetowa) można uznać za dobre, bowiem w przypadku deficytu z lat 2017–2020 nie przekroczył on 7% wartości dochodów (wykres 3.9). Warto odnotować, że Budżet w części miasta zamknął się nadwyżką w wysokości 1.686.483,67 zł, ale budżet w części powiatu zamknął się deficytem w wysokości 5.100.712,55 zł. Budżet Miasta Kalisza zamknął się deficytem w wysokości 3.414.228,88 zł i jest o 33.789.130,11 zł mniejszy od planowanego. Dla porównania, w analogicznym okresie 2019 r. deficyt wynosił 20.711.289,23 zł. Główny wpływ na zredukowanie deficytu w 2020 roku w stosunku do planu, miały niższe niż zakładano wykonanie wydatków bieżących, wykonanie ponad plan dochodów ze sprzedaży majątku oraz niewykonanie wydatków z tytułu poręczeń.

³³¹

W omawianym okresie na realizację programów i projektów ze środków UE przeznaczono kwotę ogółem 36.893.381 zł, w tym w ramach wydatków bieżących (5.031.443,25 zł) realizowano projekty pn.:

- „Sustainable Policy RespOnse to Urban Mobility Transition”,
- „Przestrzeń gminna – lokalna wartość”,
- „Zdalna Szkoła – wsparcie Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej w systemie kształcenia zdalnego”,
- „Zdalna szkoła+ w ramach Ogólnopolskiej Sieci Edukacyjnej”,
- „Sustainability – everyone’s responsibility”,
- „Speak, sport, click and sing!”,
- „Pokaż mi moje Miasto”,
- „Program profilaktyki nowotworów skóry w Aglomeracji Kalisko–Ostrowskiej”,
- „Stop COVID-19. Bezpieczne systemy społeczne w Wielkopolsce”,
- „Regionalna zintegrowana infrastruktura informacji przestrzennej Aglomeracji Kalisko–Ostrowskiej”,
- „Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Wzmocnienie kształcenia zawodowego poprzez zakup sprzętu komputerowego umożliwiający edukację w formie zdalnej”,
- „Tradycja spotyka nowoczesność”,
- „Standing Up For Human Rights Against Racism And Prejudice”,
- „Self-Trust In Using Technology”,
- „TAKE ACTION – Enable students to TAKE ACTION and become active citizens”,
- „Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Rozwój kwalifikacji zawodowych dorosłych mieszkańców Aglomeracji Kalisko–Ostrowskiej”,
- „Sukces zawodowy. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych dorosłych osób Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej szansą na lepszą przyszłość”,
- „Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Kwalifikacje i doświadczenie inwestycją w przyszłość młodzieży z Aglomeracji Kalisko–Ostrowskiej – II EDYCJA”,

- „Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Kwalifikacje i doświadczenie inwestycją w przyszłość młodzieży z Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej – III EDYCJA”,
- „Domy Pomocy Społecznej bezpieczne w Wielkopolsce”,
- „Powierzenie grantu w ramach programu operacyjnego WIEDZA EDUKACJA ROZWÓJ 2014-2020”,
- Stop COVID-19. Bezpieczne systemy społeczne w Wielkopolsce”,
- „Wsparcie dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej w okresie epidemii COVID-19”.

³³²

Inwestycje prowadzone w 2020 roku są kontynuacją polityki inwestycyjnej Miasta w latach poprzednich (tabela 3.5.). Dominują wśród nich działania na rzecz rozbudowy dróg, termomodernizacji budynków, budowy nowych obiektów szkolnych, czy przebudowa, rozbudowa oraz zmiana sposobu użytkowania budynków na lokale socjalne.

Tabela 3.5. Zadania strategiczne realizowane w ramach wydatków majątkowych w latach 2015-2019

Rok	Najważniejsze inwestycje
2015	• Przebudowa wiaduktu kolejowego przy ul. Zachodniej. • Przedłużenie ul. Obozowej od Urzędu Celnego do ul. Zachodniej. • Przebudowa ul. Polnej na odcinku od Szlaku Bursztynowego go ul. Budowlanych. • Przebudowa skrzyżowania ul. Piłsudskiego z ul. Żółtą na rondo. • Przebudowa ciągu ulic: Wrocławskiej, Górnośląskiej, Harcerskiej, Poznańskiej. • Wykonanie elewacji Ratusza.
2016	• Budowa nowego obiektu szkolnego Szkoły Podstawowej nr 13 wraz z sala gimnastyczną oraz zapleczem sportowym i pierwszym wyposażeniem. • Rozbudowa budynku Żłobka nr 3 przy ul. Barbary i Bogumiła 14a
2017	• Przebudowa Placu Kilińskiego. • Przebudowa ul. Łódzkiej (na odcinku pomiędzy ul. Łęgową, a ul. Miłą). • Majkowskie centrum rekreacyjno – sportowe przy ul. Tuwima 2 w Kaliszu. • Kompleksowa rozbudowa i przebudowa stadionu Ia w Kaliszu. • Przebudowa, rozbudowa oraz zmiana sposobu użytkowania budynku na lokale socjalne (mieszkalne) i pomieszczenia tymczasowe w Kaliszu (ul. Warszawska 93a).
2018	• Przebudowa Al. Wojska Polskiego – etap I odcinek od ul. Serbinowskiej do ul. Staszica. • Budowa drogi obsługującej tereny inwestycyjne w rejonie ul. Inwestorskiej. • Połączenie ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego z ul. Dobrzecką. • Program „Infrastruktura dla rozwoju terenów inwestycyjnych”. • Przebudowa ul. Pokrzywnickiej. • Adaptacja, przebudowa i rozbudowa budynków przy ul. Noskowskiej 7-9 w Kaliszu na lokale socjalne. • Termomodernizacja budynków publicznych przedszkoli w Kaliszu nr: 1,9,18,20,27,30. • Termomodernizacja i modernizacja budynków żłobków Miasta nr: 2,3,4. • Modernizacja budynku przy ul. Częstochowskiej 140a w Kaliszu z przeznaczeniem na mieszkania komunalne.
2019	• Rozwój systemu komunikacji publicznej AKO wraz z modernizacją oświetlenia ulicznego. • Przebudowa Al. Wojska Polskiego – etap II. • Przebudowa ul. Kordeckiego w Kaliszu na odcinku od ul. Zielonej do ul. Częstochowskiej. • Przebudowa ul. Piwonickiej. • Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów. Nowoczesne pracownie kluczem do sukcesu Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej.

2020	• Przebudowa ulic w centrum miasta (ul. Śródmiejska, ul. Zamkowa, ul. Piskorzewska) w ramach projektu pn. „Kalisz – kurs na rewitalizację”, • „Adaptacja pomieszczeń zabytkowego budynku ratusza miejskiego (piwnic, wnętrza wieży ratuszowej wraz z tarasem widokowym oraz patio) na ekspozycję poświęconą dziedzictwu historyczno-kulturowemu Kalisza i regionu”, • Utworzenie Centrum Organizacji Pozarządowych, Akceleratora Kultury, Domu Sąsiedzkiego w ramach projektu pn. „Kalisz – kurs na rewitalizację”, • Rewaloryzacja Plant Miejskich w ramach projektu pn. „Kalisz – kurs na rewitalizację”, • „Poprawa jakości powietrza poprzez zwiększenie udziału OZE w wytwarzaniu energii na terenie Miasta Kalisza”, • „Regionalna zintegrowana infrastruktura informacji przestrzennej Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej”, • „Rozbudowa ulic w ciągu drogi wojewódzkiej nr 450 na odcinku od „Rogatki” do granicy miasta Kalisza – etap I”.
------	--

Źródło: materiały UMK

³³³ Wymienione inwestycje były realizowane w okresie powyżej jednego roku i zostały wskazane i opisane w WPF. Do inwestycji, których zakończenie zaplanowano na 2021 rok należą: rozbudowa ulic w ciągu drogi wojewódzkiej nr 450 na odcinku od „Rogatki” do granicy miasta Kalisza – etap I”, przebudowa ul. Śródmiejskiej, przebudowa ulic w centrum miasta (ul. Śródmiejska, ul. Zamkowa, ul. Piskorzewska) w ramach projektu pn. „Kalisz – kurs na rewitalizację”, rewaloryzacja Plant Miejskich w ramach projektu pn. „Kalisz – kurs na rewitalizację” oraz budowa ronda na skrzyżowaniu ul. Podmiejskiej z ul. Prymasa Stefana Wyszyńskiego (2021 planowane zakończenie).

³³⁴ Miasto Kalisz w ramach perspektywy finansowej środków unijnych 2014–2020 pozyskało w sumie 173,17 mln zł bezzwrotnych dotacji na rzecz realizacji 41 projektów o koszcie całkowitym wynoszącym 228,91 mln zł, w tym projekty Miasta Kalisza realizowane i zrealizowane w perspektywie finansowej 2014–2020 w oparciu o środki Strategii Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych dla rozwoju Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej o wartości dofinansowania 73,61 mln zł, przy koszcie całkowitym 103,86 mln zł. Obejmowały one zarówno projekty inwestycyjne trwale zmieniające przestrzeń miejską Kalisza, ale i projekty miękkie, związane z przeciwdziałaniem zmianom klimatu i z niską emisją, czy wsparciem mieszkańców w obszarze podnoszenia ich umiejętności i kwalifikacji zawodowych. Wartości projektów w podziale na obszary zostały przedstawione w tabeli 3.6.

Tabela 3.6. Fundusze europejskie w ciągu perspektywy finansowej 2014–2020 pozyskane przez Miasto Kalisz w następujących obszarach tematycznych (wartość wg zawartych umów o dofinansowanie);

Obszar realizacji projektów	Wartość dotacji UE w mln zł	Koszt całkowity projektu w mln zł
Środowisko (w tym adaptacja do zmian klimatu)	65,74	90,19
Polityka społeczna i przeciwdziałanie bezrobociu	39,72	41,72
Infrastruktura drogowa	31,53	44,2
Edukacja	16,26	21,82
Rewitalizacja	9,74	14,48
Administracja publiczna	7,22	8,63
Kultura	2,96	7,87
Razem:	173,17	228,91

Źródło: UMK

335

Najwyższą wartość osiągnęły projekty w obszarze środowiska, infrastruktury drogowej oraz polityki społecznej, przy czym ten ostatni obszar został wsparty środkami zewnętrznymi na poziomie 95%.

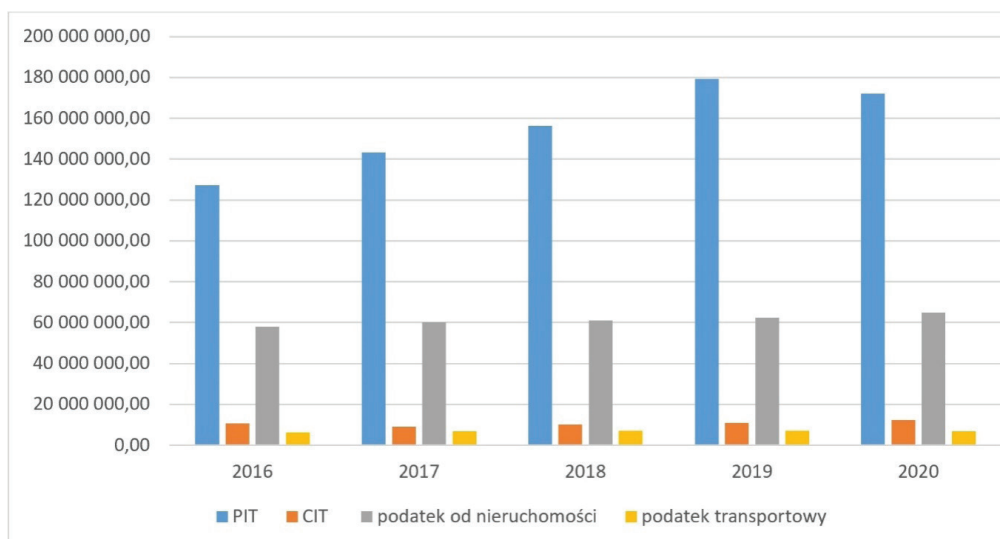
336

W budżecie Kalisza na 2021 rok zaplanowano dochody w wysokości 718.097.688 zł oraz wydatki w kwocie 733.313.743 zł. Deficyt – po spłacie 13 milionów zadłużenia – wyniesie 6,7 mln zł. Wydatki na inwestycje to prawie 105 mln zł. Do niedawna jedną z cech charakterystycznych budżetów miasta Kalisza była nadwyżka dochodów nad wydatkami. Po wprowadzeniu szeregu oszczędności, uwzględnieniu kosztów związanych z ustawowym wzrostem płac oraz waloryzacją niektórych opłat lokalnych, władzom miasta udało się wygospodarować kwotę blisko 105 milionów złotych na wydatki majątkowe, czyli inwestycje. Samorząd dba o lokalną gospodarkę, co przejawia się w ambitnym programie inwestycyjnym.

337

Wartość dochodów z podatków dochodowych oraz od nieruchomości i transportowego miała tendencję rosnącą w latach 2016–2019, ale sytuacja pandemiczna ograniczyła wartość podatku dochodowego od osób fizycznych (PIT) w roku 2020 (wykres 3.10). PIT jest najważniejszym podatkowym zasileniem budżetu miasta i w Kaliszu w roku 2020, z wartością 171,9 mln zł, stanowił ponad 32,1% dochodów ogółem. Drugim podatkiem pod względem wartości jest podatek od nieruchomości, którego wartość wyniosła w 2020 roku ponad 65 mln zł (12,14% ogółu dochodów budżetowych Kalisza).

Wykres 3.10. Wartości wybranych podatków w budżecie Kalisza w latach 2016–2020 (w zł)

Źródło: materiały UMK

338

Udział dochodów z podatków dochodowych (PIT i CIT) w dochodach podatkowych ogółem, przejawia tendencje sinusoidalne (tabela 3.7). Od 2018 roku obserwowany jest stabilny przyrost udziału dochodów CIT w dochodach podatkowych ogółem z dużym wzrostem w 2020 roku. W tym roku wpływy z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych osiągnęły poziom 12 308 002,79zł, co stanowiło 4,4% dochodów podatkowych w tym roku. Wartość dochodów z tytułu podatku PIT wyniosła w 2020 roku 171 913 707,00 zł, co stanowiło 62,11% udziału w dochodach podatkowych ogółem (23,25% dochodów Kalisza ogółem w 2020 roku).

Tabela 3.7. Udział dochodów z podatków dochodowych (PIT i CIT) w dochodach podatkowych ogółem

Rok	2016	2017	2018	2019	2020
Udział dochodów z PIT w dochodach podatkowych ogółem	60, 31%	62, 91%	64, 81%	66, 12%	62,11%
Udział dochodów z CIT w dochodach podatkowych ogółem	2, 01 %	1, 57%	1, 65%	1, 68%	4,4%

Źródło: materiały UMK

Znaczącym źródłem finansowania działań na terenie Kalisza były w latach 2015–2019 fundusze polityki spójności (tabela 3.8.).

Tabela 3.8. Wartość całkowita oraz poziom dofinansowania ze środków UE w Kaliszu w latach 2014–2019

Wartość całkowita oraz dofinansowanie ze środków UE projektów zrealizowanych w ramach umowy partnerstwa 2014-2020 na terenie miasta do końca 2019 r. ^a	Ogółem w mln zł	W tym dofinansowanie ze środków UE w mln zł	Na 1 mieszkańca w zł
O G Ó Ł E M	553,6	306,0	5509
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko	239,3	103,7	2382
Program Operacyjny Inteligentny Rozwój	56,6	29,4	564
Program Operacyjny Polska Cyfrowa	13,2	6,7	132
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój	11,7	9,9	116
Regionalne Programy Operacyjne	232,7	156,3	2316

a Dane szacunkowe; miejsce realizacji projektu zgodnie z umową o dofinansowanie; dane dotyczą podpisanych umów o dofinansowanie; bez środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna.

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2020, https://poznan.stat.gov.pl/vademecum/vademecum_wielkopolskie/portrety_miast/miasto_kalisz.pdf

340

Pomimo bardzo poważnych ograniczeń finansowych i gospodarczych, w projekcie budżetu na 2021 rok, w porównaniu do poprzedniego, zanotowano wzrost zarówno dochodów, jak i wydatków o około 8 mln zł. Wśród inwestycji, które są planowane w najbliższym czasie należy wymienić przebudowę głównego rynku, remonty ulic prowadzących do centrum Śródmieścia, kontynuację budowy dróg zgodnie z przyjętym Programem Budowy Dróg Osiedlowych oraz wzmocnienie ramy komunikacyjnej Kalisza poprzez przedłużenie Szlaku Bursztynowego i remont ulic Częstochowskiej i Nowy Świat. Miasto planuje powiększyć zasoby mieszkaniowe i podwyższyć ich standard. Planowane są także inwestycje w tereny zielone, w tym park miejski.

3.5. Zarządzanie miastem

341

W ramach zarządzania miastem analizie poddane zostały działania na rzecz tworzenia i podnoszenia atrakcyjności i konkurencyjności Kalisza poprzez opis marki Kalisz, działania związane z rewitalizacją Śródmieścia oraz analizę wybranych wydatków na działania związane z tworzeniem i utrzymaniem infrastruktury technicznej, tj. oczyszczania miasta, gospodarki ściekowej i ochronnej wód. Analiza pozostałych elementów infrastruktury technicznej została dokonana w podrozdziale 4.3.

342

W nowoczesnym zarządzaniu samorządami istotną rolę odgrywa postrzeganie samorządu z perspektywy interesariuszy wewnętrznych oraz zewnętrznych (Figurska, Łodyga, Woźniak i Łodyga, 2017¹²). Na potrzeby skutecznego zarządzania wizerunkiem miasta wykorzystywana jest koncepcja marki. Wykorzystuje się tutaj analogiczne instrumenty i podejścia badawcze, jak w przypadku marek dóbr i usług komercyjnych. Między innymi, rozróżnia się grupy docelowe odbiorców przekazu marketingowego. Władze miasta powinny dbać o pozytywny wizerunek miasta u wszystkich grup docelowych. Oprócz mieszkańców, którzy mogą być podzieleni na wiele podgrup ze względu na różne kryteria (wiek, poziom wykształcenia, miejsce zamieszkania na terenie miasta i inne), należy dbać także o pozytywny wizerunek wśród przedsiębiorców, potencjalnych inwestorów lokalnych i globalnych, turystów, innych samorządów, migrantów, czy w ramach dyplomacji publicznej. Poważnym wyzwaniem dla miast średnich, jest zmiana wizerunku miasta na miejsce atrakcyjne dla ludzi z aspiracjami, w którym warto żyć, pracować, kształcić się, inwestować etc. W oczach inwestorów i przedsiębiorców, Kalisz jawi się jako miasto, z jednej strony z potencjałem do rozwoju biznesu, z ważnymi tradycjami dotyczącymi w szczególności przemysłu lotniczego, włókienniczego, instrumentów muzycznych (fortepianów) oraz małych przedsiębiorstw, warsztatów i cechów rzemieślniczych i handlowych, a z drugiej strony, widać pewne braki, które ograniczają rozwój miasta i wykorzystanie tego potencjału.

¹² Figurska, K. Łodyga M., Woźniak J., Łodyga, K. (2017). Strategia komunikacji marki miasta Kalisza, Premium Consulting, Poznań, <http://kaliskainicjatywamiejska.pl/wp-content/uploads/2017/05/Strategia-komunikacji-marki-miasta-Kalisza.pdf>

Z punktu widzenia turystów odwiedzających Kalisz, ruch turystyczny do miasta odbywa się głównie w postaci zorganizowanych wyjazdów w celu zwiedzania zabytków sakralnych. W mieście znajdują się bowiem trzy znamienite sanktuaria. Na bazie danych wynikających z tego dokumentu, ten segment turystyki przyciąga rocznie do Kalisza 300 tys. pielgrzymów. Biorąc pod uwagę dane z 2016 roku pochodzące z Centrum Informacji Turystycznej, liczba turystów, którzy odwiedzili Kalisz w tym roku to około 9tys.osób, głównie z Polski. Największy ruch turystyczny przypada na miesiące maj-sierpień. Celowa wizyta w Kaliszu była powiązana z pielgrzymką, reszta to wizyty przypadkowe oraz przejazdem. Wiek zanotowanych turystów był bardzo zróżnicowany i wahał się między 20. a 50. rokiem życia oraz powyżej 50 lat. Dane pochodzące z CIT są ubogie, trudno na ich podstawie wyciągnąć wiążące wnioski. Kalisz ma do zaoferowania o wiele więcej, niż tylko miejsca związane z ruchem pielgrzymkowym, o czym świadczy jego historia, jak również bogata oferta kulturalna (m.in. Filharmonia, Teatr, które funkcjonują także w przestrzeni ogólnokrajowej).

W strategii komunikacji marki miasta Kalisz z 2017 roku (s. 162), wskazano na brak jednorodnej obietnicy marki, można jednak wyróżnić dwa różne podejścia w zależności od dwóch grup docelowych. W przypadku grupy przedsiębiorców, inwestorów, Kalisz chce się kreować na lidera innowacyjnego rozwoju, miasto młode duchem, co może być nadmierną obietnicą (tzw. overpromise) w porównaniu do miast konkurencyjnych oraz zasobów miasta. W przypadku turystów, miasto stawia na oryginalne, historyczne pochodzenie jako swoją obietnicę marki. Brak wyraźnej obietnicy marki dla innych grup docelowych, tzn. mieszkańców i migrantów (studentów, specjalistów na rynku pracy).

W reakcji na brak wyraźnej obietnicy marki przed 2017 rokiem, w ramach strategii marki miasta zdecydowano się na przyjęcie jednolitego zestawu wartości takich, jak historia, tradycja, gospodarność, ogniskujących się wokół hasła: "Kalisz – dopisz swoją historię". Przyjęcie jednorodnego zestawu wartości i cech marki dla wszystkich grup docelowych znamionuje przyjęcie założeń marki parasolowej. Docelowy pożądaný wizerunek odnosi się do Kalisza jako dobrego miejsca do życia, nauki, pracy i biznesu. Łączy w sobie spokój, bezpieczeństwo, ciepło mniejszego miasta, a przy tym może ciekawić i zaskakiwać swoją historią i tradycją, jak niejedno duże miasto. To dobre miejsce do rozwoju biznesu dzięki gospodarności mieszkańców, jak przystało na miasto z Wielkopolski o bogatych tradycjach handlowych, rzemieślniczych i przemysłowych (Figurska, Łodyga, Woźniak i Łodyga, 2017, s. 165). Ma to między innymi swoje odzwierciedlenie w sloganie: "Kalisz – dopisz historię swojego biznesu", który pozwala wyeksponować możliwości rozwoju firm zarówno w oparciu na zasobach infrastrukturalnych Miasta, jak i obecności licznych instytucji otoczenia biznesu, a także dopasowaniu kształcenia do potrzeb przedsiębiorców.

Do głównych wyzwań Marki Kalisz, które opisują inwestorzy, przedsiębiorcy, instytucje wspierające rozwój biznesu w Kaliszu, można zaliczyć:

- Niewystarczającą liczbę pracowników specjalności zawodowych takich, jak: mechanik, operator obrabiarek, spawacz, kierowca, kucharz, cukiernik, szwaczka, ślusarz, spedytor, logistyk, elektryk, itd., którzy mogliby znaleźć pracę w Kaliszu;
- Zbyt niskie zarobki oferowane w Kaliszu dla niewykwalifikowanych specjalistów z wykształceniem średnim lub zawodowym w porównaniu z zarobkami poza granicami Polski (Niemcy, Wielka Brytania) oraz w innych gminach i miastach okolicznych;
- Niewystarczające zaangażowanie władz miasta we współpracę na linii pracodawcy – sektor edukacji;
- Brak działań promocyjnych skierowanych do młodzieży w celu zachęcenia jej do wyboru zawodu w szkołach branżowych;
- Brak wsparcia Miasta w postaci dedykowanych ulg, programów, szkoleń na podtrzymanie małych i średnich biznesów – usługowych, handlowych, rzemieślniczych, które funkcjonują na rynku dłużej niż 5 lat (nie obejmują ich już zwolnienia podatkowe, czynszowe), a często mają wieloletnie tradycje prowadzenia biznesu;
- Niewystarczająco rozbudowana infrastruktura drogowo-kolejowa (droga szybkiego ruchu, obwodnica), która umożliwi szybki i sprawny dojazd do miasta i okolic potencjalnym inwestorom oraz pracownikom;

- Problemy z dostępnością niektórych działek inwestycyjnych (regulacje o obrocie ziemią rolną), mała liczba własnych terenów inwestycyjnych Miasta, trudności proceduralne, podłączenia mediów na działkach inwestycyjnych;
- Zbyt duża liczba sklepów wielkopowierzchniowych (centrów handlowych), które wypierają z rynku lokalnych przedsiębiorców;
- Brak wystarczającej oferty rozrywkowo-kulturalnej pozwalającej na atrakcyjne spędzenie czasu wolnego;
- Trudno dostępna, ze względu na ceny nieruchomości, oferta mieszkaniowa dla osób młodych, rodzin, które mogłyby osiedlić się w Kaliszu;
- Podtrzymanie tradycji muzycznych i kulturowych miasta – Filharmonia (wydarzenie muzyczne „21 Fortepianów”), Teatr;
- Wykorzystanie potencjału starej części miasta – zabytki, kamienice, tereny zielone;
- Podtrzymanie tradycji gospodarczych i przemysłowych – w szczególności związanych z gałęziami przemysłu lotniczego, włókienniczego oraz instrumentów muzycznych, jak również prężnie rozwijających się małych przedsiębiorstw handlowych i rzemieślniczych.

³⁴⁷

Do silnych stron Marki Kalisz można zaliczyć:

- Miano najstarszego ośrodka miejskiego na ziemiach polskich wymienionego w źródłach pisanych;
- Położenie na dawnym Szlaku Bursztynowym;
- Tradycje silnego ośrodka państwa wczesnopiastowskiego (Kaliski Gród Piastów na Zawodziu), z najstarszym na świecie Sanktuarium św. Józefa, licznymi zabytkami sakralnymi pochodzącymi z różnych epok (zabytki nieruchome i ruchome), z tradycjami wielokulturowości (Żydzi, Grecy, Niemcy, Rosjanie, Ukraińcy, miasto czterech nekropolii);
- Status jednego z najbardziej zielonych miast w Polsce, z zabytkowym Parkiem Miejskim, drugim w Polsce, po Ogrodzie Saskim, pod względem chronologii;
- Relatywnie dogodne położenie geograficzne;
- Przynależność do większego organizmu gospodarczego, tj. Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, w którym funkcjonuje wiele podstref specjalnych stref ekonomicznych oferujących między innymi ulgi podatkowe;
- Bogate życie kulturalne wykraczające swoim rozmachem ponad większość oferty kulturalnej polskich miast średniej wielkości;
- Tradycje i kompetencje związane z produkcją, renowacją oraz naprawą fortepianów i pianin;
- Opracowana spójna identyfikacja wizualna (różne opcje logo); Dostępność wielu atrybutów charakterystycznych dla jakości życia w znacznie większym mieście (m.in. świadomość życia w mieście z bogatymi tradycjami historycznymi; dogodne położenie (brak izolacji geograficznej/odcięcia); występowanie instytucji kultury, organizowanie festiwali teatralnych i muzycznych; dobrze rozwinięta sieć handlowa; dostępność terenów zielonych i rekreacyjnych; zainteresowanie władz samorządowym dalszym rozwojem miasta i in.).

³⁴⁸

Do słabych stron Marki Kalisz można zaliczyć:

- Brak jednorodnego, wiarygodnego, wyróżniającego się na tle konkurencji, wizerunku marki w oczach wszystkich grup docelowych (tzw. marki parasolowej);
- Suma problemów i wyzwań związanych ze sferami społeczną i przestrzenną, np. brak obwodnicy, brak inwestorów i miejsc pracy w sektorach zaawansowanych technologii i usług intensywnie wykorzystujących wiedzę, ujemny przyrost naturalny i struktura ludności ze spadającym udziałem ludzi młodych;
- Niski poziom entuzjazmu mieszkańców Kalisza wobec perspektyw rozwoju miasta;
- Niewystarczające wykorzystanie oraz komunikacja obiektów historycznych, kulturalnych, w celach promowania przewag turystycznych miasta;
- Brak oferty handlowej i gastronomicznej dodającej kolorytu w Śródmieściu;
- Niewielka liczba studentów, w tym także studentów zagranicznych, którzy współtworzą klimat miasta;
- Brak ośrodka akademickiego kształtującego wysokiej klasy specjalistów w zakresie nauk spo-

łecznych i humanistycznych, którzy mogliby zasilić lokalną klasę kreatywną i być „ambasadorami marki” poza granicami miasta.

³⁴⁹ W zakresie zarządzania miastem warto dodać również działania Miasta w obszarze Smart City, które obniżają koszty jego funkcjonowania:

- Zintegrowany System Zarządzania Ruchem Drogowym w Kaliszu;
- Regionalna Zintegrowana Infrastruktura Informacji Przestrzennej Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej;
- Sustainable Policy ResPonse to Urban mobility Transition SPROUT – project pilotażowy;
- Rozwój niskoemisyjnego systemu komunikacji publicznej Miasta Kalisza wraz z modernizacją oświetlenia ulicznego zwiększającego jego energooszczędność: automaty biletowe i tablice dynamicznej informacji pasażerskiej, nowe energooszczędne oprawy (punkty świetlne);
- Rozwój systemu komunikacji publicznej Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej wraz z modernizacją oświetlenia ulicznego: wyposażenie ważnych w skali miasta przystanków autobusowych w tablice informacji pasażerskiej LED i biletomaty oraz rozbudowa miejskiego systemu ITS o nową sygnalizację świetlną, modernizacja oświetlenia ulicznego zwiększająca jego energooszczędność (nowe energooszczędne oprawy – punkty świetlne).

Sytuacja Śródmieścia pod kątem gospodarczym

³⁵⁰ W ostatnich latach samorząd podjął intensywne działania mające na celu rewitalizację Śródmieścia miasta Kalisza. Rewitalizacja dotyczyła wszystkich trzech sfer, tj. poprawy jakości życia mieszkańców, poprawy jakości wizualnej przestrzeni publicznej, poprawy jakości prowadzenia działalności gospodarczej. Rewitalizacja Śródmieścia jest szczególnie ważna dla małych i średnich przedsiębiorców, których konkurencyjność może być zwiększona, jeśli będą mieli możliwość operowania na obszarach, w których nie funkcjonują wielkopowierzchniowe obiekty handlowe.

³⁵¹ Warto zauważyć, że wąsko rozumiana rewitalizacja (odnowienie historycznych budynków, renowacja nawierzchni budowa deptaków i fontann itp.) nie powinna być traktowana jako panaceum na wszystkie bolączki trapiące miasta średniej wielkości. Jak dowodzą badania nad rozwojem gospodarczym, najlepszym i najskuteczniejszym panaceum na problemy ekonomiczne, jest pobudzenie wewnętrznych zasobów przedsiębiorczości. Dlatego poszukiwanie i wykorzystywanie wewnętrznych zasobów, wspieranie drobnych inicjatyw, które przyczyniają się do wzrostu kapitału społecznego daje największe długotrwałe rezultaty.

³⁵² W praktyce jednak okazało się, że rewitalizacja nie jest w pełni efektywnym instrumentem do zarządzania miastami tracącymi funkcje społeczno-gospodarcze, w szczególności z uwagi na niewystarczające zintegrowanie tego procesu z innymi typami polityki miejskiej. Impulsy rozwojowe pochodzące ze środków publicznych mają tylko ograniczoną skalę oddziaływania. W przypadku Kalisza, władze samorządowe podeszły do rewitalizacji w sposób właściwy, to znaczy kompleksowy, i wzięły pod uwagę aspekty społeczne rewitalizacji. Jednak zbyt niski poziom kapitału społecznego uniemożliwia pełne wykorzystanie korzyści wynikających z rewitalizacji infrastruktury, np. w postaci zakładania nowych mikroprzedsiębiorstw w oparciu nowo wytworzone atrybuty.

³⁵³ W ramach analizy sytuacji Śródmieścia miasta Kalisza zidentyfikowano następujące problemy dotyczące aspektów ekonomicznych¹³:

- Wysoka koncentracja niezbyt korzystnych rodzajów działalności gospodarczych, tj. punktów sprzedaży alkoholu oraz punktów związanych z grami losowymi i zakładami wzajemnymi.
- Ekspansja centrów handlowych. Istotnym problemem wpływającym na prowadzenie działalności gospodarczej na obszarze rewitalizacji jest ekspansja centrów handlowych, które powodują odpływ klientów ze Śródmieścia Kalisza.
- Niewielka liczba turystów odwiedzających Kalisz. Potwierdzeniem tego są zarówno wyniki badań

¹³ Gminny Program Rewitalizacji Miasta Kalisza, Załącznik do Uchwały nr XLIX/657/2018 Rady Miasta Kalisza z dnia 1 marca 2018 roku.

jakościowych, jak i dane pozyskane ze źródeł wtórnych.

- Niskie dochody ludności jako istotny problem o charakterze gospodarczym.
- Brak miejsc pracy. W oczach mieszkańców, obok niskich płac, dotkliwym problemem jest brak miejsc pracy na obszarze rewitalizacji.
- Niezbyt dobra kondycja miejscowych przedsiębiorstw – wskazywana w badaniach społecznych. Znacząca część przedsiębiorców uznała także, że Śródmieście i jego okolice nie są dobrym miejscem do prowadzenia biznesu, oraz że warunki dla prowadzenia działalności gospodarczej na tym obszarze są gorsze, niż w innych częściach Kalisza.
- Wysokie czynsze i opłaty. Około 1/3 badanych przedsiębiorców uznała, że ważnymi przeszkodami w prowadzeniu działalności gospodarczej w Śródmieściu i jego okolicach, są wysokość czynszu dla przedsiębiorców oraz ograniczona możliwość zakupu lokali przez przedsiębiorców.
- Brak sieci współpracy w promocji lokalnego biznesu. Większość badanych przedsiębiorców raczej negatywnie oceniła udział i działania UM we wspieraniu rozwoju i promocji lokalnych firm.

³⁵⁴

Z kolei, wśród głównych potencjałów dotyczących gospodarki obszaru Śródmieścia wymieniono:

- Siła miejscowych przedsiębiorstw. Ponad 3/4 badanych przedsiębiorców uznało, że gdyby zaszła taka konieczność, podjęliby ponownie decyzję o rozpoczęciu działalności gospodarczej.
- Skłonność przedsiębiorców do nauki i doskonalenia biznesu. Około 2/3 respondentów wyraziło gotowość uczestnictwa w szkoleniach i warsztatach organizowanych dla przedsiębiorców.

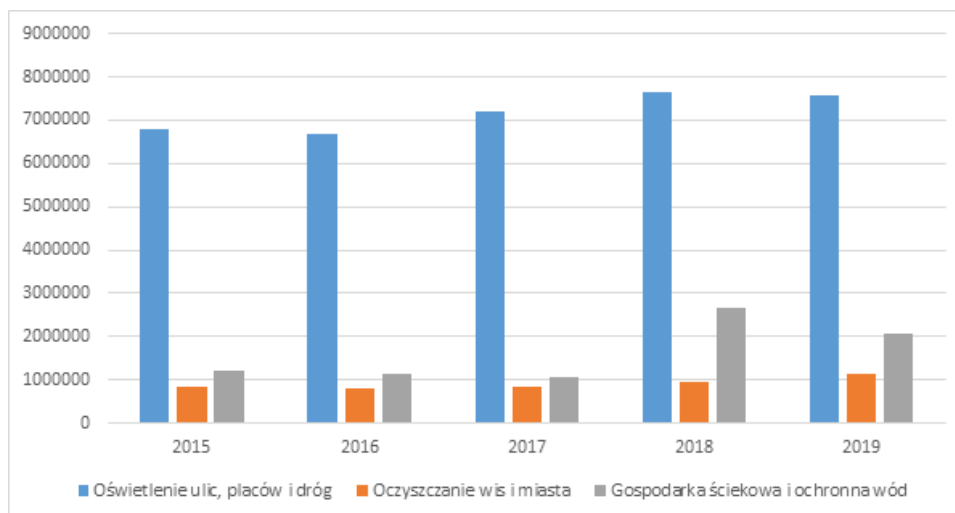
³⁵⁵

Istotnym aspektem zarządzania miastem, mającym też wpływ na postrzeganie Kalisza, jest tworzenie i utrzymanie infrastruktury technicznej, uznawanej za warunek konieczny, ale niewystarczający do trwałego rozwoju miasta.

³⁵⁶

Zgodnie z wykresem 3.11. dane dotyczące wydatków na oczyszczanie wsi i miasta, wskazują tendencję wzrostową. Od 2015 do 2019 roku zwiększyły się wydatki na oczyszczanie wsi i miasta o 271 226,21 zł. Jak wskazują dane, wydatki na oświetlenie ulic, placów i dróg, wzrosły w ciągu pięciu lat. Wyjątkiem był rok 2019, w którym odnotowany został spadek wydatków. Dane wskazują także na spadek wydatków na gospodarkę ściekową i ochronę wód do 2017 roku. W 2018 roku nastąpił wzrost wydatków o ponad 60% w odniesieniu do roku poprzedniego. Z kolei, w 2019 roku nastąpił spadek o ponad 20% w stosunku do 2018 roku.

Wykres 3.11. Wydatki na wybrane działania związane z tworzeniem i utrzymaniem infrastruktury w Kaliszu w latach 2015–2019

Źródło: UMK

3.6. Technologia i innowacje

³⁵⁷ Diagnoza dotycząca technologii i innowacji obejmuje stan rozwoju lokalnego systemu innowacji w Kaliszu. W tym zakresie analizie poddano powiązania występujące pomiędzy biznesem, administracją i uczelniami na terenie Kalisza, ze szczególnym uwzględnieniem klastrów i działalności jednostek otoczenia biznesu.

³⁵⁸ Kalisz jest ważnym ośrodkiem przemysłu lotniczego, w tym produkcji maszyn i silników lotniczych (spółki: Pratt&Whitney, WSK „PZL-Kalisz”), które są zaliczane do sektorów wysokiej techniki. Spółka Pratt&Whitney, będąca liderem klastra lotniczego w Kaliszu (tabela 3.9), produkuje komponenty silników lotniczych. WSK „PZL-Kalisz” to jedyny producent silnika tłokowego ASz-62 IR. Przedsiębiorców z branży lotniczej zrzesza Wielkopolski Klaster Lotniczy. Obecność sektora lotniczego w regionie wpływa na wzrost jego innowacyjności oraz stymuluje inwestycje w sferę badawczo-rozwojową, np. Centrum Dydaktyczne Badań Kół Zębatych.

³⁵⁹ Obok przemysłu lotniczego, do branż wiodących w Kaliszu należy przemysł spożywczy, którego przedstawiciele również zrzeszyli się w inicjatywie klastrowej, a także przemysł włókienniczy i drzewny.

Tabela 3.9. Klastry w Kaliszu

Nazwa organizacji	Charakterystyka
Klaster Spożywczy Południowej Wielkopolski	Klaster Spożywczy Południowej Wielkopolski został powołany z inicjatywy Regionalnej Izby Gospodarczej w Kaliszu 16 września 2009 r. Autorami inicjatywy było 17 przedsiębiorstw sektora rolno-spożywczego z południowej Wielkopolski, które podpisały statut dla powstającego Klastra. Misją Stowarzyszenia jest „utworzenie w południowej Wielkopolsce silnej i stabilnej organizacji potrafiącej sprostać każdemu wymaganiu, które stawiane jest przed branżą rolno – spożywczą”. Na terenie miasta działają znani i dobrze prosperujący producenci produktów spożywczych będący członkiem klastra (Jutrzenka Colian, Lody Kilargo) a także nie będący członkiem klastra (Nestle/Winiary).
Wielkopolski Klaster Lotniczy	Klaster jest dobrowolnym porozumieniem sześciu działających w mieście firm przemysłu lotniczego m.in.: Pratt&Whitney Kalisz, Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego „PZL Kalisz”, Vac Aero Kalisz (obecnie MB Aerospace Technologies”), Meyer Tool Kalisz, Hamilton Sundstrand Kalisz oraz Tek-

	nequip Kalisz. W sieć powiązań klastra, poza przedsiębiorstwami, włączone są również inne instytucje i organizacje, takie jak ośrodki naukowe, jednostki badawczo-rozwojowe czy organizacje prywatne. Wyzwała to znaczny potencjał innowacyjny takiej formy organizacyjno-przestrzennej przemysłu. Celami Wielkopolskiego Klastra Lotniczego są: • promocja firm przemysłu lotniczego, • rozwijanie i optymalizacja łańcucha dostawców – wsparcie dla MŚP, • wsparcie powiązań firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, firm działających w sektorze, • rozwój sieci współpracy przemysłu lotniczego z uczelniami technicznymi, instytutami naukowymi i jednostkami badawczymi, • wpływanie na politykę rozwoju regionu i kraju dotyczącą przemysłu lotniczego, • ulepszenie istniejącej bazy produkcyjnej, • współpraca z europejskimi ośrodkami przemysłu lotniczego.
--	--

Źródło: opracowanie własne

³⁶⁰

W zakresie działalności Klastra Spożywczego Południowej Wielkopolski (Klaster oraz firmy w nim zrzeszone) na przestrzeni lat 2014 – 2017 zrealizowały następujące projekty z zakresu realizacji prac badawczo-rozwojowych:

- Rozwój produktów bezglutenowych na bazie przemiału zbóż w bezglutenowym Młynie Niedźwiedzi;
- Unikatowy system opakowań biodegradowalnych z naturalnym aktywnym wydłużaniem terminu przydatności produktów do spożycia;
- Wysoko wydajny agregat do obierania cebuli;
- Koncepcja innowacyjnego rozwiązania dla efektywnego zarządzania identyfikowalnością w przedsiębiorstwach branży spożywczej;
- Walidacja poprzez prototypowanie koncepcji innowacyjnego rozwiązania dla efektywnego zarządzania identyfikowalnością w przedsiębiorstwach branży spożywczej;
- Zastosowanie innowacyjnej naturalnej żywności funkcjonalnej w profilaktyce prozdrowotnej i diety klinicznej;
- Opracowanie koncepcji oraz określenie zasadności wdrożenia grupowych zakupów produktów i usług przez Klaster Spożywczy Południowej Wielkopolski;
- Opracowanie i wdrożenie wielofunkcyjnego i wielkogabarytowego urządzenia do sterylizacji produktów spożywczych z ergonomicznym załadunkiem i rozładunkiem;
- Opracowanie i wdrożenie uniwersalnego aparatu próżniowego z funkcją odzysku aromatu;
- Uniwersalna wyparka do kam karmelarskich cukrowych i bezcukrowych.

³⁶¹

Łączna wartość wydatków na realizację projektów z zakresu B+R przez Klaster Spożywczy Południowej Wielkopolski oraz firmy w nim zrzeszone w latach 2014 – 2017 wyniosła 4 821 128,00 zł.

³⁶²

W obszarze kooperacji biznesu z nauką, warto wspomnieć o projektach zrealizowanych w ramach „Kalisz – przestrzeń dla profesjonalistów». W wyniku przeprowadzonej analizy potrzeb biznesu oraz zdiagnozowanej konieczności dostosowania systemu edukacji do potrzeb rynku pracy poprzez wsparcie kierunków kształcenia w branżach o największym potencjale rozwojowym i/lub branżach strategicznych dla Wielkopolski oraz zawodach deficytowych zgodnie z „Barometrem zawodów „, Miasto Kalisz oraz Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Kaliszu zrealizowało i realizuje projekty współfinansowane ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego. W projektach realizowanych przez Miasto Kalisz współfinansowanych ze środków EFS wzięło udział łącznie 710 osób (604 uczniów i 106 nauczycieli i instruktorów praktycznej nauki zawodu). Łączny całkowity koszt projektów wyniósł 21 117 617,78 PLN, a łączne całkowite dofinansowanie projektów: 15 559 538,35 PLN.

Działalność inicjatyw klastrowych zazwyczaj jest wspierana działaniami innych instytucji otoczenia biznesu (tabela 3.10.).

Tabela 3.10. Najważniejsze instytucje otoczenia biznesu¹⁴ oraz podmioty publiczne wspierające funkcjonowanie przedsiębiorstw w Kaliszu

Nazwa organizacji	Charakterystyka
Regionalna Izba Gospodarcza w Kaliszu	W ramach działań statutowych Izba realizuje następujące cele: • współpracę z centralnymi i terenowymi organami administracji rządowej i samorządowej oraz organizacjami społeczno-zawodowymi, • tworzenie i prowadzenie systemów informacji gospodarczej, • wykonywanie zadań w zakresie współpracy z zagranicą, • udzielanie pomocy organizacyjnej i doradczo-konsultingowej, • inspirowanie i pomoc organizacyjna w działalności marketingowej i promocji, w tym organizowanie misji handlowych, wystaw i targów, • prowadzenie działalności służącej integracji członków Izby, • inne.
Kaliski Inkubator Przedsiębiorczości	Oferta Inkubatora polega na doradztwie w zakresie zakładania przedsiębiorstw, wspieraniu ekspansji na rynki zagraniczne, wsparciu organizacji pozarządowych. Inkubator oferuje korzystne pożyczki przeznaczone na rozwój przedsiębiorstw, dofinansowanie szkoleń i kursów. Ponadto, Inkubator zajmuje się organizacją i dofinansowaniem szkoleń oraz wynajmem sal. Według stanu na 12 lutego 2021 roku, Inkubator przeszkolił w czasie swojej dotychczasowej działalności 20 tys. osób, zrealizował 10 tys. usług doradczych, udzielił pożyczek o wartości 150 milionów złotych, zrealizował 80 projektów, rokrocznie organizuje Kaliskie Forum Biznesu.
Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna „INVEST-PARK” Sp. z o.o.	Polska Strefa Inwestycji („PSI”) to wprowadzony w 2018 r. instrument wsparcia nowych inwestycji realizowanych na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Głównym założeniem PSI jest rozszerzenie na całe terytorium Polski ulg podatkowych dostępnych dotąd wyłącznie na terenach specjalnych stref ekonomicznych. Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna „INVEST-PARK” (WSSE) jest jedną z 14 państwowych podmiotów wydających decyzje o inwestycji. WSSE ma ponad 20-letnie doświadczenie w lokowaniu i wsparciu inwestycji zarówno globalnych koncernów, jak i średnich, małych i mikro przedsiębiorstw. Zgodnie z programem wsparcia nowych inwestycji, Wałbrzyska Specjalna Strefa Ekonomiczna „INVEST-PARK” zarządza obszarem
	o łącznej powierzchni ponad 20 tys. km² zlokalizowanym w 3 województwach, 29 powiatach, na terenie 174 gmin. Przedsiębiorca, który planuje inwestycję na tym obszarze, może wystąpić o wsparcie – zwolnienie z podatku dochodowego – wyłącznie do WSSE.
Stowarzyszenie Aglomeracja Kalisko-Ostrowska	Stowarzyszenie Aglomeracja Kalisko-Ostrowska (SAKO) jest samorządnym zrzeszeniem 24 jednostek samorządu terytorialnego – gmin i powiatów Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej. SAKO jest zinstytucjonalizowaną płaszczyzną współpracy stowarzyszonych gmin i powiatów. Pełni funkcję Instytucji Pośredniczącej przynajmniej w zakresie wyboru projektów do dofinansowania. SAKO pełni wobec władz regionalnych i krajowych funkcję Związku ZIT. Stanowi wspólną reprezentację jednostek samorządu terytorialnego wdrażających Zintegrowane Inwestycje Terytorialne. Podstawowym celem SAKO jest wspieranie i rozwijanie idei samorządu terytorialnego oraz obrona wspólnych interesów członków SAKO, a w szczególności wzmacnianie rozwoju społeczno-gospodarczego jednostek samorządu terytorialnego tworzących AKO oraz współpraca gmin i powiatów w tym zakresie.

¹⁴ Przyjęto, że instytucje otoczenia biznesu to „podmioty, bez względu na formę prawną, prowadzące działalność na rzecz rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności, nie działający dla zysku lub przeznaczający zysk na cele statutowe zgodnie z zapisami w statucie lub innym równoważnym dokumencie założycielskim. Posiadający bazę materialną, techniczną i zasoby ludzkie oraz kompetencyjne niezbędne do świadczenia usług na rzecz sektora MŚP” (Burdecka, 2004). Jest to definicja, powszechnie stosowana, podkreślająca wsparcie dla sektora MSP, charakter non-profit instytucji. Takie cechy można też przypisać do SAKO (oczywiście funkcje SAKO nie ograniczają się do wsparcia MSP), SSE oraz BOI.

Łódzka Specjalna Strefa Ekonomiczna	Prowadzący działalność gospodarczą na terenie Łódzkiej SSE przedsiębiorcy korzystać mogą z pomocy publicznej przyznanej w formie zwolnienia z podatku dochodowego od osób prawnych lub osób fizycznych. Jej zasady są podobne, jak w przypadku podstrefy Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej.
Biuro Obsługi Inwestora UM Kalisza funkcjonujące w strukturze Wydziału Rozwoju Miasta	Biuro przygotowuje oferty inwestycyjne pod konkretne projekty biznesowe. Wspiera inwestorów od momentu pierwszego kontaktu z Urzędem Miasta, służąc szeroką i szczegółową informacją dotyczącą zarówno gruntów inwestycyjnych, jak i specyfiki miasta. Wspiera inwestorów w procesie uzyskiwania niezbędnych decyzji i pozwoleń, monitorując sprawny przebieg procedur. Pracownicy Biura pośredniczą w rozmowach inwestorów z wydziałami i jednostkami Urzędu Miasta takimi, jak: Wydział Geodezji i Kartografii, Wydział Budownictwa, Urbanistyki i Architektury, Wydział Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska, Wydział Gospodarowania Mieniem, Zarząd Dróg Miejskich, czy Przedsiębiorstwo Wodociągów i kanalizacji. Pracownicy Biura pomagają inwestorom również w kontaktach z gestorami mediów. Biuro zajmuje się też organizacją wizyt potencjalnych inwestorów w Kaliszu. Komórka ta ściśle współpracuje między innymi z Polską Agencją Inwestycji i Handlu oraz z Łódzką Specjalną Strefą Ekonomiczną, szczególnie w kwestii przygotowywania konkretnych ofert inwestycyjnych oraz obsługi wizyt inwestycyjnych przedsiębiorców i przedstawicieli wspomnianych instytucji w Kaliszu. Biuro funkcjonuje w strukturze Wydziału Rozwoju Miasta, które prowadzi działania związane z programowaniem Strategii Rozwoju Miasta, planowaniem i realizacją inwestycji, pozyskiwaniem funduszy dla rozwoju miasta, przygotowaniem oraz realizacją gminnego programu rewitalizacji dla obszarów zdegradowanych miasta Kalisza.
Izba Rzemieślnicza w Kaliszu	Izba, założona w czerwcu 1978, składa się z 10 Cechów Rzemiosł Różnych oraz 3 Spółdzielni Rzemieślniczych zrzeszających ok. 3 tys. właścicieli zakładów rzemieślniczych zatrudniających ponad 7 tys. pracowników. W tych zakładach rzemieślniczych ponad 6 tys. uczniów pobiera naukę zawodu. Zasadniczymi funkcjami Izby są sprawy z zakresu reprezentowania i obrony interesów zrzeszonych organizacji i ich członków wobec organów administracji i instytucji państwowych, samorządu terytorialnego i gospodarczego, udzielanie zrzeszonym organizacjom i ich członkom pomocy instruktażowo-doradczej, koordynacją ich poczynań grupowych, a także prowadzenie spraw dotyczących kwalifikacji i ich uprawnień rzemieślniczych i zawodowych
Inne instytucje otoczenia biznesu	Do znaczących instytucji otoczenia biznesu należą także na terenie Kalisza Związek Rzemieślników Cechowych w Kaliszu, Zrzeszenie Handlu i Usług Południowej Wielkopolski, których zadaniem jest reprezentowanie i obrona zawodowych i społecznych interesów członków oraz troska o wysoką rangę zawodu.

Źródło: opracowanie własne

³⁶⁴

Warto zwrócić uwagę, że rolę Instytucji Otoczenia Biznesu (IOB) powinno być nie tylko informowanie o możliwościach wsparcia oferowanych przez inne podmioty, w szczególności zrzeszenia przedsiębiorców i stowarzyszenia, a także realizacja zadań związanych z upowszechnianiem wiedzy o działaniach miasta i komunikowaniem jej przedsiębiorcom. Istota działalności sieciowej w otoczeniu biznesu polega na tworzeniu środowiska podwyższonego zaufania i szybkiego przepływu wiedzy wśród uczestników sieci.

³⁶⁵

W interesie wszystkich podmiotów sfery gospodarczej powinno leżeć dzielenie się wiedzą i upowszechnianie informacji, także tych wytworzonych wśród innych podmiotów, oraz wspieranie działań proinnowacyjnych, których przejawem jest liczba nowych patentów, rejestrowanych przez podmioty funkcjonujące w Kaliszu (12 patentów w 2018 roku i 3 w 2019 roku).

³⁶⁶

Funkcjonowanie lokalnego systemu innowacji w Kaliszu napotyka na rozmaite trudności. Pomimo znacznej liczby instytucji otoczenia biznesu, dostrzegany jest problem niewystarczającej współpracy w gospodarczym środowisku kaliskim.

Problemy powiązania systemu edukacji i biznesu zostały opisane szerzej w części społecznej. Warto jednak przypomnieć o odpływie absolwentów szkół średnich z Kalisza, co utrudnia prowadzenie działalności gospodarczej inwestorom z dziedzin wiodących i zaawansowanych technologii. Odczuwany jest niewystarczający poziom dopasowania programów nauczania do potrzeb najważniejszych sektorów gospodarki funkcjonujących w Kaliszu.

3.7. Podsumowanie badań dotyczących sfery gospodarczej

Na podstawie badań ilościowych CAWI udało się stworzyć listę najbardziej oczekiwanych zmian w sferze gospodarczej (wykres 3.12.).

Wykres 3.12. Istotność postulatów w sferze gospodarczej

- a. Utworzyć nowe tereny inwestycyjne umożliwiające rozwój i powstawanie nowych zakładów pracy
- b. Poprawić warunki umożliwiające prowadzenie działalności punktów usługowych, rzemiosła i drobnego handlu w mieście
- c. Podejmować działania rozwijające przedsiębiorcze postawy wśród dzieci i młodzieży
- d. Poprawić jakość i dostosować kierunki kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy
- e. Wzbogacić ofertę zwolnień z podatków od nieruchomości dla przedsiębiorców realizujących nowe inwestycje/tworzących nowe miejsca pracy
- f. Poprawić dostępność informacji o ofertach pracy w Kaliszu
- g. Poprawić standard miejskich lokali użytkowych
- h. Wzbogacić ofertę ulg w opłatach dla najemców miejskich lokali użytkowych
- i. Inne

Źródło: Badanie metodą CAWI, Metaphor, 2021

Trzy najważniejsze, konieczne do wprowadzenia wg kaliszan i kaliszanek, zmiany w sferze gospodarczej miasta to:

- Utworzenie nowych terenów inwestycyjnych umożliwiających rozwój, a także powstanie nowych zakładów pracy (742 wskazań, czyli 56,04% uczestników badania);
- Poprawienie warunków umożliwiających prowadzenie działalności punktów usługowych, rzemiosła i drobnego handlu w mieście (646 wskazań, czyli 48,79% uczestników badania);
- Podejmowanie działań rozwijających przedsiębiorcze postawy wśród dzieci i młodzieży (630 wskazań, czyli 47,58% uczestników badania).

Ponadto, dużą liczbę wskazań zdobył postulat poprawienia jakości i dostosowania kierunków kształcenia zawodowego do potrzeb lokalnego rynku pracy (529, czyli 39,95% uczestników badania). Relatywnie niewielką liczbę wskazań zdobył postulat związany z preferencjami w opłatach dla najemców miejskich lokali użytkowych (287 wskazań, czyli 21,68% uczestników badania).

Analizując treść odpowiedzi na pytanie otwarte o inne postulaty w sferze gospodarczej, można zauważyć, że liczba propozycji przedłożonych w tym obszarze była nieco mniejsza niż w przypadku

sfery społecznej. Ponadto, wśród propozycji w tej kategorii wymieniano postulaty ważne, choć niekoniecznie bezpośrednio związane z działalnością gospodarczą, takie jak m.in. „zwiększenie retencji mieszkańców”, „uniknięcie degradacji poprzez wyludnienie się miasta i marginalizowanie jego znaczenia”, „budowę basenu sportowego”, „przydzielanie ludziom mieszkań”.

³⁷² Ponadto, na podstawie opinii badanych można wyciągnąć następujące wnioski:

- Istnieje potrzeba dalszego aktywizowania środowiska przedsiębiorców w mieście, m.in. poprzez organizowanie konferencji dla przedsiębiorców z różnych branż.
- Przedsiębiorcy sygnalizują potrzebę poprawy konkurencyjności kaliskich przedsiębiorstw poprzez:
 - walkę z nieuczciwą konkurencją i karanie osób prowadzących działalność gospodarczą niezgodną z prawem, na przykład polegającą na sprzedaży używek lub handlujących z towarami nieoclonionymi,
 - zablokowanie budowy hal handlowych w centrum miasta w celu ułatwienia powstawania mikroprzedsiębiorstw w centrum miasta (sklepików, kawiarenek itp.),
 - zwolnienia i ulgi w podatkach dla lokalnych, małych i średnich przedsiębiorców dających miejsca pracy,
 - zachęcenie przedsiębiorców do najmu lokali użytkowych w Śródmieściu niższymi cenami najmu niż w galerii handlowej;
- Zgłaszany jest deficyt inwestorów zewnętrznych i potrzeba poszukiwania ich przez samorząd („ściągnięcie do miasta innowacyjnych firm, które mogą przynieść do nas nowe technologie w ramach parku technologicznego, centrum R&D”; „budowa nowych terenów inwestycyjnych pod powierzchnie biurowe w centrum miasta”);
- Zgłaszany postulat: „umożliwienie wykupu mieszkań na parterze, co miałooby zwiększyć ruch w centrum miasta” dotyczy nie tylko działalności gospodarczej, ale także społecznej (rewitalizacja centrum miasta);
- Wybudowanie w obrębie Starego Miasta jednego do dwóch parkingów podziemnych.

³⁷³ Pozostałe postulaty dotyczące sfery gospodarczej były związane z infrastrukturą do prowadzenia działalności gospodarczej (można je także zakwalifikować do sfery przestrzennej). Wśród nich można wymienić następujące:

- Budowa drogi dwupasmowej w kierunkach Poznania, Łodzi i Wrocławia (przy czym warto tutaj skomentować ten postulat stwierdzeniem, że w przypadku niektórych miast poprawa dostępności komunikacyjnej może skutkować jeszcze dalszym odpływem siły roboczej netto, która znajdzie zatrudnienie w lepiej rozwiniętych rejonach poza miejscem zamieszkania. Innymi słowy, poprawa dostępności komunikacyjnej to „miecz obosieczny” – w krótkiej perspektywie może nie przynieść spodziewanych pozytywnych rezultatów);
- Budowa lotniska;
- Budowa obwodnicy, która odkorkuje główne ulice miasta oraz poprawi komunikację z terenów podmiejskich do centrów.

³⁷⁴ Wśród postulatów zgłoszonych w kategorii „sfera gospodarcza” pojawiały się także postulaty związane ze sferą społeczną, takie jak:

- Zwiększenie retencji mieszkańców;
- Wprowadzenie zniżek na wydarzenia kulturalne dla osób odprowadzających podatki w Kaliszu;
- Przyłączenie okolicznych gmin do Kalisza.

3.8. Potencjały i problemy w sferze gospodarczej

³⁷⁵ Do najważniejszych potencjałów sfery gospodarczej należą:

- Obecność klastrów, szczególnie klastra lotniczego i spożywczego, które korzystają i też zapewniają synergii rozwoju gospodarczego na terenie całej Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej.

- Efekty synergii uzyskiwane są dzięki istnieniu Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, której jednym z głównych celów jest wspieranie przedsiębiorczości, zatrudnienia oraz aktywności zawodowej. Kalisz posiada bardzo dobre warunki do rozwoju gospodarczego, wraz z Ostrowem Wielkopolskim i sąsiednimi gminami tworzy korzystną przestrzeń do rozwoju. Ponadto, obecność Kalisza w Aglomeracji powinna być pomocna w pozyskiwaniu funduszy strukturalnych pochodzących z UE, które byłyby nieosiągalne dla pojedynczego miasta.
- Niski poziom bezrobocia, duża podaż pracowników z wykształceniem technicznym oraz o niższych kwalifikacjach pozwalają na rozwój działających w Kaliszu przedsiębiorstw branży przemysłowej i przetwórczej w branżach mniej zaawansowanych technologicznie.
- Ponadprzeciętny potencjał do rozwoju turystyki, przejawiający się zarówno historią i dziedzictwem, jak i istnieniem wielu atrakcyjnych budowli, które mogłyby być bazą dla wycieczek szkolnych (np. w ramach tzw. „zielonych szkół”) z całej Polski do najstarszego miasta w kraju. Ponadto, istnieje możliwość rozwoju turystyki pielgrzymkowej (na trasie Licheń – Kalisz – Częstochowa).
- Rozbudowana infrastruktura wsparcia gospodarki w postaci licznych instytucji oraz inicjatyw otoczenia biznesu, które wspierają rozwój przedsiębiorstw ze względu na wdrażane np. zwolnienia podatkowego dla przedsiębiorców.

³⁷⁶

Do najważniejszych problemów sfery gospodarczej należą:

- Niewystarczająca intensywność dialogu społecznego i współpracy, zarówno w środowisku gospodarczym, jak i wśród mieszkańców, w zakresie reagowania na potrzeby, szczególnie podczas tworzenia infrastruktury technicznej, przygotowania stref ważnych gospodarczo, w tym związanych z rewitalizacją Śródmieścia. Dobrze rozwinięta infrastruktura Instytucji Otoczenia Biznesu nie idzie w parze z systemami wymiany informacji gospodarczych i podejmowaniem wspólnych inicjatyw.
- Niewielka liczba dobrze płatnych miejsc pracy w sektorach intensywnie wykorzystujących wiedzę i kreatywnych. Niskie bezrobocie, które samo w sobie jest korzystnym zjawiskiem, paradoksalnie może utrudniać pozyskiwanie nowych inwestorów, w szczególności w zakresie nowych technologii. Ponadto, powoduje ono (bezrobocie) małą mobilność na rynku pracy, co oznacza ograniczone możliwości przekwalifikowania się zawodowego. Starzenie się społeczeństwa powoduje ograniczony dostęp w Kaliszu do pracowników o wystarczających kompetencjach cyfrowych.
- Brak obwodnicy Kalisza komplikujący logistykę oraz generujący ruch w centrum miasta, który utrudnia z kolei rozwój turystyki i gastronomii.
- Zbyt wolne zmiany związane z rewitalizacją Śródmieścia w stosunku do oczekiwań przedsiębiorców i mieszkańców. Rewitalizacja nie jest bezpośrednio związana z potencjałem turystycznym, brak stref aktywizacji gospodarczej w centrum z infrastrukturą usługową, łatwo dostępnymi lokalami, parkingami podziemnymi lub strefowymi, ogranicza możliwości prowadzenia działalności gospodarczej w centrum Kalisza.
- Zbyt małe zaangażowanie Urzędu Miasta Kalisza w rozwój firm rodzinnych, szczególnie w sektorze usług, w tym gastronomii i turystyki.

3.9. Analiza SWOT dla sfery gospodarczej

377

W tabeli 3.11. przedstawiono analizę SWOT dla sfery gospodarczej.

Tabela 3.11. Analiza SWOT dla sfery gospodarczej

Przedsiębiorczość	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Aktywność przedsiębiorcza mieszkańców jest na wysokim poziomie; • W Kaliszu są dobre warunki do rozwoju małych firm, które nie muszą szukać odbiorców swoich produktów i usług poza miastem; • Bliskość dużej grupy odbiorców towarów i usług (rynku docelowego); • Otwartość przedsiębiorców i menedżerów na współpracę; • Położenie miasta pomiędzy dużymi ośrodkami metropolitalnymi (Łódź, Poznań, Wrocław) pozwala znaleźć większą liczbę klientów oraz zwiększa możliwości wyboru dostawców i negocjowania cen; • Zaplecze kadrowe w postaci wyższych uczelni; • Duży zasób pracowników (szczególnie o niższych kwalifikacjach do wykonywania prac niższej wartości dodanej); • Tradycje gospodarcze i przemysłowe – w szczególności związane z gałęziami przemysłu lotniczego i włókienniczego oraz instrumentów muzycznych, a także z prężnie działającymi małymi firmami i przedsiębiorstwami w postaci cechów rzemieślniczych oraz handlu.	• Odpływ młodzieży z miasta; • Kalisz jest droгим miastem pod względem prowadzenia działalności gospodarczej; • Niezadowalające skomunikowanie Kalisza z dużymi miastami; • Brak możliwości konkutowania miejscowych sklepikarzy z dużymi sieciami; • Spadająca liczba spółek handlowych z udziałem kapitału zagranicznego; • Mała możliwość korzystania z lokalnych podmiotów świadczących usługi doradcze i szkoleniowe, wspierające zakładanie i prowadzenie działalności gospodarczej; • Sytuację przedsiębiorców utrudniają specyficzny układ Śródmieścia, wąskie uliczki i niewystarczająca liczba miejsc parkingowych; • Kurcząca się liczba funkcjonujących lokali handlowo-usługowych na obszarze rewitalizacji nie daje przedsiębiorcom perspektyw na przyszłość.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Ulgi podatkowe dla młodych przedsiębiorców; • Skłonność przedsiębiorców do nauki i doskonalenia biznesu; • Działania pośrednie, w skali średnio- i długoterminowej, mające na celu wzmacnianie postawy przedsiębiorczości; • Działania rozwijające przedsiębiorczość wśród dzieci i młodzieży; • Wraz z rozwojem AKO będą pojawiały się nowe możliwości promocji tego obszaru, a więc i nadania mu marki na obszarze polski i za granicą (obecnie marka AKO zasadzie nie istnieje jako rozpoznawalny obiekt promocji); • Silny przemysł spożywczy daje stabilne podstawy dla gospodarki AKO. jest to branża, której istnienie jest niezagrożone bez względu na zmiany technologiczne na świecie.	• Niestabilna sytuacja gospodarcza spowodowana pandemią; • Częste zmiany w regulacjach prawnych; • Wysokie koszty energii oraz ceny paliwa; • Ustawodawstwo nie sprzyjające samorządom w sferze gospodarczej, w tym także zmiany w opodatkowaniu młodych osób; • Brak niestandardowych i odważnych podejść nastawionych na rozwój w warunkach spadającej liczby mieszkańców; • Relatywnie niski poziom bezrobocia powodujący obniżenie konkurencyjności kaliskich przedsiębiorstw; • Nierozpoznawanie potrzeb mieszkańców, w tym potrzeb tak różnych grup wiekowych, jak i potrzeb firm i przedsiębiorców działających w Kaliszu.

Rynek pracy	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Dobra dostępność informacji o ofertach pracy w Kaliszu; • Kierunki kształcenia na poziomie szkolnictwa średniego dopasowane do zapotrzebowania rynku na pracowników; • W Kaliszu relatywnie łatwo mogą znaleźć pracę osoby, które: - a/ nie posiadają wysokich kwalifikacji zawodowych, - b/ swoją edukację kończą na poziomie szkoły średniej, - c/ nie mają dużych wymagań w odniesieniu do rodzaju pracy zawodowej, - d/ nie mają dużych wymagań związanych z wysokością zarobków, - e/ nie odczuwają potrzeby rozwoju zawodowego; • Łatwość znalezienia jakiejkolwiek pracy, m.in. w sferze produkcyjnej; • Występowanie wśród mieszkańców Kalisza zjawiska typu: „Mieszkam w Kaliszu, ale pracuję zdalnie na rzecz firm, klientów w dużych miastach Polski”; • Niskie bezrobocie w mieście, a co za tym idzie – duże możliwości zmiany miejsca pracy; • Duża liczba małych i średnich firm, które potrzebują pracowników; • Obecność w mieście firm opierających się na nowych technologiach; • Kalisz jest dobrym rynkiem pracy dla osób z wykształceniem technicznym; • Dobry rynek pracy dla osób, które nie chcą pracować w korporacjach; • Różnorodność branż na rynku pracy; • Stabilność zatrudnienia; • Wiele małych i średnich firm oferuje naukę zawodu w trakcie pracy; • Coraz więcej firm otwiera się na współpracę z ośrodkami edukacyjnymi; • Duża podaż siły roboczej, szczególnie wśród pracowników o niskich i średnich kwalifikacjach technicznych czyni AKO atrakcyjnym miejscem do inwestowania.	• Brak wykwalifikowanych pracowników (np. specjalistów, techników, pracowników usług gastronomicznych); • Migracje z Kalisza absolwentów wyższych uczelni; • Mało zróżnicowany rynek pracy, nieuwzględniające różnorodnych zainteresowań zawodowych, oferty pracy, co powoduje, że staje się on średnio lub mało atrakcyjny, szczególnie dla młodych pracowników; • Zbyt wąska oferta na rynku pracy zmusza młodych ludzi do wyjazdu z Kalisza i poszukiwania pracy w większych miastach; • Relatywnie niskie wynagrodzenia (poniżej poziomu oczekiwań, szczególnie młodszych pracowników), niższe zarobki niż w dużych miastach; • Ograniczone możliwości rozwoju zawodowego, awansu; • Niewiele ofert pracy dla osób z wykształceniem innym niż techniczne; • Trudności w znalezieniu pracy zgodnej z profilem wykształcenia; • Brak korelacji pomiędzy oferowanymi w Kaliszu kierunkami studiów wyższych a ofertami pracy dla absolwentów uczelni; • Niechęć pracodawców do zatrudniania osób starszych; • Brak filii państwowej uczelni o wysokiej randze, oferującej kierunki ekonomiczne, które dają wykształcenie predysponujące do pełnienia po zakończeniu nauki funkcji menedżerskich; • Niski poziom bezrobocia utrudnia przedsiębiorcom pozyskiwanie nowych pracowników oraz generuje wyższe żądania płacowe pracowników; • Niewiele kierunków zawodowych w ofertach kaliskich szkół (także kierunków niszowych); • Brak ofert pracy dla osób chcących się rozwijać zawodowo; • Przy poszukiwaniu specjalistów, konieczność oferowania zarobków wyższych niż średnia w danej branży.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Zwiększenie rynku pracy oraz jego różnorodności; • Upowszechnianie się możliwości pracy zdalnej, które pozwalają na pozostanie mieszkańców na terenie miasta; • Aspiracje młodych ludzi do pracy na własny rachunek; • Popyt na specjalistów i rzemieślników, których zawody nie wymagają wyższego wykształcenia;	• Starzenie się mieszkańców oraz wyludnianie się miasta skutkuje zmniejszeniem się liczby osób w wieku produkcyjnym; • Rosnące aspiracje młodych ludzi związane z rozwojem zawodowym, możliwościami awansu i oczekiwaniem wyższych zarobków; • Migracje zarobkowe w kierunku metropolitalnym (do dużych miast); • Rosnąca popularność zawodów kreatywnych;

• Zwiększająca się liczba osób w młodszym wieku senioralnym, które deklarują chęć kontynuowania pracy po osiągnięciu wieku emerytalnego, co wpisuje się trend srebrnej gospodarki; • Zaplecze kadrowe w postaci wyższych uczelni; • Zwiększenie intensywności współpracy przedsiębiorstw z sektorem edukacyjnym; • Względna stabilność życiowa zapewniona przez stosunkowo niski poziom bezrobocia; • Samorządy działające w ramach AKO mogą podjąć działania zmierzające do synchronizacji i koordynacji ich polityk oświatowych w celu optymalnego wykorzystania posiadanych zasobów oraz zwiększenia atrakcyjności kompetencji absolwentów szkół znajdujących się na terenie AKO.	• Rozwój rynku pracy dla osób starszych, szczególnie w wieku emerytalnym, może powodować napięcia międzypokoleniowe; • Kierunek zmiany tendencji populacyjnej – starzenie się społeczeństwa w mieście Kaliszu dotyczyć będzie także właścicieli małych i średnich przedsiębiorstw, na co wskazuje trend srebrnej gospodarki; • Mniejsza ilość miejsc pracy w usługach intensywnie wykorzystujących wiedzę, w sektorach kreatywnych itp.; • Miasta średniej wielkości postrzegane są jako miejsca nieatrakcyjne dla ambitnych ludzi, pokutuje przekonanie, że „prawdziwe, pełnowartościowe życie jest gdzie indziej”; • Zbyt niskie zarobki dla osób z wykształceniem średnim i zawodowym, które mają konkretny zawód w ręku; • Niedobór kierunków z zakresu nauk społecznych i ekonomicznych oferowanych przez kaliskie uczelnie, co przekłada się na niską podaż specjalistów na rynku pracy; • Niewielka liczba dobrze płatnych miejsc pracy w sektorach intensywnie wykorzystujących wiedzę; • Niewielka liczba przedsiębiorstw, w których istnieją możliwości awansu pionowego i planowania długookresowej kariery w mieście Kaliszu; • Niedobór ofert pracy dla osób z wyższym wykształceniem, szczególnie humanistycznym; • Negatywna opinia o kaliskich pracodawcach, którzy nie dbają o rozwój zawodowy swoich pracowników; • Badani przedsiębiorcy wskazują na brak specjalistów, osób z określonymi kwalifikacjami zawodowymi (np. operatorzy maszyn, inżynierowie); • W opinii badanych seniorów, rynek pracy dla osób po 60. roku życia jest bardzo ograniczony.
Podmioty gospodarcze	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Silne przemysły: lotniczy, spożywczy, odzieżowy i włókienniczy; • Duża liczba mikro i małych przedsiębiorstw; • Klastery branżowe; • Dobrze rozwinięta sieć handlowa, zaspokajająca potrzeby mieszkańców; • Różnorodność typów sklepów: galerie handlowe, hipermarkety, sklepy tradycyjne z jedną kasą, targowiska; • Dostępność sklepów o zróżnicowanym asortymencie; • Duży wybór jakościowy towarów (lepszej i gorszej jakości, tańszych i droższych); • Niższe ceny usług niż w dużym mieście;	• Mała liczba przedsiębiorstw zatrudniających powyżej 50 pracowników; • Deficyt inwestorów zewnętrznych; • Brak wsparcia dla klastrów; • Mały przyrost liczbowy i jakościowy nowych firm; • Zbyt mała obecność dużych przedsiębiorstw i korporacji; • Zbyt duża liczba sklepów wielkopowierzchniowych; • Zanikanie drobnego handlu „blisko domu” – dostępność przestrzenna małych punktów handlowych pogarsza się; • Zbyt mała liczba rynekczków, na których miesz-

Niższe, niż dużych aglomeracjach, koszty pracy i ceny usług oferują potencjalnym inwestorom możliwości poszukiwania poddostawców na terenie AKO.	kańcy mogliby kupić płody rolne bezpośrednio od producentów; - Usługi gastronomiczne w Kaliszu są słabo dostępne ze względu na małą liczbę takich punktów, a te które są, mają zbyt mało zróżnicowaną ofertę, a ich usługi są na niestabilnym poziomie. - Zanikanie punktów usługowych; - Przestrzenne i jakościowe niedostosowanie sieci handlu w mieście do osób w podeszłym wieku, preferujących sklepy mniejsze, blisko miejsca zamieszkania.
SZANSE	ZAGROŻENIA
- Budowa obwodnicy miasta; - Lokalizacja Kalisza: centrum Polski, podobna odległość do Poznania, Wrocławia i Łodzi; - Budowa dobrych połączeń drogowych łączących Kalisz z autostradami i głównymi drogami S25 i S12; - Stworzenie kolei szybkiej prędkości z przystankiem w Kaliszu; - Aktywne przyciąganie nowych inwestorów z zewnątrz poprzez zapewnienie odpowiedniej infrastruktury drogowej i terenów inwestycyjnych, wspieranie rozwoju lokalnej edukacji; - Pojawiający się globalni gracze, których obecność przyciąga kolejne firmy; - Rozwój sektora małych i średnich firm, których klientami/odbiorcami są mieszkańcy innych regionów; - Rozbudowa sektora usług; - Zmiany w filozofii życia Polaków w kierunku docenienia czasu wolnego i potrzeb z tym związanych tworzą szansę na rozwój takich sektorów jak gastronomia, usługi związane z rekreacją, kulturą, turystyką; - Osoby objęte procesem suburbanizacji pozostają w obszarze funkcjonalnym miasta, nie osłabiając lokalnego popytu na usługi publiczne i rynkowe w mieście oraz nie zmniejszając podaży na rynku pracy; - Wydłużenie sezonu turystycznego, zjawisko turystyki „weekendowej”; - Wysoko oceniana kultura pracy Urzędu Miasta Kalisza co ma przełożenie na ogólną budowę kapitału społecznego w mieście oraz w ramach AKO.	- Wykluczenie komunikacyjne Kalisza i okolic, brak połączeń drogowych z autostradami i drogami S25 i S12(dojazdy do pracy, mobilność, turystyka, przemieszczanie się związane z prowadzeniem działalności gospodarczej); - Mało nowo powstających lub lokowanych dużych przedsiębiorstw; - Ekspansja dużych sieci handlowych; - Rozwój handlu internetowego; - W kontekście trendu globalizmu, zagrożenie tym, że gospodarka Kalisza jest mniej ekspansywna, ale także mniej wrażliwa na globalne trendy ekonomiczne.
Wsparcie inwestorów i tereny inwestycyjne	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- Tworzenie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych dla rozwoju i powstawania nowych zakładów pracy; - Dostępność uzbrojonych terenów w Strefie Gospodarczej Dobrzec-Zachód;	- Brak strategii pozyskiwania inwestorów zagranicznych (w ramach której należałoby zdefiniować ofertę, określić profil pożądanego inwestora (np. „Indyjska firma branży IT” itd.); - Niewystarczająca współpraca pomiędzy insty-

• Wzrost powierzchni miasta objętej miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego; • Skuteczne przyciągnięcie inwestorów z branży logistycznej i spedycyjnej na teren Kalisza.	tucjami otoczenia biznesu (IOB), w tym także urzędem miasta uczestnikiem tego ekosystemu; • AKO nie jest jedynym w Polsce obszarem o takim charakterze. Na przykład, silnym konkurentem jest aglomeracja bydgosko-toruńska, którą zamieszkuje niemal 2 razy więcej mieszkańców niż AKO.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Poszerzenie granic miasta; • Ułatwienia w zakresie zakupu gruntów przez inwestorów; • Oferta centralnych programów operacyjnych; • W strukturze użytkowania terenu miasta przeważają obszary niezabudowane, które stanowią prawie 70% powierzchni; • Uzbrajanie terenów inwestycyjnych; • Rozbudowana sieć instytucji otoczenia biznesu; • Z perspektywy potencjalnych inwestorów AKO materializuje się jako spójna przestrzeń do inwestowania dzięki aktywności samorządów.	• Niedostateczna współpraca i horyzontalny przepływ wiedzy pomiędzy instytucjami otoczenia biznesu (słabo rozwinięty ekosystem wspierania innowacji); • Zagrożenie przejmowania potencjalnych inwestorów przez duże sąsiednie ośrodki aglomeracyjne.
Finanse samorządowe	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Wzrost wpływów budżetowych z tytułu podatku dochodowego od osób prawnych oraz podatku dochodowego od osób fizycznych; • Miasto ma doświadczenie w pozyskiwaniu środków krajowych i zagranicznych, głównie unijnych, na realizację różnych projektów i zadań; • Miasto Kalisz przez wiele lat uzyskiwało nadwyżkę budżetową, a dochody budżetowe systematycznie rosły w okresie 2015–2020; • Zauważalny wzrost wydatków na oczyszczanie miasta świadczy o dbałości władz miasta o jakość przestrzeni publicznej; • Wzrost wydatków na utrzymanie zieleni. Wydatki w te oraz wydatki na oczyszczanie miasta należy rozpatrywać w szerszym ujęciu, tj. zarówno dot. jakości i estetyki, jak i uwzględniając kwestie klimatyczne i związane z ochroną zdrowia mieszkańców.	• Migracja mieszkańców Kalisza do okolicznych miejscowości oddziałuje negatywnie na wpływy do budżetu miasta z podatku dochodowego; • Sinusoidalna tendencja dochodu własnego w udziale dochodu ogółem, może wpływać na niestabilną sytuację, a tym samym zróżnicowany stopień rozwoju miasta uzależniony jest od środków zewnętrznych. Tendencja ta z kolei wpłynąć może na niekonsekwentne realizowanie strategii miasta a także wspieranie ogólnego rozwoju; • Ze względu na rosnący udział dochodów z podatku PIT, należy zwrócić uwagę na zagrożenia związane z planowanymi i już zrealizowanymi zmianami w ordynacji podatkowej, które mogą uderzyć w samorządy; • Niewielka skala wpływów z podatku CIT w dochodach podatkowych ogółem. Jest to pochodna aktywności gospodarczej w obszarze średnich i dużych przedsiębiorstw, których na terenie miasta funkcjonuje relatywnie niewiele; • Niestabilne finansowanie zadań związanych z gospodarką ściekową i ochroną wód.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Fundusz odbudowy i środki UE dla Kalisza, potencjalne dofinansowanie.	• Deglomeracja – brak sytuowania środków krajowych w miastach takich jak Kalisz; • Duża liczba miast o podobnej wielkości ubiegających się o fundusze unijne oraz polskie fundusze restrukturyzacyjne;

	• W ramach delimitacji obszarów problemowych na mapie Polski, nie wyróżnia się żadnego obszaru z terenu województwa wielkopolskiego; • Sytuacja Kalisza jest specyficzna, ponieważ, z jednej strony wiele wskaźników społecznych i ekonomicznych charakteryzujących to miasto jest na niezadowalającym poziomie, z drugiej zaś miasto wyprzedza w rankingach wiele innych miast wymagających pilnego wsparcia. Sprawia to, że Kaliszowi trudniej ubiegać się o wsparcie zewnętrzne z funduszy publicznych wg klucza naglących problemów; • Postępujący proces suburbanizacji skutkujący zmniejszeniem się bazy podatkowej.
Zarządzanie miastem	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Powstanie Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej; co wpisuje się w trend działań systemowych opartych na współtworzeniu na poziomie lokalnych samorządów; • Realizacja działań z zakresu promocji gospodarczej; • Realizacja szeregu programów operacyjnych wspierających działalność gospodarczą w mieście; • Ulgi na wynajem lokali miejskich; • Uchwały w sprawie zwolnienia z podatku nieruchomości w ramach regionalnej pomocy inwestycyjnej oraz pomocy de minimis; • Stworzenie systemu zachęt inwestycyjnych w postaci zwolnień z podatku od nieruchomości; • Wsparcie przedsiębiorców w formie ulgi z tytułu spadku obrotów; • Spadek liczby najemców wynajmujących lokale od miasta, korzystających z ulg z tytułu spadku obrotów.	• Ulgi na wynajem lokali miejskich są niekorzystne dla właścicieli prywatnych kamienic w atrakcyjnych lokalizacjach; • Brak tanich lokali użytkowych w centrum miasta; • Wysokie ceny usług komunalnych (woda, ścieki, śmieci); • Brak odpowiedniej komunikacji i współpracy pomiędzy poszczególnymi wydziałami Urzędu Miejskiego w Kaliszu, będący konsekwencją nadmiernego odizolowania od siebie ww. wydziałów, tzw. „efekt silosów”; • Brak w niektórych urzędach działań w duchu pomocy przedsiębiorcom; • Brak współpracy w zakresie wspierania działalności gospodarczej pomiędzy Kaliszem a okolicznymi miejscowościami; • Słaby kontakt władz miasta z przedsiębiorcami i menedżerami (brak dialogu i konsultacji); • Brak ducha wzajemnego wsparcia i współpracy; • Brak wiedzy przedsiębiorców o planach rozwoju miasta; • Dowartościowywanie w Kaliszu dużych sieci handlowych kosztem lokalnych kupców; • Brak planu rozwoju i wspierania miejscowego handlu w Kaliszu; • Brak obwodnicy, która odkorkuje główne ulice miasta oraz poprawi komunikację pomiędzy terenami podmiejskimi a centrum; • Niedostateczne wsparcie dla mikroprzedsiębiorców działających w Kaliszu; • Zbyt małe możliwości otrzymania wsparcia z instytucji pośrednictwa pracy i przeciwdziałania bezrobociu; • Niezadowalające warunki do prowadzenia działalności punktów usługowych, rzemiosła i drobnego handlu w mieście.

SZANSE	ZAGROŻENIA
• Aglomeracja Kalisko-Ostrowska jest szansą na rozwój przedsiębiorstw i przyciągnięcie do miasta nowych firm; • Mieszkańcy Kalisza są spragnieni życia w mieście o cechach miasta globalnego, a więc wszelkie inicjatywy samorządu służące realizacji tego celu będą miały poparcie wśród większości mieszkańców co wskazuje na istniejący wśród kaliszan makrotrend globalizmu; • Podjęcie działań wspierających inkubację małych, nowo powstających firm; • Tworzenie specjalnych stref ekonomicznych o jasnych i czytelnych zasadach funkcjonowania; • Rozwój turystyki w oparciu o potencjał i walory kulturowe; • Dalsza profesjonalizacja polityki proinwestycyjnej; • Wzmocnienie istniejącego przekazu dla inwestorów (m.in. poprzez podnoszenie jakości aktualnej oferty dla inwestorów); • Propagowanie dobrych praktyk i promocja sukcesu miejscowych firm; • Stworzenie warunków dla powstania obiektów biurowych o wysokim standardzie we współpracy z lokalnym deweloperami.	• Brak jasnej wizji rozwoju miasta komunikowanej przez władze; • Brak przejrzystości przepisów i regulacji dotyczących działalności gospodarczej w mieście; • Brak współpracy w zakresie wspierania działalności gospodarczej pomiędzy Kaliszem a okolicznymi miejscowościami; • Rywalizacja pomiędzy miastami na prawach powiatu a powiatami „obwarzankowymi”; • Brak jednorodnego, wiarygodnego, wyróżnialnego na tle konkurencji wizerunku marki miasta w oczach wszystkich grup docelowych.
Technologia i innowacje	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Innowacyjny, zaawansowany przemysł, przede wszystkim lotniczy; • Działalność Centrum Doskonałości Badań Kół Zębatach Akademii Kaliskiej; • Innowacje wprowadzane przez władze samorządowe, które mają służyć mieszkańcom np. Geoportal RZiIP AKO, biletomaty, aplikacja komunikacji miejskiej. Kierując działania miasta w stronę inteligentnego zarządzania strukturą miejską i jej potencjałami; • Wykorzystanie potencjału makrotrendu „BIG Data” w projekcie pn. „Regionalna Zintegrowana Infrastruktura Informacji Przestrzennej Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej”, który obecnie wspiera wymianę informacji w codziennych kontaktach jednostek publicznych z odbiorcami usług.	• Zbyt mała liczba przedsiębiorstw opierających swoją działalność na innowacjach i nowych technologiach; • Brak umiejętności korzystania z innowacji wprowadzanych w mieście lub też obawa części mieszkańców przed korzystaniem z nich; co może utrudniać realizację trendu „Smart City”; • Brak informacji o wprowadzanych przez władze miasta innowacjach.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Wykorzystanie potencjału podmiotów działających w sektorach zaawansowanych technologii przez podjęcie działań nakierowanych na rozwój badań angażujących świat nauki i biznesu; • Kooperacja biznesu z nauką (wyższymi uczelniami);	• Lokalne innowacyjne przedsiębiorstwa zlokalizowane w średnich miastach są zmuszone do oferowania przedstawicielom zawodów związanych z tym typem firm istotnie lepszych warunków zatrudnienia niż w metropoliach; • Niewystarczający poziom infrastruktury rekreacyjnej, która mogłaby przyciągać specjali-

• Działania na rzecz rozwoju kompetencji IT oraz wzmocnienia lokalnego środowiska IT w ścisłej współpracy z Akademią Kaliską, niepublicznymi szkołami wyższymi i dynamicznymi firmami lokalnymi z sektora IT, co jest zgodne z makrotrendem „Smart City”; • Zgodne z trendem „Smart City”, wprowadzania rozwiązań sztucznej inteligencji do zarządzania miastem na wielu poziomach – także obsługi mieszkańców; • Możliwości rozwoju systemów zarządzania wiedzą obejmującą obszar AKO; • Wykorzystanie nowych trendów gospodarczych, na przykład sztucznej inteligencji do przyciągania inwestorów do AKO.	stów w zawodach o wysokiej wartości dodanej; • „Niski poziom kompetencji cyfrowych wśród części mieszkańców i związany z tym problem z nadążaniem za szybkością zmian w świecie technologii (także cyfrowej) zmian wywołanych trendem „Smart City”; • Zgodne z trendem „Smart City” wykorzystanie sztucznej inteligencji może narazić samorząd na zagrożenia związane z dyskryminacją, oferowaniem przez systemy sztucznej inteligencji błędnych rozwiązań; • Zagrożenia, które wynikają z trendu „Big Data” związane są z bezpieczeństwem danych oraz niewłaściwym ich wykorzystaniem; • Nowe technologie mogą zarówno wprowadzić AKO na ścieżkę wzrostu, jak i wykluczyć AKO z obiegu gospodarczego, jeśli aktywności gospodarcze w aglomeracji będą koncentrowały się na branżach o niskiej wartości dodanej.
--	--

3.10. Trendy odnoszące się do zjawisk gospodarczych

³⁷⁸

W tabelach 3.12.–3.13. przedstawiono zidentyfikowane trendy dotyczące sfery gospodarczej.

Tabela 3.12. Trendy ekonomiczne w kontekście szans i możliwości oraz zagrożeń i wyzwań dla Kalisza

Opis trendu	Opis szans i możliwości, jakie dany trend oferuje dla miasta Kalisza (jeśli dotyczy)	Opis ewentualnych zagrożeń i wyzwań, jakie dany trend ze sobą niesie dla miasta Kalisza (jeśli dotyczy)
Zrównoważony rozwój – silny, bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Zrównoważony rozwój zakłada takie planowanie działalności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej, które zapewnia poszanowanie zasobów naturalnych, środowiska oraz dba o wysoką jakość życia mieszkańców. Jak wskazuje wielu badaczy, do momentu, w którym siły konsumpcyjne nie zostaną zredukowane po obu stronach rynku, modele biznesowe nie są w stanie w miarodajny, szybki i skuteczny sposób budować świadomości o obecnym stanie produkcyjnym i gospodarczym. Tym samym, przedłużony zostaje okres, w którym zunifikowane negatywne zachowania i postawy populacji wpływają na kształtowanie się życia społecznego i jego konsekwencji w przyszłości.	Na poziomie działań województwa wielkopolskiego scenariusze przyszłości regionu zakładają rozwój zrównoważony, dyfuzyjno-absorpcyjny. Tym samym, działania te przekładają się na pozostałe instytucje w ramach całego województwa, skupiając się na zachowaniu równowagi środowiskowej, dostępności do dóbr czy zminimalizowaniu konsumpcjonizmu. Kluczowym aparatem regulującym dostępność do dóbr oraz ich eksploatacja są powiaty, gminy, aglomeracje czy miasta, dlatego ważne jest, aby Kalisz uwzględnił świadome dystrybuowanie dostępnych dóbr dla swoich mieszkańców w taki sposób, aby miasto ograniczało czy też kontrolowało nadmiernie wykorzystywane dobra, uświadamiając	Działania zmierzające do szeroko rozumianego ograniczenia konsumpcji mogą stać w sprzeczności z aspiracjami wielu mieszkańców miasta Kalisza, którzy wyrażają pragnienie życia w mieście, które przypomina wielkie metropolie, a więc również powiela konsumpcyjny styl życia charakterystyczny dla współczesnych metropolii. Z badań społecznych przeprowadzonych na potrzeby niniejszej analizy wynika, że wielu mieszkańców miasta nie popiera postulatów związanych z ograniczeniem ruchu samochodowego w centrum miasta, a przecież takie działania samorządu wpisują się w trend związany ze zrównoważonym rozwojem. Konserwatywne nawyki i postawy niektórych grup mieszkańców

	mieszkańców o ważności ich roli (konsumentów) i finalnie redukując tendencje nadkonsumpcji. W postulatach rozwoju dyfuzyjno-absorpcyjnego wpisują się aspiracje i pragnienia mieszkańców miasta Kalisza, aby zwiększyć jego dostępność komunikacyjną, między innymi poprzez połączenie miasta drogami klasy S ze stolicą województwa.	mogą być zagrożeniem dla realizacji celów zrównoważonego rozwoju.
Ekonomia cyrkularna – brak bezpośredniego wpływu lub bardzo słaby związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Celem ekonomii cyrkularnej, zwanej modelem zamkniętym, jest ograniczanie wytwarzania nowych komponentów, a zamiast tego wykorzystywanie elementów już dostępnych w ramach obrotu (obiegu).	Model zamknięty posiada ogromny potencjał rozwojowy w obszarze ekonomii, gospodarki publicznej i prywatnej, wpływając tym samym na tworzenie nowych produktów i usług oraz nowych miejsc pracy. Jednym z celów Europejskiego Zielonego Ładu jest wparcie instytucji publicznych w przejściu z przemysłu Unii Europejskiej na zrównoważony model w oparciu o model zamknięty. Cele Europejskiego Zielonego Ładu przekładają się bezpośrednio na strategię krajową, wojewódzką czy miejską. W ramach działań określonych do 2050 roku, miasta w Polsce zostaną zobowiązane do transformacji społeczno-gospodarczej w Europie.	Konserwatywne nawyki i postawy niektórych grup mieszkańców mogą być zagrożeniem dla realizacji postulatów związanych z wdrażaniem ekonomii cyrkularnej. Kalisz będzie musiał realizować działania na pograniczu obszarów społecznych, przestrzennych, gospodarczych i środowiskowych w celu uzyskania statusu miasta, które jest zrównoważone systemowo, między innymi przez ograniczenie oraz transformacje dóbr eksploatowanych w ramach obszaru miejskiego.
Nowe formy pieniądza – brak bezpośredniego wpływu lub bardzo słaby związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Nowe formy pieniądza, najczęściej kryptowaluty, pozwalają na tworzenie alternatywnych systemów bankowości, możliwości transakcji. Technologia Blockchain pozwala na wykonywanie płatności na całym świecie przy zachowaniu wysokiego stopnia bezpieczeństwa transakcji.	Pewne szanse związane z tym trendem można zauważyć w postaci możliwości wdrożenia walut lokalnych, które promuje między innymi Komisja Europejska. Dzięki wprowadzeniu walut lokalnych, obieg pieniądza zostaje zawężony do podmiotów funkcjonujących na rynku lokalnym. Posiadacze takiej waluty mają motywację, aby wydawać je tam, gdzie je zarobili, czyli na terenie samorządu. W ten sposób pobudzany jest lokalny wzrost gospodarczy. Największy sukces w skali Europy odniosła waluta „Bristol Pound” funkcjonująca od wielu lat w mieście Bristol w Wielkiej Brytanii.	Systemy płatności oparte na Blockchain wiążą się z dużym obciążeniem środowiskowym, ze względu na metody wytwórstwa. Upowszechnienie się niezależnych systemów walutowych w dłuższej perspektywie może mieć zarówno pozytywne jak i negatywne implikacje dla samorządów. Problem ten nie dotyczy kryptowalut stosowanych w aplikacjach mobilnych, w których za określone korzyści użytkownik płaci swoim czasem.

Glokalizm - zauważalny bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Wskazuje na jednocześnie występowanie tendencji uniwersalizujących oraz uszczegóławiających we współczesnych systemach, m.in w ekonomii. Trend ten akcentuje znaczenie się perspektywy lokalnej i globalnej. W ramach tego trendu zjawiska na poziomie lokalnym są obserwowane i czasami wykorzystywane na skalę globalną. Analogicznie, zdarzenia przestrzeni globalnej mają wpływ na to, co dzieje się na poziomie lokalnym.	W mieście Kaliszu funkcjonują atrakcyjne festiwale na międzynarodowym poziomie. Rozwój sportu jest także szansą na dalszą internacjonalizację miasta i jego wizerunku. Mieszkańcy Kalisza są spragnieni życia w mieście o cechach miasta globalnego, a więc wszelkie inicjatywy samorządu służące realizacji tego celu będą miały poparcie wśród większości mieszkańców.	Mniejszy wpływ globalizmu na miasto Kalisz wynika bezpośrednio z jego słabych, jak i mocnych stron. W mieście znajdują się oddziały międzynarodowych korporacji o średnich zasięgach, jednakże ich oddziaływanie nie jest na tyle determinujące by wpływało na dynamizację gospodarki Miasta. Tym samym, gospodarka Kalisza jest mniej ekspansywna, ale także mniej wrażliwa na globalne trendy ekonomiczne.
Partnerstwo publiczno-prywatne (PPP) - silny, bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Trend ten polega na łączeniu zasobów i potencjałów podmiotów prywatnych i publicznych. Szczególnie dotyczy poszukiwania synergii pomiędzy celami inwestorów prywatnych a sektorem publicznym oraz wykorzystywaniu kompetencji inwestorów prywatnych, których samorząd nie posiada.	Nowa ustawa uporządkowała procedurę, którą samorządy muszą przejść. Korzystne jest, że wskazała samorządom, żeby patrzyły przez pryzmat pieniędzy i zarządzania, czyli ekonomiki przedsięwzięcia, a więc dokonywały rzetelnej analizy. PPP pozwala zrealizować z korzyścią dla gminy zadania czy przedsięwzięcia, w których nie jest ekspertem. W perspektywie 15, 20 lat okazuje się, że inwestycje w PPP są o wiele tańsze, ponieważ PPP to nie tylko kwestia inwestycji, ale potem jej utrzymania i zarządzania nią.	PPP charakteryzuje złożona i skomplikowana formuła realizacji i finansowania inwestycji w obszarze infrastruktury usług użyteczności publicznej, która z uwagi na swoją specyfikę oraz wysoką „wrażliwość” społeczną i polityczną budzi wiele emocji i kontrowersji, nawet w krajach, które stosują ją z dużym powodzeniem. Samorządy obawiają się, że partnerstwo publiczno-prywatne jest droższe od tradycyjnej metody inwestowania, a do tego może budzić podejrzenia korupcyjne.
Srebrna gospodarka - silny, bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
W Polsce odsetek starszych osób także stale rośnie i według danych GUS w połowie XXI wieku 30% Polaków będzie miało skończone 65 lat. Ta odległa perspektywa ma jednak już dziś swoje reperkusje w postaci programów społeczno-gospodarczych, których celem jest z jednej strony zapobieganie negatywnym skutkom demograficznym, a z drugiej dostrzeżenie przewag wynikających z tej sytuacji.	Termin srebrna gospodarka wiąże się zarówno z możliwościami biznesowymi jakie stwarza popyt generowany przez potrzeby osób starszych, jak i aspektem emocjonalnym. Polega on na odejściu od pesymistycznego postrzegania procesów demograficznych. Pokazuje nie tylko zagrożenie, ale także szanse związane ze zmianami demograficznymi. Na poziomie rządowym za długofalową politykę senioralną odpowiada Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, a promowanie zatrudniania w starszych grupach	Rozwój rynku pracy dla osób starszych, szczególnie w wieku emerytalnym, może powodować napięcia międzypokoleniowe. Przed pracodawcami zatrudniającymi pracowników o dużej rozpiętości wieku, stoi wyzwanie związane z różnicami kulturowymi i systemami wartości wyznawanymi przez młodych i starszych pracowników (zarządzanie różnorodnością w miejscu pracy). Warto zwrócić uwagę na fakt, że starzenie się społeczeństwa w mieście Kaliszu dotyczyć będzie także właścicieli małych i średnich przedsiębiorstw. Z jednej strony przedsiębiorcy często sami chcą

	pach wiekowych (45, 50+) jest realizowane na kilka sposobów. Instrumenty skierowane bezpośrednio do tych osób to m.in. szkolenia, staże, ale też np. pożyczki na rozpoczęcie własnej działalności gospodarczej.	kontynuować działalność gospodarczą na emeryturze, z drugiej – borykają się z problemem sukcesji w firmach rodzinnych.
--	---	--

Źródło: Metaphor, 2021.

Tabela 3.13. Trendy smart city w kontekście szans i możliwości oraz zagrożeń i wyzwań dla Kalisza

Opis trendu	Opis szans i możliwości, jakie dany trend oferuje dla miasta Kalisza (jeśli dotyczy)	Opis ewentualnych zagrożeń i wyzwań, jakie dany trend ze sobą niesie dla miasta Kalisza (jeśli dotyczy)
Sztuczna inteligencja – zauważalny bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Jest kierunkiem rozwoju technologii, opierającym się na wytwarzaniu rozwiązań bazujących na inteligentnych modelach zachowań, a także stymulacji i symulacji ludzkich zachowań za pomocą programów komputerowych.	Niezależnie od konsekwencji, sztuczna inteligencja jest kierunkiem, który w perspektywie krajowej jest jedną z szans na rozwój wielu dziedzin gospodarczych i społecznych. Komitet Rady Ministrów ds. Cyfryzacji przyjął „Politykę rozwoju sztucznej inteligencji w Polsce”, określając tym samym cele dla Polski w perspektywie krótkoterminowej (do 2023 roku), średnioterminowej (do 2027 roku) i długoterminowej (po 2027 roku). W dłuższej perspektywie samorządy takie, jak Kalisz mogą skorzystać z możliwości wprowadzania rozwiązań sztucznej inteligencji do zarządzania miastem na wielu poziomach – także obsługi mieszkańców.	Niewystarczające wykorzystanie możliwości sztucznej inteligencji jest uważane za duże zagrożenie dla Unii Europejskiej. Stracone szanse mogą oznaczać słabą realizację ważnych programów, takich jak Zielony Ład, utratę przewagi konkurencyjnej nad innymi częściami świata, stagnację gospodarczą i gorsze możliwości dla obywateli. Wykorzystanie sztucznej inteligencji może narazić samorząd na zagrożenia związane z dyskryminacją, oferowaniem przez systemy sztucznej inteligencji błędnych rozwiązań. Sztuczna inteligencja aktualnie nadal nie jest w stanie dorównać człowiekowi w temacie jego zdolności do podejmowania decyzji „zdroworozsądkowych” i podejmowania wyborów etycznych i moralnych (ze względu m.in. na kwestię odpowiedzialności za takie wybory).
Łączność i dostępność – silny, bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Trend ten związany jest z upowszechnieniem się Internetu i innych sieci komunikacyjnych. Pozwala to na automatyzację przesyłania informacji w taki sposób, że urządzenia komunikują się ze sobą w sposób autonomiczny, tj. bez udziału człowieka.	Udział gospodarstw domowych posiadających dostęp do Internetu wzrasta proporcjonalnie w całym kraju. W Wielkopolsce w 2017 roku udział wyniósł 74,8%, co stanowi ponad 50% wzrostu do 2005 roku. Internet jest kluczowy w trendzie „łączność i dostępność”, ponieważ umożliwia pozyskiwanie	Sam trend nie jest zagrożeniem, natomiast zagrożeniem dla miasta Kalisza może być zaniedbanie możliwości jakie oferuje zastosowanie czujników i sieci komunikacyjnych na potrzeby lepszego zarządzania miastem.

	i otrzymywanie informacji w nieograniczonych czasie, a także automatyzację przekazu. Aglomeracja Kalisko-Ostrowska, jak i samo miasto Kalisz, powinny wdrożyć działania na rzecz publicznej sieci internetowej, która wspomagałaby przeciwdziałanie wykluczenia cyfrowego mieszkańców pozbawionych dostępu do Internetu, a także umożliwiałaby zarządzanie informacją w przestrzeni publicznej na poziomie całej aglomeracji.	
Big Data – silny, bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Funkcjonowanie nowoczesnego miasta będzie wymagało przepływu i analizy dużej ilości danych, wytwarzanych, wymienianych oraz obrabianych przez same urzędy i poprzez sieć.	Większość czynności związanych z funkcjonowaniem miasta zyska postać cyfrową. Coraz bardziej intymne elementy życia mieszkańców będą w ten czy inny sposób zdigitalizowane. Dobrym przykładem działań w zakresie Big Data jest projekt pn. „Regionalna Zintegrowana Infrastruktura Informacji Przestrzennej Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej”, który obecnie wspiera wymianę informacji w codziennych kontaktach jednostek publicznych z odbiorcami usług – mieszkańcami i innymi uczestnikami życia społecznego. Wskazany projekt docelowo mógłby wpłynąć na sprawniejsze zarządzanie Aglomeracją Kalisko-Ostrowską.	Zagrożenia, które wynikają z tego trendu związane są z bezpieczeństwem danych oraz niewłaściwym ich wykorzystaniem.
Automatyzacja – zauważalny bezpośredni związek z sytuacją społeczno-gospodarczą Kalisza		
Miasta powinny być dobrze przygotowane do rozwoju technologicznego i odpowiednio planować strategiczne wdrożenie, aby nie były zmuszane do implementacji rozwiązań przy ograniczonej kontroli i możliwościach, wpływając na przyszłość swoich mieszkańców.	Pandemia jest przykładem, który pokazuje jak regiony i miasta, które wdrożyły odpowiednie systemy technologiczne, których celem jest tworzenie zbiorów danych oraz ich śledzenie, poradziły sobie z decyzjami, wpływającymi na rozprzestrzenianie się wirusa. W Chinach władze zwróciły się do firm technologicznych, takich jak Alibaba i Tencent o pomoc w śledzeniu rozprzestrzeniania się COVID-19 wykorzystując analizę „dużych zbiorów danych”, aby przewidzieć, gdzie pojawią się klastry transmisji.	Automatyzacja wymaga wysokich nakładów finansowych. Miasto Kalisz potrzebuje wielu inwestycji mniej zaawansowanych technologicznie. Postawy niektórych grup mieszkańców mogą hamować wprowadzanie nowoczesnych rozwiązań do samorządów, ponieważ będą oni optowali za przeznaczeniem funduszy na zaspokojenie potrzeb bieżących, a nie przyszłych.

Źródło: Metaphor, 2021

Część 4

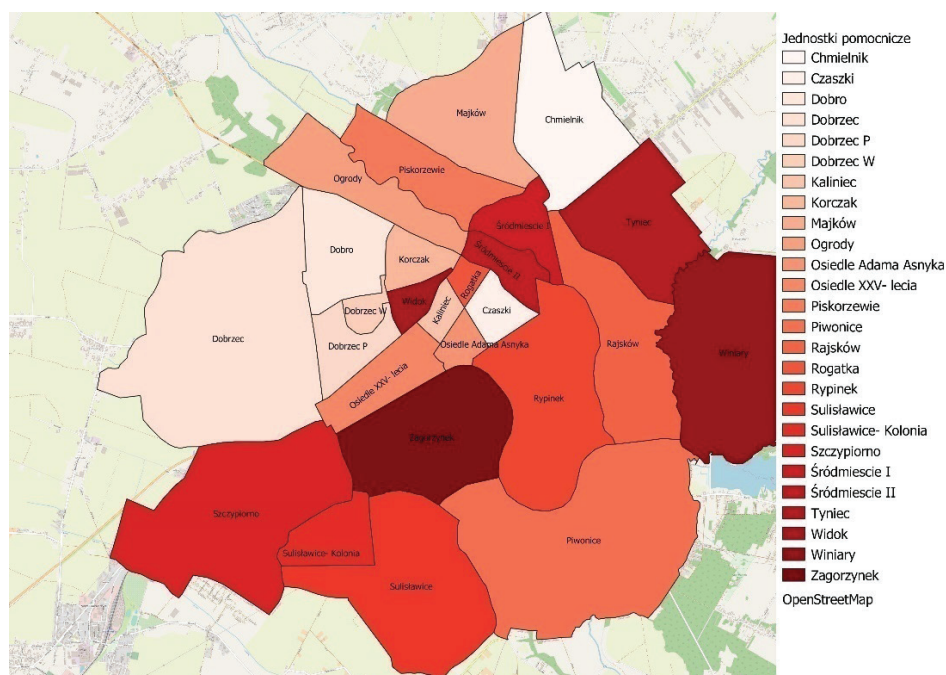
Diagnoza sfery przestrzennej

4.1. Uwarunkowania wynikające z położenia geograficznego¹⁵

³⁷⁹

Powierzchnia Kalisza wynosi 69,42 km². Kalisz jest podzielony na 26 jednostek pomocniczych (23 osiedla i 3 sołectwa): A. Asnyka, Chmielnik, Czaszki, Dobro, Dobrzec P, Dobrzec W, Kaliniec, Korczak, Majków, Ogrody, Piskorzewie, Piwonice, Rajsków, Rogatka, Rypinek, Serbinów (dawniej os. XXV – lecia), Szczypiorno, Śródmieście I, Śródmieście II, Tynec, Widok, Winiary, Zagorzynek, Sołectwo Dobrzec, Sołectwo Sulisławice, Sołectwo Sulisławice Kolonia (mapa 4.1.).

Mapa 4.1. Mapa osiedli i sołectw Kalisza w 2021 roku

Źródło: UMK

¹⁵ Przy opracowywaniu niniejszego podrozdziału wykorzystano dokument pt. „Plan adaptacji do zmian klimatu Miasta Kalisza do roku 2030”, Kalisz 2019.

Gęstość zaludnienia w 2020 roku wynosiła w Kaliszu 1 428 osób na 1 km kw (tabela 4.1).

Tabela 4.1. Gęstość zaludnienia w Kaliszu w latach 2014–2020.

Nazwa	Ludność na 1 km ² (liczba osób)						
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
WIELKOPOLSKIE	116	117	117	117	117	117	117
Kalisz	1 489	1 481	1 473	1 464	1 455	1 444	1 428

Źródło: <https://stat.gov.pl/>

Tabela 4.2. Powierzchnia, liczba ludności i gęstość zaludnienia w Kaliszu w podziale na osiedla i sołectwa w 2021 roku

Nazwa osiedla	powierzchnia	liczba ludności	ludność na 1km
A. Asnyka	0,43	5 025,00	11 733,74
Chmielnik	3,27	3 292,00	1 007,45
Czaszki	0,66	6 076,00	9 185,85
Dobro	1,97	599,00	304,15
Dobrzec P	1,04	8 730,00	8 426,59
Dobrzec W	0,35	5 726,00	16 324,99
Kaliniec	0,36	3 439,00	9 575,63
Korczak	0,73	3 998,00	5 479,82
Majków	2,97	2 957,00	996,91
Ogrody	2,06	1 965,00	953,55
Piskorzewie	2,0	1 532,00	764,64
Piwonice	7,98	2 576,00	322,99
Rajsków	3,4	1 715,00	504,72
Rogatka	0,27	2 248,00	8 343,74
Rypinek	4,52	3 250,00	718,61
Serbinów (dawniej os. XXV – lecia)	1,42	3 974,00	2 791,37
Szczypiorno	6,13	1 705,00	278,22
Śródmieście I	1,05	7 812,00	7 461,37
Śródmieście II	0,77	6 917,00	8 958,62
Tyniec	3,03	3 228,00	1 065,54
Widok	0,43	5 377,00	12 386,83
Winiary	5,72	2 362,00	413,01
Zagorzynek	3,91	2 720,00	696,39
Sołectwo Dobrzec	8,77	1 178,00	134,38
Sołectwo Sulisławice	4,88	904,00	185,22
Sołectwo Sulisławice Kolonia	1,18	139,00	117,70

Źródło: UMK

³⁸¹

Największą powierzchnią charakteryzują się Sołectwo Dobrzec, Piwonice i Szczypiorno. Z kolei największą populację odnotowano na osiedlu Dobrzec P, Śródmieście I i Śródmieście II. Najwyższą gęstość zaludnienia posiadają osiedla Dobrzec W, Widok oraz A. Asynka.

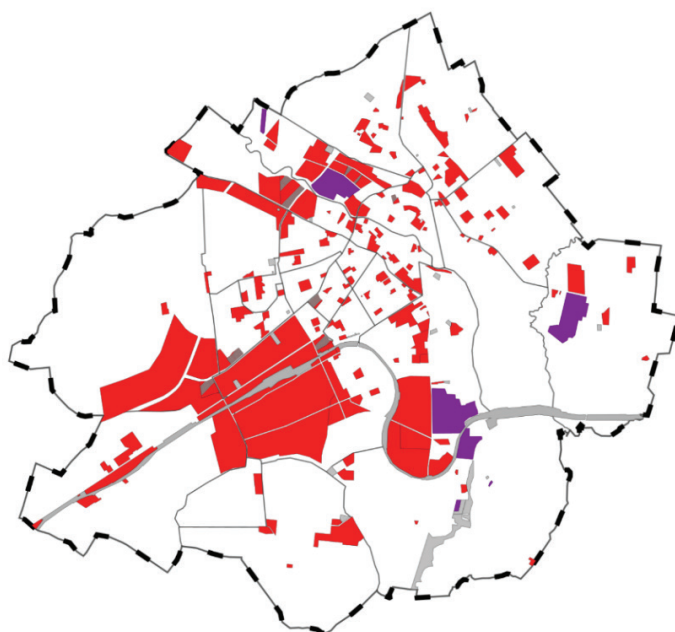
³⁸²

Okolo 30% powierzchni Kalisza w jego granicach administracyjnych to tereny osadnicze, na które składają się tereny mieszkaniowe, mieszkaniowo-usługowe, przemysłowo-bazowo-składowe oraz produkcyjne, komunikacyjne i infrastruktury technicznej. Największy udział mają przy tym tereny mieszkaniowe, zajmujące 10,5% powierzchni Miasta, przy czym największy areal zajmują tereny z zabudową jednorodzinną (54,4% terenów mieszkaniowych).

³⁸³

Rozmieszczenie terenów osadniczych Kalisza ma charakter skupiony, a na terenach otwartych jest niewiele zabudowy rozproszonej, z wyjątkiem tej, która rozwinęła się wzdłuż liniowych elementów komunikacyjnych (linie kolejowe, drogi), np. Dobrzec, Szczypiorno, Sulisławie itp. W bilansie użytkowania gruntów zabudowę tę zaliczono do terenów osadniczych i technicznie zainwestowanych. Tereny mieszkaniowe o intensywnej zabudowie zajmują prawie 288 ha.

Mapa 4.2. Tereny przemysłowe i usługowe w Kaliszu

- U - Tereny zabudowy usługowej
- UC - Tereny lokalizacji obiektów handlowych o pow. sprzedaży > 2000 m²
- U/P - Tereny zabudowy usługowo - przemysłowej
- P - Tereny zabudowy produkcyjnej, składów i magazynów
- TK - Tereny kolejowe
- IT - Tereny infrastruktury technicznej
- Tereny infrastruktury technicznej i komunikacji
- Tereny komunikacji
- Tereny produkcyjno - gospodarcze
- Tereny obiektów budowlanych i urządzeń
- Tereny produkcyjno - gospodarcze
- Unieszkodliwienie ścieków i odpadów

Źródło: UMK

³⁸⁴

W strukturze przestrzennej układu osadniczego Kalisza wyraźnie zaznacza się segregacja funkcji, a zwłaszcza rozdzielenie terenów mieszkaniowych od terenów przemysłowych i technicznego za-

plecza miasta (mapa 4.2.). Wyróżnia się tu strefa centralna, obejmująca Stare Miasto i historyczne Śródmieście o regularnym kształcie ulic, z intensywną obrzeżną zabudową. Strefa ta obejmuje część naturalnego korytarza ekologicznego doliny Prosn (miejscami zabudowa dochodzi tu do samego koryta rzeczne), przy tym ciągłość korytarza została utrzymana jedynie wzdłuż sztucznie wybudowanego Kanału Bernardyńskiego.

³⁸⁵

Jednak inna forma zabudowy pozwoliła na zachowanie nieco większej części powierzchni terenów biologicznie czynnych zagospodarowanych zielenią osiedlową, której udział osiąga tam od 12 do 17%. Jeszcze korzystniejsze uwarunkowania pod omawianym względem występują na osiedlach z zabudową jednorodzinną, gdzie udział powierzchni terenu biologicznie czynnego osiągać może 60% i więcej. Do stref miasta o niewielkim udziale powierzchni biologicznie czynnej należą tereny produkcyjno-usługowe (generalnie tereny przemysłowe). Najrozleglejsze z nich rozciągają się w rejonie linii kolejowej – na południowy zachód od dworca kolejowego (rejon Al. Wojska Polskiego oraz ul. Wrocławskiej, Podmiejskiej i Obozowej) oraz okolicy ul. Inwestorskiej na wjeździe do Kalisza od strony Ostrowa Wlkp.

³⁸⁶

Kolejne tereny przemysłowe to: bezpośrednio sąsiadujące ze strefą śródmiejską, położone na północny-zachód od niej, tereny w rejonie ul. Złotej oraz tereny położone w południowej części miasta – w rejonie ul. Częstochowskiej, Elektrycznej i Wojciecha z Brudzewa. Ostatni z wymienionych terenów technicznie zainwestowanych znajduje się w pewnym oderwaniu od głównego układu osadniczego (ze skupioną zabudową), w otoczeniu dość rozległych terenów otwartych z dużym udziałem łąk.

³⁸⁷

Miasto Kalisz zajmuje powierzchnię 6 942 ha, z czego około 61 % stanowią grunty rolne, natomiast powierzchnia lasów, gruntów leśnych, zadrzewionych i zakrzewionych stanowi około 4 % powierzchni miasta. Pozostałe formy użytkowania stanowią około 35 % powierzchni miasta, w tym tereny mieszkaniowe nieco ponad 10% ogólnej powierzchni miasta (mapa 4.3.). Warto przy tym dodać, że najbliższy rejon Kalisza (poza jego granicami administracyjnymi) jest w wysokim stopniu wylesiony. Większe, blisko sąsiadujące zwarte kompleksy leśne występują na wschód od miasta. Wśród użytków rolnych znacznie przeważają grunty orne, które stanowią ponad 88% wszystkich gruntów użytkowanych rolniczo, grunty rolne zabudowane – 4,5%, łąki i pastwiska trwałe – 6,8% (w tym łąki – 0,38%, pastwiska – 0,3%), grunty pod stawami i rowami – 0,35 % (Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Kalisza, 2019)

Mapa 4.3. Tereny zielone i leśne w Kaliszu

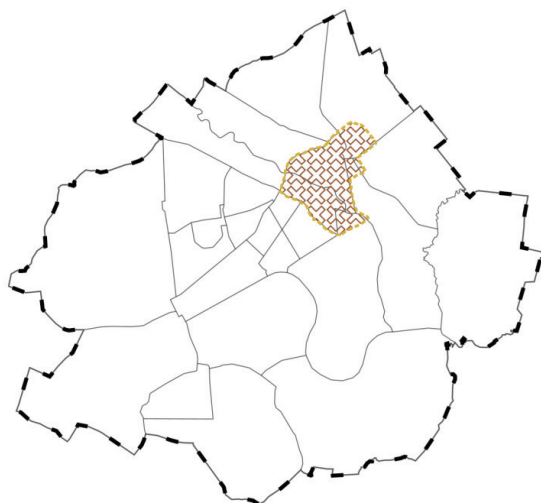

- US - Tereny sportu i rekreacji
- R - Tereny rolnicze
- RU - Tereny obsługi w gospodarstwach rolnych i ogrodniczych
- ZL - Tereny lasów
- ZP - Tereny zieleni urządzonej
- ZD - Tereny ogrodów działkowych
- ZC - Tereny cmentarzy
- Z - Tereny zieleni nieurządzonej
- WS - Tereny wód powierzchniowych śródlądowych
- Tereny lasów, zieleni, rekreacji i wód otwartych
- Tereny rekreacyjno - wypoczynkowe
- ✓ Kategoria do ustalenia - nieokreślono funkcji

Źródło: UMK

³⁸⁸ Obszary zdegradowane w mieście zostały uwzględnione w Gminnym Programie Rewitalizacji Miasta Kalisza 2016. W mieście wyznaczono obszar zdegradowany i obszar rewitalizacji oraz ustanowiono na obszarze rewitalizacji Miasta Kalisza Specjalną Strefę Rewitalizacji (mapa 4.4.).

Mapa 4.4. Specjalna Strefa Rewitalizacji Miasta Kalisza

Źródło: UMK

³⁸⁹ Tereny zabudowy mieszkaniowej zajmują około 7,28 km² miasta, co stanowi 10,5% ogólnej powierzchni miasta. W Kaliszu funkcjonują 4 podstawowe, wyraźnie zaznaczone w strukturze miasta, obszary koncentracji zabudowy produkcyjnej. Charakterystyczną cechą miasta Kalisza jest nieproporcjonalna dominacja terenów związanych z funkcją rolniczą. Łączna powierzchnia tych terenów stanowi ponad połowę obszaru miasta.

³⁹⁰ Wśród opinii mieszkańców w wieku 26–60 lat, w badaniu Metaphor (2021), pojawiła się następująca opinia: „[...] Kalisz, na nasze nieszczęście, leży w środku trójkąta: Poznań, Łódź, Wrocław. Te miasta są połączone autostradami, a my jesteśmy niestety pomijani, chyba ze względu na taką lokalizację, to jest na pewno minus duży, że nie możemy się szybko przemieszczać, oczywiście, że ta infrastruktura drogowa się poprawia, ale inaczej się jedzie po drodze jednopasmowej, a inaczej po drodze szybkiego ruchu. To by na pewno dużo pomogło naszemu miastu”.

³⁹¹ Badani wskazywali także na potencjalne szanse Kalisza wynikające z centralnego położenia miasta na mapie Polski. Niestety, w opinii badanych ten potencjał jest słabo wykorzystywany, także ze względu na brak dobrych połączeń drogowych i kolejowych. Wskazano, że lepsze połączenia drogowe z ww. dużymi miastami umożliwiłyby mieszkańcom na korzystanie z dóbr kultury oferowanych przez te miasta (np. wyjazd na przedstawienia operowe), a także spowodowałoby to większe

zainteresowanie dużych przedsiębiorstw inwestowaniem w Kaliszu, co mogłoby zatrzymać odpływ młodych ludzi z miasta.

4.2. Dostępność komunikacyjna, komunikacja miejska i sytuacja transportowa

³⁹²

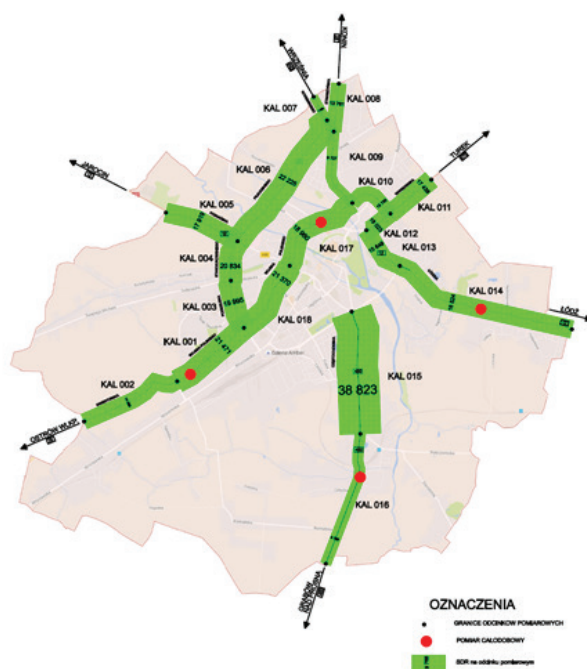
Dostępność komunikacyjna oraz sytuacja transportowa, są jednymi z najważniejszych aspektów tworzenia i rozwoju infrastruktury technicznej. Dostępność komunikacyjna ma charakter zewnętrzny, zapewniający skomunikowanie danej miejscowości z lokalnym, krajowym i globalnym systemem transportowym. Co istotne, wysoka dostępność komunikacyjna, może być zarówno czynnikiem stymulującym rozwój, gdy turyści, rezydenci i inwestorzy mają ułatwiony dojazd do danej przestrzeni, jak i czynnikiem destymulującym, gdy łatwy dojazd umożliwia ucieczkę mieszkańców z nieatrakcyjnej przestrzeni. Z kolei, komunikacja miejska i sytuacja transportowa mają charakter wewnętrzny, tzn. odnoszą się do możliwości poruszania się na terenie samego miasta. Pod względem komunikacyjnym położenie miasta Kalisza jest korzystne, bowiem miasto znajduje się w środku trójkąta trzech ośrodków metropolitalnych. Jest to trwała przewaga konkurencyjna na tle wielu innych miast średnich w Polsce, a na tle niektórych, takich, jak np. Wałbrzych, wyjątkowo korzystna.

Komunikacja samochodowa

³⁹³

Duże natężenie ruchu samochodowego w centrum miasta (mapa 4.5.) i wynikający kongestii (wydłużenie czasu przejazdu, mniejsza płynność ruchu), motywują władze miasta do wdrażania nowoczesnych rozwiązań w zakresie logistyki miejskiej. Wydaje się, że jednym z możliwych sposobów na zahamowanie intensywności korzystania z samochodów przez mieszkańców Kalisza byłoby zwiększenie częstotliwości kursowania i liczby linii komunikacji miejskiej.

Mapa 4.5. Natężenie ruchu kołowego na podstawowym układzie drogowym Kalisza

Źródło: UMK

³⁹⁴

Transport drogowy odgrywa kluczową rolę w przewozach osób i towarów, zarówno na obszarze samego miasta, jak i poprzez tranzyt. Umożliwia to sieć dróg publicznych o długości około 312 km. Należy jednak zwrócić uwagę, że Kalisz jest zupełnie pozbawiony dostępu do dróg wyższych kategorii (ekspresowych i autostrad). W granicach administracyjnych Kalisza, najistotniejsze są dwie drogi krajowe, oznaczone numerami „12” i „25”, które na odcinku ok. 3,3 km poprowadzone są tym samym śladem. DK 12, w Kaliszu tworzona jest przez ciąg ulic: Łódzka, Warszawska, al. Sikorskiego, Stawiszyńska, Godebskiego, Piłsudskiego, Poznańska. W skali kraju droga ta prowadzi od granicy

z Niemcami w Łęknicy poprzez: Żary, Żagań, Szprotawę, Głogów, Szlichtyngową, Leszno, Gostyń, Jarocin, Pleszew, Sieradz, Łask, Piotrków Trybunalski, Opoczno, Radom, Puławy, Lublin, Chełm, Doro-
husk do przejścia granicznego z Ukrainą; DK 25, w Kaliszu tworzona jest przez ciąg ulic: Stawiszyń-
ska, Godebskiego, Piłsudskiego, Stanczukowskiego, Podmiejska, al. Wojska Polskiego, Inwestorska.

³⁹⁵

W pierwszej połowie lat 90. XX w. w Kaliszu rozpoczęto, nadal nieukończoną, budowę dróg kwalifi-
kacyjnych jako obwodnice miasta, mające na celu wyprowadzenie ruchu tranzytowego z centrum.
Dotychczas powstały one w części, przy czym Zachodnia Obwodnica, funkcjonująca jako „Trasa
Stanczukowskiego”, jest obwodnicą miejską, natomiast fragmentem obwodnicy śródmiejskiej jest
Szlak Bursztynowy.

³⁹⁶

W tabeli 4.3. przedstawiono długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych ulic w Kaliszu,
będących wynikiem inwestycji w infrastrukturę drogową na terenie miasta. Zauważyć można dra-
styczny spadek skali inwestycji w 2020 roku. Najwięcej nowych ulic wybudowano w mieście w 2018
roku (2,363 km). W 2015 zmodernizowano ponad 17 km ulic w Kaliszu.

**Tabela 4.3. Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych ulic w Kaliszu w latach 2015–2020
(w km)**

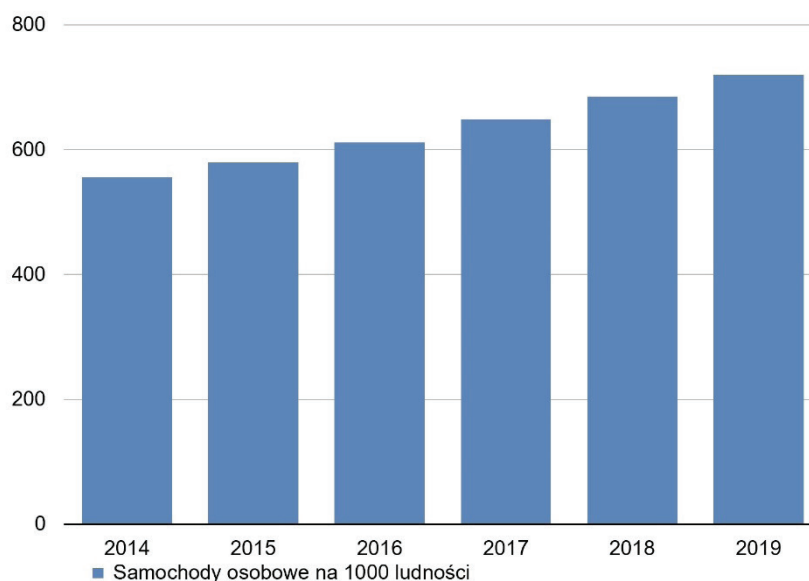
Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Długość nowo wybudowanych ulic w Kaliszu	1,31	1,57	1,03	2,363	1,867	1,39
Długość zmodernizowanych ulic w Kaliszu	17,11	2,82	2,84	6,575	4,341	1,32

Źródło: UMK

³⁹⁷

Liczba zarejestrowanych w Kaliszu aut osobowych wzrasta (wykres 4.1). W grudniu 2014 na 1000
mieszkańców przypadało 556 samochodów, w 2015 – 579, a 2016 roku liczba ta wzrosła do 612 na
1000 mieszkańców (Statystyczne Vademecum Samorządowca, 2017). W kolejnych latach, liczba ta
rosła (w 2017 do 649, a w 2018 – do 685), by w roku 2019 osiągnąć poziom 720. Wartość wskaźnika
motoryzacji w Kaliszu była wyższa niż w Polsce, ale niższa niż w województwie wielkopolskim. Rosną-
cy wskaźnik motoryzacji oznacza, że w Kaliszu przybywa samochodów osobowych, które stanowią
konkurencję dla transportu zbiorowego. To z kolei pociąga za sobą oczekiwania ze strony miesz-
kańców wobec władz (wykres 4.1).

Wykres 4.1. Liczba samochodów osobowych na 1000 ludności w Kaliszu w latach 2014–2019

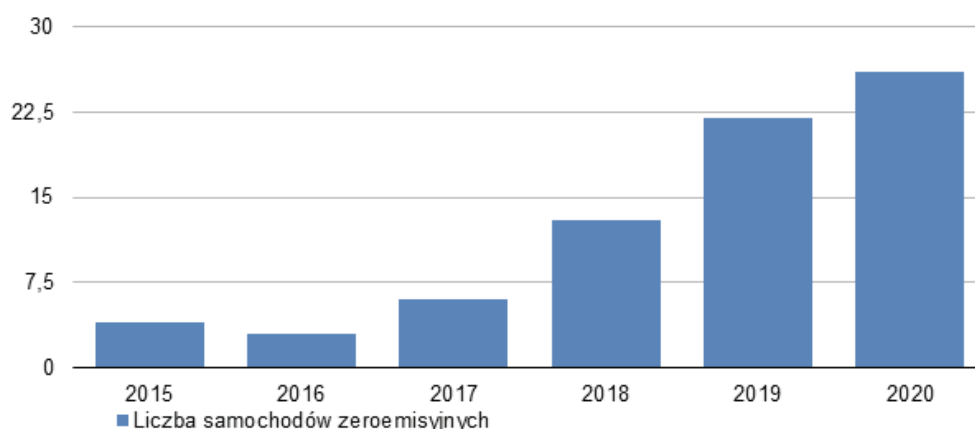

Źródło: <https://bdl.stat.gov.pl>

³⁹⁸ Ruch kołowy jest generowany przez obecność na danym terenie instytucji i organizacji, które charakteryzują się zarówno wysokim zatrudnieniem, jak i dużą liczbą odwiedzających klientów i petentów. Jedną z takich grup są urzędy państwowe i samorządowe występujące na terenie Kalisza. Do grupy tej można zaliczyć m.in.: Urząd Miasta, Delegaturę Wielkopolskiego Urzędu Wojewódzkiego, Narodowy Fundusz Zdrowia – delegatura w Kaliszu, Powiatowy Urząd Pracy, Starostwo Powiatowe, Pierwszy i Drugi Urząd Skarbowy, Urząd Celny, Komendę Państwowej Straży Pożarnej czy Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Ograniczenie ruchu w ramach tej grupy jest możliwe głównie poprzez wprowadzenie usług zdalnych (e-usług) w administracji. Największymi generatorami ruchu na obszarze Kalisza są:

- osiedla mieszkaniowe i sołectwa,
- placówki oświatowe,
- strefy inwestycyjne,
- duże zakłady pracy,
- obiekty sportowe, rekreacyjne, kulturalne,
- obiekty handlowo-usługowe,
- instytucje publiczne,
- inne generatory ruchu (np. placówki służby zdrowia, cmentarze).

Wykres 4.2. Liczba zarejestrowanych w Kaliszu samochodów zeroemisyjnych w latach 2015–2020.

Źródło: UMK

Od 2015 roku liczba zeroemisyjnych samochodów wzrosła ponad sześciokrotnie, z dwóch w 2015 roku do dwudziestu sześciu w 2020 roku. Jednakże liczba ta stanowi niewielki odsetek samochodów zarejestrowanych w Kaliszu. Zwiększone zainteresowanie tym środkiem transportu może wiązać się także z inwestycjami samorządowymi, tj. powstawaniem powszechnie dostępnych punktów ładowania samochodów zeroemisyjnych, których było sześć w 2020 roku, co obrazuje wykres 4.2.

400

Badani w wieku 16–25 lat postrzegają infrastrukturę drogową nie tylko z perspektywy funkcjonalności, ale także biorą pod uwagę sposób, w jaki wpływa ona na estetykę oraz zdrowie mieszkańców (Metaphor, 2021). Pod względem funkcjonalności, wśród badanych kaliszian w wieku 26–60 lat, pojawiły się dwa stanowiska: prosamochodowe i antysamochodowe. Zwolennicy ruchu samochodowego poruszali głównie dwa tematy: remontów dróg w Kaliszu oraz zbyt małej liczby miejsc parkingowych. Remonty dróg, aczkolwiek oceniane pozytywnie ze względu na końcowe efekty, były postrzegane jako zbyt dokuczliwe.

401

Wypowiedzi niektórych młodych badanych wskazują, że z powodu małej częstotliwości kursów autobusowych, niejednokrotnie decydują się na transport samochodowy. Badani dosyć silnie wskazywali, że jedną z głównych zalet miasta Kalisza jest jego „kompaktowość”, tj. dosyć małą przestrzeń, jaką zajmuje miasto, a co za tym idzie – korzystny układ dróg. Efektem synergii powyższych elementów jest, w ocenie badanych, dosyć łatwe i szybkie przemieszczanie się po mieście.

402

Przeciwnicy ruchu samochodowego w centrum wskazywali na następujące zjawiska:

- na świecie ogranicza się ruch samochodowy w centrach miast na rzecz transportu publicznego i rowerów i tą drogą powinien podążać Kalisz,
- duża liczba samochodów generuje smog w mieście,
- duża liczba parkujących w centrum samochodów przeszkadza pieszym oraz rowerzystom,
- duża liczba parkujących w centrum samochodów obniża poziom estetyczny miasta,
- duża liczba samochodów w centrum powoduje korki na ulicach,
- brak piętrowego parkingu w centrum Kalisza,
- zły stan dróg w mieście.

403

W opinii tej części badanych w Kaliszu, głównie w jego centrum:

- jest zbyt dużo miejsc parkingowych, co utrudnia ruch pieszy i rowerowy oraz obniża estetykę miasta.
- samochody parkują na chodnikach, które są przeznaczone dla pieszych.
- duży ruch samochodowy generuje duże zanieczyszczenie powietrza,
- duży ruch samochodowy wywołuje poczucie zagrożenia ze strony samochodów,
- duży ruch samochodowy powoduje duże natężenie hałasu,
- duży ruch samochodów osobowych i ciężarowych powoduje korki na ulicach, co z kolei generuje spóźnienia autobusów miejskich i wydłużanie czasu przejazdu nimi.

404

Starsi uczestnicy badań wskazywali również na brak ławek na ulicach, co ze względów na wiek i potrzebę odpoczynku, bywa dla nich uciążliwe.

Komunikacja lotnicza, kolejowa i autobusowa

405

Kalisz nie posiada własnego lotniska. Pasażerski transport lotniczy odbywa się poprzez korzystanie z lotnisk położonych w Poznaniu, Łodzi, Wrocławiu bądź Warszawie.

406

Według Autorów „Studium zrównoważonego transportu Aglomeracji Kalisko–Ostrowskiej”, w AKO występuje dominacja ruchu pasażerskiego w Ostrowie Wielkopolskim, stanowiącym główny węzeł kolejowy AKO. Fakt ten przekłada się na największą liczbę osób korzystających ze stacji kolejowej Ostrów Wielkopolski. Drugim z najbardziej obłożonych dworców jest dworzec w Kaliszu. Poza Ostrowem Wielkopolskim największa liczba osób w powiecie ostrowskim korzysta ze stacji w Odolanowie

oraz Sośniach, Potoki w komunikacji kolejowej wskazują, że w ujęciu aglomeracyjnym kolej nie stanowi obecnie atrakcyjnej alternatywy dla transportu autobusowego, czy indywidualnego samochodowego.

⁴⁰⁷ Przez Kalisz przechodzi linia kolejowa numer 14, będąca linią znaczenia państwowego. Łączy ona Warszawę, Łódź, Kalisz i Wrocław. Ze względu na niezbyt dobry stan techniczny, nie jest jednak w pełni wykorzystywana. Pociągi w relacji Warszawa–Wrocław prowadzone są głównie przez Konin, Poznań i Leszno, co automatycznie obniża dostępność kolejową Kalisza.

⁴⁰⁸ Miasto nie posiada również dogodnych połączeń ze stolicą województwa – Poznaniem. Relacje realizowane są przez Ostrów Wielkopolski, skąd do Poznania prowadzi linia kolejowa nr 272 Kępno – Ostrów Wielkopolski – Pleszew–Środa Wielkopolska – Poznań. Jest to również linia znaczenia państwowego, jednak jej stan techniczny jest niezadowalający. Dogodne połączenie dla ruchu pasażerskiego zapewniają trzy stacje i przystanki kolejowe w południowej części miasta: Kalisz, Kalisz Szczypiorno oraz Kalisz Winiary. Linia kolejowa nie przebiega przez centrum miasta, w związku, z czym dostępność do tego środka transportu jest zróżnicowana – zwłaszcza z północnych dzielnic miasta trzeba pokonać znaczny dystans, aby dotrzeć na którąkolwiek z wymienionych trzech stacji kolejowych.

⁴⁰⁹ Dziedzictwo podziału rozbiorowego ma nie tylko wpływ na liczbę połączeń kolejowych (np. nie ma połączenia bezpośrednio na północ do Konina czy do Pleszewa), lecz także na ich układ. Połączenia bezpośrednio prowadzone są przeważnie w układzie równoleżnikowym (na wschód i na zachód), a nie południkowym. Pomimo istniejących trudności, w 2015 roku zakończył się remont dworca kolejowego „Kalisz”. Dostosowano go do potrzeb osób z niepełnosprawnością ruchową, wymieniono stolarkę okienną budynku dworcowego, odnowiono także elewację, system informacji pasażerskiej i małą architekturę. Ponadto, wprowadzono energooszczędne oświetlenie i bardziej wydajne ogrzewanie pomieszczeń. W 2020 roku zakończono budowę węzła przesiadkowego, integrującego wyremontowany dworzec z dworcem autobusowym i parkingami.

⁴¹⁰ W trakcie badań omawianej grupy wiekowej mieszkańców, pojawiało się także stwierdzenie, że Kaliszowi brakuje połączeń kolejowych i autobusowych z resztą Polski, szczególnie z dużymi miastami oraz rejonami turystycznymi. W opinii badanych, rzutuje to negatywnie na odczuwaną jakość życia w mieście, ruch turystyczny oraz zainteresowanie dużych firm inwestycjami w mieście. Mieszkańcy omawianej grupy wiekowej, negatywnie oceniają także małą liczbę połączeń z resztą Polski w weekendy i dni wolne od pracy.

Komunikacja publiczna

⁴¹¹ Od roku 2018 długość połączeń komunikacji publicznej w Kaliszu nie zmieniła się i wynosi 380,5 km. Jednak w stosunku do 2015 roku zauważalne jest zmniejszenie długości połączeń linii komunikacyjnych o 16,4 km. Liczba linii komunikacyjnych w Kaliszu w latach 2015–2020 kształtowała się na stabilnym poziomie: od 26 w 2015 roku do 25 w 2020 roku. Kaliszanie liczbę linii autobusowych oceniają jako zbyt małą, podobnie jak częstotliwość kursów, co jest szczególnie dotkliwe w godzinach wieczornych i w czasie weekendów. Jak wynika z badań jakościowych, mieszkańcy Kalisza dobrze oceniają jakość taboru komunikacji miejskiej.

⁴¹² Pozytywnym rozwiązaniem w przypadku Kalisza jest usytuowanie wspólnej pętli wielu linii w jednym miejscu, tj. na ulicy S. Wyszyńskiego. Umożliwia to budowę brygad wieloliniowych, polegających na tym, że dany pojazd wraz z kierowcą w ciągu dnia pracy obsługuje różne linie. Wg subiektywnych ocen wyrażanych przez uczestników badań jakościowych (Metaphor, 2021) organizacja siatki połączeń pozostawia wiele do życzenia, ponieważ mieszkańcy narzekają na nieregularność kursów i brak linii autobusowych w niektórych rejonach Kalisza.

⁴¹³ Między latami 2017 i 2018 liczba pasażerów komunikacji miejskiej wzrosła o ponad półtora miliona. Z kolei, w następnych dwóch latach spadła o ponad połowę, osiągając w 2020 roku liczbę

użytkowników 4.198.778 (wykres 4.3.). Taką sytuację może wyjaśniać przede wszystkim ograniczenie mobilności i kontaktów społecznych powodu pandemii. Mocną stroną systemu komunikacji w Kaliszu jest gęsta sieć ulic tworzących układ komunikacyjny miasta zapewniająca dostęp do wszystkich jego dzielnic i osiedli. Proces rozwoju układu transportowego trwa, a rozwój gospodarczy Kalisza stawia przed miastem nowe zadania takiego kształtowania układu dróg i ulic, aby sprawny system transportowy stawał się czynnikiem sprzyjającym jego rozwojowi. Według danych oficjalnych dotyczących organizacji przejazdów, większość rozkładów jazdy stosowanych w Kaliszu cechuje tzw. taktowanie, czyli zachowywanie stałych odstępów czasu między kolejnymi kursami danej linii. Jest to jedno z częściej praktykowanych rozwiązań w komunikacji miejskiej, choć przy relatywnie niskich częstotliwościach kursów, zazwyczaj co 30 lub co 60 minut, bywa niekiedy kłopotliwe. Przede wszystkim prowadzi to do sytuacji, w których godziny kursów ustalane są pod kątem zachowania stałego odstępu czasowego, a nie realnych potrzeb pasażerskich. O ile w przypadku linii kursujących z dużymi częstotliwościami (co 20 minut lub częściej), taktowanie jest uznawane za rozwiązanie optymalne, to przy niższych taktach, jak tych występujących w Kaliszu, istnieje większe ryzyko niedopasowania oferty przewozowej do potrzeb mieszkańców. Co więcej, taktowanie linii rzadko kursujących utrudnia budowę efektywnych rozkładów jazdy.

Wykres 4.3. Liczba pasażerów komunikacji miejskiej w latach 2015–2020 w Kaliszu

Źródło: UMK

⁴¹⁴ Transport publiczny, biorąc pod uwagę skalę wydatków budżetowych, to jedno z najważniejszych zadań samorządu. W 2020 roku, z budżetu miasta Kalisza na transport i łącznie wydano 40,2 miliona zł (7,5% ogółu wydatków budżetowych). Subsydiowanie transportu publicznego to ważny element polityki transportowej, a nawet szerzej – całej polityki rozwoju miast czy regionów. Największe znaczenie dla popytu na usługi transportu zbiorowego ma częstotliwość kursów (a mniejsze znaczenie ma cena biletu). Zwiększenie liczby połączeń często okazuje się receptą pomagającą odwrócić trend spadającej liczby pasażerów. (Swianiewicz i Łukomska, 2019). W tym sensie wielkość dopłat z budżetu (pozwalająca na zwiększanie liczby kursów) może mieć istotne znaczenie dla zachowań transportowych mieszkańców.

⁴¹⁵ Kalisz w rankingu miast na prawach powiatu plasuje się na wysokim, trzynastym miejscu pod względem dopłat do transportu publicznego (w zł per capita, 2019) (Swianiewicz i Łukomska, 2021). Dopłaty do lokalnego i regionalnego transportu zbiorowego. Dopłaty samorządów do transportu zbiorowego w 2019 roku (Wspólnota, wspólnota.org.pl, [04.03.2021]) z kwotą 196,97. Tuż za nim jest Konin (196,23 zł). Na szczycie rankingu znajduje się Gdynia (383,96 zł).

⁴¹⁶ Z przedstawionych danych wynika (tabela 4.4.), że w 2018 roku nastąpiła skokowa, pozytywna zmiana, kiedy to prawie o połowę spadł odsetek pojazdów w wieku 6 i więcej lat.

Tabela 4.4. Struktura wiekowa taboru ze względu na wiek

Wiek taboru/rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
1 rok	0	0	10	11	0	2
2 lata	0	0	0	19	11	11
3 lata	2	2	0	0	19	19
4 lata	0	0	2	0	0	0
5 lat	10	10	0	0	0	0
6 i więcej lat	48	54	60	33	33	32
Suma	60	66	72	63	63	64

Źródło: UMK

⁴¹⁷ Władze Kalisza podejmują istotne działania na rzecz rozwoju publicznego transportu niskoemisyjnego. W 2017 roku w ramach projektu inwestycyjnego „Rozwój niskoemisyjnego systemu komunikacji publicznej Miasta Kalisza wraz z modernizacją oświetlenia ulicznego zwiększającą jego energooszczędność” Miasto zakupiło 9 fabrycznie nowych autobusów z napędami spełniającymi normę emisji spalin EURO VI, w tym 5 z napędem hybrydowym. W 2018 roku w ramach projektu „Rozwój systemu komunikacji publicznej Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej wraz z modernizacją oświetlenia ulicznego – Miasto Kalisz”, Miasto nabyło 11 szt. autobusów hybrydowych, z napędem spełniającym wymogi normy EURO VI.

⁴¹⁸ W dokumencie „Analiza kosztów i korzyści wykorzystania pojazdów zeroemisyjnych w komunikacji miejskiej na terenie miasta Kalisza i gmin, z którymi Miasto Kalisz podpisało porozumienia dot. realizacji zadania publicznego polegającego na świadczeniu usług transportu zbiorowego” z 2021 roku zidentyfikowano trzy warianty zmian wyposażenia taborowego kaliskiej komunikacji miejskiej, organizowanej przez Prezydenta Miasta Kalisza:

- wariant 1. „konwencjonalny” – w którym założono realizację polityki sukcesywnej wymiany taboru na nowe autobusy klasyczne z napędem Diesla oraz hybrydowe;
- wariant 2. „elektryczny” – w którym założono sukcesywne wprowadzanie taboru z bateryjnym zasilaniem elektrycznym, w celu spełnienia wymogów określonych ustawą o elektromobilności – wraz z budową instalacji zasilających;
- wariant 3. „wodorowy” – w którym założono sukcesywne wprowadzanie taboru zeroemisyjnego, w celu spełnienia wymogów określonych ustawą o elektromobilności – w pierwszym okresie elektrycznych z zasilaniem bateryjnym, a w kolejnym etapie elektrycznych z wodorowymi ogniwami paliwowymi oraz uzupełniającą elektrycznych z zasilaniem bateryjnym.

⁴¹⁹ W ramach analizy przyjęto dwa warianty rozwoju elektromobilności. W wariantcie 2. „elektrycznym” przyjęto, że obsługą taboru niskoemisyjnym w pierwszej kolejności zostaną objęte linie: 1, 11 (o podobnej trasie), 5, 12 i 19, z takim ułożeniem zadań przewozowych, aby pojazdy elektryczne obsługujące ww. linie zmieniały przypisanie do linii w obrębie wskazanego segmentu pięciu linii; łącznie 8 zadań przewozowych, z dwustanowiskową ładowarką pantografową na pętli Wyszyńskiego Słoneczna. W drugiej i trzeciej kolejności miałyby być podjęte kolejne zadania przewozowe na tych samych liniach, uzupełnianych kursami na linii podmiejskiej 12K, 1A, 1B, 2, 3A, 3B, 8 i 18, z instalacją kolejnej ładowarki dwustanowiskowej na pętli Wyszyńskiego Słoneczna;

⁴²⁰ W ramach wariantu 3. „wodorowego” obsługą taboru niskoemisyjnego objęte miałyby być te same linie, co w wariantcie elektrycznym, jednak bez konieczności instalacji stacji szybkiego ładowania na pętli, uzupełnione w trzeciej kolejności liniami 19E i 22.

⁴²¹ Przy przyjętych założeniach, analiza wykazała brak korzyści ze stosowania taboru zeroemisyjnego, a zatem i brak obowiązku jego stosowania, na co wpływ miały przede wszystkim wysoka cena po-

jazdów oraz konieczność ponoszenia znaczących dodatkowych nakładów na instalacje zasilające autobusów elektrycznych. Jeśli jednak w przyszłości ceny ulegną obniżeniu lub będzie możliwość finansowania rozwiązań elektromobilnych ze środków zewnętrznych, warto wrócić do tych pomysłów.

⁴²² Wśród badanej młodzieży zauważono (Metaphor, 2021), iż osoby w wieku do ok. 20. roku życia deklarowały intensywne korzystanie z komunikacji miejskiej, natomiast osoby pomiędzy 21. a 25. rokiem życia korzystały z tego typu komunikacji rzadziej, na rzecz przemieszczania się samochodami. Jako mocne strony komunikacji miejskiej w Kaliszu badana młodzież wskazywała m.in. na następujące zjawiska:

- gęstą siatkę połączeń,
- darmowe bilety dla uczniów i seniorów,
- nowoczesne, hybrydowe (a więc ekologiczne) autobusy,
- klimatyzację w autobusach,
- dużą liczbę miejsc siedzących i stojących w nowych autobusach.

⁴²³ Jako zalety związane z komunikacją w mieście młodzi ludzie wskazywali także: możliwość wypożyczenia roweru, możliwość wypożyczenia hulajnogi elektrycznej. Jednocześnie, młodzi ludzie wskazywali na słabe strony komunikacji miejskiej: zbyt rzadkie kursy do odległych osiedli, zbyt rzadkie kursy w trakcie weekendów i świąt oraz w nocy, brak aplikacji na telefon informującej o kursach autobusów, o spóźnieniach itp., brak możliwości zakupu biletu za pomocą telefonu komórkowego (takie możliwości miasto oferuje ale najprawdopodobniej nie były znane uczestnikom badań), brak biletomatów w każdym autobusie, brak informacji o miejscach, gdzie można fizycznie kupić bilety autobusowe – nierównomierne nasycenie miasta liniami autobusowymi (co w opinii badanych powoduje marginalizację młodzieży mieszkającej w rejonach, gdzie autobusy rzadziej kursują), brak skoordynowania rozkładów jazdy autobusów z planami zajęć szkół średnich, co powoduje długie oczekiwanie na autobus po zakończeniu lekcji.

⁴²⁴ Opinia młodzieży na temat komunikacji miejskiej w obrębie centrum miasta, jest bardzo dobra. Natomiast opinia na temat komunikacji miejskiej na liniach pomiędzy centrum miasta a odległymi osiedlami, jest bardziej krytyczna. Badana młodzież wskazywała także, iż dostępność komunikacji miejskiej znacznie się pogarsza w weekendy oraz święta. Przejawia się to w mniejszej częstotliwości kursów autobusów na poszczególnych liniach. Jest to odczuwane przez młodych ludzi jako bardzo dokuczliwe, gdyż właśnie weekendy są dla nich głównym czasem aktywności pozadomowej w gronie znajomych, a więc czasem większej mobilności. W trakcie badań pojawiło się także wśród uczniów i studentów wskazanie dotyczące trudności z dojazdem młodzieży z miejscowości podkaliskich do miasta Kalisza. W ocenie badanych, dojazd ten jest utrudniony ze względu na małą liczbę autobusów podmiejskich. Problem ten dotyczy zarówno dni powszednich, jak i weekendów oraz świąt.

⁴²⁵ W odniesieniu do opinii mieszkańców w wieku 26 – 60 lat okazuje się, że preferują oni transport samochodowy: duża część badanych w tej grupie wiekowej albo w ogóle nie korzysta z transportu publicznego, albo robi to sporadycznie. Dla osób z badanej grupy, transport samochodowy jest łatwiejszy, szybszy i bezpieczniejszy. Wypowiedzi badanych wskazują także, iż przemieszczanie się za pomocą własnego samochodu ma dla nich także charakter atrybutywny, tzn. pojawia się przekonanie, że transport publiczny w mieście jest dla dzieci, młodzieży, seniorów oraz osób niezdolnych.

⁴²⁶ Badani seniorzy komunikowali, że relatywnie często korzystają z transportu publicznego w Kaliszu. W opinii mieszkańców w wieku powyżej 60 lat, transport publiczny jest oceniany dobrze. Badani podkreślali poprawę komfortu, punktualności autobusów, wskazując jednocześnie na naganne działania części kierowców wobec osób starszych. Jako zalety transportu publicznego wskazywano: nowe autobusy hybrydowe, możliwość obniżania progu autobusu na przystankach, punktualność autobusów, obecność tablic informacyjnych na przystankach transportu publicznego, czystość wewnątrz autobusów, wysoki komfort jazdy, bezpłatne przejazdy dla seniorów.

Jednocześnie jako wady transportu publicznego w Kaliszu, badani seniorzy wskazywali: zbyt małą częstotliwość kursów autobusowych po godz. 16 i w weekendy, likwidację części linii autobusowych, brak połączeń autobusowych z miejscowościami podkaliskimi, agresywne zachowanie części pasażerów. Badani seniorzy dosyć silnie wskazywali na brak empatii części kierowców autobusów miejskich, którzy nie uwzględniają ograniczeń ruchowych osób starszych, np. nie mogą „podbiec” do autobusu stojącego na przystanku.

Komunikacja rowerowa

Podobnie jak w przypadku wielu innych miejsc w Polsce i na świecie, systematycznie rośnie rola roweru jako środka transportu. Miasto rozbudowuje infrastrukturę dróg rowerowych oraz rozwija sieć rowerów miejskich. W Kaliszu, podobnie jak i w innych polskich miastach, w szczególności na przestrzeni ostatnich dwóch, trzech dekad, projektowane są i budowane drogi dla rowerów oraz ciągi pieszo-rowerowe. Za sprawą poprawiającej się jakości dróg rowerowych, w tym ciągów pieszo-rowerowych, wiele przejazdów można realizować z przyzwoitą prędkością, nawet powyżej 30 km/h, o ile pozwala na to kondycja rowerzysty i stan techniczny jego pojazdu. Toteż w godzinach szczytu komunikacyjnego, właśnie rower może okazać się najszybszym środkiem transportu na obszarze rewitalizacji.

Łączna długość dróg rowerowych w 2019 roku wyniosła 55 km w stosunku do 37,7 km w 2015 roku. Od 2015 roku zauważalny jest wzrost liczby kilometrów dróg rowerowych – w ciągu pięciu lat infrastruktura ścieżek rowerowych wzrosła o 17,3 km. Wzrost długości dróg rowerowych może zachęcać mieszkańców do zmiany środka transportu w przestrzeni publicznej, tym samym przekształcenia infrastruktury komunikacji publicznej w kierunku miasta zrównoważonego transportu. W 2018 roku skokowo wzrosła liczba stacji, a także liczba wypożyczeń (tabela 4.5.).

Tabela 4.5. Wykorzystanie roweru miejskiego w Kaliszu w latach 2015–2020

Rok	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Liczba stacji	–	–	12	30	30	30
Liczba wypożyczeń	–	–	35 268	129 604	117 412	51 332

Źródło: UMK

W 2020 roku liczba stacji wynosiła 30, podczas, gdy liczba wypożyczeń była istotnie mniejsza w stosunku do 2019 roku. Warto zwrócić uwagę na zauważalny spadek liczby wypożyczeń w 2019 roku w stosunku do 2018 roku przy tej samej liczbie stacji. W roku 2020 liczba wypożyczeń, ze względu na sytuację pandemiczną, drastycznie spadła.

W koncepcji przebiegu tras rowerowych dla Miasta Kalisza (2017) określono cztery bariery ruchu rowerowego w Kaliszu, tj. brak spójnego szkieletu tras rowerowych, niewystarczającą ilość ulic przyjaznych dla rowerzystów, brak ciągłych tras wzdłuż rzeki Prosny oraz występowanie tras rowerowych wyznaczonych na chodnikach. Dla ograniczenia wymienionych barier przyjęto koncepcję stworzenia kluczowego szkieletu w systemie tras rowerowych w Kaliszu, dotyczącą określenia 8 rekomendowanych tras głównych oraz 14 tras pozostałych (Koncepcja przebiegu tras rowerowych dla Miasta Kalisza 2017, s. 17–23). W realizacji tej koncepcji występują opóźnienia.

Ruch pieszy

⁴³²

Poza transportem z wykorzystaniem pojazdów drogowych i rowerów, mieszkańcy Kalisza przemierzają się pieszo, korzystając z chodników, placów, dróg wyłączonych z ruchu kołowego, ścieżek i ciągów pieszo-rowerowych. Braki w ciągłości chodników, ich nietypowe parametry, ograniczenia dla osób z niepełnosprawnością ruchową, to istotne problemy, których nie udało się w pełni rozwiązać w ostatnich latach.

⁴³³

Pomimo zauważalnych inwestycji w infrastrukturę ruchu pieszego, wiele chodników jest zdewastowanych, ma wybrakowaną, a niekiedy także nieutwardzoną nawierzchnię. Nie ulega wątpliwości, iż chcąc stworzyć nie tylko dobre warunki dla pieszych, ale też zachęcić do ekologicznego, bezpłatnego i prozdrowotnego przemieszczania się po Kaliszu, niezbędne jest podjęcie działań w zakresie rewitalizacji chodników i poniesienia w związku z nią znacznych nakładów.

Potrzeby komunikacyjne mieszkańców Kalisza

⁴³⁴

W poprzednich częściach niniejszej analizy mowa była o przeprowadzonym badaniu ilościowym metodą CAWI wśród mieszkańców miasta. Jeśli chodzi o wnioski wynikające z tego badania w zakresie dotyczącym najważniejszych zmian w sferze przestrzennej związanych z komunikacją, to warto zauważyć, że najczęściej wymienianym postulatem przez uczestników badania było wybudowanie obwodnicy miasta Kalisza (782, czyli 59,06% uczestników badania).

⁴³⁵

Wskazując na najlepiej oceniane działania ze sfery przestrzennej (suma wskazań: „Dobra” oraz „Zadowolająca”) najlepiej oceniane działania to (tabela 4.6.):

- „Jakość taboru komunikacji miejskiej” (888),
- „Dostępność do mojego miejsca zamieszkania (drogi osiedlowe, chodniki)” (809),
- „Działania w zakresie rozwoju infrastruktury sportowej i rekreacyjnej” (671).

Tabela 4.6. Ocena dotychczasowych działań dotyczących różnych typów komunikacji w sferze przestrzennej

Lista działań	Ocena		
	Łącznie: „Dobra” + „Zadowolająca”	Niezadowolająca	Nie wiem/ nie mam zdania
Jakość taboru komunikacji miejskiej	888	156	280
Dostępność do mojego miejsca zamieszkania (drogi osiedlowe, chodniki)	809	478	37
Czystość mojego miejsca zamieszkania (osiedla)	681	590	53
Działania w zakresie rozwoju infrastruktury sportowej i rekreacyjnej	671	455	198
Działania modernizacyjne w mieście, poprawiające estetykę miejsc reprezentacyjnych	655	595	74
Liczba tras i częstotliwość kursów komunikacji miejskiej	655	376	293
Rozbudowa sieci ścieżek rowerowych	649	587	88
Działania w zakresie ograniczania i uspokajania ruchu samochodowego w ścisłym centrum miasta	611	560	153
Inwestycje w tereny zielone (istniejące i nowe)	523	727	74
Jakość dróg w mieście	412	897	15

Ilość miejsc do spotkań w przestrzeniach publicznych (nabrzeża rzeki, parki, skwery, place zabaw itp.)	371	902	51
Działania służące poprawie jakości powietrza w mieście (likwidacja pieców opalanych paliwem stałym, inwestycje w odnawialne źródła energii itd.)	366	764	194

Źródło: Badanie metodą CAWI (Metaphor, 2021)

⁴³⁶ Mieszkańcy są najbardziej niezadowoleni z jakości dróg w mieście (897 wskazań, a więc około 2/3 wszystkich uczestników badania wskazało na ten aspekt). W przypadku kolejnych działań liczba niezadowolonych mieszkańców jest już mniejsza. Na drugim miejscu pod względem liczby wskazań znajduje się rozbudowa sieci ścieżek rowerowych (587) oraz, tuż za nią, „Działania w zakresie ograniczenia i uspokojenia ruchu samochodowego w ścisłym centrum miasta” (560).

4.3. Środowisko naturalne i infrastruktura

Środowisko naturalne

⁴³⁷ W Kaliszu funkcjonuje równolegle kilka wzajemnie uzupełniających się programów ochrony środowiska (tabela 4.7).

Tabela 4.7. Programy ochrony środowiska

Nazwa programu	Opis
Program ochrony środowiska dla Kalisza – miasta na prawach powiatu na lata 2015–2018 z uwzględnieniem perspektywy do 2022 roku	W Programie położono nacisk na zrównoważony rozwój. Celami opisanymi w programie są: - poprawa stanu jakości powietrza atmosferycznego i utrzymanie norm emisyjnych wynikających z ustawodawstwa – realizowana w szczególności na podstawie programu ochrony powietrza opisanego w dalszej części, - osiągnięcie i utrzymanie dobrego stanu i potencjału wód, a także związanych z nimi ekosystemów oraz zapewnienie mieszkańcom dobrej jakości wody do picia.
Program ochrony powietrza w zakresie pyłu PM ₁₀ , pyłu PM _{2,5} oraz B(a)P dla strefy miasto Kalisz, którego integralną część stanowi plan działań krótkoterminowych w zakresie pyłów	Program został opracowany dla strefy miasto Kalisz – kod strefy: PL3002, w związku z naruszeniem standardów jakości powietrza w 2013 roku: – poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM ₁₀ ; PM _{2,5} ; –benzo(a)pirenu. Program Ochrony Powietrza jest dokumentem, który wskazuje istotne powody (źródła) występowania naruszeń standardów jakości powietrza oraz określa skuteczne i możliwe do zrealizowania działania, których wdrożenie spowoduje obniżenie poziomu zanieczyszczeń co najmniej do poziomów dopuszczalnych lub docelowych. Głównym celem sporządzenia i wdrożenia Programu Ochrony Powietrza jest przywrócenie naruszonych standardów jakości powietrza – zmniejszenie stężenia substancji zanieczyszczających w powietrzu w strefie miasto Kalisz do poziomów dopuszczalnych i docelowych i utrzymywania go na takim poziomie, a poprzez to poprawa warunków życia mieszkańców, podwyższenie standardów cywilizacyjnych oraz lepsza jakość życia w mieście.
Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest dla Kalisza	Podstawowym celem programu jest usunięcie azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu miasta Kalisz, a przez to wyeliminowanie szkodliwego wpływu i niebezpiecznych dla zdrowia skutków działania azbestu.
Krajowy Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych	Celem programu jest ograniczenie zrzutów niedostatecznie oczyszczonych ścieków oraz ochrona środowiska wodnego przed ich niekorzystnymi skutkami. Z programu wynika, że większość mieszkańców korzysta z sieci kanalizacyjnej, kilka tysięcy z bezodpływowych zbiorników na nieczystości ciekłe, natomiast najmniejsza liczba, bo zaledwie kilkaset, posiada przydomowe oczyszczalnie ścieków.

Plan adaptacji do zmian klimatu Miasta Kalisza do roku 2030" (Uchwała Rady Miasta z dnia 24 października 2019 r.)	Plan ma charakter lokalnego dokumentu strategicznego wyznaczającego m.in. ramy dla późniejszych przedsięwzięć. Plan ten określa wrażliwość i podatność obszaru miejskiego na zmiany klimatyczne oraz jego potencjał adaptacyjny w tym zakresie. Kalisz jest jednym z 44 dużych ośrodków miejskich Polski, które są szczególnie zagrożone skutkami zmian klimatu, gdzie ryzyka związane ze zmieniającym się klimatem mogą być zwiększone w wyniku uwarunkowań historycznych oraz dynamiki rozwoju. Umieszczenie na liście może ułatwić pozyskiwanie środków zewnętrznych na projekty związane z zapobieganiem skutkom zmian klimatycznych. Działanie w tym zakresie powinno znaleźć się na szczycie priorytetów przyszłej strategii miasta. Celem nadrzędnym planu adaptacji miasta do zmian klimatu do roku 2030 jest ograniczenie negatywnych skutków zmian klimatu. Kalisz znajduje się na początku trzeciej setki w rankingu czystości powietrza Europejskiej Agencji Środowiska (dane za lata 2019-2020).
Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza	Zgodnie z ustaleniami tego planu, w Kaliszu priorytetowym celem jest ograniczenie emisji substancji zanieczyszczających powietrze – pyłów, w tym pyłu zawieszonego PM10, pyłu zawieszonego PM2,5, jak również innych substancji, np. benzo(a)pirenu oraz emisji dwutlenku węgla, dwutlenku siarki i tlenków azotu. Jednym z celów jest uzyskanie poprawy efektywności energetycznej i zastosowania odnawialnych źródeł energii (OZE). Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza ma także na celu poprawę jakości powietrza poprzez realizację zadań i celów wskazanych przez prawo miejscowe oraz zawartych w Programie ochrony powietrza. W związku z powyższym, Plan Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza, zawiera w sobie między innymi opis celów strategicznych i celów szczegółowych, a także posiada horyzont czasowy.

Źródło: opracowanie własne w oparciu o: UMK, Sejmik Województwa Wielkopolskiego, 2015, Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, 2020

⁴³⁸ Jeśli chodzi o wyniki klasyfikacji stref pod kątem ochrony zdrowia¹⁶, to w latach 2013–2018 w województwie wielkopolskim, ze względu na stężenia: NO₂, SO₂, CO, benzenu, As, Cd, Ni, Pb, wszystkim strefom przypisano klasę A. W roku 2018 wartości pyłu PM_{2,5} pozwoliły przypisać klasę A strefie aglomeracja poznańska i strefie miasto Kalisz, natomiast klasę C – strefie wielkopolskiej. Klasę C stwierdzono również we wszystkich strefach dla pyłu PM₁₀ i benzo(a)pirenu. W przypadku ozonu, klasę A przypisano strefie aglomeracja poznańska i strefie wielkopolskiej, natomiast klasę C strefie miasto Kalisz (Główny Inspektorat Ochrony Środowiska, 2020).

⁴³⁹ Badania jakościowe przeprowadzone w 2019 roku w związku z oceną aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Kalisza, wykazały dużą uciążliwość zanieczyszczenia powietrza i smogu w Kaliszu. W opinii badanych problem ten jest szczególnie ważny z uwagi na fakt, że Śródmieście Kalisza znajduje się na terenie obniżonym w stosunku do pozostałej części miasta, co skutkuje zastojem zanieczyszczonego powietrza. Należy jednak zwrócić uwagę, że mieszkańcy dostrzegają i doceniają wysiłki władz miasta mające na celu wymianę pieców węglowych i podłączanie kamienic do sieci ciepłowniczej. Jakość powietrza w mieście Kalisz (ex equo z m. Poznań) zaliczana jest do najgorszych w województwie wielkopolskim (RWMS GIOŚ, 2019). Ponadto, w ramach działań rewitalizacyjnych w Śródmieściu, należy zwrócić uwagę na pilną potrzebę obniżenia poziomu hałasu, systemową gospodarkę odpadami, wzmocnienie i ochronę terenów zielonych oraz poprawę stanu wód powierzchniowych.

⁴⁴⁰ W kontekście konsekwencji zmian klimatycznych, najwyższe ryzyko występuje w:

- sektorze zdrowia publicznego w związku z zagrożeniem upałami, oblodzeniami i koncentracją zanieczyszczeń powietrza,

¹⁶ Wynik oceny i klasyfikacji strefy dla danego zanieczyszczenia zależy od stężeń tego zanieczyszczenia występujących na terenie strefy. Występuje podział na 4 klasy: **A** – poziom stężeń zanieczyszczenia nie przekracza poziomu dopuszczalnego/docelowego, **C** – poziom stężeń zanieczyszczenia przekracza poziom dopuszczalny/docelowy, **D1** – poziom stężeń zanieczyszczenia nie przekracza poziomu celu długoterminowego (dotyczy tylko ozonu), **D2** – poziom stężeń zanieczyszczenia przekracza poziomu celu długoterminowego (dotyczy tylko ozonu); (GIOS, 2020).

- sektorze gospodarki przestrzennej w związku z zakłóceniami cyrkulacji powietrza i koncentracją zanieczyszczeń powietrza,
- sektorze gospodarki wodnej w związku z intensywnymi opadami, które powodować mogą lokalne podtopienia i powodzie miejskie,
- sektorze transportu w związku z intensywnymi opadami, powodziami, upałami, oblodzeniem.

⁴⁴¹

Mieszkańcy Kalisza jako element negatywnie wpływający na jakość życia w mieście, wskazywali dużą liczbę „dymiących kominów” w centrum miasta, co w ich ocenie wpływa niekorzystnie na zdrowie mieszkańców. W trakcie badań młodzieży, pojawiła się także sugestia „wyrzucenia transportu ciężarowego poza centrum miasta” (Metaphor, 2021). W opinii badanych, sytuacja taka poprawiłaby stan dróg w centrum, zmniejszyłaby uciążliwe korki tamże oraz wpłynęłaby na poprawę jakości powietrza w całym mieście. Młodzi mieszkańcy wskazywali także na wpływ zieleni miejskiej na czystość powietrza. Z tej perspektywy, badani z tej grupy dosyć krytycznie oceniali działania władz miasta w zakresie utrzymania odpowiedniej ilości i jakości zieleni w Kaliszu. Młodzi badani wskazywali, że problemem, który dostrzegają, jest obniżający komfort życia i negatywnie wpływający na zdrowie, smog. Dlatego też pojawiły się sugestie ograniczenia ruchu samochodowego w centrum miasta, dowartościowania komunikacji rowerowej (cytat: „Z pomysłem i głową inwestować w ścieżki rowerowe, bo transport samochodowy w mieście staje się przeżytkiem”), dbałości o zieleń w mieście i zachowanie starych drzew.

⁴⁴²

Od 2017 roku liczba zasadzanych rocznie drzew wzrosła ponad czterokrotnie. Tym samym, można wnioskować, iż miasto Kalisz kształtuje politykę przestrzenną w kierunku uczynienia Kalisza „zielonym miastem” (patrz: Analiza trendów), którego przejawem będzie dodatkowe zaadaptowanie powierzchni zielonych w stosunku do pozostałej zabudowy w mieście, a w efekcie spełnianie celów klimatycznych i docelowo osiągnięcie neutralności klimatycznej przez miasto. W odniesieniu do wniosków wynikających z badania CAWI w zakresie dotyczącym terenów zielonych, warto zauważyć, że często wymienianym postulatem przez uczestników badania jest poprawienie jakości i zwiększenie ilości terenów zielonych (374 wskazania, czyli 28,25% uczestników badania).

⁴⁴³

Jak wynika z wypowiedzi mieszkańców miasta Kalisza (Metaphor, 2021), ilość i jakość zieleni w przestrzeni miejskiej Kalisza, jest jednym z ważnych kryteriów oceny jakości życia w mieście. Mieszkańcy ilość i jakość zieleni w mieście łączą z takimi elementami jak: estetyka miasta, zdrowe powietrze w Kaliszu, większy komfort funkcjonowania mieszkańców w przestrzeni miejskiej, większe możliwości dbania o zdrowie mieszkańców (uprawianie aktywności fizycznej w terenach zielonych). Młodzi mieszkańcy wskazywali, że Kalisz posiada duży potencjał, aby stać się miastem o odpowiadającej im ilości i jakości terenów zielonych. Wskazywano, że ilość zieleni i terenów zielonych w mieście jest obecnie wystarczająca, brakuje natomiast zieleni przy ulicach miasta.

⁴⁴⁴

Jednocześnie, młodzi badani krytycznie wypowiadali się na temat jakości terenów zielonych w Kaliszu. W trakcie badań pojawiły się także krytyczne oceny związane z: wycinaniem w centrum dużych, starych drzew, „zabetonowywaniem” miejsc zielonych (przestrzeni dookoła drzew i krzewów), wycinaniem drzew, aby zwiększyć liczbę miejsc parkingowych. Jako przestrzeń zieloną z dużym potencjałem, mieszkańcy wskazywali rzekę Prosnę, która ich zdaniem powinna być zagospodarowana w taki sposób, aby stworzyć na rzece oraz w jej bliskim sąsiedztwie przestrzeń do spędzania wolnego czasu, rekreacji oraz różnorodnej aktywności ruchowej dla mieszkańców (wypożyczalnia kajaków, łódek, mała gastronomia, ścieżki rowerowe itp.). Urząd Miasta Kalisza wprowadził dotacje na dofinansowanie zakupu zbiorników na gromadzenie wód opadowych i roztopowych (tzw. „mała retencja”), a dotacje zostały udzielone w połowie 2021 roku.

⁴⁴⁵

Badani zgłaszali uwagi krytyczne pod adresem władz miasta dotyczące masowej wycinki starych drzew w mieście, ogólnym zmniejszaniem ilości zieleni w mieście, niedostateczną opieką nad zielenią miejską, brakami nasadzeń przy ulicach, nierównomiernym występowaniem zieleni na mapie miasta oraz brakiem zagospodarowania nabrzeża rzeki.

⁴⁴⁶

Dla kaliszan w wieku senioralnym obecność zieleni w mieście, jej ilość oraz dostępność ma duże znaczenie ze względu na: walory zdrowotne zieleni, jej wpływ na poprawę kondycji powietrza, możliwość aktywnego spędzania czasu na wolnym powietrzu oraz brak opłat za korzystanie z terenów zielonych. Dla badanych osób w wieku powyżej 60 lat duża ilość zieleni w mieście jest istotną wartością Kalisza. Z tego powodu, doceniają oni wszelkie działania władz zmierzające do utrzymania terenów zielonych i do ich poprawy jakościowej.

⁴⁴⁷

Badani seniorzy wskazywali na następujące wady związane z zielenią w mieście:

- brak zieleni na placu przed ratuszem,
- brak kwiatonów (dużych donic z kwitnącymi kwiatami) w mieście,
- brak terenów zielonych w niektórych częściach miasta (wiąże się to z faktem, że osoby starsze ograniczają przestrzeń swojego funkcjonowania i szukają terenów zielonych w pobliżu miejsca zamieszkania).

Działania związane ze zmianami klimatycznymi

⁴⁴⁸

Za jeden ze znaczących atrybutów transformacji klimatycznej uznaje się wykorzystanie napędu elektrycznego w pojazdach drogowych. Dane wskazują, że od 2015 roku liczba zeroemisyjnych samochodów w Kaliszu wzrosła ponad sześciokrotnie, choć liczba takich pojazdów wyniosła 26 w 2020 roku (bez hybryd typu plug-in). Dla porównania, w 2021 roku liczba samochodów elektrycznych oraz hybryd plug-in przekroczyła już 25 tys. w całej Polsce. Liczba powszechnie dostępnych punktów do ładowania samochodów zeroemisyjnych w 2020 roku wynosi 6. Przed 2020 rokiem w Kaliszu nie było żadnych punktów doładowań.

⁴⁴⁹

W Kaliszu obecnie w 9 obiektach użyteczności publicznej funkcjonują instalacje odnawialnych źródeł energii (kolektory słoneczne, panele fotowoltaiczne, pompy ciepła), które zostały zrealizowane w ramach projektu dofinansowanego ze środków unijnych. Natomiast w ramach innego projektu dofinansowanego ze środków unijnych na potrzeby gospodarstw domowych w 366 lokalizacjach rozproszonych na terenie całego Miasta Kalisza zainstalowano odnawialne źródła energii tj. panele fotowoltaiczne (329 instalacji) oraz kolektory słoneczne (138 instalacji).

⁴⁵⁰

W niektórych źródłach opisujących konsekwencje zmian klimatycznych mówi się o „korzyściach” z nich wynikających, lecz jest to błędne podejście. Na zmiany klimatyczne należy patrzeć w kontekście całej gospodarki, a nie w sposób zawężony. W kontekście zmian klimatycznych, zamiast mówić o „szansach”, należy raczej wymieniać „pozytywne skutki uboczne – nie kompensujące skutków negatywnych”.

Infrastruktura¹⁷

Gospodarka ciepła

⁴⁵¹

W 2018 roku łączna długość sieci ciepłowniczej w Kaliszu wynosiła 79,93 km, w tym 49,25 km sieci preizolowanej. W miejskim systemie było wówczas 679 węzłów ciepłowniczych, w tym 122 grupowe (17,97%). Miejska sieć ciepłownicza w Kaliszu jest siecią wysokoparametrową, zarządza nią ENERGIA Ciepło Kaliskie sp. z o.o. Stan urządzeń jest określany jako dobry, większość kotłów została zmodernizowana. Dyspozycyjna moc ciepła miejskiego systemu ciepłowniczego wynosi ok. 157 MW, który dostarcza energię dla ok. 56 000 mieszkańców miasta, co stanowi ok. 52% populacji Kalisza. Ponadto, w mieście funkcjonuje 29 kotłowni w lokalnych podsystemach ciepłowniczych. Z sieci gazowej korzystało w 2015 roku 70,17% ogółu populacji, przy czym odsetek ten był niższy niż w roku poprzednim. Część mieszkańców miasta zaopatruje się w energię ciepłą indywidualnie, wykorzystując w tym celu piece węglowe, piece centralnego ogrzewania opalane koksem, gazem, olejem, ewentualnie używając energii elektrycznej.

Zasilanie w energię elektryczną

¹⁷ Na podstawie: „Plan adaptacji do zmian klimatu Miasta Kalisza do roku 2030”, Kalisz, 2019.

Zasilanie Kalisza w energię elektryczną bazuje na dostawie liniami wysokich napięć systemu krajowego z elektrowni w Koninie i Turku. Wytwarzanie energii elektrycznej w ENERGIA Ciepło Kaliskie sp. z o.o. ma charakter uboczny. Linie wysokiego napięcia 110 kV obramowują miasto i tworzą pierścień zasilający główne punkty zasilania, gdzie następuje redukcja napięcia ze 110 na 15 kV. Miasto zasilane jest w energię elektryczną z 5 stacji transformatorowo-rozdzielczych WN/SN 110/15 kV, tzw. Głównych Punktów Zasilania (GPZ). Łączna długość linii energetycznych zlokalizowanych na terenie miasta wynosi: linie WN 110 kV – 36,37 km, linie SN 15 kV – 302,5 km (w tym napowietrzne – 24,3%, kablowe – 75,7%) oraz linie nN 0,4 kV – 720,8 km (w tym napowietrzne – 32,8%, kablowe – 67,2%). Zasilanie w energię elektryczną na terenie Kalisza można uznać za adekwatne do potrzeb i podpięcie kolejnych przyłączy nie spowoduje nieciągłości dostaw.

Zaopatrzenie w gaz

Dostawy gazu pochodzą z Paszowa i Zborowa. Wykorzystanie źródeł energii odnawialnej jest niewielkie. Miasto Kalisz jest zaopatrywane w gaz ziemny typu E (GZ50), przesyłany gazociągami wysokiego ciśnienia 5,4 MPA relacji Odolanów-Adamów (DN 400 mm i DN 500 mm). Na terenie miasta znajdują się trzy odgałęzienia gazociągów. Obszar Kalisza posiada dwie stacje redukcyjne stopnia I, położone: przy ul. Poznańskiej (przepustowość $Q_{\max} = 12\,500\text{ Nm}^3/\text{h}$) oraz przy ul. Pszennej (przepustowość $Q_{\max} = 25\,000\text{ Nm}^3/\text{h}$). Wydajność stacji redukcyjnych I stopnia jest wystarczająca do zaspokojenia obecnych potrzeb miasta. Obciążenie stacji I stopnia, w okresie największych poborów, wynosi poniżej 50% nominalnego przepływu w stacji przy ul. Poznańskiej i około 20% w stacji przy ul. Pszennej. Długość sieci gazowej niskiego i średniego ciśnienia na obszarze Kalisza w 2019 r. wynosiła 255,54 km, z czego ok. 37,5 km stanowi sieć przesyłowa, a 218,04 km sieć rozdzielcza. Gazyfikacja terenów inwestycyjnych, jak i przyłączy gazowych dla mieszkańców niektórych osiedli może stanowić problem. Warto pamiętać, że w nowym budownictwie coraz częściej sieć gazowa jest zastępowana siecią elektryczną. Wobec tendencji światowych w zakresie zarządzania miastami należy orientować strategię miasta Kalisza na osiągnięcie długookresowego celu neutralności klimatycznej. Wiąże się to między innymi z większym udziałem energii ze źródeł odnawialnych w miksie energetycznym infrastruktury Komunalnej, przedsiębiorstw oraz gospodarstw domowych. Należy jednak brać pod uwagę krótkookresowe przeszkody związane z niezdolnością polskiej sieci energetycznej do przyjęcia rosnącej podaży z OZE.

Zaopatrzenie w wodę

Miasto podzielone jest na 4 strefy zasilania (SUW Lis, SUW Warszawska-Winiary, SUW Poznańska oraz SUW Fabryczna). Strefy zasilania mogą się wzajemnie uzupełniać i nakładać. Głównym źródłem zaopatrzenia w wodę miasta Kalisz jest wielootworowe ujęcie głębinowe częściowo infiltracyjne wzdłuż rzeki Prośny (SUW-Lis), zależne od czwartorzędowych zasobów poziomu wodonośnego głównego zbiornika wód podziemnych GZWP nr 311 i eksploatowane w ramach zatwierdzonych zasobów eksploatacyjnych w ilości 1770 m³/h (42 studni o głębokości 21–34m). Ważnym źródłem zaopatrzenia w wodę pozostają ujęcia głębinowe wód (4 pojedyncze studnie przy ul. Warszawska, Fabryczna, Poznańska, Szeroka) z poziomu jurajskiego. Sieć wodociągowa na terenie miasta Kalisza jest dobrze rozwinięta. Charakterystyka sieci wodociągowej została przedstawiona w tabeli 4.8.

Tabela 4.8. Podstawowe parametry sieci wodociągowej w Kaliszu.

Długość czynnej sieci rozdzielczej	km	254,8	256,06	258,42
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	9 001	9 104	9 199
Woda dostarczona gospodarstwom domowym	dm ³	3 437,1	3 272,4	3 309,4
% ludności korzystający z instalacji	%	98,63	99,00	99,71
Zużycie wody na jednego mieszkańca	m ³	33,9	32,6	34,8

Źródło: PWiK Sp. z o.o. w Kaliszu

Gospodarka ściekowa

⁴⁵⁵ Miasto posiada następujące systemy kanalizacji:

- system ogólnospławny w śródmieściu, który przewidziany do pozostawienia w stanie istniejącym,
- system rozdzielczy dla całości miasta w wyłączeniu Dzielnicy Śródmieścia.

W roku 2020, długość czynnej sieci kanalizacyjnej na terenie miasta wynosiła 259,50 km. Charakterystykę sieci kanalizacyjnej na terenie miasta przedstawiono w tabeli nr 4.9.

Tabela 4.9. Podstawowe parametry sieci kanalizacyjnej.

Wskaźnik	Jednostka	Wartość 2018 r.	Wartość 2019 r.	Wartość 2020 r.
Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	256,24	256,34	259,50
Przyłącza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	6 944	7 023	7 090
Ścieki bytowe odprowadzone siecią kanalizacyjną	dm ³	3 422,2	3 335,5	3 148,2
% ludności korzystający z instalacji	%	95,50	95,60	95,60

Źródło: <https://bd.stat.gov.pl/BDL/dane/podgrup/temat> (dostęp 31.05.2021 r.)

⁴⁵⁶ Odbiornikami wód odpadowych i roztopowych z kanalizacji są rzeka Proсна i jej odpływy: Świędrnia, Krępicza, Piwonja i Lipówka oraz odnogi Proсны: Kanał Rypinkowski i Kanał Bernardyński. Większość sieci (ponad 50%) eksploatowana jest od ponad 20 lat, jednakże w przeciągu ostatnich 5 lat zaznaczał się duży przyrost nowej sieci kanalizacyjnej, co związane jest z nakładami inwestycyjnymi na renowację istniejącej sieci oraz budowę nowej.

⁴⁵⁷ Oczyszczanie ścieków z Kalisza i okolicznych miejscowości odbywa się w grupowej oczyszczalni ścieków – GOŚ Kuchary (mechaniczno-biologiczna z podwyższonym usuwaniem związków biogenych). Łączna przepustowość oczyszczalni wynosi ok. 40 000 m³/d, a ilość dopływających ścieków nie przekracza 20 000 m³/d. Odbiornikiem ścieków z oczyszczalni w Kucharach jest rzeka Proсна.

Infrastruktura przeciwpowodziowa

⁴⁵⁸ Zgodnie z zapisami „Planu zarządzania ryzykiem powodziowym dla obszaru z dorzecza Odry” miasto Kalisz zostało uznane za obszar o najwyższym poziomie ryzyka powodziowego w rejonie wodnym rzeki Warty. Najbardziej zagrożonymi powodzią osiedlami są: Rajsków i Piskorzewie. Inwestycjami strategicznymi determinującymi poziom zagrożenia powodziowego miasta są: budowa zbiornika Wielowieś Klasztorna i wałów przeciwpowodziowych na krańcowym odcinku rzeki Świędrni. Obecnie istniejące wały przeciwpowodziowe wymagają modernizacji. Również ograniczone możliwości rozwoju terenów zielonych na obszarze miasta, przyczyniają się do zmniejszenia zdolności retencyjnych podłoża, a tym samym wzrostu możliwości wystąpienia powodzi nagłych (miejskich).

Gospodarka odpadami

⁴⁵⁹ W 2018 roku z terenu Kalisza zebrano prawie 27 tys. ton odpadów, w 2019 – ponad 32.629 tys. ton, a w 2020 – już ponad 36.835 tys. ton. Na tę liczbę w przeważającej większości składały się odpady zmieszane tj. 16.071 tys. ton w 2018 roku (59,6% wszystkich odpadów), 22.083 tys. ton w 2019 (67,68%) i 19.208 tys. ton w 2020 (52,14%). Spadek odpadów zmieszanych w 2020 był związany z lepszą dyscypliną dotyczącą segregacji śmieci wśród mieszkańców. Odpady stałe są wywożone z miasta do

Zakładu Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych „Orli Staw” w Nowych Prażuchach, gm. Ceków-Kolonia (pow. 22 ha). Instalacja spełnia ustawowe wymagania określone dla instalacji regionalnej. W jej skład wchodzi część mechaniczna o zdolności przerobowej rocznej równej 80 000 Mg oraz część biologiczna o rocznej zdolności przerobowej równej 33 000 Mg. Wg danych z 2019 roku masa wytworzonych odpadów komunalnych na jednego mieszkańca wynosiła 342 kg (dla porównania, średnia krajowa wynosi 332 kg/mieszk.), co oznacza, że gospodarka odpadami powinna być wzięta pod uwagę przy tworzeniu zapisów nowej strategii rozwoju jako obszar problemowy. Miasto realizuje Program usuwania azbestu i wyrobów zawierających azbest z terenu Kalisza. W latach 2018 – 2020 z terenu Miasta Kalisza usunięto 98 dzikich wysypisk, najczęściej zawierających gruz, odpady remontowe, części samochodowe, gabaryty, sprzęt elektryczny i elektroniczny.

Łączność

⁴⁶⁰

Przez teren Kalisza przebiega magistrala telefoniczna światłowodowa relacji Poznań – Kalisz – Łódź, usytuowana w kanalizacji telefonicznej, jak również pas łączności teleradiowej relacji Żerków – Chełmce. Kalisz położony jest w obszarach działania centralnych okręgów telekomunikacji poszczególnych operatorów telefonii komórkowej. Nie występuje więc problem korzystania z dostępnych sieci telefonicznych i łączy internetowych.

4.4. Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne oraz rewitalizacja

⁴⁶¹

Specyfika i wyjątkowość złożonego układu przestrzennego miasta wynika ze współistnienia kolejnych faz rozwojowych, czytelnych pod względem urbanistyczno-architektonicznym. W wyniku splotu różnych czynników, m.in. wynikających z rywalizacji pomiędzy miastami na prawach powiatu a powiatami „obwarzankowymi”, zamiast współpracy, nastąpiła silna dekoncentracja osadnictwa, nie tylko na obszarach podmiejskich (suburbansprawl), ale także w regionach turystycznych i w niektórych korytarzach transportowych. Skutkuje to znacznym podwyższeniem kosztów obsługi, jak też stratami społecznymi i środowiskowymi. Koszty te według ostrożnych wyliczeń sięgają dziesiątków miliardów złotych rocznie.

Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne

⁴⁶²

Powierzchnia Kalisza objęta planami miejscowymi w latach 2016-2020 stale wzrastała i w 2020 roku planami miejscowymi pokryte było 26,5% powierzchni Miasta (wykres 4.4.). W roku 2020 uchwalono 3 kolejne akty prawa miejscowego, co zwiększyło do 48 ilość obowiązujących na terenie miasta planów miejscowych oraz zwiększyło tereny objęte planami miejscowymi do 26,43%, czyli o około 3% w stosunku do roku ubiegłego. W 2020 roku przyjęte zostały także kolejne uchwały intencyjne, dotyczące 5 planów miejscowych oraz w opracowaniu pozostają dwa plany miejscowe zapoczątkowane w latach ubiegłych.

Wykres 4.4. Powierzchnia Kalisza objęta planami miejscowymi w latach 2016-2020

Źródło: UMK

Ogólna powierzchnia terenów przeznaczonych pod usługi stanowi 271,69 ha, tj. 3,91% powierzchni miasta, a zarazem 20% powierzchni terenów zainwestowanych pod zabudowę mieszkaniową. Przyjęto, iż stosunek powierzchni terenów zabudowy usługowej do powierzchni terenów zabudowy mieszkaniowej w 2044 roku utrzyma się. W związku z powyższym, oszacowano, iż powierzchnia terenów pod usługi winna stanowić 20% terenów mieszkaniowych tj. 350,34 ha. W Kaliszu w 2016 roku tereny sportu i rekreacji zajmowały 44 ha, natomiast tereny zieleni parkowej 115,14 ha. Tereny przemysłowe (o funkcji produkcyjnej i produkcyjno-usługowej) stanowią 7,69 % terenów inwestycyjnych. Obecnie w gminie tereny te zajmują powierzchnię 534 ha. Udział terenów zabudowy przemysłowej w stosunku do zabudowy mieszkaniowej wynosi aż 41,14%. Lokalizacja nowych terenów przemysłowych wynika z pojawiających się potrzeb inwestycyjnych i zapotrzebowania potencjalnych przedsiębiorstw, co jest trudne do oszacowania, zwłaszcza w dłuższej perspektywie. Dlatego też należy stale monitorować takie zapotrzebowanie i dostosowywać je do realnych potrzeb, aby nie hamować rozwoju miasta. Nowe tereny aktywności gospodarczej lokalizowane będą głównie wzdłuż drogi krajowej nr 25. W tabeli 4.10. przedstawiono prognozę zapotrzebowania na tereny inwestycyjne z podziałem na funkcje zabudowy.

Tabela 4.10. Prognoza zapotrzebowania na tereny inwestycyjne z podziałem na funkcje zabudowy

Funkcja zabudowy	Stan istniejący w 2014 roku (ha)	Prognozowana powierzchnia terenów 2044 roku (ha)	Zapotrzebowanie na nową powierzchnię zabudowy (ha)	Zapotrzebowanie na powierzchnię użytkową zabudowę (m kw.)
Zabudowa mieszkaniowa	1298,19	1751,72	453,52	1 211 243,28
Zabudowa usługowa	271,69	350,35	78,64	z uwagi na charakter i rodzaj zabudowy trudno prognozować zapotrzebowanie na tego typu obiekty
Zabudowa przemysłowa i usługowo przemysłowa	159,14	238,0	133,55	
Powierzchnia usług rekreacji i zieleni	534,14	700,69	78,86	

Źródło: Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego miasta Kalisza, Załącznik nr 1 do uchwały nr xiv/215/2019 Rady Miasta Kalisza z dnia 26 września 2019 r., Kalisz 2019.

Jak wynika z wypowiedzi mieszkańców Kalisza (Metaphor, 2021), artykułują oni potrzebę realizowania w mieście filozofii „Work-Life Balance”, czym wpisują się w ogólnoświatowe trendy społeczne. Traktują oni przestrzeń miasta jako rozszerzenie swojego miejsca zamieszkania i chcą dużą część swojego czasu spędzać poza domem, w przestrzeni miejskiej. Konsekwencją powyższej potrzeby jest przykładanie przez nich szczególnej uwagi do takich elementów, jak: estetyka miasta, ilość zieleni w przestrzeni miejskiej, infrastruktura umożliwiająca realizację różnorodnych potrzeb. Wszyscy uczestnicy badań jakościowych wskazywali, że ważnymi atrybutami miasta są dla nich:

- „kompaktowość” miasta (miasto krótkich odległości), które oferuje duże oszczędności czasu, w ocenie badanych około 2-3 godziny dziennie,
- dobra infrastruktura komunikacyjna (komunikacja miejska, sieć dróg w mieście) – wiąże się to z ww. oszczędnością czasu jako wartości,
- duża ilość zieleni w mieście oraz bliskość terenów zielonych poza miastem – co wiąże się z rosnącymi potrzebami w zakresie profilaktyki zdrowia, tendencją do dowartościowywania czasu wolnego i aktywności ruchowej, potrzebami w zakresie profilaktyki zdrowotnej.

Jednym z efektów zagospodarowania przestrzennego, jest estetyka. Przy ocenie estetyki miasta przede wszystkim należy polegać na ocenach subiektywnych. Wypowiedzi badanej młodzieży

w wieku 16–25 lat wskazują, że estetyka przestrzeni miejskiej jest dla nich jednym z ważnych wyznaczników jakości życia w mieście (cytat: „Wygląd miasta wpływa na nasz nastrój, na nasz stosunek do miasta”). Badani w tej grupie wiekowej chcieliby móc pochwalić się wyglądem Kalisza przed swoimi znajomymi z innych części kraju i zza granicy oraz przed turystami, lecz ich zdaniem estetyka miasta na razie na to nie pozwala. Badani uczniowie szkół średnich i studenci, jako walory estetyczne miasta, wskazywali:

- dostrzegalne działania mające podnieść walory estetyczne Kalisza np. (remont Plant, remonty ulic),
- dużą liczbę zabytkowych lub starych kamienic, które tworzą swoistą atmosferę centrum miasta,
- renowację poszczególnych starych kamienic w centrum miasta,
- relatywnie dużo „zieleni” w centrum, co wpływa pozytywnie na walory estetyczne centrum miasta,
- murale miejskie.

⁴⁶⁶ Badani z omawianej grupy wiekowej wskazywali, że przeszkadzają im takie elementy zaburzające estetykę miasta jak:

- pustostany (opuszczone i zaniedbane budynki), szczególnie te umiejscowione w centrum miasta (np. kamienice wokół ratusza),
- zaniedbane, nieodnowione budynki w centrum miasta,
- zaśmiecone i zanieczyszczone chodniki i ulice (wskazywano tutaj na brak koszy na śmieci jako na antidotum dla zaśmiecania przestrzeni miejskiej),
- zaniedbane chodniki (z dziurami, zniszczoną nawierzchnią),
- zaniedbane parki w mieście i ich postępująca dewastacja.

⁴⁶⁷ Z wypowiedzi badanych wynika, że punktem odniesienia w ocenie estetyki Kalisza są duże miasta w Polsce oraz miasta w Europie Zachodniej. Uczestnicy badań wskazywali, że od strony estetycznej przed miastem Kalisz stoi wiele wyzwań w tym zakresie. W wyniku rozmów z mieszkańcami w wieku 26–60 lat na temat estetyki miasta, ustalono, że:

- estetyka miasta ma znaczący wpływ na ich poczucie jakości życia w mieście,
- punktem odniesienia do oceny ogólnej estetyki przestrzeni miejskiej są nie tylko większe miasta w Polsce, ale także miasta europejskie,
- od strony estetycznej miasto posiada duży potencjał.

⁴⁶⁸ Opinie mieszkańców w wieku powyżej 60 lat dotyczące estetyki miasta były bardziej zróżnicowane niż w przypadku przedstawicieli poprzednich dwóch grup wiekowych. Pojawiły się zarówno opinie, że obecnie Kalisz jest ładnym miastem z przestrzenią, która powoduje, że żyje się tutaj przyjemnie, jak i takie, które oceniały przestrzeń miasta jako zaniedbaną, szarą, podupadającą. Wszyscy badani seniorzy byli zdania, że duża ilość zieleni miejskiej wpływa pozytywnie na estetykę Kalisza. Pojawiały się także opinie, że elementów zieleni powinno być w mieście więcej. Jednocześnie, badani wskazywali, że miasto nie wykorzystuje w pełni swojego potencjału w zakresie estetyki. W kwestii negatywnych aspektów estetyki miejskiej, opinie przedstawicieli tej grupy wiekowej były zasadniczo zbieżne ze zdaniem przedstawicieli pozostałych grup wiekowych. W trakcie badań pojawiło się stwierdzenie, że mieszkańcy nie widzą w działaniach władz miasta spójnej, długookresowej strategii związanej z estetyką przestrzeni miejskiej.

⁴⁶⁹ Badani mieszkańcy wskazywali, że zaśmiecone ulice, chodniki i inne przestrzenie miejskie są głównie efektem niskiej świadomości mieszkańców związanej ze wspólną odpowiedzialnością za czystość w mieście, nagannymi przyzwyczajeniami mieszkańców, brakiem odpowiedniej liczby koszy na śmieci w Kaliszu, brakiem reakcji służb miejskich na fakt zaśmiecania miasta przez użytkowników. W opinii kaliszan w wieku powyżej 60 lat czystość w mieście nie jest zadowalająca. Seniorzy uczestniczący w badaniu wskazywali, że jedną z przyczyn braku czystości na ulicach i na terenach zielonych jest zbyt mała liczba koszy na śmieci. Badani wskazują również, iż brak reakcji ze strony

strażników miejskich na zaśmiecanie przestrzeni wpływa na zły poziom czystości w mieście. W trakcie badań pojawiła się opinia, że poziom czystości w mieście w perspektywie czasowej ulega pogorszeniu, z roku na rok na kaliskich ulicach i terenach zielonych jest więcej śmieci.

Rewitalizacja Śródmieścia

⁴⁷⁰

Ważnym aktem prawnym jest Ustawa z dnia 3 listopada 2015 r. o rewitalizacji. Uporządkowała ona wiele działań realizowanych przez samorządy w ramach procesu rewitalizacji, a także nadała im wyższą strategiczną rangę w kontekście zrównoważonego rozwoju naszego kraju. Ustawa określa zasady oraz tryb przygotowania, prowadzenia i oceny rewitalizacji. Przede wszystkim, zajmuje się prowadzeniem procesu rewitalizacji.

⁴⁷¹

Rewitalizacja w Kaliszu jest realizowana w oparciu o ustawę o rewitalizacji i opracowanych na jej podstawie uchwały Rady miasta Kalisza.

⁴⁷²

Rewitalizacja w sferze gospodarczej ma służyć tworzeniu warunków dla rozwoju przedsiębiorczości. Podejmowane działania w obszarze rewitalizacji powinny stymulować tworzenie nowych działalności gospodarczych przy uwzględnieniu potrzeby ich dywersyfikacji, których profil należy ukierunkowywać do potrzeb wynikających ze struktury wprowadzanych na ten teren funkcji. Nowo-powstające działalności gospodarcze nie powinny być uciążliwe dla lokalnej społeczności, a oferta odpowiadać powinna zarówno potrzebom mieszkańców, jak i potrzebom „zewnętrznych użytkowników” tego obszaru.

⁴⁷³

W sferze przestrzenno-funkcjonalnej rewitalizacja ma służyć uporządkowaniu przestrzeni miasta. Podejmowane działania rewitalizacyjne mają doprowadzić do odtworzenia starych lub nadania nowych funkcji poszczególnym kwartałom miasta. Powinny im towarzyszyć prace remontowe i modernizacyjne obejmujące infrastrukturę sieciową.

⁴⁷⁴

Rewitalizacja w sferze środowiskowej ma na celu pilną potrzebę poprawy stanu powietrza atmosferycznego, obniżenie poziomu hałasu, zwrócenie uwagi na systemową gospodarkę odpadami, wzmocnienie i ochronę terenów zielonych oraz poprawę stanu wód powierzchniowych. Wskazane jest odejście od indywidualnych systemów grzewczych na rzecz korzystania ze źródeł sieciowych lub instalacji OZE.

⁴⁷⁵

Rewitalizacja w sferze społecznej zakłada odnowienie społecznego potencjału, tak aby nastąpiła integracja miejscowej społeczności z szerszym środowiskiem. Odbывается to poprzez uruchomienie jej wewnętrznych zasobów i potencjałów. Działania rewitalizacji w sferze społecznej odnoszą się do: przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu, zapobiegania zjawisku bezrobocia, bezdomności, tworzenia sytuacji równych szans, walki z patologiami społecznymi, aktywizowania środowisk dziecięcych i młodzieżowych, rozwoju zasobów ludzkich, przekwaterowywania mieszkańców terenów rewitalizowanych, a także uruchamiania grantów dla organizacji pozarządowych (Oleksiak, 2018).

⁴⁷⁶

W Kaliszu rewitalizacja jest realizowana w sposób systemowy tylko w Śródmieściu, dla którego główne ramy działania wyznaczono w Gminnym Programie Rewitalizacji. Jest to dokument, na podstawie którego Miasto Kalisz prowadzi działania rewitalizacyjne w celu wyprowadzenia ze stanu kryzysowego obszaru rewitalizacji. W Gminnym Programie Rewitalizacji przedstawiono następujące obserwacje dotyczące tego aspektu funkcjonowania miasta:

- zanik działalności handlowo-usługowej, brak określonych usług i handlu (jako słaba strona),
- możliwość wykorzystania turystycznego i kulturowego obiektów zabytkowych (jako szansa),
- koncentracja problemów społecznych – ubóstwa, przestępczości, bezrobocia (jako słaba strona),
- wykorzystanie turystyczno-rekreacyjne rzeki i terenów zieleni (jako szansa),
- zły stan techniczny budynków (jako słaba strona) oraz możliwość wykorzystania turystycznego i kulturowego obiektów zabytkowych (jako szansa),
- zasoby dziedzictwa historyczno-kulturowego (jako mocna strona),

- przenoszenie aktywności gospodarczej i inwestycyjnej poza granice miasta (centra handlowe),
- postępujący proces suburbanizacji (jako zagrożenie),
- prestiż dzielnicy („salon” miasta – szczególnie Główny Rynek, jako mocna strona).

⁴⁷⁷ Warto rozważyć wykorzystanie szans związanych z możliwościami zagospodarowania turystycznego i kulturowego obiektów zabytkowych oraz nadania nowych funkcji turystyczno-rekreacyjnych obszarom nadrzecznym i terenom zieleni. Należy jednak pamiętać, że udzielana w tym zakresie interwencja będzie istotnie osłabiana zanikiem działalności handlowo-usługowej, koncentracją problemów społecznych oraz złym stanem budynków występujących w granicach obszaru rewitalizacji.

⁴⁷⁸ W ramach proponowanych działań strategicznych zaoferowano następujące cele strategiczne:

- ograniczenie skali problemów społecznych,
- wzmocnienie potencjału gospodarczego,
- podniesienie jakości przestrzeni publicznej,
- poprawa funkcjonowania systemu transportowego,
- poprawa stanu technicznego zabudowy i wsparcie mieszkalnictwa.

⁴⁷⁹ Pod koniec 2019 roku dokonano oceny aktualności i stopnia realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji miasta Kalisza. Z dokumentu wynika, że aspekty infrastrukturalne zostały ocenione przez mieszkańców wyżej niż w roku 2016. Pierwszym, istotnym czynnikiem, który mieszkańcy ocenili wyżej niż w 2016 roku jest dostęp mieszkań w Śródmieściu i okolicy do infrastruktury ciepłowniczej. Kolejnym czynnikiem jest zaopatrzenie mieszkań w Śródmieściu i okolicy w media komunalne (woda, kanalizacja, gaz).

⁴⁸⁰ Wyniki te są zbieżne z wynikami badań jakościowych (2019), w których mieszkańcy szczególnie pozytywnie oceniali podłączenie kamienic do sieci ciepłowniczej oraz instalowanie nowych pieców gazowych. Pojawiły się nieliczne opinie wskazujące, że ciepło z gazu nie jest równie ekologiczne, jak to z centralnej sieci ciepłowniczej. Pozostałe pozytywne aspekty, na które zwrócili uwagę respondenci badania ilościowego w 2019 roku, przedstawiono poniżej¹⁸:

- aż 73% badanych uważa, że Śródmieście jest dobrym miejscem do życia,
- 83% badanych lubi mieszkać w Kaliszu, przy czym 76% z nich lubi mieszkać w Śródmieściu,
- 60% badanych mieszkańców obszaru rewitalizacji, w razie zaistnienia takiej możliwości, nie wyprowadziłoby się do innej dzielnicy miasta,
- 99% badanych wskazało, że po Śródmieściu i okolicy wygodnie jest poruszać się pieszo, natomiast poruszanie się po Śródmieściu samochodem pozytywnie oceniło 49% badanych,
- 78% badanych oceniło, że w Kaliszu powstają nowe miejsca pracy,
- stan techniczny budynków w Śródmieściu i okolicy respondenci ocenili gorzej w 2019 niż w 2016. W badaniu ilościowym z 2019 roku w zakresie oceny stanu technicznego budynków Śródmieścia i okolic, 61% respondentów udzieliło odpowiedzi bardzo źle i raczej źle. Należy wskazać, że uczestnicy indywidualnych wywiadów pogłębionych jako jeden z ważniejszych aktualnych problemów wskazali zły stan techniczny wielu budynków na obszarze rewitalizacji (m.in. w rejonie Podgórze/Jabłkowskiego).

⁴⁸¹ W wynikach badań z 2019 roku podkreślano problem dużej liczby pustostanów, zarówno wśród lokali użytkowych, jak i lokali mieszkalnych, co w ocenie respondentów działa przygnębiająco i zniechęca do odwiedzania i inwestowania w Śródmieściu. Oceny mieszkańców dotyczące dostępu do bezpłatnej infrastruktury spędzania czasu wolnego na otwartej przestrzeni na terenie Śródmieścia pogorszyły się w szczególności w następujących kwestiach¹⁹:

¹⁸ Uchwała Nr XXVI/418/2020 Rady Miasta Kalisza z dnia 14 lipca 2020 r. w sprawie przystąpienia do opracowania zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Kalisza

¹⁹ Uchwała Nr XXVI/418/2020 Rady Miasta Kalisza z dnia 14 lipca 2020 r. w sprawie przystąpienia do opracowania zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Kalisza

- liczby miejsc (ławek) do siedzenia tam, gdzie chadają mieszkańcy,
- dostępności miejsc do spotkań na otwartej przestrzeni, bez konieczności odwiedzania kawiarni/pubu),
- dostępności miejsc do uprawiania sportu bez konieczności korzystania z siłowni czy klubu fitness,
- możliwości aktywnego wypoczynku i spędzenia czasu bez konieczności udziału w specjalnie organizowanych wydarzeniach.

⁴⁸²

Mieszkańcy objęci pogłębionymi wywiadami indywidualnymi również zwrócili uwagę na problem niewystarczającej liczby bezpłatnych miejsc do rekreacji i spędzania wolnego czasu ze znajomymi i dziećmi oraz wydarzeń z animatorami prowadzącymi darmowe zajęcia dla dzieci na placach Śródmieścia. Należy podkreślić, że w trakcie indywidualnych wywiadów pogłębionych i badań fokusowych respondenci docenili zrewitalizowaną fontannę Noce i Dnie przy pl. Kilińskiego, jednak podkreślili także, że to pojedyncze działanie nie wyczerpuje rozbudzonych oczekiwań związanych z tworzeniem atrakcyjnych miejsc spędzania wolnego czasu.

⁴⁸³

Ocena stopnia uciążliwości zanieczyszczenia dymami w Śródmieściu pogorszyła się w 2019 roku w porównaniu do 2016 roku. W 2019 roku aż 95% badanych wskazało na ten problem. W perspektywie lat 2017–2019 pogorszeniu uległa ocena twierdzenia: w Śródmieściu i okolicy jest wiele zaniebdanych terenów zieleni. Jest to też zbieżne z oceną kolejnego problemu, jaki zawiera w twierdzeniu: w Śródmieściu i okolicy stan rzeki Prośny i jej dopływów nie pozwala na korzystanie z nich (np. łowiąc ryby, spędzając czas nad rzeką). Pozostałe kluczowe aspekty problemowe, na które zwrócili uwagę respondenci badania ilościowego w 2019 r. dotyczące Śródmieścia przedstawiono poniżej:

- 32% respondentów stwierdziło, że gdyby miało taką możliwość, zmieniłoby miejsce zamieszkania, przenosząc się do innej dzielnicy Kalisza,
- 26% stwierdziło, że miało problemy z bezpieczeństwem w Śródmieściu,
- 53% wskazało, że na obszarze rewitalizacji jest zbyt duży hałas,
- dla 46% badanych wydarzenia kulturalne nie są mocną stroną Śródmieścia i okolicy,
- 57% respondentów zaprzeczyło temu, że może aktywnie zaangażować się w przygotowanie i realizację wydarzeń kulturalnych organizowanych w Śródmieściu, w których uczestniczą,
- tylko 19% badanych mieszkańców obszaru rewitalizacji wskazało, że często uczestniczy w organizowanych wydarzeniach kulturalnych, natomiast aż 62% zadeklarowało, że sporadycznie lub w ogóle nie uczestniczy w takich wydarzeniach,
- uzależnienia stanowią poważny problem społeczny w Śródmieściu w opinii 61% badanych,
- w opinii 52% respondentów ubóstwo i niski poziom dochodów stanowią duży problem na obszarze rewitalizacji,
- ruch samochodowy w Śródmieściu jest zbyt intensywny w opinii 82% badanych, a liczba zaparkowanych samochodów jest zbyt duża w ocenie 83% badanych,
- chęć wyprowadzenia się do innej dzielnicy częściej zgłaszały osoby gorzej oceniające swoją sytuację finansową.

⁴⁸⁴

W kontekście społecznych rezultatów rewitalizacji, Część mieszkańców, którzy uczestniczyli w indywidualnych wywiadach pogłębionych, pozytywnie oceniła ofertę kulturalną Śródmieścia, wskazując na zwiększenie w Śródmieściu liczby wydarzeń kulturalnych i ich odbiorców. Wskazywano też, że wydarzenia kulturalne przynoszą efekty w wymiarze nie tylko społecznym, ale i gospodarczym.

⁴⁸⁵

Na podstawie przeprowadzonych badań, zarówno ilościowych, jak i jakościowych (Metaphor, 2021), obszar rewitalizacji w Kaliszu przedstawia się, jako dobre miejsce do życia o umiarkowanym potencjale przyjmowania nowych mieszkańców²⁰. Warunki mieszkaniowe w Śródmieściu i okolicach są w ogólnej ocenie średnie i dobre. Nie ma problemu z dostępem do mediów i multimedialnych, względnie dobrze działają także usługi komunalne. Dwie najważniejsze kwestie dotyczące warunków mieszkaniowych obszaru rewitalizacji, wymagają pilnej interwencji: stan techniczny budynków (ich wygląd, stan zabudowy) oraz kwestia ogrzewania budynków, w których konieczna jest zmiana

²⁰ Zobacz też: raportu pt. „Kalisz Rewitalizacja Do trzech razy sztuka!”.

z ogrzewania na piece węglowe na podłączenie do zbiorczego źródła ogrzewania bądź alternatywnych źródeł energii.

⁴⁸⁶ Rozwiązanie problemów transportowych w obszarze rewitalizacji oraz lepsze zagospodarowanie przestrzeni publicznej, które pozwoliłoby na wykorzystanie istniejących potencjałów, są kolejnymi kwestiami, które pilnie wymagają interwencji. Szczególnie istotna jest kwestia lepszej jakości przestrzeni publicznej w Śródmieściu, dzięki której zwiększy się liczba miejsc pozwalających na spędzanie czasu wolnego w obrębie Śródmieścia.

4.5. Dostępność do obiektów

⁴⁸⁷ Zgodnie z zapisami dokumentu Wskaźniki dostępności terytorialnej mieszkańców Polski do wybranych obiektów użyteczności publicznej z 2018, choć dane odnoszą się do stanu z roku 2016, opisano dostęp do najważniejszych obiektów oświatowych, posterunków policji i obiektów straży pożarnej, zapewniających bezpieczeństwo mieszkańców. Ponadto opisano dostępność do obiektów kulturalnych i placówek służby zdrowia.

⁴⁸⁸ Na terenie Kalisza w 2016 dostęp do przedszkoli wynosił do 1 km, zarówno dla dzieci w wieku 3–5 lat, jak i dla 6–latków. W podobnej odległości znajdowała się najbliższa placówka szkolna dla dzieci w wieku 7–12 lat. Są to odległości osiągnane w miastach metropolitalnych. Czas dojazdu dla dzieci w wieku 7–12 lat z miejsca zamieszkania do najbliższej szkoły wynosił w Kaliszu 0–4:59 minut, co jest sytuacją typową dla miast na prawach powiatu. W przypadku odległości od szkół ponadgimnazjalnych (obecnie ponadpodstawowych) dla młodzieży w wieku 16–18 lat odległość ta w Kaliszu wynosi 1000–1999 metrów, a czas dojazdu nie przekraczał 10 minut.

⁴⁸⁹ W zakresie bezpieczeństwa, odległość od najbliższego posterunku policji w Kaliszu w 2016 roku wynosiła do 999 metrów, a czas dojazdu – do 4:59 minut. Z kolei odległość od placówek straży pożarnej wyniosła do 1999 metrów, a czas dojazdu – do 9:59 minut. Kalisz w statystykach jest traktowany jako miasto bezpieczne, co potwierdzają też badania opinii kaliszian.

⁴⁹⁰ W zakresie dostępności do kultury, odległość od bibliotek osób w grupie wiekowej 0–16 lat oraz powyżej 16 roku życia nie przekracza 1999 metrów, a czas dojazdu – do 4:59 minut. Krótsze odległości są osiągnane jedynie w miastach metropolitalnych. Dostęp kaliszian do kultury, nie przekraczający 2 kilometrów do różnych placówek i instytucji, można uznać za dobry. Podobna sytuacja dotyczy dostępności do domów kultury, bowiem odległość nie przekracza 1999 metrów, a czas dojazdu – 4:59 minut.

⁴⁹¹ Analiza wskaźnika dostępności przestrzennej ludności w siatce 5x5 km w Kaliszu, pozwala stwierdzić, że w przypadku placówek edukacyjnych, policji i straży pożarnej, jak i obiektów kultury, można stwierdzić bardzo dobry dostęp.

⁴⁹² W zakresie dostępu do placówek służby zdrowia, sytuacja w Kaliszu jest bardzo dobra za wyjątkiem dostępności do szpitali klinicznych. Odległość przychodni zdrowia świadczących usługi podstawowej opieki zdrowotnej do miejsca zamieszkania wynosi w Kaliszu 999 metrów, czas dojazdu – 4:59, a wskaźnik dostępności przestrzennej – 500–999 metrów. Podobna sytuacja dotyczy odległości od najbliższej stacji pogotowia ratunkowego, bowiem Kalisz plasuje w tym zakresie wśród miast, w których odległość ta nie przekracza 4999 metrów, a czas dojazdu jest nie krótszy, niż 4:59 minut. W przypadku szpitali ratunkowych, dostęp w Kaliszu nie przekracza 4999 metrów, a minimalny czas dojazdu mieści się w granicach 4:59 minuty. Wskaźnik dostępności przestrzennej ludności do najbliższego szpitalnego oddziału ratunkowego oraz do najbliższej stacji pogotowia ratunkowego w siatce 5x5 kilometrów mieści się w przedziale 2500–4999 metrów.

⁴⁹³ Nieco gorsza sytuacja ma miejsce w przypadku dostępności do centrów urazowych i szpitali klinicznych, które są zlokalizowane w dużych ośrodkach aglomeracyjnych. Odległość od centrów

urazowych i szpitali klinicznych w Kaliszu plasuje się w przedziale 100–199 kilometrów, a czas dojazdu – do 89:59 minut.

⁴⁹⁴ Ponieważ Kalisz nie jest ośrodkiem metropolitalnym, brakuje w jego infrastrukturze pewnych obiektów, takich jak na przykład lotnisko. Należy podkreślić, że „braku dostępności” nie należy automatycznie utożsamiać z potrzebą budowy danego obiektu. Warto zaznaczyć, że w odległości 150 kilometrów (ok 2 godzin czasu dojazdu) miasto Kalisz posiada w swoim zasięgu 3 lotniska: we Wrocławiu, Poznaniu oraz w Łodzi, co może być traktowane jako unikatowa cecha pozytywna w porównaniu z wieloma innymi miastami w Polsce (podobny czas dojazdu do lotnisk w Modlinie oraz im. Chopina jest potrzebny wielu mieszkańcom aglomeracji warszawskiej).

⁴⁹⁵ Filharmonia nie posiada własnego obiektu, lecz korzysta z sali konferencyjno-koncertowej im. Profesora Jerzego Rubińskiego oraz Wydziału Pedagogiczno-Artystycznego Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza. Urząd Miasta Kalisza sfinansował budowę tej sali, lecz nie jest ona własnością miasta. Należałoby rozważyć powstanie takiego obiektu, zwłaszcza, że Miasto, w ramach pomysłów na projekty strategiczne dla Wielkopolski, zgłosiło projekt pod nazwą: „Muzeum instrumentów klawiszowych w Kaliszu wraz z salą dla Filharmonii”. Kaliska Filharmonia, między innymi dzięki otrzymaniu nagrody Grammy, posiada bardzo dobrą reputację, zarówno w skali krajowej, jak i międzynarodowej. Wspomniany projekt bazuje na kaliskim dziedzictwie kulturowym związanym z budową instrumentów klawiszowych, a także istnieniem jedyne w Polsce i jednego z dwóch w Europie techników budowy fortepianów. Istnienie filharmonii w Kaliszu przyczynia się do budowy kapitału społecznego i wyróżnia miasto in plus na tle wielu innych średnich miast w Polsce, które filharmonii nie posiadają, lub których tego typu obiekty nie funkcjonują optymalnie.

⁴⁹⁶ Miasto Kalisz posiada stadion lekkoatletyczny, będący jednocześnie obiektem przeznaczonym do rozgrywek piłki nożnej, który spełnia wymogi PZLA i PZPN. Przy rozważaniu przyszłych ewentualnych inwestycji w obiekty sportowe i kulturalne, a także infrastrukturalne, należy brać pod uwagę ich długookresową efektywność ekonomiczną. Jak dowodzą przypadki stadionów miejskich wybudowanych na potrzeby Euro 2012 w innych polskich miastach, obecnie obiekty te generują wysokie koszty dla samorządów i nie są samowystarczalne finansowo. Tego typu kosztowne inwestycje są czasami określane mianem „białych słoni”. Określenie to opisuje zdarzenia związane z budową spektakularnych inwestycji samorządowych, często w odpowiedzi na zgłaszane pragnienia mieszkańców, które w dłuższym okresie generują olbrzymie, nieakceptowalne koszty utrzymania i konserwacji dla samorządów, np. Hala widowiskowa w Łodzi. Reasumując, braku dostępności do pewnych obiektów nie należy utożsamiać z potrzebą ich budowy w mieście.

⁴⁹⁷ Dla osób starszych, jak wynika z badań jakościowych (Metaphor, 2021), dużym problemem jest dostępność niektórych obiektów ze względu na istniejące, między innymi w galeriach handlowych, bariery architektoniczne. Z kolei, młodzi ludzie sygnalizowali ograniczenia w dostępności do imprez rozrywkowych ze względu na wysokie, ich zdaniem, ceny biletów.

⁴⁹⁸ W odniesieniu do wniosków wynikających z badania w zakresie dotyczącym najważniejszych zmian w sferze przestrzennej związanych z dostępnością obiektów (Metaphor, 2021), największy odsetek ocen niezadowolających w badaniu CAWI przyznano w następujących kategoriach:

- „Ilość miejsc do spotkań w przestrzeniach publicznych (nabrzeża, rzeki, parki skwery, place zabaw itp.)” (902),
- „Ilość dróg w mieście” (897),
- „Działania służące poprawie jakości powietrza w mieście (likwidacja pieców opalanych paliwem stałym, inwestycje w odnawialne źródła energii itd.)” (764),
- „Inwestycje w tereny zielone (istniejące i nowe)” (727).

⁴⁹⁹ Warto zauważyć, że relatywnie niewielką liczbę głosów zdobyły postulaty rozbudowy infrastruktury sportowej i rekreacyjnej (121), co może świadczyć o wysokim poziomie zaspokojenia tej potrzeby, zwiększenia liczby tras i częstości kursów komunikacji miejskiej (120), co może świadczyć o zadowo-

leniu z dostępności do budynków i instytucji w Mieście²¹ oraz podejmowania dalszych działań w zakresie ograniczenia i uspokojenia ruchu samochodowego w ścisłym centrum miasta (102), co może z kolei świadczyć o niechęci wielu mieszkańców wobec ogólnoeuropejskiego trendu polegającego na uspokajaniu ruchu samochodowego w centrach miast. Najmniejsza liczba głosów padła na zwiększenie liczby działań służących poprawie dostępności przestrzeni i usług publicznych dla osób ze szczególnymi potrzebami (38). Jednak nadużyciem byłoby uznanie tej potrzeby za mało ważną tylko dlatego, że wskazało na nią relatywnie niewielu respondentów. Specyfika pytania sprawiła, że dotyczy ona obszaru funkcjonowania miasta istotnego dla mniejszej grupy mieszkańców.

⁵⁰⁰

W badaniach jakościowych (Metaphor, 2021) poproszono mieszkańców Kalisza o wyrażenie swoich opinii dotyczących przestrzeni i infrastruktury rekreacyjnej i spędzania czasu wolnego. Z badań wynika między innymi, że w opinii mieszkańców w wieku 16–25:

- dostępność w mieście infrastruktury pozwalającej młodym ludziom spędzać czas wolny poza domem jest również istotnym kryterium oceny miasta pod względem oferowanej młodzieży jakości życia,
- brakuje w przestrzeni Kalisza odpowiedniej liczby miejsc umożliwiających im spędzanie wolnego czasu.

⁵⁰¹

Badani w wieku 16–25 lat postulowali, aby w Kaliszu powstały udogodnienia umożliwiające spędzanie czasu wolnego zgodnie z potrzebami tej grupy wiekowej, tj. większej liczby pubów, klubów, kawiarni o różnorodnym klimacie i zróżnicowanej ofercie, przestrzeni dla działań kulturalnych przeznaczonych dla młodzieży i organizowanych przez młodzież, dostępnej nieodpłatnie (np. miejsca plenerowe). W trakcie badań młodzież wielokrotnie wskazywała, że Ostrów Wielkopolski ma bogatszą i bardziej atrakcyjną ofertę spędzania wolnego czasu dla młodzieży (liczba i różnorodność klubów, pubów, koncertów, wydarzeń), co powoduje, że młodzi kaliszanie często wolą tam spędzać weekendy. Pojawiały się również deklaracje o spędzaniu weekendów w innych, większych miastach. Wypowiedzi badanej młodzieży wskazują, że Kalisz nie jest dla nich atrakcyjnym miejscem spędzania czasu wolnego, gdyż nie zapewnia młodzieży zaspokojenia ich potrzeb związanych z wolnym czasem.

⁵⁰²

Badani mieszkańcy zaliczali do zalet infrastruktury przeznaczonej na potrzeby aktywności ruchowej na świeżym powietrzu:

- systematycznie rozbudowywane ścieżki rowerowe,
- dostępność rowerów i hulajnóg miejskich,
- budowa siłowni zewnętrznych,
- miejski Aquapark,
- duża ilość terenów zielonych w mieście,
- bliskość przestrzeni terenów zielonych,
- dostępność do boisk sportowych w mieście,
- liczba placów zabaw dla dzieci.

⁵⁰³

Uczestnicy badań dosyć silnie artykułowali potrzebę lepszego wykorzystania rzeki przepływającej przez miasto oraz jej nabrzeża. W opinii badanych kaliszanie rzeka i jej nabrzeże stanowią duży potencjał rekreacyjny miasta, tak dla samych mieszkańców jak i dla turystów.

⁵⁰⁴

Badani kaliszanie w wieku produkcyjnym wyrażali opinię, że miasto powinno umożliwić mieszkańcom łatwiejsze korzystanie z obiektów sportowych o charakterze zamkniętym (hale sportowe, sale gimnastyczne w szkołach itp.) W trakcie badań pojawiła się także opinia, że miastu brakuje planu zagospodarowania miejsc posiadających potencjał związany ze spędzaniem czasu wolnego przez mieszkańców.

²¹ Należy jednak podkreślić, że respondenci deklarowali potrzebę zwiększenia liczby kursów pojazdów komunikacji publicznej w godzinach nocnych i na tereny podmiejskie, szczególnie w okresie letnim. Wyniki badań ilościowych prezentowane tutaj są odmienne od wyników badań jakościowych, gdzie mieszkańcy oczekiwali większej częstotliwości kursów i tras.

Z kolei, zgodnie z deklaracjami mieszkańców w wieku powyżej 60 lat, spacery są dla nich dominującą formą aktywności. Aktywność ta jest tak popularna, ponieważ nie wymaga żadnych nakładów finansowych, a także łączy aktywność ruchową z możliwością życia towarzyskiego (spotkania ze znajomymi). Z tej przyczyny, są oni uwrażliwieni na obecność i jakość ścieżek i tras spacerowych oraz ich dostępność w pobliżu miejsca zamieszkania. Badani wskazywali, że liczba tras spacerowych w Kaliszu jest niewystarczająca oraz że ścieżki te są nierównomiernie rozłożone. W ocenie uczestników badań, w Kaliszu są rejony zupełnie pozbawione takich ścieżek i tras, co jest dla seniorów mieszkających na tych obszarach, utrudnieniem.

Starsi mieszkańcy Kalisza, w wieku ponad 60 lat wskazywali silnie na istnienie wielu barier architektonicznych w mieście, które utrudniają poruszanie się seniorom. Wskazywali na: wysokie progi przy przejściach dla pieszych; w wielu miejscach brak poręczy ułatwiających wchodzenie i schodzenie; w niektórych miejscach zbyt duża wysokość stopni schodów. Badani wskazywali, że obszar nad rzeką Prosną posiada duży potencjał dla stworzenia takich tras spacerowych, ale potencjał ten nie jest niestety wykorzystany. Dla przedstawicieli tej grupy wiekowej, wszelkie nierówności w ścieżkach są dużo bardziej uciążliwe niż dla osób młodszych. Uczestniczący w badaniach seniorzy wskazywali także na brak infrastruktury sprzyjającej aktywności ruchowej osób starszych. Na pierwszym miejscu wskazywali oni brak ławek, które umożliwiłyby odpoczynek dla osób starszych, po przebyciu pewnej odległości. Wskazywano na brak ławek tak przy trasach spacerowych, jak i w parkach, na zieleńcach oraz przy trasach rowerowych (brak ławek na ulicach był również komunikowany jako niedogodność w korzystaniu z przestrzeni miasta przez seniorów). Istotnymi barierami w korzystaniu przez seniorów z infrastruktury sportowo-rekreacyjnej w mieście są koszty wstępu. Badani kaliszanie w wieku powyżej 60 lat wskazywali także na brak w mieście infrastruktury umożliwiającej organizację nieodpłatnych koncertów lub przedstawień na wolnym powietrzu.

4.6. Potencjały i problemy w sferze przestrzennej

Do najważniejszych potencjałów sfery przestrzennej należą

- Kalisz jest wiodącym ośrodkiem średniej aglomeracji, której członkostwo daje dodatkowe korzyści prorozwojowe. Jako drugi pod względem populacji miasto w województwie wielkopolskim, pełni funkcje specjalizowane, w szczególności przemysłowe oraz kulturalne, czego przykładem jest bardzo szerokie oddziaływanie Filharmonii Kaliskiej i innych kaliskich instytucji kultury. Warto rozważyć intensywną promocję marki Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej jako dobrego miejsca do życia i inwestowania, biorąc pod uwagę wszystkie zasoby gmin aglomeracji.
- Położenie między trzema aglomeracjami daje możliwość przejmowania części rezydentów i inwestorów, którzy dostrzegają negatywne aspekty mieszkania i funkcjonowania w wielkim mieście i korzyści operowania w średnim mieście z bliskim dostępem do dużych aglomeracji. Ponadto, bliskość trzech tak dużych skupisk ludzkich, jest szansą na zdobycie nowych rynków zbytu, szczególnie dla przedsiębiorstw małych i średnich, przy niższych kosztach funkcjonowania w aglomeracji średniej.
- „Kompaktowość miasta” jest cechą dostrzeganą zarówno przez młodych mieszkańców Kalisza, jak i seniorów, którzy cenią sobie niewielkie odległości między najważniejszymi obiektami miejskimi, zalety systemu roweru miejskiego i potencjał rozwoju funkcji rekreacyjnej (choć jeszcze nie w pełni wykorzystany). Ten aspekt można wykorzystać do przedstawiania atrakcyjności miasta dla nowych rezydentów i inwestorów.
- Atrakcyjne tereny zielone podnoszące estetykę miasta, przyczyniające się do podniesienia jakości życia oraz dające potencjał do rozwoju najbliższego otoczenia.
- Spójna rewitalizacja centrum Kalisza zakładająca m.in. podkreślenie walorów architektonicznych centrum Kalisza.

Do najważniejszych problemów związanych ze sferą przestrzenną należą:

- Dostępność komunikacyjna jest ograniczona z powodu znacznej odległości Kalisza od najbliższych dróg ekspresowych i autostrad, co pozwoliłoby wykorzystać w pełni zarówno korzyści średniej aglomeracji, jak i położenia w pobliżu trzech dużych aglomeracji. Ponadto, część pojazdów z konieczności traktuje Kalisz jako miasto tranzytowe, co ogranicza wykorzystanie potencjału turystycznego i powoduje znaczne obciążenie centrum miasta ruchem kołowym. Dodatkowo, dosyć ograniczona jest sieć transportu kolejowego pod względem podaży i układu przestrzennego. Należy jednak pamiętać, że bez inwestycji w kapitał społeczny i podniesienia atrakcyjności życia w Kaliszu, lepsza dostępność może doprowadzić do zwiększonej migracji dotychczasowych mieszkańców do innych ośrodków.
- Brak pełnej obwodnicy miasta, która pozwoliłaby na wyprowadzenie ruchu tranzytowego na większą odległość od ścisłego centrum.
- Suburbanizacja powodująca obniżenie wpływów miasta z tytułu podatku dochodowego. Mieszkańcy, często przedstawiciele klasy średniej wyprowadzający się z miasta Kalisza zwykle stają się także płatnikami podatku dochodowego w gminach ościennych. Samorządy czerpią część swoich dochodów z udziału w podatku dochodowym mieszkańców. Wśród przyczyn przenoszenia się mieszkańców Kalisza do okolicznych gmin wymienia się m.in. niewystarczającą liczbę budynków o podwyższonym standardzie dla zamożniejszej części kaliskiego społeczeństwa, duże zanieczyszczenie powietrza w centrum, brak miejsc parkingowych i niewystarczającą bazę rekreacyjną. Jednym z elementów tego trendu jest przywiązanie do transportu indywidualnego, co skutkuje nadmierną liczbą parkujących pojazdów w centrum miasta.
- Nieklarowna wizja przyszłych kierunków rewitalizacji pod kątem aktywności i poziomu atrakcyjności dla mieszkańców i turystów, np. reurbanizacji, dotycząca, oprócz Śródmieścia, także innych rejonów Kalisza. Problem ten dotyczy niedoboru parkingów w Śródmieściu, ale lokowanych w taki sposób, by nie zaburzać estetyki miasta (np. parkingi strefowe na obrzeżach Kalisza, parkingi podziemne, w tym w nowych budynkach mieszkalnych o podwyższonym standardzie). Ponadto, zbyt duże zanieczyszczenie powietrza obniża atrakcyjność centrum dla turystów i mieszkańców. Występują bariery architektoniczne dla osób z niepełnosprawnością ruchową, jak również – w podobnym zakresie – dla transportu rowerowego, stosowanie ciągów pieszo-rowerowych, które chociaż pozwalają na oszczędność miejsca i środków finansowych, przy większym natężeniu ruchu zauważalnie, negatywnie wpływają na poziom bezpieczeństwa, wymuszając na rowerzystach zmniejszenie prędkości, a w przypadku obu grup – zwiększając ryzyko niesione przez zdarzenia drogowe z ich udziałem.
- Ograniczenia komunikacji miejskiej, polegające na niezbyt dobrym dopasowaniu kursów do potrzeb mieszkańców, szczególnie w zakresie zwiększenia częstotliwości kursów w godzinach zwiększonego ruchu, zwiększenia liczby kursów w nocy i w weekendy, co wiąże się z deklarowaną potrzebą rozwoju funkcji rekreacyjnej i kulturalnej mieszkańców, poprawą połączeń ze strefą podmiejską, co mogłoby odciążyć ruch w centrum Kalisza, ale też umożliwiłoby dojazd mieszkańców do podmiejskich ogródków i innych nieruchomości. Problem ten wiąże się też z atrybutywnym traktowaniem samochodu przez wielu mieszkańców Kalisza.

4.7. Analiza SWOT dla sfery przestrzennej

⁵⁰⁹

W ramach analizy SWOT wyodrębniono sekcje dotyczące estetyki miasta oraz obiektów służących rekreacji i spędzaniu czasu wolnego. Wyniki badań ilościowych i jakościowych wskazują, że elementy te są istotne dla mieszkańców, a nie były uwzględnione w przyjętej strukturze dotyczącej wskaźników (tabela 4.11.).

Tabela 4.11. Analiza SWOT sfery przestrzennej

Uwarunkowania wynikające z położenia geograficznego	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
- Dogodna lokalizacja w niewielkiej odległości od centrów rozwoju gospodarczego w Polsce; - Centralne i symetryczne położenie w środku trójkąta, którego wierzchołkami są trzy ośrodki metropolitalne: Poznań, Wrocław oraz Łódź.	Obniżona atrakcyjność inwestycyjna oraz turystyczna spowodowana brakiem dogodnych połączeń drogowych i kolejowych.
SZANSE	ZAGROŻENIA
- Kalisz jest wiodącym ośrodkiem średniej aglomeracji, której członkostwo daje dodatkowe korzyści prorozwojowe. Jako drugie pod względem populacji miasto w województwie wielkopolskim, pełni funkcje specjalizowane, w szczególności przemysłowe oraz kulturalne; - Położenie i wielkość Kalisza daje możliwość przejmowania części rezydentów i inwestorów, którzy dostrzegają negatywne aspekty mieszkania i funkcjonowania w wielkim mieście i korzyści operowania w średnim mieście z bliskim dostępem do dużych aglomeracji; - Położenie pomiędzy trzema dużymi miastami stwarza możliwości umiejscowienia w Kaliszu dużych zakładów produkcyjnych i centrów usługowych o zasięgu ogólnopolskim i europejskim; - Usytuowanie miasta w dosyć bliskiej odległości do Poznania, Łodzi i Wrocławia stwarza szanse na rozwinięcie w Kaliszu turystyki weekendowej; - Aglomeracja Kalisko-Ostrowska może być szansą na rozwój szczególnie średnich przedsiębiorstw, dla których rynek kaliski jest zbyt mały, aby mogły się one utrzymać. Funkcjonowanie AKO jest zgodne z ogólnosiątkowym trendem systemowości, tj. tworzenia wspólnych polityk rozwoju samorządowego na poziomie Aglomeracji, promując współpracę, a ograniczając pola konkurencji.	- Słabe połączenia drogowe i kolejowe z sąsiadującymi dużymi miastami (Poznań, Łódź, Wrocław) oraz resztą Polski. Brak dogodnych szybkich połączeń drogowych i kolejowych; - Niski poziom dofinansowania z funduszy unijnych w stosunku do wschodnich rejonów Polski; - Suburbanizacja, powodująca problemy komunikacyjne: przenoszenie się mieszkańców Kalisza do okolicznych gmin, wynikające z niewystarczającej liczby budynków o podwyższonym standardzie dla zamożniejszej części kaliskiego społeczeństwa, zanieczyszczenia powietrza w centrum, braku miejsc parkingowych i niewystarczającą bazę rekreacyjną; - Brak dobrych połączeń drogowych i kolejowych z nieodległymi ośrodkami metropolitalnymi (Poznaniem, Wrocławiem oraz Łodzią).

Mobilność miejska - transport zbiorowy – sieć transportowa**MOCNE STRONY**

- Łatwość przemieszczania się w obrębie przestrzeni miejskiej;
- Korzystna infrastruktura komunikacyjna (komunikacja miejska, sieć dróg w mieście) pozwalająca na oszczędność czasu potrzebnego na przemieszczanie się;
- Gęsta siatka połączeń komunikacji miejskiej;
- Bezpłatne bilety komunikacji miejskiej dla uczniów i seniorów;
- Stałe wprowadzanie nowoczesnego taboru komunikacji miejskiej, wymiana części taboru na niskoemisyjny i komfortowy;
- Sprawność przemieszczania się autobusów komunikacji miejskiej przez dzielnice Kalisza;
- Punktualność kursów autobusów komunikacji miejskiej;
- Dostępność biletomatów przy wielu przystankach autobusowych;
- Dostosowanie taboru komunikacji miejskiej do potrzeb osób starszych i niepełnosprawnych;
- Możliwość wypożyczenia roweru miejskiego i hulajnogi elektrycznej;
- Odnowione budynki dworców autobusowego i PKP;
- Rozwijającą się w mieście sieć ścieżek rowerowych;
- Poprawiający się stan dróg osiedlowych i chodników.

SŁABE STRONY

- Niezadowalająca jakość dróg w mieście oraz niezadowalająca jakość wykonania remontów dróg w Kaliszu;
- Prowadzone remonty dróg w mieście, które wydłużają czas dojazdu tak samochodami osobowymi, jak i transportem publicznym;
- Wzmożony ruch samochodowy w Śródmieściu;
- Brak obwodnicy odciążającej ruch w centrum miasta;
- Duża liczba parkujących w centrum samochodów przeszkadzająca pieszym i rowerzystom oraz obniżająca estetykę;
- Przejazdy dużych samochodów ciężarowych (TIR-ów) przez centrum miasta;
- Organizacja ruchu samochodowego w mieście niedostosowana do rzeczywistych potrzeb przedsiębiorców;
- Zbyt mała liczba miejsc parkingowych, głównie w centrum (w opinii zwolenników intensywnego ruchu samochodowego w mieście). Brak parkingów buforowych oraz piętrowych lub podziemnych w centrum miasta, zintegrowanych z aplikacją informującą o wolnych miejscach;
- Niewielka liczba ogólnodostępnych parkingów miejskich;
- Preferowanie ruchu samochodowego w rozwiązaniach transportowych w centrum miasta wobec ruchu pieszego i rowerowego;
- Brak prostych rozwiązań ułatwiających funkcjonowanie w centrum miasta osobom zmotoryzowanym, np. miejsca na 10 minutowe zatrzymywanie się samochodów w centrum;
- Trudności z dostarczaniem zaopatrzenia do punktów handlowych i usługowych znajdujących się w centrum miasta;
- Zły stan części chodników oraz bariery architektoniczne utrudniające przemieszczanie się seniorom oraz osobom o ograniczonych możliwościach poruszania się;
- Zbyt mała częstotliwość kursów komunikacji miejskiej do odległych osiedli oraz w godzinach nocnych, poza godzinami szczytu, a także w weekendy i święta;
- Kursy autobusów odbywają się falami („stadami”) – nie są równomiernie rozłożone w czasie;
- Niska świadomość mieszkańców w zakresie funkcjonujących w mieście aplikacji wspierających korzystanie z komunikacji miejskiej;
- Niewystarczająca liczba biletomatów na przystankach i brak w autobusach KLA;
- Niewystarczające informacje o punktach, w których można zakupić bilet autobusowy komunikacji miejskiej;

	• Nierównomierne nasycenie miasta liniami autobusowymi; • Niewystarczające skoordynowanie planu zajęć szkół średnich z rozkładami jazdy autobusów, co powoduje długie oczekiwanie na autobus po zakończeniu lekcji; • Zbyt mała liczba przystanków autobusowych na obrzeżach miasta; • Zdaniem niektórych mieszkańców część przestarzałego taboru autobusowego powoduje poczucie dyskomfortu i przyczynia się do większego zanieczyszczenia środowiska; • Brak synchronizacji linii autobusowych, co powoduje konieczność długiego oczekiwania na kolejny autobus na przystanku przesiadkowym; • Niewystarczająca liczba połączeń autobusowych z miejscowościami podkaliskimi; • Zbyt mała liczba połączeń kolejowych i autobusowych z resztą Polski, szczególnie z dużymi miastami oraz rejonami turystycznymi; • Ścieżki rowerowe nie tworzą jednej spójnej sieci umożliwiającej przemieszczanie się w dowolne miejsce w Kaliszu; • Tworzenie „kontrapasów” dla rowerów na drogach samochodowych (rowerzyści nie czują się bezpiecznie na takim „kontrapasie”); • Za mało ścieżek rowerowych o charakterze rekreacyjnym. Zbyt krótka ścieżka rowerowa nad rzeką; • Program rozbudowy dróg osiedlowych nie uwzględnia różnic w istniejącej sieci takich dróg (np. brak dbałości o osiedla „graniczne” jak np. Sulisławice, Dobrzec); • Silne uzależnienie podróży od samochodu osobowego.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• „Kompaktowość” miasta stwarza dobre warunki do funkcjonowania zarówno dla mieszkańców, jak i funkcjonujących w mieście przedsiębiorstw (budowa dobrych połączeń drogowych łączących Kalisz z autostradami i głównymi drogami); • Budowa trasy szybkiego ruchu łączącej miasto Kalisz z Warszawą; • Rozbudowa dróg kolejowych i liczby oraz intensywności połączeń kolejowych; • Budowa obwodnicy Kalisza; • Pozyskiwanie funduszy centralnych i unijnych na zrównoważony transport; • Zauważalny także wśród mieszkańców Kalisza trend do funkcjonowania w „miastach 15 minutowych” – samowystarczalnych jednostkach zaspokajających potrzeby blisko domu.	• Ograniczenia komunikacji miejskiej, polegające na niezbyt dobrym dopasowaniu kursów do potrzeb mieszkańców; • Nieuwzględnianie w wojewódzkich i centralnych planach budowy połączeń drogowych z autostradami i drogami głównymi; • Brak środków finansowych w funduszach wojewódzkich i centralnych na budowę połączeń drogowych z autostradami i drogami głównymi; • Brak zainteresowania spółek PKP rozwojem sieci połączeń kolejowych Kalisza z resztą kraju; • Dominacja miasta wojewódzkiego w planowaniu inwestycji drogowych i podziale środków finansowych związanych z takimi inwestycjami; • Niewystarczająca współpraca władz Kalisza i miejscowości ościennych w zakresie budowy obwodnicy; • Dynamiczny rozwój osadniczy sąsiednich jed-

	nostek terytorialnych skutkujący rosnącą presją na rozwój infrastruktury drogowej w układzie międzygminnym; • Niewystarczająca ilość środków finansowych gwarantujących samowystarczalność i samoorganizację miasta; • Ograniczenie roli samorządów w Polsce na rzecz decyzyjności władz centralnych, tym samym osłabiając pozycję lokalnej władzy, której interesy związane z gwarancją jakości życia wśród mieszkańców mogą być sprzeczne ze stanowiskiem ogólnokrajowym; • Opóźnienia w realizacji koncepcji przebiegu tras rowerowych na terenie Kalisza.
Środowisko naturalne i infrastruktura	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Działania władz miasta na rzecz poprawy jakości dróg, wymiany pieców na bardziej ekologiczne, poprawy jakości zieleni w mieście, rewitalizacji starej zabudowy; • Duża ilość terenów zielonych w mieście oraz bliskość terenów zielonych poza miastem; • Duża ilość terenów zielonych jako czynnik atrakcyjny dla turystów; • Występowanie dużych i starych drzew, co jest postrzegane jako istotny potencjał miasta; • Park Miejski, który daje możliwość odpoczynku w centrum miasta; planty w centrum miasta oraz działania władz miasta zmierzające do ich konserwacji, a także wiosenne nasadzenia roślin kwitnących; • Działania władz miasta w zakresie wymiany pieców węglowych na ekologiczne źródła ogrzewania; • Budowa „zielonych przystanków” komunikacji miejskiej; • Zmiany stylu życia (zachowania prozdrowotne i ekologiczne).	• Jakość terenów zielonych w Kaliszu nie odpowiada oczekiwaniom mieszkańców; • Wycinanie w mieście dużych, starych drzew; • Brak inicjatyw służących dalszemu zwiększaniu powierzchni terenów zielonych w mieście; • „Zabetonowywanie” miejsc zielonych (przestrzeni dookoła drzew i krzewów); • Autobusy nie mają priorytetów w ruchu, czas podróży się wydłuża, wzrastają koszty funkcjonowania; • Wycinanie drzew, aby zwiększyć liczbę miejsc parkingowych; • Brak wśród mieszkańców i władz miasta świadomości, że pozytywny efekt dla środowiska miejskiego, jaki daje duże stare drzewo, jest wielokrotnie większy niż nasadzone w jego miejsce drzewo młode; • Brak nasadzeń i drzew bezpośrednim w sąsiedztwie ulic; • Zbyt mała różnorodność terenów zielonych połączonych z miejscami do rekreacji, w tym brak zagospodarowania nabrzeża rzeki (co wiąże się z infrastrukturą rekreacyjną); • Niewystarczająca liczba kwiatonów (dużych donic z kwitnącymi kwiatami) w mieście; • Niedobory małej architektury miejskiej na terenach zielonych, szczególnie ławek dla osób starszych, a także ścieżek spacerowych; • Zanieczyszczenie powietrza w Kaliszu; • Zbyt mało intensywne działania służące poprawie jakości powietrza w mieście.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Programy rządowe i unijne wspierające finansowo działania poprawiające jakość powietrza; • Programy rządowe i unijne wspierające czyste źródła energii; • Programy rządowe i unijne skierowane na termomodernizację budynków w mieście;	• Brak planu, strategii rozwoju terenów zielonych w mieście; • Zmiany klimatyczne wpływające na stan terenów zielonych; • Niedobór środków finansowych miasta – efekt wyludniania się Kalisza; • Niechęć części właścicieli budynków do termomodernizacji;

• Rzeka Proсна przepływająca przez miasto daje duży potencjał do aktywności ruchowej, także do innych form spędzania czasu wolnego, ale nie jest zagospodarowana w odpowiedni sposób (brak zadbanej ścieżek spacerowych, ławek, koszy na śmieci, niedrogich punktów gastronomicznych, brak wypożyczalni, brak wypożyczalni kajaków, łódek, małej gastronomii); • Dużo terenów zielonych w mieście. Bliskość terenów zielonych poza miastem stwarza szanse dla rozwoju turystyki oraz polepszenia jakości życia mieszkańców; • Trend do życia w stylu „eko” oraz „work-life balance”; • Trend „neutralne klimatycznie miasto” – silny, bezpośredni związek z sytuacją Kalisza stwarza możliwość pozyskiwania i stwarzania możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na realizację inwestycji, które wpisują się w priorytety i cele klimatyczne; • Wpisanie się Kalisza w trend trend „Zielone miasta”, podejmując działania służące zwiększeniu ilości terenów zielonych oraz świadomego zaadaptowania elementów zielonych w ramach zastanych obszarów miejskich, przyczyni się do poprawy jakości życia w mieście; • Tworzenie wizerunku zielonego miasta wpisuje się w globalne trendy związane z realizacją celów klimatycznych.	• Niechęć części mieszkańców do montowania paneli fotowoltanicznych; • Brak środków do współfinansowania termomodernizacji budynków (wymiany pieców węglowych) wśród części mieszkańców; • Brak środków do współfinansowania paneli fotowoltanicznych wśród części właścicieli nieruchomości; • Opadanie poziomu wód gruntowych w regionie; • Brak działań władz w zakresie przeciwdziałania skutkom ocieplania klimatu; • Niski poziom świadomości ekologicznej wśród części mieszkańców może również skutkować brakiem poparcia dla realizacji celów klimatycznych na poziomie samorządu; • Wzrost popytu na energię elektryczną, co utrudnia podążanie za trendem osiągnięcia neutralności klimatycznej; • Utrzymanie terenów zielonych pociąga za sobą dodatkowe koszty; • Niedocenienie roli powszechnej świadomości roli dużych starych drzew w zieleni miejskiej.
Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne (w tym rewitalizacja)	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Dostępność terenów inwestycyjnych; • Tworzenie i uzbrajanie terenów inwestycyjnych dla rozwoju i powstawania nowych zakładów pracy; • Oferta miejskich lokali użytkowych; • Wsparcie finansowe miasta dla właścicieli rewitalizowanych kamienic; • Rewitalizacja starej zabudowy miasta.	• Brak spójnej polityki przestrzennej dla Kalisza; • Zbyt mała powierzchnia miasta objęta MPZP; • Niewystarczające tempo rewitalizacji starej zabudowy.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Zabytkowa zabudowa centrum miasta, jest dużą wartością i stanowi potencjał, który warto wykorzystać w celach turystycznych; • Ułatwienia w zakresie zakupu gruntów przez inwestorów, tworzenie specjalnych stref ekonomicznych o jasnych i czytelnych zasadach funkcjonowania; • Utworzenie nowych terenów inwestycyjnych umożliwiających rozwój i powstawanie nowych zakładów pracy.	• Nieklarowna wizja przyszłych kierunków rewitalizacji pod kątem aktywności i poziomu atrakcyjności dla mieszkańców i turystów; • Zmiany w ustawodawstwie dotyczącym własności gruntów i obrotem nimi; • Brak środków miejskich finansowych na rewitalizację starej zabudowy; • Brak środków finansowych po stronie właścicieli części starych budynków.

Infrastruktura rekreacyjna, sportowa, związana ze spędzaniem czasu wolnego

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Wysoki współczynnik powierzchni parków spacerowo-wypoczynkowych na 1 mieszkańca; • Bogata infrastruktura związana z aktywnością ruchową, spędzaniem czasu wolnego na świeżym powietrzu; • Dobra infrastruktura przeznaczona dla dzieci spędzających czas na wolnym powietrzu; • Infrastruktura związana z aktywnością ruchową dorosłych i dzieci w obiektach zamkniętych (Aquapark, siłownie, hale sportowe); • Bogata infrastruktura związana z kulturą wysoką (Teatr, Filharmonia, galerie, muzea, biblioteki).	• Niewystarczające zagospodarowania miejsc posiadających potencjał związany ze spędzaniem czasu wolnego przez mieszkańców; • Niedostateczna informacja o funkcjonowaniu obiektów służących spędzaniu czasu wolnego i o warunkach korzystania z nich; • Miejsca służące spędzaniu czasu wolnego nie są dostosowane do specyficznych potrzeb i oczekiwań mieszkańców należących do różnych grup wiekowych (młodzież, osoby starsze); • Niewystarczająca infrastruktura związana z kulturą popularną; • Niewystarczająca infrastruktura służąca zachęcaniu mieszkańców do nawiązywania kontaktów społecznych (budowy kapitału społecznego w mieście); • Niewystarczająca liczba ścieżek rowerowych o charakterze rekreacyjnym oraz brak połączenia ścieżek rowerowych w jedną sieć; • Niedostateczne nasycenie infrastrukturą sprzyjającą rekreacji i sportowi na nabrzeżach rzeki (proponowano więcej ławek, koszy na śmieci, zbudowanie infrastruktury dla sportów wodnych, punkty gastronomiczne nad rzeką); • Brak tematycznych i edukacyjnych placów zabaw dla dzieci; • Zbyt mała liczba stacji rowerów miejskich; • Niewystarczająca liczba tras spacerowych; • Brak infrastruktury sprzyjającej aktywności ruchowej osób starszych, np. brak ławek, które umożliwiałyby odpoczynek dla osób starszych po przebyciu pewnego dystansu.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Rozbudowywanie istniejącej infrastruktury i tworzenie nowej infrastruktury sprzyjającej aktywności ruchowej (plac zabaw, ścieżki rowerowe, siłownie zewnętrzne, trasy spacerowe itp.). Mieszkańcy chcieliby, aby ww. elementy tworzyły i stwarzały takie same możliwości aktywności ruchowej, rekreacji, jakie mają mieszkańcy większych miast w Polsce i miast europejskich; • Stadiony, obiekty sportowe stwarzają szansę na organizowanie imprez sportowych o zasięgu ogólnopolskim; • Ogólnopolskie i unijne programy wspierające finansowo rozbudowę infrastruktury wspierającej rekreację, sport i spędzanie czasu wolnego w przestrzeni miasta; • Trend do życia w stylu „eko” oraz „work-life balance”.	• Brak funduszy miejskich na rozbudowę istniejącej infrastruktury; • Konkurencyjne działania większych miast w zakresie dostępności obiektów i organizacji imprez sportowych o zasięgu ogólnopolskim.

Dostępność do obiektów	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Bardzo dobra dostępność do placówek oświatowych • Bardzo dobra dostępność do placówek policji i straży pożarnej • Dobra dostępność przestrzenna do placówek podstawowej opieki zdrowotnej. • Bardzo dobra dostępność do placówek kulturalnych	• Duża odległość od najbliższego centrum urazowego i szpitala klinicznego • Nierównomierne rozłożenie na mapie miasta ścieżek, co jest szczególnie dotkliwe dla seniorów; • Zieleń w mieście jest nierównomiernie rozłożona w różnych częściach miasta. Brak terenów zielonych w niektórych częściach miasta (wiąże się to z faktem, że np. osoby starsze ograniczają przestrzeń swojego funkcjonowania i szukają terenów zielonych w pobliżu miejsca zamieszkania); • Zbyt mało przystanków komunikacji miejskiej w odległych od centrum osiedlach; • Pogarszająca się dostępność dosklepówdosklepów i punktów usługowych blisko domu.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Fundusze centralne i unijne wspierające mikro i małe przedsiębiorstwa mogą zahamować trend polegający na upadaniu mikroprzedsiębiorstw z branży handlowo-usługowej; • Wzrost zamożności społeczeństwa powodujący wzrost popytu na produkty i usługi niszowe oraz usługi czasu wolnego może wykreować nowe szanse rynkowe dla mikroprzedsiębiorców. Skutkiem tego może być wzrost liczby łatwo dostępnych obiektów handlowych i usługowych w położonych w najbliższym sąsiedztwie mieszkańców.	• Ekspansja dużych sieci handlowych w Kaliszu powodująca zanikanie drobnego handlu blisko miejsca zamieszkania kaliszan.
Estetyka miasta	
MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
• Dostrzegalne działania władz mające na celu podniesienie walorów estetycznych Kalisza np. remont Plant, remonty ulic; • Duża liczba starych budynków orazichorazich renowacja; • Duża ilość terenów zielonych w centrum podnosząca jego estetykę; • Wiosenne nasadzenia w mieście roślin kwitnących; • Obecność w mieście artystycznych murali.	• Miasto nie wykorzystuje w pełni swojego potencjału w zakresie estetyki. Mieszkańcy nie widzą w działaniach władz miasta spójnej, długofalowej strategii związanej z estetyką przestrzeni miejskiej; • Pustostany (opuszczone oraz zaniedbane budynki, szczególnie te umiejscowione w centrum miasta, np. kamienice wokół ratusza); • Zaśmiecone i zanieczyszczone chodniki i ulice. Zbyt mało koszy na śmieci i brak reakcji Straży Miejskiej w sytuacjach zaśmiecania przestrzeni miasta; • Zaniedbane parki w mieście; • Szybka dewastacja odnawianych lub nowych elementów przestrzeni miejskiej; • Brak należytego nacisku na budowę nowych terenów zielonych na obszarach rewitalizowanych (cyt.: „Plan rewitalizacji Rynku Głównego to tzw. „betonoza”); • Zaniedbywanie obszarów znajdujących się poza centrum w zakresie rewitalizacji i podnoszenia estetyki;

	• Brak ładu przestrzennego i myślenia strategicznego w tym obszarze ze strony władz miejskich; • Niska efektywność firm świadczących usługi czyszczenia miasta; • Zbyt mało atrakcyjnych nowoczesnych i oryginalnych rozwiązań w przestrzeni miejskiej; • Brak uchwały krajobrazowej- chaos reklamowy.
SZANSE	ZAGROŻENIA
• Stworzenie spójnej, długofalowej strategii związanej z estetyką przestrzeni miejskiej; • Duża liczba starych i zabytkowych budynków, głównie w centrum miasta; • Duża ilość zieleni w mieście, w tym także w centrum Kalisza; • Obecność w mieście rzeki i kanałów.	• Skłonność architektów i decydentów do nieuwzględniania rozwoju terenów zielonych i „betonowania” przestrzeni miasta; • Brak planu (wizji) dotyczącego estetyki miasta.

4.8. Trendy odnoszące się do zjawisk przestrzennych

⁵¹⁰

W tabelach 4.12.–4.13. przedstawiono zidentyfikowane trendy dotyczące sfery przestrzennej oraz ich konsekwencje dla aktualnej i przyszłej sytuacji miasta Kalisza.

Tabela 4.12. Globalne trendy „neutralnego rozwoju” i ich konsekwencje dla sfery przestrzennej w Kaliszu

Opis trendu	Opis szans i możliwości, jakie dany trend oferuje dla miasta Kalisza (jeśli dotyczy)	Opis ewentualnych zagrożeń i wyzwań, jakie dany trend ze sobą niesie dla miasta Kalisza (jeśli dotyczy)
Neutralne klimatycznie miasto – silny, bezpośredni związek z sytuacją Kalisza		
Miasta zajmują około 3% Ziemi, ale wytwarzają około 72% wszystkich globalnych emisji gazów cieplarnianych. Ponadto, szybko się rozwijają – szacuje się, że w Europie do 2050 roku prawie 85% Europejczyków będzie mieszkać w miastach. Miasta są również tygłem, w którym współistnieją i krzyżują się strategie dekarbonizacji w zakresie energii, transportu, budynków, a nawet przemysłu i rolnictwa.	Jednym z wyzwań, przed jakim stoi Kalisz, jest możliwość pozyskiwania środków zewnętrznych na realizację inwestycji, które wpisują się w priorytety i cele klimatyczne. Jeżeli w Urzędzie Miasta Kalisza będzie funkcjonował zespół kompetentnych ekspertów, rozumiejących złożoność zjawisk klimatycznych, szanse na pozyskiwanie środków zewnętrznych, przede wszystkim unijnych, znacznie się zwiększą. Ponadto, realizacja celów klimatycznych jest tożsama z realizacją wielu celów postulowanych przez mieszkańców, takich jak poprawa jakości przestrzeni miejskich, poprawa rozwiązań komunikacyjnych itp.	Poziom świadomości ekologicznej wśród mieszkańców może również skutkować brakiem poparcia dla realizacji celów klimatycznych na poziomie samorządu. Jaskrawym przykładem jest presja ze strony wielu mieszkańców na budowę infrastruktury pozwalającej na bardziej komfortowe przemieszczanie się samochodem.

Nowe zero – silny bezpośredni związek z sytuacją Kalisza		
Emisja dwutlenku węgla jest poważnym wyzwaniem dla gospodarek i społeczeństw na całym świecie. Zgodnie z prognozami Międzynarodowej Agencji Energetycznej (IEA), aby ograniczyć prawdopodobieństwo wzrostu temperatury o 2 stopnie Celsjusza, wymaga się zobowiązań od wszystkich państw względem redukcji emisji CO₂.	Istnieje już wiele pionierskich strategii i deklaracji, w których miasta deklarują osiągnięcie neutralności klimatycznej w perspektywie kilku najbliższych dekad. W Porozumieniu Burmistrzów miast – sygnatariusze zobowiązują się do działań wspierających realizację unijnego celu ograniczenia emisji gazów cieplarnianych o 40% do 2030 roku oraz przyjęcie wspólnego podejścia do przeciwdziałania zmianie klimatu i przystosowania do niej strategii lokalnych. Istnieją coraz tańsze technologie produkcji energii ze źródeł odnawialnych. Niektóre samorządy w Polsce obecnie inwestują w elektrownie słoneczne na potrzeby wykorzystania wyprodukowanej na miejscu energii do zasilania infrastruktury miejskiej.	W 2017 roku zużycie energii elektrycznej w województwie wielkopolskim wyniosło 4 472 kWh na 1 mieszkańca i w porównaniu do 2005 roku wzrosło o 47%. Województwo wielkopolskie w 2017 roku, pod względem wartości wskaźnika, zajęło 6. miejsce w Polsce i uplasowało się wśród regionów, w których wartość wskaźnika kształtowała się powyżej przeciętnego krajowego poziomu. Niezwykle istotne jest przeciwdziałanie rosnącemu popytowi na energię elektryczną.
(Nie)naturalne – brak bezpośredniego wpływu lub bardzo słaby związek z sytuacją Kalisza		
Całkowite zapotrzebowanie na ropę i gaz rośnie szybciej niż nowe rezerwy. Globalne zapotrzebowanie w ciągu następnych dwudziestu lat wzrośnie o około 40%. Globalna podaż samego gazu wzrośnie również o około 45% do 2030 roku. Natomiast światowe zapotrzebowanie na energię elektryczną będzie wzrastało o 2,5% rocznie.	Substytuty naturalnych dóbr (odnawialne źródła i zasoby z tworzyw) to kierunek, który wynika z coraz bardziej dotykającej środowisko naturalne „apokalipsy”. Miasto Kalisz może intensyfikować starania służące uniezależnieniu się od źródeł energii pochodzącej z paliw kopalnych, szczególnie że klimat makroekonomiczny sprzyja takim działaniom, czego przykładem może być inwestowanie w tabor miejski zasilany energią elektryczną, najlepiej produkowaną lokalnie ze źródeł odnawialnych.	Zagrożenia dla Kalisza związane z tym trendem mają charakter uniwersalny dla całego kraju. Gospodarka Kalisza nie opiera się na produkcji lub przetwórstwie paliw kopalnych. W związku z tym wszelkie zmiany na rynkach globalnych w tym obszarze mają tylko pośredni wpływ na miasto. Według danych z 2017 roku, województwo wielkopolskie zajęło 10. miejsce w kraju pod względem udziału energii odnawialnej w miksie energetycznym.
Zielone miasta – silny, bezpośredni związek z sytuacją Kalisza		
Koncepcja zielonych miast opiera się na szeregu działań zmierzających do zwiększenia udziału terenów zielonych w ogólnej przestrzeni miasta, a także ma na celu równomierne ich rozmieszczenie na mapie miasta, aby wszyscy mieszkańcy mieli do nich równy dostęp. W dużych ośrodkach miejskich na terenie Polski, tereny	Miasto podejmując działania służące zwiększeniu ilości terenów zielonych oraz świadomego zaadaptowania elementów zielonych w ramach zastanych obszarów miejskich, przyczyni się do poprawy jakości życia w mieście. Trend zielonych miast nie jest kontestowany i ma szerokie poparcie społeczne, chyba że inwestycje w tereny zielone ograniczają możliwość korzy-	Zasadniczo, istnieje konsensus społeczny co do tego, że zwiększenie ilości terenów zielonych jest korzystne dla wszystkich. Trzeba jednak zdawać sobie sprawę, że utrzymanie terenów zielonych pociągga za sobą dodatkowe koszty. Zaniedbana zieleń miejska jest złą wizytówką samorządu. Niedoceniana jest w powszechnej świadomości rola dużych starych drzew

zielone zajmują ponad połowę powierzchni. Rekordzistą jest Koszalin, gdzie zieleń miejska stanowi ponad 70% obszaru miasta. Najbardziej spójną strukturą terenów zieleni odznaczają się Gdynia, Kalisz, Zielona Góra, Katowice, Elbląg oraz Dąbrowa Górnicza. Z kolei, najbardziej dostępna dla mieszkańców zieleń miejska jest Rzeszowie, Rudzie Śląskiej, Olsztynie, Koszalinie, Krakowie oraz Wałbrzychu.	stania z indywidualnych środków transportu – wówczas takie rozwiązania mogą być kontestowane przez mieszkańców. Tworzenie wizerunku zielonego miasta wpisuje się w globalne trendy związane z realizacją celów klimatycznych.	w zieleni miejskiej. Panuje błędne przekonanie, że zastąpienie jednego starego drzewa nawet kilkoma młodymi jest zmianą pozytywną, podczas gdy duże, stare drzewa mają nieporównywalnie większy pozytywny wpływ na klimat miasta, niż nawet znacznie większa liczba drzew młodych.
--	--	---

Źródło: Metaphor, 2021

Tabela 4.13. Globalne trendy „nowego miasta” i ich konsekwencje dla sfery przestrzennej w Kaliszu

Opis trendu	Opis szans i możliwości, jakie dany trend oferuje dla miasta Kalisza (jeśli dotyczy)	Opis ewentualnych zagrożeń i wyzwań, jakie dany trend ze sobą niesie dla miasta Kalisza (jeśli dotyczy)
Suburbanizacja – silny, bezpośredni związek z sytuacją Kalisza		
Suburbanizacja to inaczej urbanizacja strefy podmiejskiej dla rozwoju miast. W ujęciu teoretycznym suburbanizacja jest etapem, formą lub fazą zjawiska urbanizacji, związaną z przenoszeniem się mieszkańców miast, wraz z ich stylem życia, formami krajobrazowymi i użytkowaniem ziemi, infrastrukturą miejską i miejscami pracy, na otaczające miasto obszary wiejskie. Główny problem związany z suburbanizacją polega na tym, że uczestnicy tego procesu chcą korzystać z zalet życia w mieście, nie ponosząc kosztów społecznych i ekonomicznych związanych z taką lokalizacją zamieszkania. Innymi słowy, chcą mieć widok z domu jednorodzinnego na las i jezioro, i jednocześnie mieszkać blisko opery oraz centrum handlowego. W kontekście globalnym i krajowym pojawia się zjawisko związane z rozszerzaniem terenów urbanistycznych, a tym samym transformacją granic miast i przyłączaniem powiatów i gmin ościennych (miejskich i wiejskich).	W Kaliszu zauważalny jest kierunek rozwoju suburbanizacji, związany z migracją mieszkańców na tereny wiejskie lub przyległe do miasta, a także Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej lub emigracją zarobkową. Jediną szansą jest zwiększenie atrakcyjności zamieszkania w samym mieście. Oprócz rewitalizacji przestrzeni miejskich, wiąże się to z podejmowaniem decyzji dotyczących organizacji transportu indywidualnego i publicznego.	W Kaliszu obserwujemy znaczny spadek znaczenia funkcji miejskich. Przedstawiciele klasy średniej wybierają możliwość osiedlenia się poza miastem. Powoduje to wiele problemów komunikacyjnych, przyczynia się do zwiększenia emisji CO₂ oraz osłabia więzi społeczne pomiędzy mieszkańcami.

Samowystarczalność – silny, bezpośredni związek z sytuacją Kalisza		
Obecnie widoczne są zmiany, które wpływają na rozrost, a jednocześnie na usamodzielnienie się miasta jako formy zdolnej do autonomicznego funkcjonowania. Transformacja dotyczy zarówno stworzenia własnego i niezależnego ekosystemu, jak i bytów utrzymujących przemysł, technologię, energię etc. Ten kierunek zmiany znaczenia miasta, wpłynie na jego wewnętrzną dynamikę, a także na sposób kształtowania się życia społecznego. Miasta, będące niezależnym organizmem, przestaną być rozpatrywane jako element strukturalny całości – państwa (kraju), tym samym staną się bytem samodzielnym.	Obywatele poszukują miast tzw. „15 minutowych” oraz „superbloków” – obie koncepcje urbanistyczne zakładają, że zapewnienie mieszkańcom pracy, wypoczynku oraz innych potrzeb kulturalnych czy jednostkowych dostarczane będzie w „samowystarczalnych dzielnicach”, elementach niezależnego bytu, jakim będzie miasto. Trend ten koreluje z rozszerzaniem granic miast, tym samym jednym z możliwych scenariuszy przyszłości jest rozpatrywanie Kalisza wyłącznie w kontekście Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej ze względu na potencjał rozbudowy zasobów, tworząc tym samym organizm samowystarczalny, który wspierałby wewnętrzne ruchy migracyjne, nie wpływając negatywnie na wartość poszczególnych podmiotów miejskich, traktowanych jako jeden niezależny ekosystem.	Samowystarczalność jest funkcją siły ekonomicznej samorządu. W warunkach kryzysu demograficznego i niewystarczająco silnej gospodarki lokalnej, postulaty związane z samodzielnym organizowaniem i rozwojem miasta mogą napotkać na opór związany z brakiem środków. Warto także zwrócić uwagę na aktualne tendencje na poziomie centralnym polegające na ograniczeniu roli samorządów w Polsce na rzecz interwencji pochodzących z rządu centralnego.
Systemowość – silny, bezpośredni związek z sytuacją Kalisza		
Kluczowe jest systemowe projektowanie zmian, które dotyczyć będą całego organizmu miejskiego przy jednoczesnym niwelowaniu np. inwestycji budowlanych, które nie są zrównoważone klimatycznie, a także są niedostosowane do zastanych, w ramach danej przestrzeni, potrzeb.	Trend ten wpisuje się w postulaty rozpowszechniające tworzenie wspólnych polityk rozwoju samorządowego na poziomie Aglomeracji, promując współpracę, a ograniczając pola konkurencji. Zachęca to do tworzenia wspólnej polityki na różnych poziomach: wojewódzkim i powiatowym. Dla Kalisza jest on istotny pod względem korelacji interesów i celów miasta z Ostrowem Wielkopolskim a także współtworzenia systemowej strategii rozwoju nie tyle samych miast, co aglomeracji, które mogą być kluczowym elementem rozwoju województwa wielkopolskiego pod względem potencjału gospodarczego, społecznego i przestrzennego.	Systemowe podejście pociąga za sobą uwzględnienie woli i aspiracji wszystkich interesariuszy. Tymczasem, wiele interesów różnych grup interesariuszy jest ze sobą sprzecznych lub też konkuruje ze sobą o ograniczone zasoby. Niski poziom kapitału społecznego w Kaliszu jest hamulcem dla projektów systemowych z powodu braku konsensusu społecznego oraz niewystarczającego poziomu zaufania wobec instytucji publicznych.

Źródło: Metaphor, 2021

Zakończenie

⁵¹¹ Kalisz, będący 37. miastem na prawach powiatu w Polsce pod względem liczby ludności i drugim co do wielkości miastem w Wielkopolsce, wiodącym ośrodkiem miejskiego obszaru funkcjonalnego ośrodka regionalnego Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, miastem o wyjątkowym i niepowtarzalnym dziedzictwie kulturowym i historycznym, jest zaliczany do miast o znacznym potencjale rozwoju. Diagnoza społeczno- gospodarcza, oprócz określenia stanu Kalisza na tle stanu innych miast Polski, została podzielona na trzy części, które zostały poświęcone sferze społecznej, gospodarczej i przestrzennej, zgodnie z aktualnymi regulacjami²².

⁵¹² Najważniejszą kwestią, którą w ramach diagnozy starano się rozstrzygnąć, było określenie głównych potencjałów, na których w przyszłości będzie można oprzeć politykę rozwoju lokalnego, a także problemów, które aktualnie nurtują mieszkańców Kalisza i podmioty funkcjonujące na terenie miasta. Lista problemów i potencjałów została zamieszczona w każdej części opracowania. Na jej bazie określono siłę oddziaływania omawianych zjawisk na przyszły rozwój Kalisza.

⁵¹³ Dla realizacji tego celu posłużono się metodą badawczą pod nazwą „Metoda Delficka”. W badaniu wzięło udział 4 ekspertów merytorycznych, reprezentujących Spółkę Metaphor, odpowiedzialną za opracowanie niniejszej Diagnozy, oraz 12 przedstawicieli Urzędu Miasta Kalisza – ekspertów w swoich dziedzinach. Każdemu zdiagnozowanemu problemowi i potencjałowi eksperci mieli przydzielić wagę w skali 5-stopniowej (1-5) oraz ocenę wpływu na rozwój w skali 7-stopniowej (od -3 do +3). Na tej podstawie można było obliczyć współczynnik wpływu²³. Zastosowanie takiej metody pozwoliło na ustalenie gradacji potencjałów i problemów w Kaliszu w każdej ze sfer (tabele 5.1.–5.6.).

²² Ustawa z dnia 15 lipca 2020 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw, poz. 1054.

²³ Współczynnik ten jest średnią iloczynu ocen ważności i ocen wpływu na rozwój wszystkich ekspertów. W przypadku zastosowanych skal wartości wskaźnika mogą oscylować od -15 (kluczowy problem bardzo ograniczający rozwój) do 15 (kluczowy czynnik/potencjał bardzo wspierający rozwój).

Tabela 5.1. Współczynnik wpływu potencjałów sfery społecznej na rozwój Kalisza

Potencjały sfery społecznej	Średnia ocena ważności (od 5 do 1) (A)	Średnia ocena wpływu czynnika (od -3 do 3) (B)	Współczynnik wpływu (AixBi/N*)
Skłonność kaliszczan do angażowania się w działalność społeczną.	3,69	2,06	7,63
Bogata oferta kultury wysokiej.	3,44	1,81	6,38
Ukończenie szkoły technicznej znacznie ułatwia zatrudnienie w Kaliszu przy aktualnym stanie i potrzebach rynku pracy.	3,88	2,00	7,94
Rewitalizacja centrum miasta w ujęciu społecznym.	4,06	2,38	9,94
Szeroki zakres świadczeń w ramach polityki społecznej, szczególnie polityki rodzinnej, ułatwiającej wejście i powrót na rynek pracy, oraz polityki senioralnej.	3,00	0,94	3,56
Wysoko oceniana kultura pracy Urzędu Miasta Kalisza, dobrze wykwalifikowana kadra pracowników służb społecznych, wysoki poziom specjalistycznego poradnictwa.	3,50	1,38	5,31
Środki pozyskane przez Miasto na rozwój edukacji zawodowej i branżowej, które odpowiadają między innymi za istnienie dużego popytu na absolwentów szkół branżowych z Kalisza, w mieście i najbliższej okolicy.	4,13	2,25	9,50
Stosunkowo duże poczucie bezpieczeństwa.	3,81	1,38	5,75
Wartość wskaźnika wpływu dla potencjału całej sfery społecznej			7,00

*N – liczba obserwacji (16)

Źródło: Metaphor 2021

⁵¹⁴

Sfera społeczna w opiniach ekspertów jest traktowana jako znaczący potencjał rozwojowy, za co mają przede wszystkim odpowiadać społeczne konsekwencje rewitalizacji centrum miasta, rozwój edukacji zawodowej, zasilanej pieniędzmi zewnętrznymi oraz jakość edukacji szkół technicznych w Kaliszu (tabela 5.1.). Potencjałem o niewielkim wpływie na rozwój, choć ocenianym wysoko, jest szeroki zakres świadczeń w ramach polityki społecznej, co jest zgodne z istotą tego obszaru, mającego na celu wsparcie dla osób, które zostały dotknięte różnego rodzaju problemami, a w mniejszym stopniu, będącego kołem zamachowym rozwoju lokalnego.

Tabela 5.2. Współczynnik wpływu problemów sfery społecznej na rozwój Kalisza

Problemy sfery społecznej	Średnia ocena ważności (od 5 do 1) (A)	Średnia ocena wpływu czynnika (od -3 do 3) (B)	Współczynnik wpływu (AixBi/N*)
Starzenie się społeczeństwa w mieście.	4,13	-1,38	-6,38
Właściwe wykorzystanie zmiany stylu życia, dotyczącej postrzegania i wykorzystania czasu wolnego przez mieszkańców Kalisza.	4,00	1,06	4,19

Niewystarczający dialog i współpraca, zarówno z mieszkańcami, jak i przedstawicielami środowiska gospodarczego, w zakresie reagowania na wyzwania i potrzeby, szczególnie podczas rozwoju infrastruktury technicznej, organizowania popularnych imprez kulturalnych oraz informowania o nich z odpowiednim wyprzedzeniem.	3,69	-0,81	-3,75
Brak możliwości kształcenia na poziomie średnim w takich zawodach jak np.: sprzedawca, kucharz, kelner, cukiernik, piekarz, zawody budowlane, ślusarz, operator maszyn. Niezadowolające są też oferty pracy dla osób posiadających wykształcenie humanistyczne. Zdiagnozowano też niski prestiż dyplomów kaliskich uczelni, i zarówno na rynku lokalnym, jak i ponadlokalnym.	3,88	-0,81	-3,88
Nie w pełni wykorzystany potencjał turystyczny Kalisza, najstarszego miasta w Polsce.	3,63	-0,56	-2,75
Wartość wskaźnika wpływu dla problemów całej sfery społecznej			-2,51

*N – liczba obserwacji (16)

Źródło: Metaphor 2021

⁵¹⁵

Za najważniejszy problem sfery społecznej w Kaliszu uznano starzenie się społeczeństwa w mieście (tabela 5.2.), co zostało dość szczegółowo omówione w rozdziale trzecim niniejszej Diagnozy. Opinie ekspertów w tym zakresie są zgodne z długofalowym trendem depopulacji Kalisza. Bardzo ciekawym zjawiskiem jest potraktowanie przez ekspertów problemu właściwego wykorzystania zmiany stylu życia, dotyczącej postrzegania i wykorzystania czasu wolnego przez mieszkańców Kalisza jako potencjału. Większość ekspertów dostrzegła szansę na wykorzystanie tej tendencji w rozwoju miasta, mimo zdiagnozowanych negatywnych ocen mieszkańców w tym zakresie, dla których możliwości spędzania czasu wolnego w Kaliszu są zbyt ograniczone. Takie dopasowanie działań do potrzeb mieszkańców można uznać za niewykorzystany potencjał miasta.

Tabela 5.3. Współczynnik wpływu potencjałów sfery gospodarczej na rozwój Kalisza

Potencjały sfery gospodarczej	Średnia ocena ważności (od 5 do 1) [*] (A)	Średnia ocena wpływu czynnika (od -3 do 3) (B)	Współczynnik wpływu (AxBi/N*)
Obecność klastrów, szczególnie klastra lotniczego i spożywczego, które korzystają i też zapewniają synergii rozwoju gospodarczego na terenie całej Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej.	3,81	1,94	7,63
Efekty synergii uzyskiwane dzięki istnieniu Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, której jednym z głównych celów jest wspieranie przedsiębiorczości, zatrudnienia oraz aktywności zawodowej.	4,06	2,31	9,56
Niski poziom bezrobocia, duża podaż pracowników z wykształceniem technicznym.	3,56	1,81	6,88
Ponadprzeciętny potencjał do rozwoju turystyki przejawiający się zarówno historią i dziedzictwem, jak i istnieniem wielu atrakcyjnych budowli.	3,69	1,94	7,38
Rozbudowana infrastruktura wsparcia gospodarki w postaci licznych instytucji otoczenia biznesu.	3,75	2,19	8,56

Wartość wskaźnika wpływu dla potencjału całej sfery gospodarczej	8,00
--	------

*N – liczba obserwacji (16)

Źródło: Metaphor 2021

⁵¹⁶ Za najważniejszy potencjał sfery gospodarczej w Kaliszu uznano w badaniu Metodą Delficką efekty synergii uzyskane dzięki istnieniu Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, który pozwala nie tylko rozwijać przedsiębiorczość, ale również, wraz z innymi gminami obszaru funkcjonalnego AKO, pozyskiwać środki z funduszy strukturalnych pochodzących z UE, które byłyby nieosiągalne dla pojedynczego miasta. Ponadto, eksperci dostrzegli spory potencjał w obecności wielu instytucji otoczenia biznesu na terenie Kalisza, które, przy bardziej intensywnym skoordynowaniu działań, powinny w przyszłości wzmacniać efekty synergiczne Aglomeracji. Wszystkie potencjały gospodarcze zostały ocenione dość wysoko, co powinno stanowić dobrą bazę dla rozwoju społeczno-gospodarczego Kalisza w nadchodzących latach.

Tabela 5.4. Współczynnik wpływu problemów sfery gospodarczej na rozwój Kalisza

Problemy sfery gospodarczej	Średnia ocena ważności (od 5 do 1) (A)	Średnia ocena wpływu czynnika (od -3 do 3) (B)	Współczynnik wpływu (AxBi/N*)
Niewystarczająca intensywność dialogu społecznego i współpracy, zarówno w środowisku gospodarczym, jak i wśród mieszkańców.	3,81	-1,00	-4,19
Niewielka liczba dobrze płatnych miejsc pracy w sektorach intensywnie wykorzystujących wiedzę i sektorach kreatywnych.	4,13	-1,13	-5,63
Brak obwodnicy Kalisza komplikujący logistykę oraz generujący ruch w centrum miasta, który utrudnia z kolei rozwój turystyki i gastronomii.	4,19	-1,88	-8,25
Zbyt wolne zmiany związane z rewitalizacją Śródmieścia w stosunku do oczekiwań przedsiębiorców i mieszkańców.	3,63	-1,50	-5,94
Zbyt małe zaangażowanie Urzędu Miasta Kalisza w rozwój firm rodzinnych, szczególnie w sektorze usług, w tym gastronomii i turystyki.	2,81	-0,88	-3,06
Wartość wskaźnika wpływu dla problemów całej sfery gospodarczej			-5,41

*N – liczba obserwacji (16)

Źródło: (Metaphor, 2021)

⁵¹⁷ Za najważniejszy problem sfery gospodarczej w Kaliszu (tabela 5.4.) uznano gospodarcze konsekwencje braku pełnej obwodnicy Kalisza, co znacznie komplikuje logistykę oraz generuje nadmierny ruch w centrum miasta. Ponadto, intensywny ruch samochodowy w centrum miasta pogarsza jakość powietrza, a więc ma negatywny wpływ na środowisko naturalne. Jako istotny problem, choć nie mający tak dużego wpływu na rozwój Kalisza, uznano niewielką liczbę dobrze płatnych miejsc pracy w sektorach intensywnie wykorzystujących wiedzę i sektorach kreatywnych.

⁵¹⁸ W przypadku potencjałów sfer przestrzennej (tabela 5.5.), za najważniejsze dla rozwoju Kalisza uznano położenie między aglomeracjami Poznania, Wrocławia i Łodzi, co daje możliwość przejmowania części rezydentów i inwestorów, którzy dostrzegają negatywne aspekty mieszkania i funkcjonowania w wielkim mieście i korzyści operowania w średnim mieście z bliskim dostępem do dużych aglomeracji. Ponadto, bliskość trzech tak dużych skupisk ludzkich jest szansą na zdobycie nowych

rynków zbytu, szczególnie dla przedsiębiorstw małych i średnich. Przedsiębiorstwa te, korzystając z niższych kosztów funkcjonowania w aglomeracji średniej, mogą uzyskiwać przewagi konkurencyjne w stosunku do analogicznych przedsiębiorstw działających na terenie dużych aglomeracji miejskich.

Tabela 5.5. Współczynnik wpływu potencjałów sfery przestrzennej na rozwój Kalisza

Potencjały sfery przestrzennej	Średnia ocena ważności (od 5 do 1) (A)	Średnia ocena wpływu czynnika (od -3 do 3) (B)	Współczynnik wpływu (AixBi/N*)
Kalisz jako wiodący ośrodek średniej aglomeracji, której członkostwo daje dodatkowe korzyści rozwojowe, drugie pod względem populacji miasto w województwie wielkopolskim pełni funkcje specjalizowane, w szczególności przemysłowe oraz kulturalne.	3,56	1,56	6,19
Położenie między trzema aglomeracjami, co daje możliwość przejmowania części rezydentów i inwestorów, którzy dostrzegają negatywne aspekty mieszkania i funkcjonowania w wielkim mieście i korzyści operowania w średnim mieście z bliskim dostępem do dużych aglomeracji.	3,75	2,13	8,50
„Kompaktowość miasta” jest cechą dostrzeganą zarówno przez młodych mieszkańców Kalisza, jak i seniorów, którzy cenią sobie niewielkie odległości między najważniejszymi obiektami miejskimi, zalety systemu roweru miejskiego i potencjał rozwoju funkcji rekreacyjnej.	3,63	1,44	6,00
Tereny zielone, obejmujące planty, parki i skwery, tereny wokół rz. Prosnę.	4,00	1,81	7,56
Spójna rewitalizacja centrum Kalisza w dotychczasowym zakresie pod kątem podkreślenia walorów architektonicznych centrum Kalisza.	3,88	1,81	7,38
Wartość wskaźnika wpływu dla potencjału całej sfery przestrzennej			7,13

*N –liczba obserwacji (16)

Źródło: Metaphor 2021

⁵¹⁹ Za najważniejszy problem sfery przestrzennej w Kaliszu (tabela 5.6.) uznano brak pełnej obwodnicy miasta, która pozwoliłaby na wyprowadzenie ruchu tranzytowego na większą odległość od ścisłego centrum (problem ten był też sygnalizowany w sferze gospodarczej). Ponadto, eksperci dostrzegli negatywne konsekwencje suburbanizacji w Kaliszu, która nie tylko przyczynia się do obniżenia dochodów Miasta z tytułu podatku dochodowego, ale też zwiększa liczbę parkujących pojazdów w centrum miasta i generuje nadmierny ruch na ulicach Kalisza, co jest konsekwencją zjawiska polegającego na przywiązaniu wielu mieszkańców do korzystania z transportu indywidualnego.

Tabela 5.6. Współczynnik wpływu problemów sfery przestrzennej na rozwój Kalisza

Problemy sfery przestrzennej	Średnia ocena ważności (od 5 do 1) (A)	Średnia ocena wpływu czynnika (od -3 do 3) (B)	Współczynnik wpływu (AixBi/N*)
Dostępność komunikacyjna jest ograniczona z powodu znacznej odległości Kalisza od najbliższych dróg ekspresowych i autostrad, co pozwoliłoby wykorzystać w pełni zarówno korzyści średniej aglomeracji, jak i położenia w pobliżu trzech dużych aglomeracji.	4,25	-1,06	-5,06
Brak pełnej obwodnicy miasta, która pozwoliłaby na wyprowadzenie ruchu tranzytowego na większą odległość od ścisłego centrum.	4,44	-2,00	-9,31
Suburbanizacja powodująca obniżenie dochodów Miasta z tytułu podatku dochodowego.	3,94	-1,81	-7,56
Nieklarowna wizja przyszłych kierunków rewitalizacji pod kątem aktywności i poziomu atrakcyjności dla mieszkańców i turystów, np. reurbanizacji, dotyczących także innych rejonów Kalisza, oprócz Śródmieścia.	3,63	-1,31	-5,44
Ograniczenia komunikacji miejskiej, polegające na niezbyt dobrym dopasowaniu kursów do potrzeb mieszkańców, szczególnie w zakresie zwiększenia częstotliwości kursów w godzinach zwiększonego ruchu, zwiększenia liczby kursów w nocy i w weekendy.	3,31	-1,00	-3,63
Wartość wskaźnika wpływu dla problemów całej sfery przestrzennej			-6,20

*N – liczba obserwacji (16)

Źródło: (Metaphor, 2021)

⁵²⁰

Do najważniejszych potencjałów, wokół których warto ogniskować działania planowane w nowej strategii rozwoju, eksperci zaliczyli: rewitalizację centrum miasta (9,94), efekty synergii uzyskiwane dzięki istnieniu Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej (9,56), rozwój edukacji zawodowej i branżowej, szczególnie ze środków zewnętrznych (9,50), rozbudowaną infrastrukturę wsparcia gospodarki w postaci licznych instytucji otoczenia biznesu (8,56) oraz możliwość wykorzystania położenia między trzema aglomeracjami (8,50).

⁵²¹

Za najważniejsze problemy uznano: brak pełnej obwodnicy miasta, która pozwoliłaby na wyprowadzenie ruchu tranzytowego na większą odległość od ścisłego centrum (-9,31), a także ograniczenie negatywnych konsekwencji nadmiernego ruchu dla gospodarki Kalisza (-8,25) oraz starzenie się społeczeństwa Kalisza (-6,38).

⁵²²

Analizując wartość współczynnika wpływu w przypadku wszystkich czynników każdej ze sfer, najwyżej oceniany jest potencjał sfery gospodarczej (wartość 8,00), następnie przestrzennej (7,13) i społecznej (7,00). Z kolei, za najbardziej problemową uznano w Kaliszu sferę przestrzenną (-6,20), następnie gospodarczą (-5,41) i na końcu społeczną (-2,51). Oznacza to, że w tworzeniu nowej strategii rozwoju dla Kalisza warto rozważyć w pierwszej kolejności stymulowanie czynników sfery gospodarczej, a ograniczyć negatywny wpływ problemów pojawiających się w sferze przestrzennej.

Źródła, spis tabel, wykresów, map

Źródła

1. Aglomeracja Kalisko-Ostrowska (2016). Strategia zintegrowanych inwestycji terytorialnych, Poznań – Kalisz
2. Aglomeracja Kalisko-Ostrowska, Statystyczne Vademecum Samorządowca, 2020
3. Aglomeracja Kalisko-Ostrowska (2020). Ewaluacja strategii zintegrowanych inwestycji terytorialnych, Poznań – Kalisz
4. Churski, P. (2020). Ewaluacja Strategii ZIT dla rozwoju Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, Poznań – Kalisz
5. Dokumenty opracowane w ramach procesu monitoringu oraz ewaluacji za lata 2014 – 2019 aktualnie obowiązującego dokumentu strategicznego „Strategia Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014–2024
6. Główny Inspektorat Ochrony Środowiska (2020). Stan Środowiska w Województwie Wielkopolskim. Raport 2020, Poznań
7. Główny Urząd Statystyczny, Prognoza gospodarstw domowych na lata 2016–2050, Warszawa
8. Główny Urząd Statystyczny, Prognoza ludności gmin na lata 2017 – 2030, Warszawa
9. Główny Urząd Statystyczny, Prognozy ludności na lata 2014–2050, Warszawa
10. Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Kalisza na lata 2017–2020. Załącznik Nr 1 do Uchwały Nr XLIII/526/2017. Rady Miejskiej Kalisza z dnia 28 września 2017 r
11. Górecki i in. (2019). Potencjał miast średnich w Polsce dla lokalizacji inwestycji PO/SSC/IT/R&D. Analiza, ocena i rekomendacje, SSC/IT/R&D, Warszawa
12. <https://bdl.stat.gov.pl>
13. <https://www.systemanaliz.pl/monitor-rozwoju-lokalnego>
14. Kempski, P., Szmańda, M. (2011). Waloryzacja turystyczno-kulturowa Kalisza i powiatu kaliskiego, Turystyka Kulturowa, Nr 2
15. Kielce – certyfikacja miasta Kielce w zakresie ISO 37120
16. Kisiąła, W., Stępiński, B. (2013). Rola obszarów metropolitalnych

- w polityce regionalnej i rozwoju regionalnym, Katedra Ekonomiki Przestrzennej i Środowiskowej Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu, Poznań
17. Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej – Sprawozdania. <https://www.gov.pl/web/kmpsp-kalisz/sprawozdania-finansowe>
 18. Komisja Europejska (2020). Green Deal, Bruksela
 19. Komisja Europejska (2013). Clean transport, Urban transport. Sustainable Urban Mobility Plans, https://ec.europa.eu/transport/themes/urban/urban-mobility/urban-mobility-actions/sustainable-urban_en
 20. Komisja Europejska (2020). 100 Climate-Neutral Cities by 2030 – by and for the Citizens, Bruksela
 21. Koncepcja przebiegu tras rowerowych dla Miasta Kalisza 2017, Załącznik do Zarządzenie Nr 145/2017 Prezydenta Miasta Kalisza z dnia 6 marca 2017 r.
 22. Manecka-Niepsuj, M. (2015). Zróżnicowanie Przestrzenne Poziomu Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Miast Średniej Wielkości w Polsce, Studia Miejskie, Tom 20
 23. Materiał dodatkowy. Szkolenie: Strategia rozwoju gminy w świetle zmian ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw
 24. Miejski Ośrodek Pomocy – Sprawozdania. <http://mops.kalisz.ibip.pl/public/?id=173136>
 25. Miejski Program Ochrony i Promocji Zdrowia Miasta Kalisza na lata 2021–2024. Uchwała Nr XXXIV/489/2020 Rady Miasta Kalisza z dnia 29 grudnia 2020 r.
 26. Miejski Program Przeciwdziałania Narkomanii na 2021 rok. Uchwała Nr XXXIV/493/2020 Rady Miasta Kalisza z dnia 29 grudnia 2020 r. w sprawie uchwalenia Miejskiego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych na 2021 rok
 27. Ochrona i racjonalna gospodarka wodna na terenie Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, Załącznik do uchwały Nr TO/3/2021 Rady Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej z dnia 29 stycznia 2021 roku
 28. Oferty inwestycyjne: <https://www.kalisz.pl/biznes/oferty-inwestycyjne>
 29. Okresowy raport sprawozdawczy z realizacji Strategii Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014–2024 za rok 2014
 30. Okresowy raport sprawozdawczy z realizacji Strategii Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014–2024 za rok 2015
 31. Okresowy raport sprawozdawczy z realizacji Strategii Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014–2024 za rok 2016
 32. Okresowy raport sprawozdawczy z realizacji Strategii Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014–2024 za rok 2017
 33. Okresowy raport sprawozdawczy z realizacji Strategii Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014–2024 za rok 2018
 34. Okresowy raport sprawozdawczy z realizacji Strategii Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014–2024 za rok 2019
 35. Oleksiak, P. (2018). Społeczne aspekty rewitalizacji w Polsce – dobre praktyki. Przedsiębiorczość i Zarządzanie 3.3: 135–146
 36. Opracowania Wielkopolskiego Regionalnego Obserwatorium Terytorialnego, <https://wrot.umww.pl/>
 37. Pawlik, A., Dziekański, P., Karpińska, U. (2019). Regionalne Dysproporcje W Rozwoju Miast Średniej Wielkości Województw Polski Wschodniej, Biuletyn KPZK, PAN, Komitet Przestrzennego Zagospodarowania Kraju Polskiej Akademii Nauk Zeszyt 274
 38. Polityka Senioralna Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej na lata 2020 – 2027
 39. Polityka Senioralna Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej na lata 2020–2027. Załącznik do uchwały Nr 4/2020 Rady Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej z dnia 15 kwietnia 2020 roku pt. „Polityka Senioralna”
 40. Premum Consulting. (2017). Strategia komunikacji Marki Kalisz
 41. Projekt uchwały Rady Miasta Kalisza w sprawie ustalenia „Zasad i warunków sytuowania na terenie miasta Kalisza obiektów małej architektury, tablic reklamowych i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń, ich gabarytów, standardów jakościowych oraz rodzajów materiałów budowlanych z jakich mogą być wykonane”
 42. PZR. Consulting (2017) Kalisz rewitalizacja – Do trzech razy sztuka! – raport z badań

- ilościowych i jakościowych
43. Raport sprawozdawczy z realizacji celów operacyjnych Strategii Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014 – 2024 Okres 2014 – 2019
 44. Raport sprawozdawczy za lata 2014 – 2017 z ewaluacji „Strategii Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014 – 2024”
 45. Raport Sprawozdawczy za Lata 2014 – 2017 Z Ewaluacji „Strategii Rozwoju Miasta Kalisza Na Lata 2014–2024”. Okresowy raport sprawozdawczy z realizacji Strategii Rozwoju Miasta Kalisza na lata 2014–2024 za rok 2019. Analiza makroekonomiczna
 46. Raportowanie zrównoważonego rozwoju miast norma ISO 37120
 47. Raymond, M. (2019). *The Trend Forecaster’s Handbook II*, Laurence King Publishing Ltd., London
 48. Regionalna Zintegrowana Infrastruktura Informacji Przestrzennej Aglomeracji Kalisko – Ostrowskiej <https://akoportal.pl/>
 49. Rejestr zabytków nieruchomości woj. wielkopolskiego stan na dzień 30 września 2020 r. (opracowanie Narodowy Instytut Dziedzictwa) <http://poznan.wuoz.gov.pl/rejestr-zabytkow>.
 50. Roczna ocena jakości powietrza w województwie wielkopolskim, <http://powietrze.gios.gov.pl/pjp/rwms/publications/card/1429>
 51. Rosner, A. Stanny, M. Komorowski, Ł. (2019). Zróżnicowanie przestrzenne poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich Wielkopolski oraz ich pozycja na tle obszarów wiejskich kraju, roczna ocena jakości powietrza w województwie wielkopolskim. Raport wojewódzki za rok 2018
 52. RWMŚ GIOŚ. (2019). Roczna ocena jakości powietrza w województwie wielkopolskim. Raport wojewódzki za rok 2018, <http://powietrze.gios.gov.pl/pjp/publications/card/14065>, [dostęp: 22.11.2021]
 53. Sejmik Województwa Wielkopolskiego (2015). Program ochrony powietrza w zakresie pyłu PM₁₀, pyłu PM_{2,5} oraz B(a)P dla strefy miasto Kalisz, którego integralną część stanowi plan działań krótkoterminowych w zakresie pyłów, Poznań
 54. Statystyczne Vademecum Samorządowca. (2017). GUS, Warszawa
 55. Stowarzyszenie Aglomeracja Kalisko-Ostrowska, <http://sako-info.pl/biznes/tereny-inwestycyjne/>
 56. Strategia zintegrowanych inwestycji terytorialnych dla rozwoju Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej, Załącznik do Uchwały Nr 3/2016 Rady Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej z dnia 20 kwietnia 2016 roku
 57. Swianiewicz, P., Łukomska, J. (2019). Dopłaty samorządów do transportu zbiorowego w 2019 roku; https://wspolnota.org.pl/fileadmin/news/2021/Nr_25_2020_Doplaty_do_transportu_w_2019.pdf, [dostęp: 20.11.2021]
 58. Swianiewicz, P., Łukomska, J. (2021). Dopłaty do lokalnego i regionalnego transportu zbiorowego. Dopłaty samorządów do transportu zbiorowego w 2019 roku, Wspólnota, wspolnota.org.pl, [dostęp: 04.03.2021]
 59. Śleszyński, P. (2016). Delimitacja miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, Polska Akademia Nauk, Warszawa, https://www.power.gov.pl/media/66970/Delimitacja_miast_srednich_tracacych_funkcje_spoleczno_gospodarcze_2.pdf, [dostęp: 20.09.2021]
 60. Śleszyński, P. (2018). Polska średnich miast. Założenia i koncepcja deaglomeracji w Polsce, Klub Jagielloński, Warszawa
 61. Śleszyński, P. (2019). Delimitacja miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze, PAN, Warszawa
 62. Uchwała Nr L/660/2018 Rady Miasta Kalisza z dnia 29 marca 2018 r. w sprawie przyjęcia Systemu Identyfikacji Wizualnej dla Miasta Kalisza, w tym znaku graficznego (logo) Miasta Kalisza oraz zasad jego używania i wykorzystywania
 63. Uchwała Nr LII/698/2018 Rady Miasta Kalisza z dnia 26 kwietnia 2018 roku w sprawie uchwalenia Miejskiego Programu Działań na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością na lata 2018 – 2022
 64. Uchwała Nr VI/68/2019 Rady Miasta Kalisza z dnia 28 lutego 2019 roku. w sprawie przyjęcia Programu Rozwoju Pieczy Zastępczej Miasta Kalisza na lata 2019 – 2021
 65. Uchwała Nr VI/69/2019 Rady Miasta Kalisza z dnia 28 lutego 2019 roku w sprawie przyjęcia

Programu Wspierania Rodziny w Mieście Kaliszu na lata 2019–2021

66. Uchwała Nr XII/115/2015 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 25 czerwca 2015 r. w sprawie uchwalenia Programu ochrony środowiska dla Kalisza – miasta na prawach powiatu na lata 2015–2018 z uwzględnieniem perspektywy do roku 2022
67. Uchwała Nr XII/173/2019 Rady Miasta Kalisza z dnia 27 czerwca 2019 r. w sprawie uchwalenia „Programu restrukturyzacji zadłużenia użytkowników lokali mieszkalnych, socjalnych i tymczasowych pomieszczeń wchodzących w skład mieszkaniowego zasobu Miasta Kalisza na lata 2019 – 2023”
68. Uchwała Nr XIV/215/2019 Rady Miasta Kalisza z dnia 26 września 2019 r. w sprawie „Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Kalisza”
69. Uchwała Nr XLI/512/2017 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Kalisza
70. Uchwała Nr XLI/551/2013 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 28 listopada 2013 roku w sprawie uchwalenia Programu ochrony środowiska przed hałasem dla miasta Kalisza
71. Uchwała Nr XLIX/657/2018 Rady Miasta Kalisza z dnia 1 marca 2018 r. w sprawie zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Kalisza przyjętego uchwałą nr XLI/512/2017 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 27 lipca 2017 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Kalisza
72. Uchwała Nr XV/234/2019 Rady Miasta Kalisza z dnia 24 października 2019 r. w sprawie uchwalenia „Programu zapobiegania przestępczości oraz ochrony bezpieczeństwa obywateli i porządku publicznego na lata 2020–2023 dla Miasta Kalisza i Powiatu Kaliskiego”
73. Uchwała Nr XV/236/2019 Rady Miasta Kalisza z dnia 24 października 2019 r. w sprawie uchwalenia „Planu adaptacji do zmian klimatu Miasta Kalisza do roku 2030”
74. Uchwała Nr XVII/264/2019 Rady Miasta Kalisza z dnia 28 listopada 2019 r. w sprawie uchwalenia Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego dla Miasta Kalisza na lata 2019–2023
75. Uchwała Nr XXI/265/2016 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 31 marca 2016 roku w sprawie przyjęcia Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Kalisza na lata 2016–2025
76. Uchwała Nr XXIII/377/2020 Rady Miasta Kalisza z dnia 7 maja 2020 r. w sprawie zmiany uchwały w sprawie uchwalenia i przyjęcia do realizacji „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza”
77. Uchwała NR XXV/300/2016 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 21 czerwca 2016 r. w sprawie powołania Kaliskiej Rady Seniorów oraz nadania jej Statutu
78. Uchwała Nr XXVI/418/2020 Rady Miasta Kalisza z dnia 14 lipca 2020 r. w sprawie przystąpienia do opracowania zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Kalisza
79. Uchwała Nr XXXII/460/2020 Rady Miasta Kalisza z dnia 26 listopada 2020 r. w sprawie uchwalenia „Programu współpracy Miasta Kalisza z organizacjami pozarządowymi oraz innymi podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego na 2021 rok”
80. Uchwała Nr XXXIV/450/2017 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 23 lutego 2017 r. zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia i przyjęcia do realizacji „Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza
81. Uchwała Nr XXXIV/509/2020 Rady Miasta Kalisza z dnia 29 grudnia 2020 r. zmieniająca uchwałę w sprawie uchwalenia i przyjęcia do realizacji „ Planu Gospodarki Niskoemisyjnej dla Miasta Kalisza – Aktualizacja”
82. Uchwała Nr XXXVI/457/2017 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 30 marca 2017 roku w sprawie uchwalenia Miejskiego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2017 – 2020
83. Uchwała Nr XXXVII/468/2017 Rady Miejskiej Kalisza z dnia 27 kwietnia 2017 r. w sprawie przyjęcia Planu zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego Miasta Kalisza.
84. UMK. (2015). Sprawozdanie finansowe Straży Miejskiej Kalisza za rok 2014, <https://smkalisz.bip.gov.pl/articles/index/sprawozdania/page:3>
85. UMK. (2016). Sprawozdanie finansowe Straży Miejskiej Kalisza za rok 2015, <https://smkalisz.bip.gov.pl/articles/index/sprawozdania/page:3>
86. UMK. (2017). Sprawozdania finansowe Straży Miejskiej Kalisza za rok 2016, <https://smkalisz.bip.gov.pl/articles/index/sprawozdania/page:3>
87. UMK. (2018). Sprawozdania finansowe Straży Miejskiej Kalisza za rok 2017, <https://smkalisz.bip.gov.pl/articles/index/sprawozdania/page:3>

- [gov.pl/articles/index/sprawozdania/page:3](https://smkalisz.bip.gov.pl/articles/index/sprawozdania/page:3)
88. UMK. (2019). Sprawozdania finansowe Straży Miejskiej Kalisza za rok 2018, <https://smkalisz.bip.gov.pl/articles/index/sprawozdania/page:3>
 89. UMK. (2019). Sprawozdania finansowe Straży Miejskiej Kalisza za rok 2019, <https://smkalisz.bip.gov.pl/articles/index/sprawozdania/page:3>
 90. UMK. (2021). Sprawozdania finansowe Straży Miejskiej Kalisza za rok 2020, <https://smkalisz.bip.gov.pl/articles/index/sprawozdania/page:3>
 91. UMK. (2017). Ekspertyza w Zakresie Rozwiązań Transportowych na Obszarze Rewitalizacji Miasta Kalisza, Gminny Program Rewitalizacji, Kalisz, <https://www.rewitalizacjakalisz.pl/wp-content/uploads/2017/08/Ekspertyza-transportowa-Kalisz.pdf>
 92. UMK. (2020). Kalisz. Dopisz swoją historię. Raport sprawozdawczy z realizacji celów operacyjnych strategii rozwoju miasta Kalisza na lata 2014 – 2024
 93. UMK. (2020). Ocena Aktualności i Stopnia Realizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Kalisza wg stanu na 31.12.2019 r., Kalisz
 94. UMK. (2020). Raport o stanie gminy za rok 2019
 95. UMK. (2021). Budżet Miasta Kalisza – wykonanie
 96. Wielkopolskie Regionalne Obserwatorium. (2019). Rozwój województwa wielkopolskiego – trendy rozwojowe i prognozowanie zmiany sytuacji społeczno- gospodarczej w regionie, Poznań
 97. Wieloletni Plan Rozwoju i Modernizacji Urządzeń Wodociągowych I Urządzeń Kanalizacyjnych Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji Spółka z o. o. z siedzibą w Kaliszu na lata 2022– 2024 przyjęty Uchwałą Nr 10/2020 Zarządu PWiK Sp. z o.o. z dnia 19 października 2020 roku, zaopiniowany Uchwałą Nr 21/2020 Rady Nadzorczej PWiK Sp. z o.o. z dnia 20 października 2020 roku
 98. Wolniak, W. (2019). Wykorzystanie Normy ISO 37120 Do Zarządzania Jakością Życia w Mieście, Politechnika Śląska, Wydział Organizacji i Zarządzania, Gliwice
 99. Wykaz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego https://www.bip.kalisz.pl/index.php?id=1250&s=1270&file=wykaz_planow.php
 100. Załącznik do Uchwały Nr 3/2016 Rady Aglomeracji Kalisko–Ostrowskiej z dnia 20 kwietnia 2016 roku
 101. Zarząd Województwa Wielkopolskiego. (2020). Strategia rozwoju województwa do 2030 roku, Poznań
 102. Zarządzenie Nr 170/2016 Prezydenta Miasta Kalisza z dnia 30 marca 2016 r. w sprawie przedstawienia sprawozdania z wykonania budżetu za 2015 rok
 103. Zarządzenie Nr 189/2017 Prezydenta Miasta Kalisza z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie przedstawienia sprawozdania z wykonania budżetu za 2016 rok
 104. Zarządzenie Nr 213/2018 Prezydenta Miasta Kalisza z dnia 28 marca 2018 r. w sprawie przedstawienia sprawozdania z wykonania budżetu za 2017 rok
 105. Zarządzenie Nr 183/2019 Prezydenta Miasta Kalisza z dnia 1 kwietnia 2019 r. w sprawie przedstawienia sprawozdania z wykonania budżetu za 2018 rok
 106. Zarządzenie Nr 175/2020 Prezydenta Miasta Kalisza z dnia 26 marca 2020 r. w sprawie przedstawienia sprawozdania z wykonania budżetu za 2019 rok
 107. Zarządzenie NR 184/2021 Prezydenta Miasta Kalisza z dnia 30 marca 2021 r. w sprawie przedstawienia sprawozdania z wykonania budżetu za 2020 rok
 108. Zarządzenie Nr 175/2020 Prezydenta Miasta Kalisza z dnia 26 marca 2020 r. w sprawie przedstawienia sprawozdania z wykonania budżetu za 2019 rok. Raport o stanie gminy 2019.
 109. Zaucha, J., Brodzicki, T., Ciołek, D., Komornicki, T., Mogiła, Z., Szlachta, J., Zaleski, J. (2015). Terytorialny wymiar wzrostu i rozwoju, Difin, Warszawa
 110. Ziółkowska, K., Kudłacz, K. (2020). Rewitalizacja w miastach tracących funkcje społeczno- gospodarcze – przegląd działań, Urban Development Issues,

Spis tabel

Tabela 1.1. Metody jakościowe wykorzystanie w pracach nad Diagnozą sytuacji społeczno-gospodarczej Kalisza	8
Tabela 1.2. Metody ilościowe wykorzystanie w pracach nad Diagnozą sytuacji społeczno-gospodarczej Kalisza	8
Tabela 1.3. Ranga miasta Kalisza na tle wybranych średnich miast w Polsce.....	11
Tabela 1.4. Wybrane cechy sfery społecznej w Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej.....	38
Tabela 1.5. Wybrane cechy sfery gospodarczej w Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej	39
Tabela 1.6. Wybrane cechy sfery przestrzennej w Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej.....	40
Tabela 1.7. Wydatki na oświatę i wychowanie ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł.....	41
Tabela 1.8. Wydatki na gospodarkę komunalną i ochronę środowiska w przeliczeniu na 1 mieszkańca (wg faktycznego miejsca zamieszkania) w zł.....	42
Tabela 1.9. Wydatki na transport i łączność w przeliczeniu na 1 mieszkańca (wg faktycznego miejsca zamieszkania) w zł.....	43
Tabela 1.10. Wartości syntetycznego wskaźnika rozwoju w gminach Aglomeracji Kalisko-Ostrowskiej w latach 2014–2017.....	44
Tabela 1.11. Projekty w trakcie realizacji dofinansowane w ramach ZIT i prognoza wpływu.....	46
Tabela 1.12. Potencjały i problemy dla Kalisza wynikające z obecności w AKO w 2021 roku	49
Tabela 2.1. Saldo migracji mieszkańców Kalisza w latach 2015–2020.....	53
Tabela 2.2. Formy i wysokość pomocy dla osób niepełnosprawnych w roku 2020 w ramach środków PFRON w Kaliszu	58
Tabela 2.3. Liczba osób z niepełnosprawnościami ze względu na długotrwałą chorobę w przedziale wiekowym w latach 2015–2020	59
Tabela 2.4. Najważniejsze statystyki dotyczące miejsc w żłobkach w Kaliszu w latach 2015–2020	59
Tabela 2.5. Programy i inicjatywy związane z polityką rodzinną realizowane przez Urząd Miasta Kalisza	60
Tabela 2.6. Programy i inicjatywy związane z pomocą społeczną realizowaną przez Urząd Miasta Kalisza	61
Tabela 2.7. Programy i inicjatywy związane ze zdrowiem i bezpieczeństwem realizowaną przez Urząd Miasta Kalisza.....	63
Tabela 2.8. Liczba NGO wg klasyfikacji branżowej w Kaliszu w latach 2015–2020	65
Tabela 2.9. Wybrane dane dotyczące zadań publicznych i aktywności obywatelskiej związanych z kapitałem społecznym w Kaliszu	65
Tabela 2.10. Programy i inicjatywy związane z kapitałem społecznym realizowane przez Urząd Miasta Kalisza.....	66
Tabela 2.11. Wybrane statystyki dotyczące pracy Urzędu Miasta Kalisza w latach 2015–2020	68
Tabela 2.12. Wybrane wskaźniki dotyczące sytuacji materialnej i mieszkaniowej mieszkańców Kalisza w latach 2015–2020	72
Tabela 2.13. Ceny nieruchomości na wolnym rynku w wybranych miastach w latach 2015–2020.....	73
Tabela 2.14. Możliwości zaspokojenia wybranych potrzeb życiowych.....	73
Tabela 2.15. Uczniowie w kaliskich szkołach i placówkach oświatowych (2020).....	75
Tabela 2.16. Liczba studentów w Kaliszu 2014–2020.....	76
Tabela 2.17. Liczba absolwentów uczelni w Kaliszu 2014–2020.....	76
Tabela 2.18. Liczba zorganizowanych wydarzeń przez instytucje kultury w Kaliszu.....	79
Tabela 2.19. Wysokość wydatków z budżetu miasta Kalisza na kulturę i ochronę dziedzictwa oraz udział tych wydatków w budżecie ogółem w latach 2015–2019	80
Tabela 2.20. Personel medyczny i lekarze pracujący wg podstawowego miejsca pracy na 10 tys. ludności w Kaliszu w latach 2015–2019	83
Tabela 2.21. Liczba interwencji straży miejskiej oraz liczba kamer monitorujących w systemie miejskim w Kaliszu w latach 2015–2020	85
Tabela 2.22. Analiza SWOT dla sfery społecznej	92
Tabela 2.23. Trendy demograficzne w kontekście szans i możliwości oraz zagrożeń i wyzwań dla Kalisza	102
Tabela 2.24. Trendy strukturalne w kontekście szans i możliwości oraz zagrożeń	

i wyzwań dla Kalisza	104
Tabela 2.25. Trendy świadomościowe w kontekście szans i możliwości oraz zagrożeń i wyzwań dla Kalisza	107
Tabela 3.1. Liczba pracujących w sektorach ekonomicznych w Kaliszu w 2019 roku.....	111
Tabela 3.2. Ocena kaliskiego rynku pracy ze względu na typ i poziom wykształcenia uczestników badania.....	119
Tabela 3.3. Ocena możliwości prowadzenia działalności gospodarczej w m. Kaliszu w opinii przedsiębiorców	123
Tabela 3.4. Ocena dotychczasowych działań w sferze gospodarczej w Kaliszu w 2021 roku.....	125
Tabela 3.5. Zadania strategiczne realizowane w ramach wydatków majątkowych w latach 2015–2019.....	129
Tabela 3.6. Fundusze europejskie w ciągu perspektywy finansowej 2014–2020 pozyskane przez Miasto Kalisz w następujących obszarach tematycznych (wartość wg zawartych umów o dofinansowanie); Źródło: UMK.....	130
Tabela 3.7. Udział dochodów z podatków dochodowych (PIT i CIT) w dochodach podatkowych ogółem	131
Tabela 3.8. Wartość całkowita oraz poziom dofinansowania ze środków UE w Kaliszu w latach 2014–2019	132
Tabela 3.9. Klastry w Kaliszu	137
Tabela 3.10. Najważniejsze instytucje otoczenia biznesu oraz podmioty publiczne wspierające funkcjonowanie przedsiębiorstw w Kaliszu.....	139
Tabela 3.11. Analiza SWOT dla sfery gospodarczej.....	144
Tabela 3.12. Trendy ekonomiczne w kontekście szans i możliwości oraz zagrożeń i wyzwań dla Kalisza	151
Tabela 3.13. Trendy smart city w kontekście szans i możliwości oraz zagrożeń i wyzwań dla Kalisza	154
Tabela 4.1. Gęstość zaludnienia w Kaliszu w latach 2014–2020.....	157
Tabela 4.2. Powierzchnią, liczbą ludności i gęstość zaludnienia w Kaliszu w podziale na osiedla i sołectwa w 2021 roku	157
Tabela 4.3. Długość nowo wybudowanych i zmodernizowanych ulic w Kaliszu w latach 2015–2020 (w km)	162
Tabela 4.4. Struktura wiekowa taboru ze względu na wiek	167
Tabela 4.5. Wykorzystanie roweru miejskiego w Kaliszu w latach 2015–2020.....	169
Tabela 4.6. Ocena dotychczasowych działań dotyczących różnych typów komunikacji w sferze przestrzennej	170
Tabela 4.7. Programy ochrony środowiska	171
Tabela 4.8. Podstawowe parametry sieci wodociągowej w Kaliszu.....	175
Tabela 4.9. Podstawowe parametry sieci kanalizacyjnej.....	176
Tabela 4.10. Prognoza zapotrzebowania na tereny inwestycyjne z podziałem na funkcje zabudowy.....	178
Tabela 4.11. Analiza SWOT sfery przestrzennej.....	188
Tabela 4.12. Globalne trendy „neutralnego rozwoju” i ich konsekwencje dla sfery przestrzennej w Kaliszu.....	195
Tabela 4.13. Globalne trendy „nowego miasta” i ich konsekwencje dla sfery przestrzennej w Kaliszu .	197
Tabela 5.1. Współczynnik wpływu potencjałów sfery społecznej na rozwój Kalisza	201
Tabela 5.2. Współczynnik wpływu problemów sfery społecznej na rozwój Kalisza	201
Tabela 5.3. Współczynnik wpływu potencjałów sfery gospodarczej na rozwój Kalisza.....	202
Tabela 5.4. Współczynnik wpływu problemów sfery gospodarczej na rozwój Kalisza	203
Tabela 5.5. Współczynnik wpływu potencjałów sfery przestrzennej na rozwój Kalisza	204
Tabela 5.6. Współczynnik wpływu problemów sfery przestrzennej na rozwój Kalisza.....	205

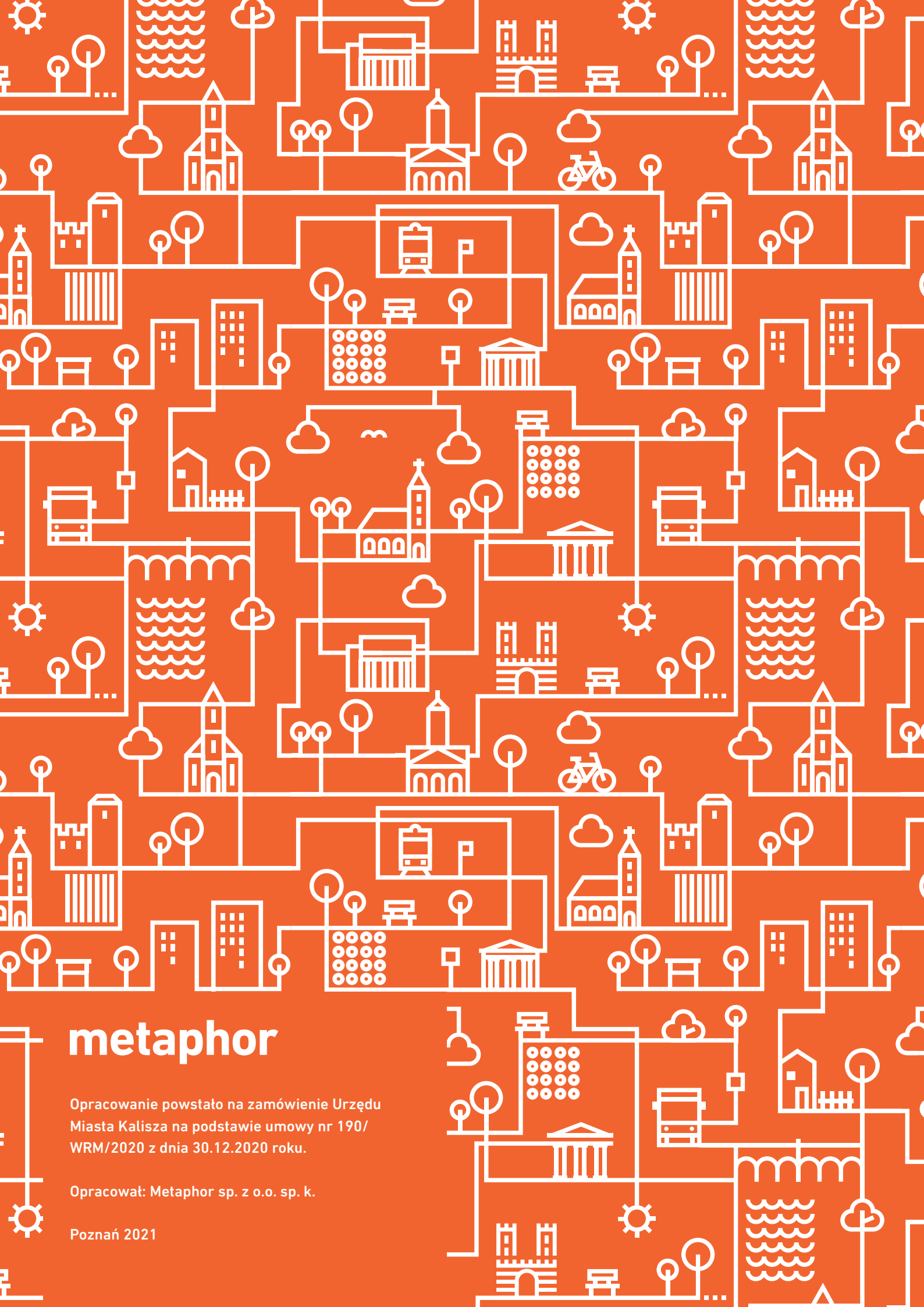
Spis wykresów

Wykres 1.1. Odływ mieszkańców z badanych miast wg typu jednostek osadniczych (w %)	12
Wykres 1.2. Liczba ludności wg faktycznego miejsca zamieszkania	17
Wykres 1.3. Gęstość zaludnienia	18
Wykres 1.4. Współczynnik przyrostu naturalnego	18
Wykres 1.5. Liczba miejsc w domach pomocy społecznej	20
Wykres 1.6. Średnia liczba dzieci w przedszkolu	21
Wykres 1.7. Liczba imprez ogółem w przeliczeniu na 1000 mieszkańców	22
Wykres 1.8. Udział wydatków na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego w latach 2014–2018	22
Wykres 1.9. Bezrobotni na 100 osób w wieku produkcyjnym	25
Wykres 1.10. Udział pracujących w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym (%)	25
Wykres 1.11. Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	26
Wykres 1.12. Dochody jednostek samorządu terytorialnego ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca (wg faktycznego miejsca zamieszkania) [zł]	26
Wykres 1.13. Udział dochodów własnych JST w dochodach ogółem (%)	27
Wykres 1.14. Udział dochodów z PIT w dochodach ogółem (%)	27
Wykres 1.15. Udział dochodów z CIT w dochodach ogółem (%)	28
Wykres 1.16. Zadłużenie ogółem na mieszkańca (zł)	28
Wykres 1.17. Zadłużenie ogółem do dochodu ogółem	28
Wykres 1.18. Udział wydatków na transport i łączność w wydatkach JST (%)	29
Wykres 1.19. Powierzchnia parków spacerowo – wypoczynkowych na 1 mieszkańca (w ha)	30
Wykres 1.20. Powierzchnia zieleni, zieleni ulicznej na 100 tys. mieszkańców (w ha)	30
Wykres 1.21. Odpady wytworzone w ciągu roku w tys. ton/mieszkańca	30
Wykres 1.22. Ścieki komunalne i przemysłowe nieoczyszczane w ogólnej ilości wytwarzanego ścieku	31
Wykres 1.23. Ogólny wskaźnik rozwoju gminy	35
Wykres 1.24. Dynamika zmiany wskaźnika rozwoju gminy	35
Wykres 1.25. Dynamika zmian w obszarach (2014, 2018)	36
Wykres 1.26. Dynamika zmian w obszarach (2014, 2015, 2016, 2017, 2018)	36
Wykres 2.1. Całkowita populacja Kalisza w latach 2015–2019 wraz z prognozą do 2050 roku	52
Wykres 2.2. Przyrost naturalny w Kaliszu na tle Wielkopolski w latach 2015–2019	53
Wykres 2.3. Ludność Kalisza według wieku i płci w latach 2015–2019	54
Wykres 2.4. Piramida wieku	55
Wykres 2.5. Liczba osób oczekujących na pobyt w domu pomocy społecznej	58
Wykres 2.6. Odsetek dzieci objętych opieką w żłobkach w Kaliszu w latach 2015–2019	60
Wykres 2.7. Frekwencja w głosowaniu na Budżet Obywatelski w latach 2015–2020	64
Wykres 2.8. Źródła informacji wykorzystywane przez mieszkanki i mieszkańców Kalisza do pozyskiwania informacji o mieście	69
Wykres 2.9. Średnie wynagrodzenia brutto w Kaliszu w stosunku do średniej krajowej oraz wojewódzkiej w latach 2014–2020 (w zł)	70
Wykres 2.10. Liczba mieszkań w zasobach MZBM-u i KTBS-u	71
Wykres 2.11. Liczba wniosków o przyznanie mieszkania komunalnego lub socjalnego w Kaliszu w latach 2015–2020	72
Wykres 2.12. Liczba uczestników imprez na 1000 ludności w latach 2015–2020	79
Wykres 2.13. Liczba wypadków drogowych i ofiar śmiertelnych wypadków drogowych na 100 tys. mieszkańców w Kaliszu w latach 2015–2019	85
Wykres 2.14. Ocena zmian w sferze społecznej	86
Wykres 2.15. Przyszłość w mieście w świetle opinii kaliszan w 2021 roku	88
Wykres 2.16. Istotność postulatów sferze społecznej	88
Wykres 3.1. Liczba firm zarejestrowanych w Kaliszu w latach 2015–2020 w systemie REGON	110
Wykres 3.2. Turyści korzystający z miejsc noclegowych oraz liczba miejsc noclegowych w Kaliszu na 1000 ludności w latach 2015–2020	113
Wykres 3.3. Ludność według ekonomicznych grup wieku	117
Wykres 3.4. Średnie wynagrodzenie w Kaliszu w latach 2015–2019 na tle Wielkopolski i Polski	118

Wykres 3.5. Ocena zmian w sferze gospodarczej.....	124
Wykres 3.6. Dochody i wydatki budżetowe Kalisza w latach 2016–2020	126
Wykres 3.7. Dochody i wydatki budżetowe Kalisza w podziale na rodzaje w mieście i powiecie w latach 2016–2020	127
Wykres 3.8. Wydatki budżetowe Kalisza z tytułu zadań własnych i z zakresu administracji rządowej w mieście i powiecie w latach 2016–2020	127
Wykres 3.9. Wyniki budżetowe Kalisza w latach 2016–2020.....	128
Wykres 3.10. Wartości wybranych podatków w budżecie Kalisza w latach 2016–2020 (w zł).....	131
Wykres 3.11. Wydatki na wybrane działania związane z tworzeniem i utrzymaniem infrastruktury w Kaliszu w latach 2015–2019.....	137
Wykres 3.12. Istotność postulatów sferze gospodarczej	141
Wykres 4.1. Liczba samochodów osobowych na 1000 ludności w Kaliszu w latach 2014–2019.....	163
Wykres 4.2. Liczba zarejestrowanych w Kaliszu samochodów zeroemisyjnych w latach 2015–2020.	163
Wykres 4.3. Liczba pasażerów komunikacji miejskiej w latach 2015–2020 w Kaliszu.....	166
Wykres 4.4. Powierzchnia Kalisza objęta planami miejscowymi w latach 2016–2020	177

Spis map

Mapa 1.1. Położenie Kalisza na tle Polski	10
Mapa 1.2. Podmioty tworzące Aglomerację Kalisko-Ostrowską	38
Mapa 3.1. Położenie najważniejszych terenów inwestycyjnych w Kaliszu w 2021 roku	119
Mapa 4.1. Mapa osiedli i sołectw Kalisza w 2021 roku	154
Mapa 4.2. Tereny przemysłowe i usługowe w Kaliszu	156
Mapa 4.3. Tereny zielone i leśne w Kaliszu	157
Mapa 4.4. Specjalna Strefa Rewitalizacji Miasta Kalisza	158
Mapa 4.5. Natężenie ruchu kołowego na podstawowym układzie drogowym Kalisza	159

metaphor

Opracowanie powstało na zamówienie Urzędu
Miasta Kalisza na podstawie umowy nr 190/
WRM/2020 z dnia 30.12.2020 roku.

Opracował: Metaphor sp. z o.o. sp. k.

Poznań 2021